

ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 - 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

INDIANS IN SIAMESE PUBLIC SECTORS IN THE REIGNS OF KING RAMA 5 - 6 FROM
1868 TO 1925

นครินทร์ พวงภู

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2563

ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 - 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

นครินทร์ พวงภู

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3650624303

SWU iThesis gs601130066 thesis / rev: 02072564 11:24:29 / seq: 26

INDIANS IN SIAMESE PUBLIC SECTORS IN THE REIGNS OF KING RAMA 5 - 6 FROM
1868 TO 1925

NAKARIN PUANGPU

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF ARTS
(History)

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2020

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 - 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

ของ

นครินทร์ พวงภู

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร)

ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์)

ชื่อเรื่อง	ชาวจีนเดียวในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 - 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)
ผู้วิจัย	นครินทร์ พวงภู
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ดาบเพชร

งานวิจัยนี้ศึกษาบทบาทของชาวจีนเดียวในระบบราชการสยาม ในช่วงที่สยามปรับปรุงประเทศแบบตะวันตก ซึ่งจะทำให้เห็นภาพของชาวจีนเดียวที่เข้ามาอาศัยในสยามสมัยรัชกาลที่ 5 - 6 (พ.ศ. 2411 – 2468) ที่ต่างออกไปจากชาวจีนเดียวที่เข้ามาค้าขายหรือเข้ามาเป็นแรงงาน และศึกษานโยบายของสยามในการปกครองและการจ้างงานชาวจีนเดียวในระบบราชการสยาม อันจะแสดงให้เห็นวิธีปฏิบัติและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสยามต่อเจ้าหน้าที่ชาวจีนเดียว ซึ่งจากนโยบาย ข้อกำหนด และข้อบังคับของสยามจะทำให้เห็นพัฒนาการของบทบาทและสถานภาพของชาวจีนเดียวที่ปรากฏอยู่ในสังคมสยาม โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารชั้นต้นของกระทรวง นครบาล กระทรวงโยธาธิการ และกระทรวงการต่างประเทศ และเอกสารชั้นรอง เช่น วิทยานิพนธ์ ผลการศึกษาพบว่า ชาวจีนเดียวที่เข้ามาปฏิบัติงานในระบบราชการสยามเริ่มจากการประกอบอาชีพเป็นพลตระเวนในกระทรวงนครบาลเป็นส่วนใหญ่ในต้นสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 บทบาทในหน้าที่ราชการของชาวจีนเดียวได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเข้ามาปฏิบัติงานในกลุ่มอาชีพเฉพาะและด้านเทคนิคมากขึ้น อาทิ แพทย์และผู้ช่วยแพทย์ในกรมการแพทย์ พลตระเวนรักษาทางรถไฟในกรมรถไฟ และนายช่างไฟฟ้าที่โรงไฟฟ้าสามเสน เป็นต้น การที่ชาวจีนเดียวเข้ามารับราชการมากขึ้นและนานขึ้นทำให้ทางการสยามต้องปรับปรุงข้อกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงาน เงินเดือน และการรับบำเหน็จบำนาญของเจ้าหน้าที่ต่างชาติตามมา ผลการศึกษายังพบว่า ชาวจีนเดียวพยายามสร้างตัวตนและศักยภาพของชาวจีนเดียวในดินแดนใหม่ผ่านการรับราชการและการสร้างพื้นที่ทางสังคม เช่น การขอที่ดินเพื่อสร้างศาสนสถาน จึงเป็นภาพสะท้อนสำคัญของวิถีชีวิตชาวต่างประเทศในสังคมสยามที่เข้ามาเป็นส่วนเติมเต็มให้ประวัติศาสตร์ไทยมีมิติมากขึ้น

คำสำคัญ : ชาวจีนเดียว, ระบบราชการ, การรับราชการ, รัชกาลที่ 5, รัชกาลที่ 6

Title	INDIANS IN SIAMESE PUBLIC SECTORS IN THE REIGNS OF KING RAMA 5 - 6 FROM 1868 TO 1925
Author	NAKARIN PUANGPU
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2020
Thesis Advisor	Associate Professor Siriporn Dabphet

This research studies the role of Indians in the Siamese bureaucracy, in the period that Siam renovated the country in the western style. This may provide a different picture of Indians who came to live in Siam during the reign of King Rama V and VI (AD 1868 - 1925) that is different from the Indians who came to trade or come into labor, and to study the policies of Siam on government and the employment of Indians in the Siamese bureaucracy, such as the practice and relationship between the Siamese government and the Indian authorities. From the Siamese policies, regulations and regulations, we can see the development of the role and status of Indians in Siamese society. The first documented research methods of the Metropolitan Ministry, the Ministry of Public Works and the Ministry of Foreign Affairs, as well as secondary documents, such as theses. The study results showed that the Indians who came to work in the Siamese bureaucracy started mostly as patrol officers in the Metropolitan Ministry in the early days of King Rama V and in the late reign of King Rama V to Rama VI. By entering work in a more specialized and technical group, such as physicians and physician assistants in the Medical Department, Railway patrolmen in the Railway Department, and electricians at the Samsen power plant, etc. With more Indians coming into the government service, the Siamese authorities have to revise the legal requirements on employment, salaries and pensions of foreign officials accordingly. The results of the study also found that Indians rebuilt the identity and potential of the Indians in new territories through service and social space buildings, such as requesting land for religious establishments. Therefore, it is an important reflection of the way of life of foreigners in Siamese society, which has become a complement to Thai history or another dimension.

Keyword : Indian, Bureaucracy, Government service, King Rama 5, King Rama 6

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยกำลังใจคุณพ่อคุณแม่ที่คอยสนับสนุนในทุก ๆ เรื่อง ที่ผู้เขียน
อยากทำ อยากศึกษา จนมาถึงวันนี้ ถือเป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งที่ทำให้ผู้เขียนมีความแข็งแกร่ง
มากขึ้น แต่ทั้งนี้ วิทยานิพนธ์นี้จะไม่สำเร็จเลย หากไม่ได้รับการขัดเกลา คำแนะนำทางวิชาการจาก ร.
ศ.ดร.ศิริพร ดาบเพชร อาจารย์ที่ปรึกษา นอกจากนี้ คำแนะนำที่ทรงคุณค่าจากกรรมการสอบ
ปริญญานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมาก ขอขอบคุณประธานสอบ รศ.ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ ที่
ทำให้ผู้เขียนได้เห็นมุมมองใหม่ของการศึกษาเรื่องอินเดียศึกษา และ ผศ.ดร.โดม ไกรปกรณ์ อาจารย์
ผู้ซึ่งให้คำแนะนำตั้งแต่ต้นจนถึงผลสำเร็จ รวมถึงคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ของ มศว. ทุกท่าน
และที่ขาดไม่ได้ คือ แหล่งข้อมูลอันล้ำค่าจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และสำนักหอสมุดกลาง
มศว. ผู้เขียนขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าปริญญานิพนธ์นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์
ไทยและอินเดียที่หลากหลายแง่มุม ทั้งเรื่องของกลุ่มชาวต่างประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ และวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่ไม่ค่อยถูกพูดถึงในหน้าประวัติศาสตร์ ผู้เขียนมีความตั้งใจ
ในการศึกษาครั้งนี้อย่างมาก และอยากสนับสนุนให้มีการศึกษาเรื่องราวเหล่านี้ต่อไป

นครินทร์ พวงภู

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
1.6.1 การศึกษาเกี่ยวกับชาวอินเดียในประเทศไทย	10
1.6.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอินเดีย	12
1.7 แหล่งข้อมูล.....	15
บทที่ 2 การเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอินเดียในสยามสมัยรัชกาลที่ 5	16
2.1 การเข้ามาของชาวอินเดียก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	16
2.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในสยาม ตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5.....	19
2.2.1 การเสด็จประพาสอินเดียของรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2414.....	19
2.2.2 การปฏิรูประบบราชการของรัฐบาลสยาม	24
2.2.3 การเข้ามาของชาวตะวันตกหรือเจ้าหน้าที่จากรัฐบาลอินเดียในบังคับอังกฤษ	28

เอ. เจ. จาร์ดิน (A.J. Jardine) หรือ เอ. เย. ยาร์ดิน อธิบดีกรมกองตระเวน ระหว่าง พ.ศ. 2440 – 2444	28
นายแพทย์ บี. เอ. ไนติงเกล (B. A. Nightingale) นายแพทย์ใหญ่ กรมการ แพทย์ กระทรวงนครบาล	31
2.3 นโยบายและข้อปฏิบัติของอังกฤษในการจ้างชาวอินเดียเข้ามาทำงานในสยาม	31
2.3.1 การกำหนดเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย	31
2.3.2 ข้อบังคับข้าราชการพลเรือนเมืองอินเดีย	34
2.4 สรุป	35
บทที่ 3 บทบาทของชาวอินเดียในกระทรวงนครบาล และกระทรวงโยธาธิการ พ.ศ.2440 - 2461	36
3.1 การปฏิบัติงานของชาวอินเดียในกระทรวงนครบาล	37
3.1.1 การบริหารจัดการภายในกระทรวงนครบาล	37
3.1.2 ชาวอังกฤษที่ยืมตัวเข้ามาเป็นโปลิศในสยาม	40
3.1.3 พลตระเวนชาวอินเดียในกระทรวงนครบาล	42
3.1.3.1 สาเหตุการนำชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวน	44
3.1.3.2 หน้าที่และอำนาจของพลตระเวน	48
3.1.4 การจ้างพลตระเวนชาวอินเดีย จากอาณานิคมอังกฤษ	49
3.1.5 พลตระเวนและยามในโรงไฟฟ้าสามเสน สมัยรัชกาลที่ 6	63
3.1.6 ชาวอินเดียในกรมการแพทย์	65
3.2 การปฏิบัติงานของชาวอินเดียในกระทรวงโยธาธิการ	68
3.2.1 พลตระเวนรักษาทางรถไฟ	68
3.2.2 อำนาจหน้าที่พลตระเวนรักษาทางรถไฟ	73
3.2.3 การเปลี่ยนแปลงภายในกรมกองตระเวนแผนกรถไฟ	76
3.3 สรุป	81
บทที่ 4 ชาวอินเดียกับสถานภาพทางสังคม หลังจากการเข้ามาปฏิบัติงานในสยาม	82

4.1 การจัดระเบียบเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ชาวอินเดียของกระทรวงนครบาล.....	82
4.1.1 ปัญหาของชาวอินเดียกับชาวต่างประเทศ	83
4.1.1.1 การวิวาทระหว่างพลตระเวนแขกกับพลตระเวนสยามกับการออก ข้อกำหนดสำหรับแขกอินเดียของสยามและอังกฤษ.....	83
4.1.1.2 นโยบายหลักชีวาทกับพลทหารพื้นเมืองที่เมืองกลันตัน	86
4.1.1.3 นโยบายหลักชีวาทกับชาวจีนที่เมืองกลันตัน	87
4.1.2 คำสั่งและข้อกำหนดคัดเลือกพลตระเวนแขกฉบับใหม่จากกรณีวิวาทของพล ตระเวนแขกและสยาม.....	89
4.2 การได้รับสิทธิการเข้าปฏิบัติงานของชาวอินเดีย	91
4.2.1 สาเหตุที่ชาวอินเดียไม่ได้รับบำเหน็จบำนาญ: กรณีนายกันยาวัลล ข้าราชการ กรมรถไฟ.....	91
4.3 การสร้างสถานภาพทางสังคมและตัวตนของชาวอินเดียผ่านสิทธิการถือครองที่ดิน และศาสนสถาน	94
4.3.1. การได้รับสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบการศาสนา	94
4.3.1.1 ชาวอินเดียเหนือขอพระราชทานที่ดินสร้างเทวสถานที่บ้านรัก	95
4.3.1.2 กลุ่มพราหมณ์ราชสำนักขอพระราชทานที่ดินบริเวณถนนบำรุงเมือง สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยสืบศาสนาพราหมณ์	97
4.3.1.3 ชาวอินเดียได้ขอพระราชทานที่ดินและผู้ดูแลวัดศรีมารีอัมมมาล ...	99
4.3.2 การได้รับสิทธิในที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย.....	101
4.3.2.1 การซื้อขายที่ดินของแขกในบังคับต่างประเทศ.....	102
4.3.2.2 การแลกเปลี่ยนที่ดินของแขกในบังคับต่างประเทศ	104
4.4 สถานภาพทางสังคมของชาวอินเดียในฐานะคนในบังคับต่างชาติ	109
4.4.1 แขกโปลิศในบังคับอังกฤษที่เมืองภูเก็ต	109
4.4.2. ชาวอินเดียและแขกในบังคับฝรั่งเศส.....	111

4.5 ชาวอินเดียที่ขอเข้ารับราชการในสยาม.....	122
4.5.1 ด้านการแพทย์.....	122
4.5.2 ด้านวิศวกรรม.....	125
4.6 สรุป.....	127
บทที่ 5 บทสรุป.....	128
บรรณานุกรม	133
ประวัติผู้เขียน.....	141

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การติดต่อระหว่างไทยกับอินเดียมีมานานแล้ว ที่สำคัญคือการรับศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ศาสนาพุทธ และระเบียบพิธีกรรมเกี่ยวกับราชสำนักและกษัตริย์ที่พราหมณ์ในราชสำนักสมัยอยุธยาทำหน้าที่ทั้งในด้านพิธีกรรม พระราชพิธี การสอนศิลปศาสตร์แก่ชนชั้นสูง และให้ความเห็นเกี่ยวกับคดีความและเป็นผู้ชี้ตัวบทกฎหมายในคดีต่าง ๆ รวมทั้งมีการติดต่อค้าขายระหว่างสยามกับอินเดียผ่านพ่อค้าชาวอินเดียและพ่อค้ามุสลิมชาวอินเดียมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการค้าผ้าชนิดต่าง ๆ ที่พ่อค้าอินเดีย พ่อค้ามุสลิมอินเดีย และพ่อค้าเปอร์เซีย นำเข้ามาขายในสยาม ซึ่งผ้าจากอินเดียนั้นนิยมใช้ทั้งในหมู่ชนชั้นสูงและชาวบ้าน ผ้าที่นำเข้าจากอินเดียมีแหล่งผลิตใหญ่อยู่สองภูมิภาคคือจากแคว้นกุจราต (Gujarat) ทางตะวันตกของอินเดีย และชายฝั่งโคโรเมนเดล (Coromandel Coast) ทางฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย¹

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ราชสำนักให้สืบหารวบรวมตระกูลพราหมณ์และตำราพิธีต่าง ๆ จากหัวเมืองทางใต้โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราชขึ้นมากที่กรุงเทพฯ เพื่อฟื้นฟูพิธีกรรมของราชสำนักอยุธยาและให้พราหมณ์เข้ามารับราชการในราชสำนัก รวมทั้งฟื้นฟูการค้ากับจีนและอินเดีย ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์พ่อค้าชาวอินเดียเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการค้าผ้า ผ้าฝ้าย ผ้าลาย ผ้าพิมพ์ดอก ของอินเดียซึ่งส่วนใหญ่ผลิตในอินเดียตะวันตกช่วงแรกราชสำนักสยามสั่งซื้อผ้าจากอินเดียผ่านหัวเมืองภาคใต้ที่ติดต่อกับพ่อค้าผ้าชาวมุสลิมจากเมืองสุรัต ในสมัยรัชกาลที่ 2 จึงสั่งให้พ่อค้าผ้าชาวอินเดียนำเรือสินค้าเข้ามาที่กรุงเทพฯ² การค้าผ้าของพ่อค้าอินเดียในสยามเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการตั้งบริษัทค้าผ้าจากอินเดียในกรุงเทพฯ โดยตั้งห้างจำหน่ายสินค้ามีชื่อเสียง เช่น ห้างมัสกาศีของพ่อค้าอินเดียตระกูลมัสกาศี มุสลิมนิกายชีอะห์เชื้อสายอินเดียกลุ่มโบราณจากเมืองสุรัตที่เดินทางเข้ามาทำการค้าและตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตธนบุรี³

นอกจากนี้ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394 – 2411) ทรงตั้งกองโปลิศขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2404 เพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย โดยทรงแต่งตั้ง

¹ ประภัสสร, ไพรัชศรีทอง. (2550, ม.ค. - มิ.ย.). พ่อค้ามุสลิมกับการค้าผ้าอินเดียในหน้าประวัติศาสตร์ไทย.

หน้า 178.

² แหล่งเดิม. หน้า 179.

³ แหล่งเดิม. หน้า 180.

ให้ กัปตัน เอส.เย.เบิร์ด เอ็มส์ (Captain Sammual Joseph Bird Ames) ชาวอังกฤษ เป็นผู้จัดตั้ง กองโปลิศ และว่าจ้างแขกมลายู และแขกอินเดียมาเป็นตำรวจ เรียกว่า "กองโปลิศคอนสเทเบิล" ทำให้มีชาวอินเดียเข้ามาอยู่ในสยามหลากหลายอาชีพ

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453) มีการเชื่อมความสัมพันธ์กับอินเดียมากยิ่งขึ้น จากการเสด็จประพาสอินเดียใน พ.ศ. 2414 โดยทรงเดินทางถึง เมืองกัลกัตตาเมื่อวันที่ 11 มกราคม ประทับอยู่ที่กัลกัตตาจนถึงวันที่ 22 มกราคม จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปเดลี และบอมเบย์ ในระหว่างเสด็จเยือนทรงศึกษากระบวนการปกครอง วิธีการเพาะปลูกที่ใช้อยู่ในอินเดีย ซึ่งต่อมาพระองค์ได้นำมาประยุกต์ใช้ในสยาม⁴ นอกจากนี้พระองค์ยังได้ศึกษาเรื่องอาหารการกิน โดยเสด็จเข้าร่วมในการประลองยุทธ์ที่กรุงเดลี และดูร่องรอยของเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอินเดียช่วงที่เกิดกบฏซีปอยของทหารอินเดียในแคว้นเบงกอลที่ต่อต้านอังกฤษ ใน พ.ศ. 2400 เหตุการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศร่วมสมัย ประเทศเพื่อนบ้านในทวีปเอเชียต่างเฝ้ามองเหตุการณ์นี้ เพื่อหาจุดยืนของตนในการเมืองระหว่างประเทศ⁵ รวมถึงสยามด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในขณะที่ประทับอยู่ที่อินเดียพยายามทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเสด็จไปดูสถานที่เกิดเหตุด้วยพระองค์เอง สิ่งนี้มีความสำคัญมากเพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เพื่อป้องกันและปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย ทรงนำวิทยาการต่างๆ ในอาณานิคมเข้ามาปรับใช้ และมีชาวตะวันตกจากอาณานิคมอังกฤษในอินเดีย รวมถึงชาวอินเดียเข้ามาด้วย จึงเป็นเหตุของการศึกษาบทบาทของชาวอินเดียที่เข้ามาอยู่ในสยาม ในฐานะคนในบังคับอังกฤษ เพราะมีความหมายว่าชาวอินเดียที่เข้ามาอยู่ในสยามอาจจะนำแนวคิดแบบอาณานิคมที่อังกฤษใช้ปกครองพวกเขาเข้ามาใช้ในสยาม

การเสด็จประพาสอินเดียที่อยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อสยาม ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ผ่านการเข้ามาอยู่อาศัยของคนในบังคับอังกฤษจากอินเดีย และชาวอินเดียซึ่งเรามักเข้าใจกันว่าชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสยามนั้น เข้ามาทำการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ แต่อีกส่วนหนึ่งก็มีชาวอินเดียและชาวอังกฤษที่เป็นเจ้าหน้าที่ในรัฐบาลจากอาณานิคมที่อินเดียเข้ามาในสยามพร้อมกับแนวคิดแบบอาณานิคมที่แทรกตัวอยู่ใน

⁴กรมเอเชียใต้, ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย. หน้า 193.

⁵ สัจจิตานันท์, สหาย. (2559). ยุวกษัตริย์ รัชกาลที่ 5 เสด็จอินเดีย. หน้า 7.

ระบบราชการของสยามเป็นจำนวนมาก ทั้งระดับบน (ผู้บังคับบัญชา) และระดับล่าง (ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา)

ในช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามมีความคิดการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการคมนาคมด้านการรถไฟ แต่ในต้นรัชกาลยังไม่สามารถดำเนินได้ทันที เพราะมีปัญหาเรื่องงบประมาณการก่อสร้างที่ต้องพึ่งพาต่างชาติ รวมถึงความกังวลเรื่องการขยายอิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสที่เข้ามาเสนอทำทางรถไฟให้⁶ และต่อมาเกิดวิกฤติการณ์วังหน้าในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2417 ทำให้การปฏิรูปช่วงต้นรัชกาลหยุดชะงัก

ในกระทรวงโยธาธิการ ด้านการคมนาคมการรถไฟกว่าที่จะได้มีการตกลงและทำสัญญาการจ้างงานคนอังกฤษผ่านรัฐบาลอังกฤษที่อินเดียก็เกือบจะเข้าสู่ปลายรัชกาลแล้ว โดยสยามได้ยืมตัวนาย จี.บี. กอยเตอร์ (G.B. Goyder) เข้ารับราชการในตำแหน่งสมุหนายกรัฐมนตรีในกรมรถไฟหลวงสายใต้เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2449 เพื่อได้จัดวางแบบบัญชีให้เป็นที่ยอมรับถูกต้องตามลักษณะวิธีการสร้างและเดินรถไฟอย่างอังกฤษ⁷ การจ้างนายช่างผู้บังคับการสร้างทางรถไฟ คือนายกิตตินส์ (Henry Gittins)⁸ รวมไปถึงวิศวกรชาวอินเดียที่ติดตามเข้ามารับผิดชอบโครงการรถไฟของไทยด้วย⁹

การจ้างคนในบังคับอังกฤษจากอินเดียเข้ามารับราชการในสยามนั้น ได้มีการประชุมปรึกษากันอย่างถี่ถ้วน ในเรื่องความสามารถของผู้ถูกว่าจ้าง และงบประมาณของแผ่นดิน อันจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเหมาะสมต่องบประมาณของกรมรถไฟ ดังข้อพิจารณาการที่มีไปมาระหว่างพระเจ้านั่งยาเธอกรมหลวงนครสวรรค์ฯ เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ กับพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ใน พ.ศ. 2450 ความว่า

“...แลคนที่เรียกจ้างคนมาแต่ต่างประเทศนั้น มีสเตอร์กิตตินส์กับมีสเตอร์วิลเลียมสันเห็นว่าถ้าจะจ้างเอามาจากประเทศยุโรปก็ต้องจ้างนานปี จึงคิดว่า ถ้าได้เลือกเอาคนยุโรปในในประเทศอินเดียที่รู้วิธีการทำบาญชีและการเดินรถไฟในประเทศที่

⁶ สจข. พระราชหัตเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. 1239 เล่ม 1. หน้า 14, 50 – 54, 59.

⁷ สจข. เอกสารรัชกาลที่ 6. เรื่อง รัฐบาลอินเดียขอตัวมีสเตอร์กอยเตอร์ สมุหนายกรัฐมนตรีไปจัดให้มีสเตอร์ ซี. เอฟ. แฮร์ กรมศึกษาฯ ไปทำงานแทน. (29 สิงหาคม 2454). หน้า 3.

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 4.

⁹ Satish, Sehgal. (2540). ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการลงทุนระหว่างไทย – อินเดีย. หน้า 114.

ใกล้เคียงยี่มรัฐบาลอินเดียเข้ามารับราชการจะเป็นประโยชน์ดี เพราะ
จะยี่มเพียงน้อยปีคืนให้โดยเร็วก็ได้...”¹⁰

จากการประชุมหารือเรื่องการจ้างเจ้าหน้าที่อังกฤษในอินเดียแสดงให้เห็นว่าสยามมี
ปัญหาเรื่องงบประมาณจึงเลือกจ้างเจ้าหน้าที่จากอินเดีย เพราะมีความเหมาะสมกับงบประมาณ
มากกว่าชาวยุโรปที่มาจากประเทศเจ้าอาณานิคมโดยตรง อันส่งผลให้การปฏิรูปประเทศในด้าน
อื่น ๆ นำมาซึ่งการจ้างคนจากอาณานิคมอังกฤษที่อินเดียเข้ามาทำงานในสยาม เช่น กรมตระเวน
กรมสุขาภิบาล กรมการแพทย์ เป็นต้น การรับผู้เชี่ยวชาญคนในบังคับอังกฤษ และการตัดสินใจ
สร้างทางรถไฟในทศวรรษที่ 2440 – 2450 ส่งผลให้ผู้เชี่ยวชาญจากอินเดียได้นำชาวอินเดียที่เป็น
ผู้ได้บังคับบัญชาของตนเข้ามาในประเทศไทยเพื่อเป็นลูกน้องในระบบราชการสยามหลาย
ประเภท¹¹ เช่น การรับราชการเป็นนายตรวจรถไฟ การรับราชการเป็นพลตระเวนรถไฟ และคนยาม

การรับราชการในกรมรถไฟ กระทรวงโยธาธิการ ชาวอินเดียมีบทบาททั้งระดับหัวหน้า
งานและระดับลูกน้อง โดยส่วนมากอยู่ในระดับล่าง ภายใต้บังคับบัญชาของชาวตะวันตก เห็นได้
จากการเข้ามารับราชการใน กรมรถไฟหลวง พ.ศ. 2454 ของนายกันยาลัล¹² การเข้ามาเป็น
นายตรวจรถไฟของนายอินเดอรสิงห์ที่เข้ามารับราชการตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2456 และนาย
อมารซิง เข้ามาใน วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2458¹³

การรับราชการเป็นพลตระเวน ชาวอินเดียเริ่มเข้ามาเป็นโปลิศตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แต่
ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปรับปรุงงานกองตระเวน ทำให้มีการจ้างชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวน
มากขึ้นในทศวรรษที่ 2440 โดยส่วนมากเป็นแขกสิกข์ ในเรื่องนี้ทางราชการไทยก็ได้มีการ
ปรึกษาหารือและเลือกมิสเตอร์เอ. เจ. เอ. ยาร์ดีน (A.J.A. Jardine) ซึ่งเป็นข้าราชการอังกฤษใน
อินเดียที่ไทยขอยืมตัวมารับราชการเป็นหัวหน้ากรมตระเวน จากหนังสือราชการถึงกรมหลวงเทวะ
วงษ์วโรปการ ลงวันที่ 3 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2440 ว่า “เรื่องจะจ้างนายโปลิศ นั้น ฉันได้หาฤกษ์กับ
กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เห็นว่าควรเรียกมาแต่คนเดียวก่อน ขอให้เรียกมิสเตอร์ยาร์ดีน เข้ามาเถิด”¹⁴
หลังจากที่นายยาร์ดีนได้รับเลือกเข้ามารับราชการใน พ.ศ. 2433 ซึ่งเป็นปีเดียวกับการตั้งกรมกอง
ตระเวนนายยาร์ดีนเห็นว่า ชาวอินเดียคุ้นเคยกับวิธีการรักษาความปลอดภัยจึงเสนอให้จ้างชาว

¹⁰ ศจข. เอกสารรัชกาลที่ 6. เรื่อง นายกิตตินัส (Mr. Henny) กรมรถไฟ. (21 พฤศจิกายน 2439 – 2466).

หน้า 114 – 116.

¹¹ อินทรา, ชาฮีร์. (2546). เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2400 – 2490. หน้า 43.

¹² ศจข. กต 35.7/63. นาย Kanhya Lall ข้าราชการกรมรถไฟ. (พ.ศ. 2479).

¹³ อินทรา, ชาฮีร์. (2534). บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย พ.ศ. 2475 – 2525. หน้า 81.

¹⁴ ศจข. ร5 บ 9/25. เรื่อง มร. ยาร์ดีน กรมกองตระเวน. (30 พฤศจิกายน ร.ศ. 115 – 4 มิถุนายน ร.ศ. 121).

อินเดียซึ่งกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ทรงให้จ้างโดย “คนแขกนั้นก็ควรจ้างแต่เล็กน้อยปนกับพลตระเวนไทยบ้าง โรงพักละ 6 คน”¹⁵

ในช่วงแรกการจ้างพลตระเวนชาวอินเดียมีจำนวนมาก เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมืองของกรุงเทพฯ มีชาวต่างประเทศตะวันตกเข้ามาทำงานมากในสยาม ชาวอินเดียจึงมีรูปร่างสูงใหญ่ เป็นการเหมาะสมในการควบคุมดูแลบ้านเมืองขณะนั้น ชาวอินเดียจึงเป็นกำลังสำคัญในการช่วยรับมือกับชาวตะวันตกนี้ได้เป็นอย่างดี¹⁶ จึงทำให้พลตระเวนชาวอินเดียมีบทบาทสำคัญในการช่วยตรวจตรา รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

นอกจากการเข้ามารับราชการของชาวอินเดียในกรมรถไฟ กระทรวงโยธาธิการดังกล่าวแล้ว สมัยรัชกาลที่ 5 ในกระทรวงนครบาล ช่วงเวลาดังตั้ง พ.ศ. 2440 เป็นต้นมายังปรากฏหลักฐานเรื่องการขอเข้ารับราชการในกรมการแพทย์ กล่าวคือ การขอเข้ารับราชการเป็นแพทย์ ของนายชาติศุภเสนาหัตตะพะณดี เกิดที่เมืองเดลี เรียนวิชาการรักษาโรคต่าง ๆ และรับราชการอยู่ที่เมืองไฮเดรบาด ขอเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารรับราชการในสยามเมื่อ พ.ศ. 2451 ดังข้อความในจดหมายถึงกรมราชเลขาธิการว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ลาเคาเวอร์แมนเข้ามาแลตั้งใจ
สวามิภักดิ์เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร มีความปรารถนาจะได้มี
ชื่อเสียงในการวิชาที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ศึกษามาช้านาน เพราะอาไศ
เหตุนี้จึงได้นำข้อความทูลเกล้าฯ พอได้ทำนองพระเดชพระคุณคัก
อย่างหนึ่ง ขอรับพระราชทานเงินเดือนแต่พอเลี้ยงชีวิต...”¹⁷

ในกรณีของนายชาติศุภเสนาหัตตะพะณดี แสดงให้เห็นถึงความต้องการเข้ามารับราชการในสยามของชาวอินเดีย ซึ่งสยามในเวลานั้นก็ต้องการผู้มีความสามารถมาช่วยพัฒนาประเทศให้เป็นกำลังสำคัญในระบบราชการ เพราะชาวสยามยังไม่มีความสามารถมากพอ โดยเฉพาะในเรื่องของการรักษาและป้องกันโรค จึงทำให้ชาวอินเดียได้มีโอกาสเข้ามาอยู่ในระบบราชการสยามมากขึ้น เห็นได้จากการรับชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ตามคำขอของนายแพทย์ บี. เอ. นิติงเกลในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2443 คือ นายวิตเล จากมัทราส โดยเข้ามาเป็นผู้ช่วยตรวจไข้กาฬโรคและผู้ช่วยในโรงพยาบาล¹⁸ จากกรณีนี้ทำให้เห็นบทบาทสำคัญอีกหนึ่งของชาวอินเดียที่

¹⁵ อินทรา, ชาฮีร์. (2546). *เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2400 – 2490*. หน้า 43.

¹⁶ นนทพร, อยู่มั่งมี. (2556). *กองตระเวนกับการจัดการพื้นที่เมืองของกรุงเทพฯ พ.ศ. 2418 – 2458*. หน้า 139.

¹⁷ สจข. ร5 บ 9/26. *เรื่องชาวต่างประเทศขอรับราชการ เป็นจำนวนหลายราย*. (1 เมษายน ร.ศ. 116 – 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 127).

¹⁸ สจข. ร.5 น 5.3/2. *เรื่องจ้างมิสเตอร์วิตเล เป็นผู้ช่วยแพทย์*. (ร.ศ. 119).

เข้ามาช่วยรักษาโรคที่กำลังแพร่ระบาดในสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวอินเดียเป็นบุคคลากรที่มีความสามารถและเป็นที่ไว้วางใจจากนายแพทย์ใหญ่ชาวตะวันตกและทำให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในระบบราชการสยาม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2468) กรมสุขาภิบาลได้เป็นผู้รับผิดชอบจัดสร้างโรงไฟฟ้าของรัฐขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 ซึ่งโรงไฟฟ้าแห่งแรกของประเทศไทยคือ โรงไฟฟ้าสามเสน¹⁹ และสามารถเปิดจำหน่ายไฟฟ้าได้เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2457 โดยโรงไฟฟ้าสามเสนมีที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลสามเสน เจ้าหน้าที่โรงไฟฟ้าสามเสนส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ และชาวอินเดียก็เป็นหนึ่งในนั้น ชาวอินเดียมีบทบาทเป็นหัวหน้านายช่างไฟฟ้า ในแผนกโรงจักร คือ นายฮายิดิน และนายคามีส แผนกการไฟฟ้ามีนายดรามัน เป็นนายงานพิเศษ²⁰ และในด้านอื่น ๆ ของโรงไฟฟ้า ซึ่งงานดังกล่าวชาวอินเดียมีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับตำแหน่งระดับหัวหน้าผู้คุมงานในจำนวนที่น้อยมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ระดับล่างเข้ามาเป็นคนยามในโรงไฟฟ้าสามเสน

คนยามหรือนายยามมีหน้าที่ในความรับผิดชอบที่เป็นประโยชน์ต่อสภาพสังคมสยามเป็นอย่างมาก โดยมีหน้าที่ราชการ คือ 1) เป็นผู้ควบคุมคนกองตระเวนที่จะให้อยู่ในบังคับว่าการ 2) เป็นผู้เดินยามตรวจคนกองตระเวน ให้รักษาหน้าที่ไม่ให้ละเลย 3) เป็นผู้ตรวจสอบบัญชีคนเมื่อเข้าและออก ยามพลัดเปลี่ยนกันกับนายหมวด 4) เป็นผู้อธิบายข้อบังคับและคำสั่งที่จะมีขึ้นแก่คนกองตระเวน 5) เป็นผู้สังเกตกิริยาอาการของคน กองตระเวนที่ดีและชั่วแจ้งกับนายหมวด และ 6) เป็นผู้นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยามของตนแจ้งกับนายหมวดและสารวัตรแขวง²¹ การเข้ามาเป็นนายยามของชาวอินเดียจึงมีความสำคัญ และเป็นบทบาทที่เด่นชัดในระบบราชการสยาม แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจของชนชั้นนำสยาม และรวมถึงชาวต่างประเทศที่เป็นผู้บังคับบัญชาชาวอินเดีย จึงเป็นเหตุให้ชาวต่างประเทศเหล่านี้เปิดโอกาสให้ชาวอินเดียเข้ามาอยู่ในระบบราชการสยามในหลายกระทรวง เช่น กระทรวงนครบาลที่มีการตั้งกรมกองตระเวนไว้โดยเฉพาะ ซึ่งชาวอินเดียที่เข้ามาทำงานอยู่ในฐานะคนของกระทรวง กรม และกอง สามารถเข้าไปเป็นนายยามให้กับผู้ที่มีความประสงค์จะมีนายยามประจำบ้านได้ โดยจะเป็นไปตามกฎระเบียบของกรมกองตระเวนในการจัดการหน้าที่เรื่องดังกล่าว ซึ่งนายยามชาวอินเดียยังอยู่ในความคุ้มครองดูแลของกรมกองตระเวนต่อไป

¹⁹ วิจารณ์, ดีออง. (2534). พัฒนาการของกิจการไฟฟ้าในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2427 – 2488.

หน้า 134.

²⁰ แหล่งเดิม. หน้า 152 – 153.

²¹ กรมศิลปากร. (2509). การจัดกิจการตำรวจกรมกองตระเวนในรัชกาลที่ 5. หน้า 39.

การเข้ามาทำงานในระบบราชการสยาม ชาวจีนเดียวยังมีสถานภาพเป็นคนในบังคับของชาวตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากต่อการควบคุมดูแลของระบบราชการสยาม เพราะเมื่อเกิดเรื่องวิวาท ชาวจีนเดียจะต้องขึ้นศาลของกงสุลไม่ใช่ศาลของสยาม ดังนั้นสยามจึงออกกฎหมายแปลงชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2455 ทำให้ชาวจีนเดียวบางส่วนเข้ามาขอเปลี่ยนแปลงสัญชาติให้เป็นคนในบังคับสยาม จึงทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 6 ชาวจีนเดียมีฐานะเท่าเทียมกับชาวต่างประเทศอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งยังทำให้ชาวจีนเดียได้รับสิทธิในการดำรงอยู่ในสยามในเวลาต่อมา

การจ้างชาวจีนเดียและชาวต่างประเทศอื่น ๆ ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศเท่านั้น ยังทำให้ชาวจีนเดียอพยพเข้ามาอยู่ในสยามเพิ่มมากขึ้น และทำให้ในเวลาต่อมาได้เกิดการประกอบอาชีพของชาวจีนเดียที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การรับจ้างทำงานในบริษัทต่าง ๆ ของบริษัทห้างร้านของชาวตะวันตก ตั้งแต่พนักงาน เสมียน ลงไปจนถึงยาม²² การที่มีชาวจีนเดียเข้ามาทำอาชีพรับจ้างในบริษัทของชาวตะวันตกจำนวนมากเป็นเพราะชาวจีนเดียมีความรู้และสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ มีข้อได้เปรียบทางภาษา ชาวจีนเดียจึงได้เข้าทำงานกับกิจการของชาวตะวันตก เช่น ทำหน้าที่ต้อนรับคนที่มาพักที่โรงแรมโอเรียนเต็ลและทำในห้างร้านต่าง ๆ²³

เมื่อชาวจีนเดียได้เข้ามาสู่สยามเพิ่มมากขึ้นจึงได้มีการตั้งหลักแหล่งในบริเวณต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ เกิดเป็นชุมชนและมีเครือข่ายติดต่อพหุเข้ามาสมทบ เนื่องจากในประเทศอินเดียได้ประสบภัยทั้งภัยธรรมชาติ โรคระบาด และการขาดแคลนอาหาร

ชาวจีนเดียที่เข้ามาอาศัยตั้งรกรากในสยามได้นำวัฒนธรรม ความเชื่อของศาสนาฮินดู อิสลาม และสิกข์ โดยเฉพาะในเรื่องของศาสนาที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวจีนเดีย มีการตั้งศาสนสถานตามบริเวณที่ชาวจีนเดียอาศัยอยู่ ชาวจีนฮินดูสร้างวัดบริเวณสีลม ชาวมุสลิมสร้างมัสยิดทางฝั่งธนบุรีบริเวณบางกอกใหญ่และบางกอกน้อย ส่วนชาวสิกข์ก็สร้างวัดบริเวณพาหุรัด เป็นต้น ซึ่งศาสนสถานเหล่านี้เป็นสถานที่ที่เชื่อมโยงชาวจีนเดียไว้ด้วยกันเป็นชุมชนอย่างชัดเจน อาจเป็นเพราะชาวจีนเดียได้เข้ามาอาศัยในสยามและได้เข้าทำงานในหน่วยราชการ ประกอบกับบางส่วนทำการค้าจนสามารถตั้งตัวได้ เมื่อมาอยู่รวมกันจึงเกิดการร่วมมือในการสร้างศาสนสถาน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังไม่พบข้อมูลแน่ชัด และไม่เพียงพอต่อการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของชาวจีนเดียในการมีส่วนร่วมก่อตั้งศาสนสถานเหล่านี้ แต่สิ่งที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของชาวจีนเดียชัดเจนขึ้นในด้านวัฒนธรรมคือการประกอบอาชีพพราหมณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ดังได้

²² สลาวิตรี, เจริญพงศ์. (2557). สัมพันธสยามในนามภารต บทบาทของรพินทรนาถ ฐากูร สวามีสัตยานันท ปุรีและสุภาสจันทร์ โบส ในสายสัมพันธ์ไทย – อินเดีย. หน้า 28.

²³ อินทิตรา, ชัยธีร์. (2546). เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวจีนเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2400 – 2490. หน้า 44.

กล่าวมาแล้ว และเพิ่มความสำคัญมากขึ้นอีกในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยเห็นได้จากการที่พระองค์จะเสด็จอินเดียได้มีการหาฤกษ์ยามอย่างเป็นระเบียบพิธีการมากกว่าครั้งพระชนกนาถเสด็จพราหมณ์ที่พระองค์ไว้วางพระราชหฤทัยในการนี้ คือ หลวงกฤณเวท ขุนเทพพยากรณ์ และขุนโลกพยากรณ์²⁴ ในส่วนนี้ก็จะทำให้เห็นอีกหนึ่งบทบาทของชาวอินเดียในสยามที่เป็นตัวเชื่อมโยงวัฒนธรรมอินเดียให้อยู่คู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ของสยาม

เมื่อชาวอินเดียสร้างตัวตนผ่านศาสนาและวัฒนธรรมแล้วนั้น ความเป็นชาตินิยมจากการที่ถูกอังกฤษปกครองเป็นเวลานานก็ยังคงอยู่ในจิตใจของชาวอินเดีย แม้จะอยู่ต่างถิ่น การเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมอินเดียเพื่อต่อต้านการยึดครองของอังกฤษได้มีความเกี่ยวเนื่องมาถึงไทย เพราะชาวอินเดียได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยาม คนเหล่านี้ยังมีความผูกพันกับอินเดียอยู่ และมีชาวอินเดียในสยามเคลื่อนไหวเพื่อเอกราช ดังปรากฏขบวนการชาตินิยมในสยามชื่อว่า พรหมทัต²⁵ เมื่ออังกฤษทราบข่าวได้ทำการติดต่อกับฝ่ายสยาม และขอความร่วมมือปราบปรามจับกุมทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมอินเดียในสยามไม่มีบทบาทมากนัก สิ่งนี้จึงทำให้เห็นบทบาทของกลุ่มคนชาวอินเดียบางกลุ่มที่เข้ามาทำงานและอาศัยสยาม และมีความรู้สึกตื่นตัวกับสถานการณ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของพวกเขา อันจะส่งผลให้เห็นความสัมพันธ์ของชาวอินเดียที่มีต่อสยาม อังกฤษ และอินเดีย รวมถึงนโยบายของประเทศทั้งสามในการปกครองชาวอินเดียที่อาศัยในสยาม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสยามกับชาวอินเดียในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการสยาม ในส่วนของกระทรวงนครบาล กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงต่างประเทศ และกระทรวงอื่นๆ ที่ชาวอินเดียเข้าไปมีบทบาท ผู้ศึกษามีแนวคิดว่างบบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยามมีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ โดยที่ประเทศหนึ่งตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ส่วนอีกหนึ่งประเทศไม่ได้เป็นอาณานิคมของอังกฤษ แต่ได้รับความช่วยเหลือ และนำแนวคิดจากอังกฤษที่เป็นเจ้าอาณานิคม รวมถึงคนจากอาณานิคมมาปฏิบัติหน้าที่ในสยามสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงของการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบภายในประเทศให้ทันสมัยทัดเทียมกับประเทศตะวันตก และชาวอินเดียเป็นส่วนหนึ่งในระบบราชการ ถึงแม้จะเป็นระดับล่าง แต่ก็ทำให้เห็นตัวตนของชาวอินเดียในสังคมไทยและประวัติศาสตร์

²⁴ สจข. เอกสารรัชกาลที่ 6. เรื่อง รัชกาลที่ 6 เสด็จอินเดีย. (19 กุมภาพันธ์ 2456 – 12 สิงหาคม 2457).

²⁵ สาวิตรี, เจริญพงศ์. (2557). สัมพันธ์สยามในนามภารต บทบาทของรพินทรนาถ ฐากูร สวามีสัตยานันทปุรีและสุภาสจันทร์ โบส ในสายสัมพันธ์ไทย – อินเดีย. หน้า 30.

ไทย ที่หลายคนไม่ค่อยให้ความสำคัญและไม่ได้ทำความเข้าใจในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยผ่านการจ้างงานจากสยาม ชาวอินเดียในระบบราชการสยามจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาบทบาทของชาวอินเดียในสยามที่เกิดจากความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเจ้าอาณานิคม ต่างจากงานศึกษาด้านชาวจีนโพ้นทะเลหรือจีนในไทย ประกอบกับจะแสดงให้เห็นว่านโยบายของรัฐส่งผลกระทบต่อชาวอินเดียในสยามระหว่าง พ.ศ. 2411 – 2468 ดังนั้นจึงเป็นเรื่องราวและมุมมองใหม่ของประวัติศาสตร์ไทยและอินเดีย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยาม ในช่วงสยามปรับปรุงประเทศให้ทัดเทียมตามนานาอารยประเทศ สมัยรัชกาลที่ 5 – 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

1.2.2 เพื่อศึกษานโยบายของสยามในการปกครองและการจ้างงานชาวอินเดียในฐานะกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 – 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยาม ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงของการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกหลังจากเสด็จกลับจากการประพาสอินเดีย พ.ศ. 2415 และดำเนินการเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สานต่อแนวความคิดดังกล่าว ตลอดจนถึงรัชกาล พ.ศ. 2468

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษาจากเอกสารชั้นต้นสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 รวมถึงเอกสารชั้นรอง วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตีความในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อให้เข้าใจบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยาม ในช่วงสยามปรับปรุงประเทศให้ทัดเทียมตามนานาอารยประเทศ สมัยรัชกาลที่ 5 – 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

1.5.2 เพื่อให้เข้าใจนโยบายของสยามในการปกครองและการจ้างงานชาวอินเดียในฐานะกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 – 6 (พ.ศ. 2411 - 2468)

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 การศึกษาเกี่ยวกับชาวอินเดียในประเทศไทย

เนตรนภิส นาควัชร. (2529) ชุมชนชาวอินเดียในกรุงเทพฯ : พาหุรัดและสี่แยกบ้านแขก.

เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การสำรวจสถานภาพการศึกษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย” จัดโดย สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 25 กรกฎาคม 2529.

บทความนี้ศึกษารูปแบบการกระจายตัวของชาวอินเดียในพื้นที่พาหุรัดและสี่แยกบ้านแขกและศึกษาการย้ายถิ่น ลักษณะครอบครัว และลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมกลมกลืนและบูรณาการของชาวอินเดียในสังคมไทย

งานวิจัยพบว่าประชากรชาวอินเดียมีมากในพาหุรัด ใน พ.ศ. 2525 มีจำนวน 7,579 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวสิกข์ และตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัวไม่ได้มีการรวมกลุ่มในลักษณะชุมชน เมื่อชาวอินเดียรวมตัวกันอยู่จำนวนมาก ส่งผลให้เกิดศาสนสถาน ชาวสิกข์มีศาสนสถานอยู่พาหุรัด ชาวฮินดูตั้งวัดแขกที่สีลม และชาวทมิฬมุสลิมมีสุเหร่าอยู่ในซอยการาชีตรงข้ามกรมไปรษณีย์ สาเหตุการย้ายถิ่นฐานเนื่องจากการต้องการความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจึงเลือกประเทศไทย เพราะมีโอกาสทางเศรษฐกิจมากกว่าอินเดีย

บทความการวิจัยชิ้นนี้ถือเป็นบทความชิ้นแรก ๆ ในประเทศไทยที่สำรวจประชากรชาวอินเดียตามจุดประสงค์ดังกล่าว บทความนี้จึงให้ข้อมูลในลักษณะการสำรวจสำมะโนประชากรชาวอินเดียในประเทศไทย รวมถึงลักษณะที่อยู่อาศัย แต่ยังไม่ได้มีการวิเคราะห์บทบาทชาวอินเดียในเชิงลึก และไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชาวอินเดียอย่างที่คุณศึกษาต้องการศึกษา แต่ก็ทำให้ทราบว่าสังคมอินเดียในไทยเป็นสังคมปิด

อินทรา ชาสีร์. (2534). **บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย (พ.ศ. 2475 – 2525).**

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษากำเนิดและพัฒนาการของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา และนโยบายของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนชาวสิกข์ กลุ่มชาวสิกข์เริ่มต้นก่อตัวขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2434 ในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากชาวสิกข์มีวัฒนธรรม ศาสนาที่แตกต่างจากคนพื้นเมือง จึงจำเป็นต้องมีศาสนสถานไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตามหลักศาสนา ชาวสิกข์ได้สร้างศาสนสถานเป็นการชั่วคราว ต่อมาเมื่อชาวสิกข์เข้ามาอาศัยมากขึ้นเกิดเป็นชุมชน และสร้างวัดสิกข์เป็นการถาวร และตั้งองค์กรทางศาสนาของชาวสิกข์ ในต่อมารัฐบาลได้ตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรม

แห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และกำหนดให้สมาคมและองค์กรต่างๆ ต้องจดทะเบียนใบอนุญาตก่อตั้งสมาคม กลุ่มชาวลีขั้ดำเนินการจดทะเบียนตามข้อบังคับ ซึ่งจะเป็นผลให้สมาคมศรีคุรุสิงห์สภาเริ่มขยายบทบาทของตนจากการเป็นศูนย์รวมภายในชุมชนลีขั้ไปสู่การเป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างรัฐกับชุมชนลีขั้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงนโยบายของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนชาวลีขั้

ผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการก่อตั้งสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาทำให้เกิดการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวลีขั้ทั่วโลก และมีส่วนให้ความช่วยเหลือชาวลีขั้ชาวอินเดียในการก่อความเคลื่อนไหวอินเดียอิสระ เป็นแหล่งที่พักพิงของผู้ก่อความเคลื่อนไหว และเรียไรเงินเพื่อช่วยเหลือขบวนการอิสระในการต่อต้านอังกฤษ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในด้านการเมืองระหว่างประเทศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงสามารถนำไปต่อยอดในงานของผู้ศึกษาเรื่องบทบาทของชาวอินเดียได้ในส่วนของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาลีขั้ แต่ก็เป็นการศึกษาบทบาทเฉพาะกลุ่ม ซึ่งชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยยังมีอีกสองกลุ่ม คือ ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูและอิสลาม ซึ่งมีบทบาทสำคัญไม่น้อยไปกว่าชาวลีขั้ ผู้ศึกษามีความคิดว่า ในช่วงการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก็ยังคงมีร่องรอยเรื่องราวของชาวอินเดียทั้งสามกลุ่มที่ยังหลงเหลืออยู่ให้ได้ศึกษาถึงวิถีชีวิต และความสัมพันธ์กับชนชาติอื่น ๆ ในสังคมไทย

อินทรี ชาติธีร์. (2546). **เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย พ.ศ. 2400 – 2490.**

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาการเข้ามา การค้า และการปรับตัวของพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย พ.ศ. 2400 – 2490 รวมถึงผลและปัจจัยต่าง ๆ ของการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสังคมไทย ผู้วิจัยได้แบ่งระยะของการค้าผ้าของชาวอินเดียไว้เป็น 3 ระยะ คือ การสร้างเครือข่ายการค้า การขยายเครือข่ายการค้า และการปรับตัวขายการค้า โดยพ่อค้ากลุ่มแรกที่เข้ามาในไทยเป็นพ่อค้าอินเดียมุสลิม มีถิ่นฐานเดิมในเมืองสุรัต และบอมเบย์ ของแคว้นกัวราข พ่อค้าเหล่านี้มีความชำนาญในการค้าผ้า เพราะกัวราขเป็นแหล่งผลิตและส่งออกผ้าของอินเดียแต่โบราณ แต่เมื่อสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง ความต้องการผ้าเริ่มขยายตัวจากกลุ่มคนในเมืองไปสู่ชนบท และมีความต้องการผ้าไม่เฉพาะในกรุงเทพฯ ธุรกิจค้าผ้าของชาวอินเดียจึงขยายตัวไปสู่ชนบทเกิดความสัมพันธ์ทางการค้าแบบครบวงจรมีทั้งผู้นำเข้าและขายส่ง รวมไปถึงพ่อค้าเร่ที่นำ

ผ้าไปขายทุกหนแห่ง การปรับตัวของเครือข่ายพ่อค้าชาวอินเดียได้รับความกดดันทั้งภายในและนอกประเทศ จากการเกิดแนวคิดแบบเศรษฐกิจชาตินิยม ทำให้รัฐเข้าควบคุมการผลิตสินค้า ประกอบกับสถานการณ์ภายนอก การเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องเอกราชของอินเดีย และ สงครามโลกครั้งที่ 2 มีส่วนทำให้เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียซึ่งเท่าที่ผ่านมาเป็นเครือข่ายที่ตั้งอยู่บนฐานทางเศรษฐกิจเกิดการปรับเปลี่ยนมาสู่การเป็นเครือข่ายที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองรวมอยู่ด้วย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงให้ภาพของพ่อค้าผ้าตั้งแต่การเข้ามา ขยายตัว และปรับตัว จากนโยบายของรัฐบาลและสถานการณ์โลกได้อย่างชัดเจน แต่ยังจำกัดอยู่ในเรื่องการค้าผ้า ซึ่งเป็นจุดเด่นเมื่อกล่าวถึงชาวอินเดีย แต่ทั้งนี้ชาวอินเดียไม่ได้เข้ามาทำการค้าผ้าเพียงอย่างเดียว ชาวอินเดียยังเข้ามาเปิดกิจการในด้านอื่น ๆ เช่น เปิดบริษัท นักธุรกิจ รับราชการ และอาชีพรับจ้าง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นควรว่าถ้าศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวอย่างละเอียด จะส่งผลให้เห็นภาพในด้านอื่น ๆ ของชาวอินเดียที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยที่น้อยคนจะพูดถึงในช่วงเวลาและสถานการณ์สำคัญของไทย ในสมัยของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

1.6.2 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอินเดีย

วรารคนา นิพัทธ์สุขกิจ. (2535). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินเดีย**

พ.ศ. 2493 – 2529. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยานิพนธ์นี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินเดีย ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยพิจารณาจากระบบการเมืองในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ โดยเน้นนโยบายของผู้นำของทั้งสองประเทศ จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำสถานการณ์โลกมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย เช่น สงครามเย็น ซึ่งเป็นการปะทะกันของประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน คือ โลกเสรีกับคอมมิวนิสต์ โดยทัศนคติของผู้นำไทยและอินเดียต่อเหตุการณ์นี้เป็นไปในทิศทางที่แตกต่างกัน ผู้นำไทยเกรงภัยคอมมิวนิสต์ จึงหันไปพึ่งสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ผู้นำอินเดียไม่เห็นความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ และดำเนินนโยบายไปในทิศทางที่อินเดียเห็นว่าถูก คือ การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ผู้วิจัยได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดียออกเป็น 3 ด้าน คือ การเมืองและการทูต เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความสัมพันธ์สองด้านแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์โลกที่ไทยและอินเดียเข้าไปเกี่ยวพัน เช่น สงครามเวียดนาม และสงครามเกาหลี โดยเหตุการณ์เหล่านี้

เกี่ยวข้องกับผู้นำระดับประเทศเป็นส่วนใหญ่ แต่ในด้านสุดท้ายจะทำให้เห็นบทบาทของชาวอินเดียในประเทศไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับงานของผู้ศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ได้กล่าวถึงการเข้ามาในประเทศไทยของชาวอินเดีย ซึ่งส่วนมากเข้ามาเป็นพ่อค้า และได้นำวัฒนธรรมเข้ามาเผยแพร่ คือ ศาสนาพราหมณ์ โดยพราหมณ์เข้ามามีส่วนสำคัญต่อพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ และเป็นที่ปรึกษาราชการ (พราหมณ์โหราจารย์) ดังนั้น วิทยานิพนธ์นี้จึงทำให้เห็นภาพบทบาทของชาวอินเดียที่เข้ามาในประเทศไทยในช่วงแรก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ของผู้ศึกษาในช่วงเวลาต่อมาที่บทบาทของชาวอินเดียได้เปลี่ยนแปลงไป ในด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าด้านวัฒนธรรม

สุมาลย์ โทมัส. (2540). สายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวอินเดียในกรุงเทพ.

เอกสารประกอบสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ความก้าวหน้าของอินเดียศึกษาในประเทศไทย เนื่องในวาระเกษียณอายุราชการของ รองศาสตราจารย์ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. จัดโดยภาควิชาประวัติศาสตร์ ร่วมกับ ศูนย์อินเดียศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3 กันยายน 2540.

บทความนี้กล่าวถึงการรับวัฒนธรรมอินเดียจากชาวอินเดียที่เข้ามาทำการค้าขายในประเทศไทย และแต่งงานกับผู้หญิงชาวไทยไทยได้รับวัฒนธรรมอินเดียในด้านศาสนาพุทธ และพราหมณ์ ซึ่งคนไทยนำมาปรับใช้ในชีวิต ตั้งแต่พิธีกรรมเกิดจนตาย ล้วนมีรากฐานมาจากสองศาสนานี้ สุมาลย์กล่าวว่างานพิธีกรรมหรือประเพณีทั้งหมดของไทยเลียนแบบมาจากอินเดียทั้งสิ้น ไม่ใช่พิธีกรรมดั้งเดิมของคนไทย

สุมาลย์ยังกล่าวถึงวัฒนธรรมการกินมากกว่าคนไทยรับมาจากอินเดีย ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคำสั่งห้ามกินหมาก ทำให้วัฒนธรรมอินเดียหายไปในสังคมไทยจากนโยบายของรัฐ แต่วัฒนธรรมอื่นๆ ของชาวอินเดียยังปรากฏให้เห็นและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สาวิตรี เจริญพงศ์. (2557). **สัมพันธสยามในนามภารต บทบาทของรพินทรนาถ ฐากูร**

สวามีสัตยานันทปุรีและสุภาส จันทร โบส ในสายสัมพันธ์ไทย – อินเดีย. กรุงเทพฯ : ศูนย์อินเดียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานชิ้นนี้กล่าวถึงการเข้ามาในสยามของรพินทรนาถ ฐากูร สวามีสัตยานันทปุรี และสุภาส จันทร โบส ซึ่งเข้ามามีบทบาทเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ต่อมาความสัมพันธ์เปลี่ยนไปเป็นการก่อความเคลื่อนไหวทางการเมือง

รพินทรนาถ ฐากูร เป็นนักคิดคนสำคัญจึงเข้ามาในสยามเพื่อแสดงบทบาททางด้านปัญญาความคิด และวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันของโลกตะวันตกและตะวันออก ซึ่งโลกตะวันออกมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่กว่าโลกตะวันตก ฉะนั้น เราควรให้ความสำคัญกับความเป็นตะวันออกมากกว่าตะวันตก นอกจากนั้นยังเข้ามาศึกษาความเป็นพุทธศาสนาที่ไทยรับมาจากอินเดีย และรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

สวามีสตัยานันทปุรี เข้ามาในสยามเพื่อแสดงบทบาททางด้านวัฒนธรรม (ทูตวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการ) และกล่าวถึงมาจนถึงความเป็นชาตินิยม อันมีเป้าหมายไปสู่การมีเอกราชของอินเดีย สวามีสตัยานันทปุรีกระตุ้นความสนใจด้านความรู้เกี่ยวกับการทวิทยา เห็นได้จากการก่อตั้งอาศรมวัฒนธรรมไทย – भारत ซึ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับอินเดียศึกษา

สุภาส จันทร โปส เข้ามาในไทยโดยการชักนำของสวามีสตัยานันทปุรี ซึ่งเข้ามาแสดงบทบาทการต่อสู้เพื่อเอกราชอย่างชัดเจน และอาศัยไทยเป็นพื้นที่ปฏิบัติการส่วนหนึ่งของกองทัพอินเดียอิสระและรัฐบาลอินเดียอิสระที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2486

งานชิ้นนี้จึงเป็นการนำเสนอให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทางความคิดอินเดียกับรัฐไทย ดังนั้น จึงไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างชัดเจน แต่สามารถนำเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสยามสมัยรัชกาลที่ 5 – 6 มาวิเคราะห์เกี่ยวกับกลุ่มคนที่ร่วมการเคลื่อนไหว ซึ่งจะทำให้ทราบถึงบทบาทของชาวอินเดียในสยามที่ยังคงมีความสัมพันธ์และความรู้สึกรักชาติของชาวอินเดีย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยาม

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จะเห็นว่าองค์ความรู้เรื่องชาวอินเดียเน้นไปทางสังคมและวัฒนธรรมที่สยามรับมาจากอินเดียเป็นส่วนใหญ่ และศึกษาเฉพาะชาวอินเดียบางกลุ่ม แต่มีงานบางชิ้นที่กล่าวถึงอาชีพที่ชาวอินเดียได้เข้ามาปฏิบัติในสยาม คือการค้าขาย ซึ่งการเข้ามานี้ส่งผลให้นำศาสนาพราหมณ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมและเป็นพิธีกรรมในราชสำนักสยาม และทำให้เห็นเป็นบทบาทหนึ่งของชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการ งานวิจัยเหล่านี้จึงนำมาต่อยอดได้ แต่ยังไม่สมบูรณ์ในแง่ของอาชีพ เนื่องจากยังมีอาชีพอื่น ๆ ที่ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในช่วงที่สยามปฏิรูปประเทศ ดังนั้น งานวิจัยเรื่อง ชาวอินเดียในระบบราชการสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 – 6 (พ.ศ. 2411 - 2468) นี้ จะเน้นศึกษาบทบาทของชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการ เช่น เข้ามาเป็นโปลิศหรือพลตระเวน แพทย์ และนายช่างเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เห็นภาพวิถีชีวิตของชาวอินเดียอย่างชัดเจนขึ้นในขณะปฏิบัติราชการ งานวิจัยนี้จะสร้างองค์

ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสยามกับชาวอินเดียจากอาณานิคมอังกฤษ และจะเป็นงานที่ขยายความรู้เรื่องอินเดียศึกษาที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และสังคม

1.7 แหล่งข้อมูล

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ
2. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
3. สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

การเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอินเดียในสยามสมัยรัชกาลที่ 5

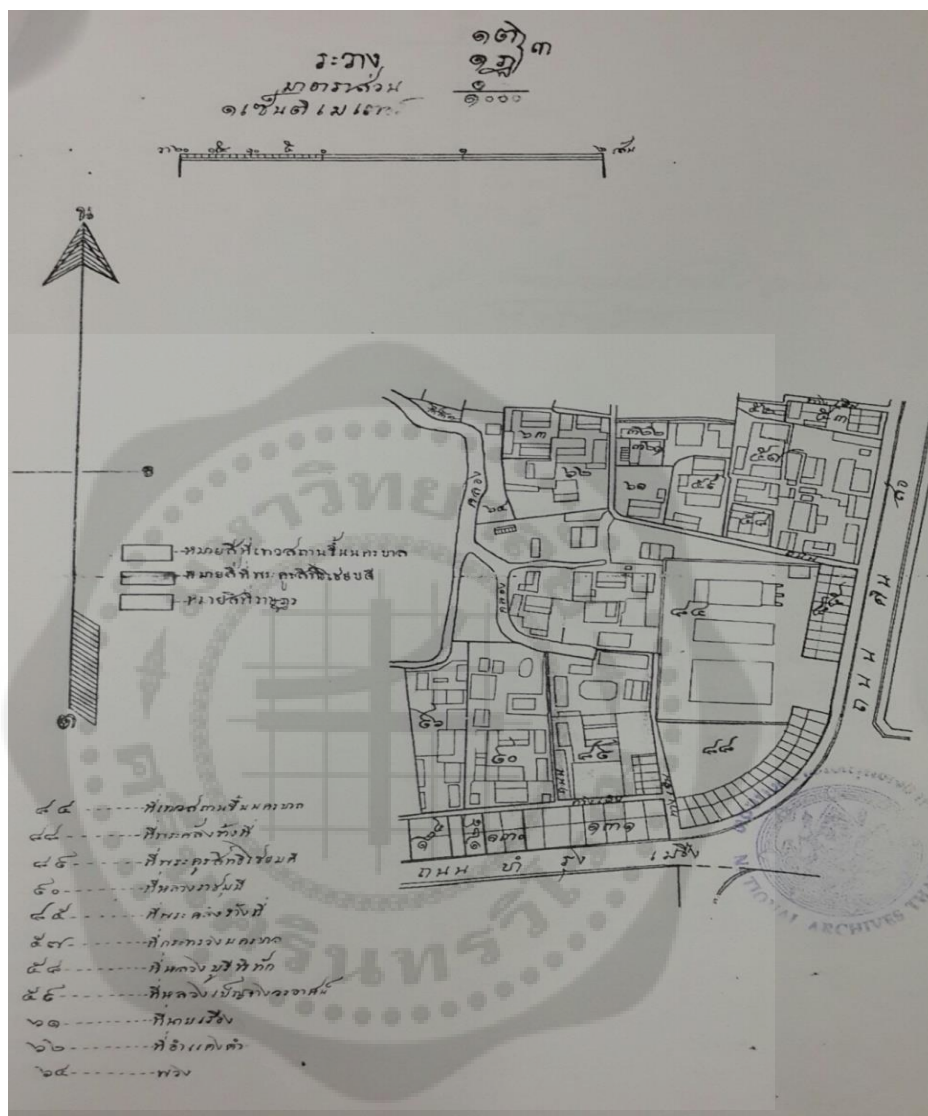
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามติดต่อกับและมีความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกมากขึ้นหลังการลงนามข้อตกลงระหว่างสยามกับอังกฤษในสนธิสัญญาเบาว์ริง พ.ศ. 2398 และกับประเทศอื่น ๆ ในเวลาต่อมา ทำให้ชาวต่างประเทศเข้ามาในสยามเป็นจำนวนมาก รวมถึงชาวอินเดียที่เป็นคนในบังคับอังกฤษเริ่มเข้าสู่ระบบราชการของสยาม โดยเข้ามาเป็นพลตระเวนในกรมโปลิศที่ตั้งขึ้นในรัชสมัยนี้ ซึ่งมีชาวอังกฤษที่สยามจ้างมาเป็นผู้บังคับบัญชา โดยก่อนหน้านี้ในสังคมไทยมีคนอินเดียหรือเชื้อสายอินเดียอาศัยอยู่และประกอบอาชีพต่าง ๆ อยู่แล้ว เช่น แหกเลี้ยงวัว และพ่อค้า การพัฒนาประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ชาวอินเดียที่เข้ามาสยามในฐานะคนในบังคับอังกฤษได้เข้ามาทำงานราชการในกรมกองต่าง ๆ ที่มีชาวอังกฤษเป็นหัวหน้า บทนี้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียเข้ามาในสยาม ซึ่งจะให้เห็นบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการของสยาม

2.1 การเข้ามาของชาวอินเดียก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ชาวอินเดียเป็นชนกลุ่มหนึ่งที่ไม่ค่อยมีข้อมูลแน่ชัดว่าเข้ามาในสยามตั้งแต่เมื่อไร แต่มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียได้เข้ามาติดต่อหรือมีความสัมพันธ์มานานมากแล้ว และพบกลุ่มชาวอินเดีย 2 กลุ่ม คือ ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และอิสลาม มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าในสมัยอยุธยาพราหมณ์ชาวอินเดียรับราชการในฐานะพราหมณ์ประจำราชสำนัก ทำหน้าที่เกี่ยวกับผู้พิจารณากฎหมาย และประกอบพระราชพิธี อาทิ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีตรียัมปวาย พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367 - 2394) พราหมณ์อาศัยอยู่บริเวณตำบลเสาชิงช้า เขตพระนคร เรียกว่า บ้านพราหมณ์ขึ้นกับกรมพิธีพราหมณ์²⁶ พระองค์จัดพื้นที่ให้พราหมณ์อาศัยเพื่อประกอบพิธีภายในราชสำนัก พราหมณ์ได้อาศัยพื้นที่บริเวณนี้เรื่อยมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 พราหมณ์เป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งปรากฏให้เห็นถึงการเข้ามาอยู่อาศัยของ

²⁶ อินทรา ชาสีร์. (2546). เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2400 – 2490. หน้า 27.

พราหมณ์ได้จากแผนที่เรื่องการขอพระราชทานที่ดินของพระครูสิทธิไชยบดี (ดิศ) ซึ่งเข้ามาอาศัยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อใช้เป็นโบสถ์พราหมณ์รับหน้าที่สืบตระกูลพราหมณ์ต่อไปในราชการ²⁷

แผนที่ 1 แสดงพื้นที่บริเวณโบสถ์พราหมณ์ ร.ศ. 131 ที่อยู่อาศัยของพราหมณ์รับราชการ
ในราชสำนักสยาม

ที่มา : สจข. ร.6 น.15.1 น/5 พระสิทธิชัยบดี ขอพระราชทานที่ดินตำบลหลังตึก ถนนบำรุงเมืองข้างเทวสถานเป็น
สิทธิ โปรดเกล้าพระราชทาน. (22 กันยายน 2455 – 3 มิถุนายน 2462).

²⁷ สจข. ร.6 น.15.1 น/5. พระสิทธิชัยบดี ขอพระราชทานที่ดินตำบลหลังตึก ถนนบำรุงเมืองข้างเทวสถาน
เป็นสิทธิ โปรดเกล้าพระราชทาน. (22 กันยายน 2455 – 3 มิถุนายน 2462)..

ส่วนชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เข้ามาสยามในสมัยรัตนโกสินทร์เพื่อทำการค้าขาย โดยอาศัยอยู่บริเวณตึกแดงและตึกขาว ซึ่งเป็นที่ดินของพระนิเทศสันต์พานิช²⁸ (นายอาลีบาย นานา) บริเวณคลองบางกอกใหญ่และคลองบางกอกน้อย กลุ่มพ่อค้านี้มีอยู่ด้วยกันสองกลุ่ม คือ มุสลิมที่นับถือนิกายชีอะห์และสุหนี่ สินค้าที่จำหน่ายมาจากประเทศอินเดีย สิงคโปร์ และประเทศตะวันตก²⁹ นอกจากนี้หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงชาวอินเดียเข้ามาตั้งรกรากอาศัยหรือเข้ามาทำมาหากินอยู่ในสยามมานานแล้ว คือ ข้อความตอนหนึ่งในคำถวายพระพรชัยมงคลของพ่อค้าอินเดีย เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติพระนคร ในคราวเสด็จกลับจากประพาสยุโรป เมื่อ พ.ศ. 2441 ความว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้า บรรดาพ่อค้าแขกบอมเบย์ทั้งหลาย ซึ่งได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารประกอบการพาณิชย์กรรมอยู่ในพระราชอาณาจักรสยามได้รับความผาสุกสวัสดิภาพมาช้านานหลายชั้น ชั่วคนแล้ว ขอพระราชทานพระบรมราโชกาส กราบบังคมทูล...”³⁰

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวอินเดียตั้งถิ่นฐานมานานแล้วและอาศัยอยู่ต่อเนื่องเรื่อยมา ในช่วงแรกเป็นพวกพราหมณ์ที่รับราชการในราชสำนักและสืบตระกูลกันมา ต่อมาเป็นพวกที่เข้ามาค้าขายส่วนมากเป็นชาวมุสลิมและตั้งบ้านเรือนฝั่งธนบุรี และมีชาวอินเดียที่ทำอาชีพแรงงาน เกษตรกร และรับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะการเลี้ยงโคที่พบเห็นได้ในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ ในบทละครเรื่องระเด่นลันได ของพระมหามนตรี (ทวีป) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับแขกหรือชาวอินเดียชื่อ ลันไดที่อาศัยอยู่ใกล้โบสถ์พราหมณ์ในกรุงเทพฯ เทียบสีขอขทาน ส่วนแขกประดู่อีกคนหนึ่งตั้งคอกเลี้ยงวัวนมและมีภรรยาเป็นหญิงแขกมลายูชื่อประดู่ แยกลันไดกับแขกประดู่เกิดวิวาทกันด้วยเรื่องแย่งหญิงมลายู ถึงแม้เรื่องดังกล่าวจะแต่งขึ้นเป็นบทละครทำนองขบขัน แต่อาจมีเค้าความจริงในสังคมสยาม ซึ่งเป็นหลักฐานที่สามารถยืนยันได้ว่าชาวอินเดียในสยามไม่ได้มีแต่ผู้ประกอบการอาชีพค้าขายหรือพราหมณ์ แต่มีอาชีพเลี้ยงวัวและอาชีพอื่น ๆ ด้วย ดังบทละครบทหนึ่งที่ว่า

เมื่อนั้น
เทียวลีแย่งวัวล่าเหยื่อเหย่น้อยนัก

ทำวประดู่สุริยวงศ์ทรงกระฎัก
เข้าหยุดยั้งนั่งพักในศาลา

²⁸ พระนิเทศสันต์พานิช เป็นบิดาของนาย เอ. อี นานา ซึ่งเป็นตระกูลนักธุรกิจขนาดใหญ่มาจนถึงปัจจุบัน เป็นคนเชื้อสายอินเดียมุสลิม

²⁹ อินทิตรา ซาฮิร. (2546). เล่มเดิม. หน้า 32.

³⁰ สลาวิตรี เจริญพงศ์. (2557). สัมพันธสยามในนามภารต บทบาทของรพินทรนาถ ฐากูร สวามีสัตยานันทปุรี และสุภาส จันทรโบส ในสายสัมพันธ์ไทย – อินเดีย. หน้า 22.

วันเมื่อมเหสีจะมีเหตุ	ให้กระตุนัยเนตรทั้งซ้ายขวา
ตุ๊กแกตกลงตรงพักตรา	คลานไปคลานมาก็สิ้นใจ
แม่โคขึ้นสัดผลัดโคตัวผู้	พิเคราะห์ดูหลากจิตคิดสงสัย
จะมีเหตุแม่นมั่นพรั่นพระทัย	ก็เลี้ยวโลโคกลับเข้าพารา ³¹

การประกอบอาชีพเลี้ยงวัวของชาวอินเดียนกลายเป็นภาพลักษณ์หนึ่งของชาวอินเดียในกรุงเทพฯ จนทำให้สถานะภาพของชาวอินเดียกับการเลี้ยงโคเป็นเรื่องคู่กันและเห็นได้บ่อยครั้งในสังคมกรุงเทพฯ ก่อนที่อาชีพนี้จะค่อย ๆ หายไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปประเทศในเวลาต่อมา ในหนังสือราชการกรมสุขาภิบาล ที่ 3/213 วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2449 ระบุว่า ขณะตรวจราชการเจ้าหน้าที่กรมสุขาภิบาลพบว่า “...แขกยะกบมาปลูกโรงเลี้ยงโคอยู่ริมถนนคอเสื้อ แล้วปล่อยโคอยู่ที่ถนนหามีผู้เลี้ยงไม่ โคนั้นกัดกินต้นยางเสียหลายต้น...โคแขกปล่อยอยู่ที่ถนนคอเสื้อประมาณ 14, 15 โค กินหญ้าอยู่ที่ต้นยางดูต้นยางที่ตอนไปปลูกใหม่ล้มทั้งหลัก...”³² การที่ชาวอินเดียประกอบอาชีพเลี้ยงโค อาจเป็นเพราะสามารถทำได้โดยง่ายไม่ต้องมีต้นทุนจำนวนมากหรือไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถ และชาวอินเดียประกอบอาชีพนี้มานาน จึงมีความเชี่ยวชาญการประกอบอาชีพนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับมีทางเลือกไม่มากในสังคมสยามขณะนั้น ก่อนที่จะขยับขยายอาชีพสู่ระบบราชการในเวลาต่อมา โดยเฉพาะในกรมกองตระเวน โดยเห็นได้จากกรณีของแขกคูซัลที่เข้ามาในสยามและเริ่มประกอบอาชีพการเลี้ยงโคหลวง เมื่อเลี้ยงโคหลวงไม่ประสบผล เนื่องจากโคเสียชีวิต จึงเข้ามาทำงานเป็นพลตระเวนสายบางรัก³³ และการเป็นพลตระเวนนี้จะทำให้เห็นบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการมากขึ้นในเวลาต่อมา

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในสยาม ตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5

2.2.1 การเสด็จประพาสอินเดียนของรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2414

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2411 ในขณะที่ทรงเป็นยุวกษัตริย์ จึงต้องมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คือ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

³¹ พระมหามนตรี (ทรัพย์). (2555). *บทละครเรื่องระเด่นลันได*. หน้า 13.

³² สจข. ร5 น.5.1/107. แขกยะกบมาตั้งโรงเลี้ยงโคอยู่ในทุ่งนาริมถนนคอเสื้อ ปล่อยโคอยู่ตามถนนหลานหลวง ถนนปลายคอเสื้อ ถนนลิ้ว ได้มีคำสั่งให้กองตระเวนห้ามปราบจับคุมต่อไปแล้ว. (27 พฤศจิกายน ร.ศ. 124 – 7 กันยายน ร.ศ. 125).

³³ สจข. ร5 น.1.1/210. คูซัลแขกว่า เดิมเป็นคนเลี้ยงโคหลวงตาย หลังโคนันตาย ได้เข้ามาเป็นพลตระเวนอยู่สายบางรัก จะกลับออกไปเมืองนอก จะขอหนังสือเซอร์ติฟิเกตไปด้วย. (4 ตุลาคม ร.ศ. 123 – 11 ธันวาคม ร.ศ. 124).

ดังนั้น พระองค์จึงมีพระราชดำริหลังจากเสด็จสิงคโปร์เมื่อ พ.ศ. 2414 ว่า เวลาที่ยังไม่ต้องทรงว่า ราชการแผ่นดินมีอยู่เพียงอีกสองปี ถ้าวรอไปจนถึงเวลาว่าราชการด้วยพระองค์เองคงยากที่จะหา โอกาสได้ การได้เห็นบ้านเมืองของชาติตะวันตกเป็นโอกาสดีที่จะได้เรียนรู้เพื่อนำมาพัฒนากิจการ บ้านเมือง ทรงตั้งพระทัยจะเสด็จไปยุโรป แต่เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ไม่เห็นด้วย "...เพราะเป็น ทางไกล เรือที่จะไปก็ไม่มี เป็นการเสี่ยงภัยมากนัก อินเดียนก็รู้เรื่องคล้ายกับยุโรป และหนทางที่จะ ไปก็ไม่ไกลนัก..."³⁴ ทั้งนี้ยัง "...เป็นการตรวจตราเลือกสรรแบบแผนขนบธรรมเนียมราชการใน บ้านเมืองเหล่านั้น ซึ่งเป็นการดีมีทางเจริญแก่บ้านเมืองและอาณาประชาราษฎร นำมาจัดขึ้นใน พระราชอาณาจักร"³⁵ ด้วยเหตุนี้จึงเสด็จฯ ไปยังอินเดียแทน³⁶ การเสด็จครั้งนี้มีผู้ติดตาม คือ สมเด็จฯ พระเจ้าน้องยาเธอและพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าพระยาสมุหนุกลาโหม เสนาบดีกระทรวงการ ต่างประเทศ ราชเลขาธิการในพระองค์ ผู้บังคับการกองทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ข้าราชการ กรมต่าง ๆ 18 คน และข้าราชการบริพารอีก 20 คน³⁷ รวมถึงนายโทมัส จอร์จ น็อกซ์ (Thomas. G. Knox) กงสุลอังกฤษประจำสยาม การเสด็จอินเดียครั้งนี้มีความสำคัญมากต่อประเทศสยามในวัน ข้างหน้า เพราะจากการเลือกสรรผู้ติดตามดังกล่าวเป็นการเลือกด้วยความประสงค์จะให้ไป ได้ ความรู้ที่ได้เห็นมาสำหรับราชการภายนอกเป็นสำคัญ³⁸ ซึ่งมีบุคคลที่จะกลับมาทำประโยชน์ให้ สยามเป็นอย่างมาก คือ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากฤษดาภินิหาร (พระเจ้าน้องยาเธอ กรม หลวงนครสวรรค์พิทักษ์ ต่อมาทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงนครบาล) และพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ (พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ ต่อมาทรงดำรง ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ) ส่วนบุคคลอื่น ๆ นอกจากนี้อาจเป็นผู้บังคับบัญชาและ ผู้อนุญาตให้ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในสยามต่อไป

การเสด็จอินเดียครั้งนี้เป็นการเปิดโลกทัศน์อีกครั้งหนึ่งของพระมหากษัตริย์สยาม หลังจากเสด็จประพาสสิงคโปร์ และปัตตาเวียมาแล้วใน พ.ศ. 2413 พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินออกจากกรุงเทพฯ ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2414

³⁴ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2530). *ความทรงจำ*. หน้า 145.

³⁵ วารุณี ไอลสารมณ. (2547). *พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสบริติช - อินเดีย พ.ศ. 2415*. หน้า 309.

³⁶ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2530). *ความทรงจำ*. หน้า 145.

³⁷ นายพันตรี อี. บี. สลาเดน. (2543). *เสด็จอินเดีย 2415*. หน้า 9.

³⁸ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2530). *ความทรงจำ*. หน้า 145.

และเสด็จนิวัติพระนครในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2415³⁹ และทรงแวะพม่าด้วย ระยะเวลาที่ประทับในอินเดียอยู่ในระหว่างวันที่ 13 มกราคม ถึงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2415⁴⁰ โดยมีเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน คือ กัลกัตตา เดลี อัครา ลิกันดรา กอนโปร ลัคเนา บอมเบย์ พาราณสี สารภณ และทรงกลับมาที่กัลกัตตาอีกครั้งเพื่อประทับเรือพระที่นั่งเสด็จกลับเมืองไทย⁴¹

ตลอดระยะเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสอินเดียทรงได้รับการรับรองอย่างสมพระเกียรติ “ที่อินเดียพระองค์จะได้รับการถวายการต้อนรับในฐานะพระราชอาคันตุกะและแขกของรัฐบาลอินเดีย”⁴² มีลอร์ดเมโย (Lord Mayo) อุปราชและผู้สำเร็จราชการแห่งอินเดียเป็นผู้รับเสด็จและเป็นเจ้าภาพการเสด็จพระราชดำเนินเยือนอินเดีย การรับหน้าที่นี้เป็นสิ่งสำคัญยิ่งของลอร์ดเมโย ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ฉันมิตรไมตรีระหว่างสยามกับอังกฤษ ดังคำกล่าวต้อนรับเสด็จรัชกาลที่ 5 ที่เมืองกัลกัตตา วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2415 ว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้ต้อนรับใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ในนามของสมเด็จพระบรมราชินีนาถแห่งจักรวรรดิอินเดียสถานแห่งนี้ เป็นหน้าที่ของข้าพระพุทธเจ้าที่จะจัดการรับเสด็จในฐานะที่ทรงเป็นมิตรแท้ที่ซื่อสัตย์ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เพื่อให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงได้รับการรับรองอย่างดีและได้รับการถวายความเคารพอย่างสมพระเกียรติยศมากเท่าที่ข้าพระพุทธเจ้าจะมีอำนาจสั่งการได้ ข้าพระพุทธเจ้ามั่นใจว่า ตลอดระยะเวลาที่เสด็จ พระราชดำเนินอยู่ภายในจักรวรรดิอินเดียใหญ่นี้ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจะได้ทอดพระเนตรสิ่งที่สนพระราชหฤทัย การเสด็จประพาสนี้จะเป็นการกระชับความสัมพันธ์ฉันมิตรที่มีต่อกัน ระหว่างข้าแผ่นดินของสมเด็จพระบรมราชินีนาถกับพลกนิกรจำนวนหลายหมื่นคนของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท...”⁴³

³⁹ นบปฎิบัติทิวาวันตค คือ รัชกาลที่ 5 เสด็จอินเดียวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1871 ถึง 16 มีนาคม ค.ศ.

1872

⁴⁰ สวัสดิ์ เจริญพงศ์. (2557). เล่มเดิม. หน้า 7.

⁴¹ เรือพระที่นั่งที่รัชกาลที่ 5 ใช้เสด็จประพาสอินเดีย คือ เรือพระที่นั่งบางกอก เรือพิทยมรณยุทธ และเรือสยามปดุมภัก ซึ่งเรือพระที่นั่งบางกอกเป็นเรือที่จัดซื้อในราคา 75000 เหรียญ จากนัฏดาฮิสไมล์ หัวหน้าพ่อค้าชาวอินเดียในประเทศไทย เมื่อเสร็จจากการประพาสอินเดียแล้วนั้น ได้นำเรือดังกล่าวขายคืนเพื่อจัดทำเป็นเรือโดยสารต่อไป สิ่งนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างราชสำนักและพ่อค้าชาวอินเดีย จนทำให้ทราบบทบาทของชาวอินเดียด้านการค้าที่เข้ามาอาศัยก่อนรัชสมัยรัชกาลที่ 5 เรื่อยมา

⁴² นายพันตรี อี. บี. สลาเดน. (2543). เสด็จอินเดีย 2415. หน้า 15.

⁴³ สัจจิทานันท์ สหาย. (2559). เล่มเดิม. หน้า 61.

อินเดียเป็นอาณานิคมที่อังกฤษต้องการพัฒนาให้อยู่ในระดับเดียวกับชาติที่ผ่านการพัฒนาอุตสาหกรรมมาแล้ว ดังนั้นหลังจากการออกกฎหมายยกเลิกการผูกขาดของบริษัทอินเดียตะวันออก อินเดียก็ได้รับ การพัฒนาแบบตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด⁴⁴ อังกฤษสร้างความมั่นคงให้กับอินเดียด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การคลัง และการคมนาคมให้มีความก้าวหน้า โดยเฉพาะการคมนาคม ซึ่งมีเส้นทางที่ปลอดภัยต่อการประกอบธุรกิจในช่วงที่อังกฤษปกครองอินเดีย⁴⁵ ฉะนั้นการเสด็จประพาสอินเดียของรัชกาลที่ 5 จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สำคัญคือ กิจการรถไฟ และนำไปปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยทัดเทียมกับนานาอารยประเทศจากอาณานิคมชั้น 1 ของอังกฤษได้เป็นอย่างดี

ก่อนที่รัชกาลที่ 5 จะเสด็จอินเดีย อังกฤษทำให้อินเดียเป็นเมืองที่ทันสมัย โดยเฉพาะระบบการคมนาคม ในช่วงที่ลอร์ด ดัลฮุซี (Lord Dalhousie) บริหารอินเดียระหว่าง พ.ศ. 2391 - 2399 ได้มีการสร้างทางรถไฟและสายโทรเลขทั่วไปบางเมืองที่สำคัญ คือ เมืองกัลกัตตา บอมเบย์ และ มัทราส แต่ชาวอินเดียไม่ยอมรับ เพราะการโดยสารรถไฟร่วมกันเป็นการละเมิดข้อห้ามในระบบวรรณะอินเดีย จนสร้างความไม่พอใจแก่ชาวอินเดียและเป็นเหตุของการก่อกบฏชีปอยใน พ.ศ. 2400 - 2401⁴⁶ ภายหลังเหตุการณ์กบฏชีปอย อังกฤษได้เร่งปรับปรุงและขยายการคมนาคมหลายอย่าง ที่สำคัญ คือ การสร้างทางรถไฟ แต่ความเสียหายที่อังกฤษได้รับจากการก่อกบฏชีปอยทำให้รัฐบาลอังกฤษเห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งสร้างการคมนาคมที่ช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการติดต่อกันระหว่างมณฑล ใน พ.ศ. 2414 อินเดียมีทางรถไฟใช้ในมณฑลต่าง ๆ และเชื่อมการติดต่อระหว่างมณฑล และเชื่อมระหว่างดินแดนตอนในไปยังท่าเรือสำคัญ⁴⁷ จากระยะทาง 2,000 ไมล์ เป็น 25,000 ไมล์⁴⁸ จะเห็นได้ว่าการสร้างทางรถไฟในอินเดียเพื่งดำเนินการแล้วเสร็จในปีที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสอินเดีย ถือเป็นโอกาสดีที่ชนชั้นนำสยามได้เห็นความเจริญเหล่านี้และนำไปปรับใช้ได้อย่างทันถ่วงที เพราะในช่วงระยะเวลานั้นประเทศทั่วโลกกำลังได้รับผลกระทบหรือตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เมืองอัคราในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2415 ทรงได้รับการรับรองโดยข้าหลวงประจำเมืองอัครา คือ มิสเตอร์ดรัมมอนด์ (Mr.

⁴⁴ สวัสดิ์ เจริญพงศ์. (2545). *การตะระยะ อารยธรรมอินเดียตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงหลังได้รับเอกราช*. หน้า 177.

⁴⁵ ยวาทะลาล เนห์รู. (2537). *พบถิ่นอินเดีย*. หน้า 556.

⁴⁶ สุภัทรา วรรณพิน. (2551). *อินเดีย : อดีต-ปัจจุบัน*. หน้า 175.

⁴⁷ ประชุมพร คงทน. (2529). *ประวัติศาสตร์เอเชียใต้*. หน้า 171.

⁴⁸ สุภัทรา วรรณพิน. (2551). *อินเดีย : อดีต-ปัจจุบัน*. หน้า 184.

Drummond) และนายพลไรเวส (General Ryves) ทรงทอดพระเนตรการจัดการเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบระเบียบโดยเฉพาะการจัดที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกของเมืองนี้ จากการทอดพระเนตรพื้นที่ทำการเกษตรกรรมนับร้อย ๆ ไมล์ตลอดเส้นทางเสด็จทางรถไฟในอินเดีย อาจจะทำให้พระองค์ทรงนึกถึงความแตกต่างกับสภาพที่ดินรกร้างไม่ได้ทำประโยชน์ทางเกษตรกรรมในประเทศไทยสยาม ทั้ง ๆ ที่อาจมีความอุดมสมบูรณ์เท่าเทียมกัน⁴⁹

รัชกาลที่ 5 ทรงทอดพระเนตรบรรยากาศเมืองขึ้นของอังกฤษ พร้อมกับสัมผัสและเสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟ เมื่อมาถึงบอมเบย์เมืองที่มีขนาดใหญ่ของอินเดีย วันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2415 ทรงได้รับการต้อนรับจากเจ้าเมืองบอมเบย์และรัฐบาลอย่างสมพระเกียรติ โดยเซอร์ เซมัวร์ ฟิตซ์เจอราร์ด (Sir Seymour FitzGerald) ได้กราบบังคมทูล โดยระบุถึงสิ่งที่รัชกาลที่ 5 จะทรงได้รับจากเมืองนี้ว่า

“...พระองค์จะได้ทอดพระเนตรหลายสิ่งหลายอย่างที่พระองค์จะทรงโปรด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการทำนุบำรุงแผ่นดินสยามและราษฎรของพระองค์ให้มีความสุขความเจริญ พระองค์จะได้ทอดพระเนตรเห็นอาคารขนาดใหญ่ที่มีสร้างขึ้นมามากมายในส่วนต่าง ๆ ของเมือง เพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการของหน่วยงานรัฐบาล สถานศึกษา และเพื่อประโยชน์ทางสาธารณสุขและสาธารณกุศล และข้าพระพุทธเจ้ามีความมั่นใจว่าพระองค์จะทรงประทับใจกับเมืองที่มีการวางผังอย่างเป็นระเบียบและกล่าวได้ว่าสวยงามที่สุดเมืองหนึ่งของโลก ข้าพระพุทธเจ้าถือว่า ความเป็นระเบียบของเมือง เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของชาวเมืองทั้งหมด...”⁵⁰

จากคำกล่าวต้อนรับของเซอร์ เซมัวร์ ฟิตซ์เจอราร์ด ทำให้รับรู้ได้ถึงวัตถุประสงค์ของรัชกาลที่ 5 ในการเสด็จประพาสอินเดียได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะมีผลอย่างมหาศาลต่อสยามอย่างที่พระองค์ได้พบเห็นในเมืองบอมเบย์ นอกจากนี้อีกสิ่งหนึ่งที่พระองค์ได้รับคือภาพบรรยากาศการต้อนรับของประเทศที่เจริญแล้ว ซึ่งประกอบไปด้วยการมีคมนาคมที่ดี และการมีกำลังทหารที่เข้มแข็งและสง่างามอย่างอังกฤษในเมืองแขก “...เมื่อเวลาเสด็จลงจากรถไฟพวกขุนนางอังกฤษกับพวกแขกลูกค้าที่เมืองบอมเบย์ประมาณ 200 เศษ มายืนรับเสด็จอยู่ที่หน้ารถ แล้วเสด็จขึ้นทรงรถ

⁴⁹ นายพันตรี อี. บี. สลาเดน. (2543). *เสด็จอินเดีย 2415*. หน้า 27.

⁵⁰ แหล่งเดิม. หน้า 35.

เทียมม้า มีทหารแขกขี่ม้าถือกระบี่ไปหน้ารถที่นั่ง 4 คู่ ตามหลังที่นั่ง 6 คู่ ไปตามทางสถลมารคเมืองบอมเบ...”⁵¹ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นภาพในอุดมคติของพระองค์ที่จะสืบทอดการเรียนรู้ลัทธิแบบจากอาณานิคมอังกฤษหรือบริติชราช (British Raj) ให้กับสยามในไม่ช้า⁵²

ดังนั้น การเสด็จประพาสอินเดียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้เห็นตัวอย่างความเจริญแบบตะวันตก เพื่อนำตัวแบบการปกครองไปทำให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคง⁵³ โดยเฉพาะเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางของอาณานิคมอังกฤษ เช่น อัครา และบอมเบย์ในเรื่องของการคมนาคม การรถไฟ การเกษตรกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้นำมาปฏิบัติในสยามเมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงเทพฯ แต่ก็เป็นกรปฏิรูปประเทศแบบค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากขาดกำลังคนหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ต้องจ้างชาวอังกฤษในอินเดียมารับราชการและควบคุมงานด้านคมนาคม เทคโนโลยี และสาธารณูปโภค รวมถึงมีชาวอินเดียเข้ามารับราชการในฐานะผู้บังคับบัญชาของชาวอังกฤษ นอกจากนี้ก็ยังมีชาวอินเดียติดต่อขอเข้ามารับราชการในสภาวารณที่สยามขาดกำลังช่วยพัฒนาประเทศ

2.2.2 การปฏิรูประบบราชการของรัฐบาลสยาม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการปฏิรูปประเทศเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2416 – 2418 เป็นช่วงต้นที่พระองค์ทรงครองราชย์โดยไม่มีผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นการนำพระราชอำนาจคืนสู่พระมหากษัตริย์⁵⁴ และระยะที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2429 – 2453 เป็นช่วงที่รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดระเบียบการปกครองบ้านเมืองใหม่อย่างจริงจังในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม⁵⁵ ใน พ.ศ. 2435 สยามได้มีการปฏิรูประบบราชการอย่างตะวันตกขึ้นมาใหม่ ในหน่วยงานราชการต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชอนุชาและพระราชโอรสที่สำเร็จการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาช่วยปฏิรูประบบราชการ ซึ่งในช่วงเวลานี้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านวิทยาการตะวันตกยังมีไม่

⁵¹ วชิรญาณ, หอพระสมุด. (2468). จดหมายเหตุเสด็จประพาสต่างประเทศ ในรัชกาลที่ 5 เสด็จเมืองสิงคโปร์ และเมืองเบตาเวียครั้งแรก แลเสด็จประพาสอินเดีย. หน้า 62.

⁵² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2547). รัชกาลที่ 5 กับการเสด็จ อินเดีย พ.ศ. 2414 และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย. หน้า 42.

⁵³ คริส เบเคอร์. (2557). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. หน้า 95.

⁵⁴ ปิยนาด นูนาค. (2533). การเมืองระหว่างองค์การของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีความขัดแย้งที่สำคัญระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ในสมัยปฏิรูป (พ.ศ. 2435 - 2453). หน้า 156.

⁵⁵ ปิยนาด นูนาค. (2553). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ : ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516. หน้า 61.

มาก สยามจึงจำเป็นต้องหาคนสมัยใหม่ โดยเฉพาะชาวตะวันตกและคนจากอาณานิคมของตะวันตก เข้ามาช่วยปรับปรุงระบบราชการให้เป็นสมัยใหม่

หน่วยงานราชการที่สยามปฏิรูปแบบใหม่ คือ การเปลี่ยนแปลงระบบกรมกองให้มีความเพียงพอต่องานด้านต่าง ๆ มีหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกระทรวงอย่างชัดเจน ไม่ทับซ้อนกัน⁵⁶ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกระทรวงนครบาล และกระทรวงโยธาธิการ ที่มีการจัดระเบียบการปกครองภายในโดยการจ้างชาวตะวันตก เช่น ชาวอังกฤษ ชาวเยอรมันนี และเดนมาร์ก รวมถึงชาวอินเดียและชาวพื้นเมืองในบังคับของประเทศเจ้าอาณานิคม

กระทรวงนครบาลมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการตรวจการดูแลคน การลงโทษผู้กระทำความผิด และการบัญชาคนภายในพระนคร หน่วยงานที่ชาวอินเดียเข้ามารับราชการมี 2 หน่วยงานใหญ่ ๆ คือ กรมการแพทย์ และกรมกองตระเวน ในกรมการแพทย์ (รวมถึงกรมพยาบาลบางส่วนในภายหลังที่โอนโรงพยาบาลมาขึ้นกับกระทรวงนครบาล) มีหน้าที่ดูแลเรื่องสาธารณสุขให้กับประชาชน ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2424 เกิดอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ และเป็นเหตุให้ตั้งโรงพยาบาลแห่งแรก คือ โรงพยาบาลศิริราชขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2431 แต่การแพทย์และการพยาบาลยังไม่สามารถจัดการภายในได้อย่างเป็นระบบมากพอ จึงทำให้การจัดการภายในกรมพยาบาลเดิมอยู่ในสังกัดกรมธรรมการและต้องถูกโอนไปอยู่กระทรวงยุติธรรมใน พ.ศ. 2440 ต่อมาการแพทย์และพยาบาลยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ใน พ.ศ. 2449 จึงโอนโรงพยาบาลทั้งหมดไปขึ้นกับกระทรวงนครบาล ยกเว้นโรงพยาบาลศิริราชให้ขึ้นกับกรมศึกษาธิการในฐานะเป็นสถานที่ฝึกหัดของนักเรียนแพทย์⁵⁷ แต่ก็ยังดำเนินการไปอย่างไม่เต็มกำลัง เนื่องจากขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญแพทย์แผนตะวันตกหรือแพทย์สมัยใหม่ ซึ่งขณะนั้นมีหมอฝรั่งเพียงไม่กี่คน ได้แก่ หมอเฮย์ หมอปีเตอร์ เกาแวน หมอแบรดด็อก หมออาดัมเซน หมอโปมา หมอบัว หมอสวอต และหมอมอกเตอร์⁵⁸ และมีหมอชาวไทยเพียง 2 คน คือ หมอเทียนฮี้ สารสิน (พระยาสารสินสวามิภักดิ์) กับ ม.ร.ว.สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา⁵⁹ ส่วนในกรมกองตระเวน มีหน้าที่ตรวจตราความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหลัก ซึ่งแพทย์และปolicมีบทบาทสำคัญอย่างมากในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ในช่วงนี้ยังมีความขาด

⁵⁶ ปิยนาด บุนนาค. (2556). พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระผู้ทรงวางรากฐานระบบราชการไทย และการปฏิรูปประเทศแบบ “พลิกแผ่นดิน”. หน้า 126.

⁵⁷ ยุวดี ตปนีกร. (2522). วิวัฒนาการของการแพทย์ไทยตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 154 – 155.

⁵⁸ แหล่งเดิม. หน้า 186.

⁵⁹ แหล่งเดิม. หน้า 198.

แคลนบุคลากรผู้มีความชำนาญจึงต้องจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคนจาก อาณานิคมของอังกฤษ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6

กระทรวงโยธาธิการรับผิดชอบงานก่อสร้างต่าง ๆ เช่น การสร้างถนน (ถนนราชดำเนิน ถนนราชดำริ ถนนเยาวราช ถนนบูรพา ถนนดินสอ ถนนอุณากรรณ ถนนสี่พระยา ถนนสุรวงศ์ ถนน พญาไท ถนนราชวัตร) การขุดคลอง การไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งเปิดบริการตั้งแต่ พ.ศ. 2418 การ รถไฟ เป็นการคมนาคมอีกหนึ่งด้านที่มีความสำคัญมาก และเป็นประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ และการปกครอง⁶⁰ งานในส่วนของการรถไฟจึงต้องใช้งบประมาณมหาศาลสำหรับการ ก่อสร้างทางรถไฟ การซื้อวัสดุอุปกรณ์ และที่สำคัญ คือ การจ้างงานชาวต่างประเทศเข้ามา วางรากฐาน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในช่วงปฏิรูปประเทศหรือระบบราชการเป็นไปตาม แผนงานอย่างประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยการวางรากฐานในสมัยรัชกาลที่ 5 ครั้งนี้ จะส่งผล ให้เป็นพื้นฐานอย่างมั่นคงต่อไปในสมัยรัชกาลที่ 6 ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และ สังคม ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ของหน่วยงานให้ชัดเจนและทั่วถึงยิ่งขึ้น รวมถึงการเน้นให้ข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็น ผลประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมาก⁶¹

การปฏิรูประบบราชการของสยามในช่วงเวลานี้ จึงเป็นช่วงที่สำคัญและทำให้เห็นถึง บทบาทของชาวต่างประเทศที่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาราชการประจำกระทรวง⁶² และเข้ามาเป็น เจ้ากรมหรือผู้บัญชาการในกรมกองของแต่ละกระทรวง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการวางโครงสร้างระบบ ราชการให้เป็นแบบแผนสมัยใหม่ตามประเทศที่พัฒนาแล้ว การต้องการกำลังคนจากการปฏิรูป ระบบราชการที่ขยายหน่วยงานเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียเข้ามาเป็น ส่วนหนึ่งของระบบราชการสยาม

ชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานส่วนใหญ่ทั้งกรมการแพทย์และกรมกองตระเวนติดตาม ผู้บังคับบัญชาเข้ามาปฏิบัติงาน และมีบางส่วนที่เข้ามาโดยการจัดการของชาวอังกฤษ นายยารัติน อธิบดีกรมกองตระเวน และหมอนิดิงเกล นายแพทย์ใหญ่ ที่เข้ามารับราชการอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งการ จัดการกำลังคนชาวอินเดียให้เข้ามาปฏิบัติงานที่สยามนั้น รัฐบาลสยามเป็นฝ่ายขอให้อังกฤษช่วย ในเรื่องนี้ โดยเลือกชาวอินเดียที่อาณานิคมอินเดียของอังกฤษเนื่องจากชาวอินเดียเหล่านี้ได้รับ

⁶⁰ ปิยนาด บุณนาค. (2553). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ : ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516. หน้า 78 – 80.

⁶¹ แหล่งเดิม. หน้า 121 - 122.

⁶² ปิยนาด บุณนาค. (2556). พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระผู้ทรงวางรากฐานระบบ ราชการไทย และการปฏิรูปประเทศแบบ “พลิกแผ่นดิน”. หน้า 132.

การศึกษาแบบตะวันตก และมีประสบการณ์ในหน้าที่ตามที่สยามต้องการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเลือกชาวอินเดียจากอินเดียก็ด้วยเหตุผลดังนี้ ชาวอังกฤษมีความมั่นใจในความสามารถของคนจากอาณานิคมอินเดียมากกว่า จึงไม่พบหลักฐานการนำคนจากอาณานิคมของอังกฤษในส่วนอื่น เช่น ชาวพม่าในพม่าหรือชาวมลายูจากมาเลเซียเข้ามาปฏิบัติงานในสยาม มีเพียงชาวมลายูหรือแขกมลายูพื้นถิ่นในภูเก็ตและปฏิบัติงานเป็นปศุศอยู่ที่ภูเก็ตเท่านั้น

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระบบไพร่และทาสยังคงมีอยู่ในสังคม ซึ่งไพร่และทาสมีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานให้กับหลวงหรือให้กับมูลนาย ในช่วงปฏิรูปประเทศนี้ จึงยังไม่เห็นบทบาทของไพร่และทาสในระบบราชการ เช่น การเป็นปศุศหรือพลตระเวน เนื่องจากยังไม่ได้รับการศึกษาหรือยังไม่ได้รับรู้หน้าที่อย่างชัดเจนที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่นี้ได้ ประกอบกับรัฐบาลสยามสนับสนุนให้ไพร่รับรู้หน้าที่ของการเป็นทหารมากกว่า และสนับสนุนการทหาร ซึ่งเห็นได้จากแนวทางการดำเนินการยกเลิกไพร่และทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงต้องการสร้างชาติ โดยการฝึกกำลังคนเข้าอยู่ใต้การบังคับบัญชาของหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว ในรูปแบบของทหารที่ได้รับฝึกหัดแบบสมัยใหม่⁶³ ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2439 รัฐบาลสยามได้มีประกาศรับสมัครชายฉกรรจ์เข้ามารับราชการทหาร โดยมีสิ่งตอบแทน คือ เงินเดือน อาหาร และเครื่องแบบ ในช่วงทศวรรษที่ 2440 การดำเนินงานของรัฐบาลสยามจึงเน้นไปที่การทหาร และจึงเป็นสาเหตุให้งานในหน่วยงานต่าง ๆ มีการจ้างชาวต่างประเทศ รวมถึงชาวอินเดียเข้ามาทำงานในช่วงระยะเวลานี้เป็นส่วนใหญ่ และหลังจาก พ.ศ. 2448 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ.124 ให้ชายฉกรรจ์ทุกคนที่มีอายุครบ 18 ปี ต้องเข้ามาเกณฑ์ทหารรับราชการในกองประจำการ และจะทำให้ในเวลาต่อมาระบบไพร่ได้ถูกยกเลิกลงอย่างสิ้นเชิง⁶⁴ ดังนั้นหลัง พ.ศ. 2448 เมื่อไพร่มีสถานะเป็นไทแล้วนั้น การดำเนินงานในหน่วยงานต่าง ๆ จึงได้สนับสนุนให้ชาวไทยเข้ามาปฏิบัติงานมากขึ้น ซึ่งทำให้ในปีนี้เป็นต้นไปไม่พบว่ามีชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวนเพิ่มเติม ซึ่งการรับชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวน ในกระทรวงนครบาล สิ้นสุดจากการสำรวจและทำบัญชีจำนวนพลตระเวนของนายลอว์สัน ผู้บังคับการกรมกองตระเวน ใน พ.ศ. 2442 แต่จะเข้ามาปฏิบัติงานที่มีความชำนาญเฉพาะทางด้านเทคนิคบางส่วนในสมัยรัชกาลที่ 6

⁶³ ปิยนาด นูนาค. (2553). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ : ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516. หน้า 68.

⁶⁴ แหล่งเดิม. หน้า 81.

2.2.3 การเข้ามาของชาวตะวันตกหรือเจ้าหน้าที่จากรัฐบาลอินเดียในบังคับอังกฤษ

เอ. เจ. จาร์ดิน (A.J. Jardine) หรือ เอ. เย. ยาร์ดิน อธิบดีกรมกองตระเวนระหว่าง พ.ศ. 2440 – 2444

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีกลุ่มคนเข้ามาในสยามหลากหลายทั้งทางด้านเชื้อชาติ และการประกอบอาชีพ อีกทั้งโรงบ่อนเบี้ย โรงขายสุรายาผี และโรงรับจำนำ ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก อันเป็นเหตุให้คนกระทำความผิดมาก จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่คอยดูแลความสงบสุขของบ้านเมือง เพื่อป้องกันการวิวาท กระทรวงนครบาลจึงทำการปรับปรุงกรมโปลิศที่ตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 โดยตั้งเป็นกรมกองตระเวนขึ้นใน พ.ศ. 2433⁶⁵ กรมกองตระเวนสยามต้องการบุคคลมาช่วยพัฒนาและวางรากฐานฝึกคนให้มีประสิทธิภาพดังเช่นสิงคโปร์อาณานิคมของอังกฤษ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์จึงกราบบังคมทูลฯ เพื่อหาคนที่มีความสามารถและความชำนาญ เพื่อเปลี่ยนแปลงการจัดการกรมกองตระเวนให้เทียบเท่าประเทศตะวันตก

นายเอ. เย. ยาร์ดิน รับราชการอยู่กรมกองตระเวนเมืองพม่าอาณานิคมของอังกฤษ เป็นผู้มีความสามารถชำนาญการบังคับการแขวง และรับราชการอยู่ที่เมืองพม่าเป็นเวลานาน รัฐบาลอินเดียจึงจัดการให้ความช่วยเหลือสยาม โดยแนะนำนายยาร์ดินให้เข้ามารับราชการในสยามเพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณ⁶⁶ สยามเล็งเห็นว่าการจัดการแขวงเป็นเรื่องสำคัญมาก และต้องมีกองตระเวนรักษาการทุกแขวง ประกอบกับภูมิประเทศและพลเมืองสยามกับพม่ามีความคล้ายกัน ถ้าได้คนที่มีประสบการณ์จากเมืองพม่าจะสามารถแก้ไขจัดการรักษากองตระเวนให้ดีและเป็นประโยชน์ในภายภาคหน้า “...จึงคิดด้วยเกล้าฯ ว่าถ้าจะไม่ให้เป็นการพลั้งพลาด จะเรียกมาแต่คนเดียวก่อน คือ มิสเตอร์ไดน์ ให้มาฉลองพระเดชพระคุณในตำแหน่งที่เจ้ากรมกองตระเวนฝ่ายกองรักษาส่วนชั้นในก่อน...”⁶⁷ เพื่อมาฝึกหัดข้าราชการชาวไทยให้มีความพร้อมปฏิบัติหน้าที่ป้องกันบ้านเมืองตามแบบอย่างการจัดการปกครองของอาณานิคมอังกฤษ

เนื่องจากระหว่างที่นายยาร์ดินเข้ามารับหน้าที่พลตระเวนที่เข้ามาทำงานเป็นคนไทยเป็นส่วนมาก แต่คนไทยไม่ชอบการเข้ามารับหน้าที่นี้ ทำให้เมื่อเข้ามาฝึกแล้วได้ไม่นานจึงลาออกไป เมื่อกรมกองตระเวนมีความต้องการคนมากขึ้น นายยาร์ดินจึงขอพระบรมราชานุญาตเพิ่มอัตราเงินเดือนสำหรับพลตระเวนชั้นนอก 4 หัวเมืองให้เท่ากับพลตระเวนชั้นใน ซึ่งพลตระเวนชั้นนอก

⁶⁵ กรมศิลปากร. (2509). *การจัดกิจการตำรวจกรมกองตระเวนในรัชกาลที่ 5*. หน้า 4.

⁶⁶ สจ. ร.5 น 8.2 ก/5. *จ้างมิสเตอร์ เอ. เย. ยาร์ดินรับราชการในกรมกองตระเวน*. (4 มีนาคม 114 – 23 มิถุนายน 117). หน้า 2.

⁶⁷ *แหล่งเดิม*. หน้า 3.

ปฏิบัติหน้าที่บริเวณหัวเมือง ส่วนพลตระเวนชั้นปฏิบัติหน้าที่ในพระนคร พร้อมกับได้วางระเบียบการเลื่อนชั้นตำแหน่ง โดยยึดเอาคนที่มีความดีความชอบ มีความชำนาญในหน้าที่เป็นหลัก และให้อธิบดีเป็นผู้จัดการจ้างเอาคนเข้าเป็นพลตระเวนเอง โดยต้องได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์กองตระเวนเสียก่อนว่ามีสุขภาพสมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรงพอสมควร พร้อมกับเป็นผู้ควบคุมการจ่ายเบี้ยเลี้ยง เงินเดือน ตลอดจนการลงโทษพลตระเวนด้วยตนเอง และจ้างเอานายโปลิศชาวยุโรปและชาวอินเดียเข้ามาจัดการปรับปรุงกองตระเวนเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของการจ้างชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวน นายยารัตินเสนอว่าควรจ้างเข้ามาเพื่อปราบปรามโจร รักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ชุมชนเขตชั้นในกรุงเทพฯ อยู่ในสังกัดกองตระเวนชั้นในเท่านั้น เพราะเป็นพวกทำงานดี แข็งแรงกว่าคนไทย สำหรับกองตระเวนชั้นนอก 4 หัวเมืองให้จัดจ้างไว้แต่เพียงเล็กน้อย โรงพักละ 6 คน เพื่อใช้ในการระงับเหตุร้ายแรง และฝึกคนตระเวนที่เป็นคนไทยเท่านั้น เนื่องจากชาวอินเดียเมื่อเข้ามาเป็นพลตระเวนแล้ว มักจะรับราชการอยู่นาน จึงมีความชำนาญในงานกองตระเวนมากกว่าคนไทย⁶⁸

นอกจากนี้ ชาวอินเดียที่เข้ามาเป็นพลตระเวนในช่วงที่นายยารัตินดำรงตำแหน่งก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น นายยารัตินให้ความสำคัญต่อการจัดระเบียบกรมกองตระเวนและสนับสนุนพลตระเวนชาติแขก รวมถึงชาวยุโรปด้วย ดังหนังสือรายงานที่เขียนถึงพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 18 มิถุนายน ร.ศ. 116 โดยมีการจัดระเบียบที่สำคัญ 6 ประการ คือ 1) การจ้างเจ้าหน้าที่พลตระเวนชาวยุโรปที่มีตำแหน่งสูงมาใช้ในราชการ 2) เพิ่มเงินเดือนของสารวัตรนายยามที่ได้อยู่ขณะนี้ให้มากขึ้น 3) เพิ่มเงินเดือนพลตระเวนผู้รับราชการมานาน และเลื่อนตำแหน่งเป็นลำดับขั้น 4) ตั้งโรงเรียนฝึกหัดตามตำบล เพื่อฝึกสอนคนที่เข้ามาเป็นพลตระเวนใหม่ 5) ตั้งกองน้อยสำหรับสอดแนมให้อยู่ในความบังคับบัญชาของเจ้ากรมกองตระเวนโดยสิทธิ์ขาด และ 6) ต้องให้มีพลตระเวนแขกหนึ่งกอง ซึ่งประการสุดท้ายถือว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นการผลักดันให้ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในกรมกองตระเวนสยาม นายยารัตินกล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีพลตระเวนอินเดียไว้ว่าเพราะจะช่วยให้ระงับเหตุได้รวดเร็วและใช้ในราชการเวลามีพระราชพิธีต่าง ๆ ดังความว่า

“...จะต้องให้มีพลตระเวนกองหนึ่งล้วนแต่แขกชาวอินเดีย
200 คน (เป็นพวกแขกชาติสิกข์บ้าง ชาติบันดูปีที่ถือศาสนาอิสลาม
และพวกแขกอินเดียทางเหนือบ้าง) ให้ฝึกหัดใช้อาวุธพร้อมสำหรับตัว
เพื่อจะได้ระงับการวิวาท และอั้งยี่ แล้วแต่การที่จะมีเหตุรีบเร่งเกิด

⁶⁸ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). การจัดการและบทบาทของตำรวจในมณฑลกรุงเทพฯ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 127 – 128.

ขึ้นกับทั้งจะได้ช่วยฝึกหัดชักซ้อมพวกพลตระเวนที่เป็นคนไทย ในกอง
นี้มีจำนวน 30 คน จะต้องให้ขี่ม้าใช้ปืนประตูป่าอย่างสั้น หรือขึ้นได้
อย่างใดอย่างหนึ่ง กับหอกเป็นอาวุธ ในกองนี้จะเป็นประโยชน์มาก
ในการที่จะได้ให้เป็นยามตรวจตราไปมาในแถบแถวที่มีคนร้ายชุกชุม
มากนั้น เมื่อมีเหตุแล้วจะได้ขับไล่ผู้คนตามถนนได้ และถ้ามีการ
พระราชพิธีหรือแห่แหนอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็จะได้รับราชการส่วน
นี้ด้วยให้เรียบร้อย...⁶⁹

การปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ทศวรรษที่
2440 เป็นต้นมา มีกลุ่มคนที่เสียผลประโยชน์จากการปฏิรูป และผู้ร้าย เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรง
ในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะตามท้องถนนก่อความวุ่นวาย กรมกองตระเวนไม่อาจปราบปรามและไม่สามารถ
จัดการให้สงบได้ตลอด นายยารัตินจึงต้องการเร่งรัด โดยเสนอความคิดต่อพระเจ้าน้องยา
เธอกรมหมื่นนครสวรรค์ฯ ความว่า

“...ในเวลาปัจจุบันนี้ เมื่อมีการร้ายแรงเกิดขึ้นอยู่เสมอตาม
ถนนหนทางในกรุงเทพฯ นี้ ก็เต็มไปด้วยอั้งยี่ต่างๆ และเป็นการ
วุ่นวายทั่วไปส่วนการปราบปรามให้สงบ กองตระเวนทุกวันนี้เห็น
ได้ว่าไม่สามารถจะทำได้นั้น ข้าพเจ้าต้องเร่งรัด ขออนุญาตให้จ้าง
แขกชาติอินเดียมาทำการอย่างน้อยที่สุดสักสองปี เพื่อจะได้เป็นเอ็น
แผลเป็นกองที่จะได้ไว้วางใจ และใช้ได้เมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ถ้าการนี้ได้รับ
อนุญาตแล้ว ข้าพเจ้าจะจัดแจงหาคนที่ดีมาจากประเทศอินเดีย
แต่ไม่ใช่พวกแขกอินเดียที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ ในปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นผู้หนี
มาพักอาศัย โดยหาการทำไม่ได้ในที่อื่นๆ หรือมิฉะนั้นเป็นผู้ต้องขับ
ไล่ออกจากการที่ตนไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต หรือเป็นคนไม่สมควรจะ
ทำการนั้นได้...”⁷⁰

จากการวางระบบระเบียบของนายยารัตินดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวอินเดียจาก
อาณานิคมของอังกฤษเข้ามาในสยามเพิ่มมากขึ้น โดยความสามารถของชาวอินเดียและการได้รับ
การศึกษาที่อังกฤษได้วางรากฐานไว้ในอินเดีย จึงทำให้ชาวอินเดียเป็นอีกตัวเล็อกหนึ่งที่มี
ความสำคัญในระบบราชการสยาม นายยารัตินนอกจากมีบทบาทสำคัญในกรมกองตระเวนแล้ว
ยังเป็นผู้นำพาชาวอินเดียเข้ามาในสยามเพิ่มมากขึ้นจากนโยบายของเขา และเป็นการเข้ามา

⁶⁹ สจ.ร. ร 5 น 8.1/129. มิสเตอร์ เอ.เย.เอ ยารัติน จัดกองตระเวน และตั้งเงินเดือนกองตระเวน. (18
มิถุนายน ร.ศ. 116).

⁷⁰ แหล่งเดิม. หน้า 2.

สมทบกับชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสยามก่อนหน้านี้ ซึ่งเป็นเหตุให้ในเวลาต่อมาเกิดเป็นชุมชนของชาวอินเดียขึ้นดังจะกล่าวต่อไปในบทหน้า

นายแพทย์ บี. เอ. นิงติเกล (B. A. Nightingale) นายแพทย์ใหญ่ กรมการแพทย์ กระทรวงนครบาล

ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 บ้านเมืองขาดผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น การแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงนครบาลมีแพทย์และผู้ช่วยแพทย์ประจำไม่พอสำหรับการรักษาโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะ อหิวาตกโรคและกาฬโรคที่ระบาดหนักอยู่ขณะนั้น นายแพทย์นิงติเกล แพทย์ชาวอังกฤษจากอินเดีย จึงมีส่วนสำคัญที่นำชาวอินเดียเข้ามารับราชการในกรมการแพทย์ เนื่องจากชาวอินเดียมีความรู้ความสามารถดีจากการปฏิรูปการศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ของชาวยุโรป โดยการปฏิรูปอย่างจริงจังของลอร์ดวิลเลียม เบนทิงค์ (Lord William Bentinck)⁷¹ และเปิดโอกาสให้ชาวอินเดียได้รับการศึกษาของอังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. 2378 ประกอบกับช่วงเวลานั้นถั่วรอกแพทยจากยุโรปคงไม่ทันการณ์ อินเดียอยู่ไม่ไกลจากสยาม และมีผู้ที่ได้รับการศึกษาพอแก่การนำมาใช้งานได้ตามความเห็นของนายแพทย์นิงติเกลที่มีถึงพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์พิทยเสนาบดีกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน ร.ศ. 119 ความว่า

“...ในเวลานี้มีคเตอร์เวอร์ก็เจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรคนี้ป่วยมาก โดยที่ต้องรับราชการอยู่ช้านานที่เกาะไผ่ แลในการที่จะจัดหาผู้ซึ่งมีความชำนาญในการประสมสรรพคุณยาได้ก็เป็นการลำบากมาก เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะได้มีคเตอร์วิตเลไว้ใช้ด้วย ในการที่จะจ้างมีคเตอร์วิตเลนั้น ข้าพระพุทธเจ้าขอพระทานอนุญาตจากฝ่าพระบาทด้วยเพื่อจะได้จ้างได้โดยเร็ว ข้าพระพุทธเจ้ามีความร้อนใจที่จะเขียนหนังสือไปยังมีคเตอร์วิตเลภายในวันที่ 5 เดือนนี้ เพราะจะได้ทันเรือเมลซึ่งจะออกไปยังเมืองอินเดียนั้น...”⁷²

2.3 นโยบายและข้อปฏิบัติของอังกฤษในการจ้างชาวอินเดียเข้ามาทำงานใน

สยาม

2.3.1 การกำหนดเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย

รัฐบาลอินเดียได้ตั้งข้อกำหนดการยืมตัวเจ้าพนักงานอินเดียไว้ว่า จะต้องให้เงินกับผู้ที่ยืมมาตั้งแต่ผู้นั้นสิ้นสุดสัญญาจ้างงานจากรัฐบาลอินเดียและเดินทางมาถึงวันที่เข้ารับทำงานกับ

⁷¹ ถนอม อานามวัฒน์. (2527). ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ : อดีตถึงปัจจุบัน. หน้า 153.

⁷² สจข. ร.5 น.5.3/2 เรื่องจ้างมีคเตอร์วิตเล (MR. WHITLY) เป็นผู้ช่วยแพทย์. (3 – 5 พฤศจิกายน ร.ศ. 119).

รัฐบาลใหม่ ให้ใช้เป็นข้อกำหนดตั้งแต่ พ.ศ. 2443 โดยมีหนังสือราชการแจ้งมายังรัฐบาลสยาม นายสตรึงเงอ อุปทูตอังกฤษ เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2442 สยามได้พิจารณาและหารือถึงข้อกำหนดนี้ถึงความประสงค์ของพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์พิทักษ์ว่า

“...บรรดานายกองตระเวนซึ่งยืมมาจากรัฐบาลเมืองอินเดียให้
รับราชการอยู่ทุกวันนี้ ฝ่ายเราก็ได้ใช้เงินเดือนคิดให้ตั้งแต่เขาส่ง
การทางอินเดียนั้นทุกคนมากับทั้งค่าเดินทางจนถึงกรุงเทพด้วย แต่
การที่หมดสัญญาส่งกลับคืนออกไปเมืองอินเดียนั้นยังไม่เคยได้
คิดเงินให้เลย แลทรงเห็นว่าเมื่อออฟฟิศเซอร์นั้นหมดสัญญาจะกลับ
เมืองอินเดีย ควรคิดเงินค่าเดินทางตรงไปยังอินเดียให้ แต่เงินเดือน
นั้นจะคิดให้เพียงวันส่งนำที่ราชการเท่านั้น เพราะว่าเมื่อออฟฟิศเซอร์
นั้นส่งกลับไปแล้ว ก็ไม่เกี่ยวข้องแก่รัฐบาลแลหากว่าถ้าออฟฟิศเซอร์
นั้น ไม่ตรงไปเข้ารับราชการในตำแหน่งเดิมก็จะอยู่ต่อไปยังไม่รับ
ราชการที่เมืองอินเดีย...ก็เปนความชักช้าหรืออยู่ดการตามอำเภอใจ
ของออฟฟิศเซอร์นั่นเอง เราจะสัญญาให้เงินจนเข้ารับราชการไม่ชอบ
ต้องให้ชั่วเวลาหมดหน้าที่ราชการของเรา แลคิดเงินค่าเดินทางให้เท่า
ราคาเพียงกลับถึงเมืองอินเดียเท่านั้น...”⁷³

จากคำรับสั่งของพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์พิทักษ์ทำให้ทราบว่าการที่รัฐบาลสยามยอมปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐบาลอินเดีย ความไม่แน่นอนต่อผู้ที่ยืมมารับราชการนั้นจะเกิดขึ้น เพราะไม่มีทางรู้ได้ว่าผู้นั้นเมื่อหมดสัญญาการจ้างงานจากรัฐบาลสยามแล้วนั้น จะมีความตั้งใจมุ่งหน้าไปรับหน้าที่ราชการตามเดิมมากน้อยเพียงไร กระทรวงต่าง ๆ ของสยามจึงไม่เห็นด้วยกับข้อกำหนดนี้ แต่จะร่วมมือตามข้อกำหนดของรัฐบาลอินเดียแต่เพียงให้ค่าเดินทางเมื่อออกจากราชการเท่านั้น และไม่สามารถให้ค่าตอบแทนไปตลอดจนถึงการได้รับหน้าที่ครั้งใหม่ได้ พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ทรงนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความเห็นว่า

“...ก็ควรจะดังเช่นในเรื่องนี้ คือเวลาออกจากราชการเราแล้ว
เราจะต้องว่ากันให้ตกลงกับคนที่ออก ให้ไปรับราชการในอินเดียตาม
กำหนด ถ้าไปเชื่อนอยู่เท่าใดในระหว่างนั้น เราจะต้องเสียเงิน

⁷³ สจ. ร. 5 น 8.1/197. รัฐบาลอินเดียมีความเห็นว่า ต่อไปถ้ารัฐบาลต่างๆ จะยืมเจ้าพนักงานอินเดียมาใช้แล้ว จะต้องให้เงินแต่ผู้ที่ยืมมาตั้งแต่วันที่ผู้นั้นเลิกการของรัฐบาลอินเดีย จนถึงวันที่เข้ารับทำการใหม่ ขอให้รัฐบาลสยามได้กำหนดวันตามความเหนืด้วย. (14 พฤษภาคม – 13 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119).

ถ้าจะวังเสียแต่เมื่อจะปล่อยคนกลับแล้วก็เป้นอันให้เงินค่าเดินทาง
เท่านั้น...”⁷⁴

เมื่อรัฐบาลสยามมีความเห็นเช่นนี้ ใน พ.ศ. 2443 จึงได้แจ้งเรื่องดังกล่าวไปยังนายอาเซอร์ (W. J. Archer) อุปทูตอังกฤษที่รับหน้าที่คนต่อมาให้ทราบ เมื่ออุปทูตอังกฤษทราบคำตอบของสยามที่ว่า “...ไม่ควรจะให้รัฐบาลสยามรับผิดชอบรายเงินเดือนของเจ้าพนักงานที่รัฐบาลอินเดียได้ยืมไปให้นั้น เมื่อครบกำหนดหนังสือสัญญาของเขาแล้ว เจ้าพนักงานนั้นจะได้เพิกเฉยไปไม่มีกำหนดเวลาที่จะเข้าไปรับราชการของเขาในเมืองอินเดีย...”⁷⁵ อุปทูตอังกฤษได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้เป็นไปไม่ได้ที่จะเกิดเรื่องดังกล่าว เพราะรัฐบาลอินเดียมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตัวเจ้าพนักงานของตน เจ้าพนักงานจะทำตามสัญญาที่มีต่อรัฐบาลของตน ดังความกล่าวของนายอาเซอร์ ว่า

“...เป้นความดูเหมือนว่าที่จะบังเกิดเหตุเช่นนี้จะเป้นไปไม่ได้
เพราะว่าโดยข้อบังคับราชการพลเรือนนั้นกำหนดที่ยอมให้เจ้า
พนักงานผู้หนึ่งไปรับตำแหน่งของเขาเมื่อได้ไปรับราชการอยู่ในเมือง
ต่างประเทศแล้วนั้น ก็มีแจ้งอยู่ในข้อบังคับ ซึ่งห้ามไม่ให้บังเกิดความ
เนิ่นช้าไปในเวลาที่จะกลับไปรับหน้าที่ ไม่เกินกว่ากำหนดที่สมควรจะ
เห็นได้เป้นเวลาที่จำเป็นเพื่อเดินทางและการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อที่
ยกไปนั้น...”⁷⁶

จากหนังสือราชการของอุปทูตอังกฤษที่แสดงถึงความมั่นใจของเจ้าพนักงานของรัฐบาลอินเดีย ซึ่งเป็นการยืนยันว่าพวกเขาสามารถทำตามข้อกำหนดของรัฐบาลได้เป็นอย่างดี ไม่มีทางทำผิดกฎข้อบังคับ รัฐบาลสยามเมื่อแน่ใจในถ้อยคำดังกล่าวจึงไม่สามารถโต้แย้งหรือขัดข้องประการใดได้ จึงต้องยอมรับในข้อกำหนด โดยอยู่ในสภาวะการณ์ที่ไม่เข้าค่ายไม่ออก เพราะจำเป็นต้องยืมเจ้าพนักงานจากอินเดียไว้ใช้งานเพื่อวางรากฐานความมั่นคงให้กับประเทศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้พิเคราะห์และยุติปัญหาเรื่องคนอินเดียที่ยืมมา โดยต้องระวังไม่ให้เจ้าหน้าที่จากรัฐบาลอินเดียหยุดงานบ่อยครั้ง และให้ค่าเดินทางเมื่อต้องการหยุดพักผ่อนเท่านั้น รัฐบาลสยามจำเป็นต้องเอาใจตามัที่รัฐบาลอินเดียขอ เพราะเป็นเรื่องยากที่จะหาคนมาช่วยพัฒนาประเทศในช่วงเริ่มแรกของการปฏิรูป ดังพระราชหัตถเลขาที่ว่า

⁷⁴ สจ. กต.35.7/67. เรื่องกำหนดตั้งเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย. (พ.ศ. 2442 – 2444).

⁷⁵ สจ. กต.35.7/67 หนังสือราชการจากอุปทูตอังกฤษถึง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ลงวันที่ 4 ตุลาคม ร.ศ. 119 เรื่อง กำหนดตั้งเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย. (พ.ศ. 2442 – 2444).

⁷⁶ แหล่งเดิม. หน้า 2.

“...พิเคราะห์ดูทางที่ฝรั่งมาทำการของเรา เวลาจะไปขอยุติ
โน่นหยุดนี้ เอาเงินเดือนเปล่า ๆ ก็เป็นเรื่องเห็นว่าเราเกรงใจพอจะรู้
ได้ถามผู้เคยขออนุญาตได้ก็ทำไปตามตัวอย่าง เป็นลักษณะดีหัวหมา
ย่ำหัวเจ็กลอยอ่อน ๆ เหตุเกิดขึ้นก็ด้วยเราต้องเอาใจคนเพราะหาคน
ใช้ยาก ข้างเขา ๆ กวดขันกันแข็งแรง แต่จะเอามาใช้เป็นเครื่องแก้กัน
ความบิตพลั่วของฝรั่งแก่เรานั้นไม่ได้ ๆ แต่เราต้องระวังอย่าให้
อนุญาตหยุดพักประอะ ๆ ปริง ๆ ให้แต่เงินค่าเดินทางได้แล้วก็ป็นอัน
เรียบร้อยได้...”⁷⁷

2.3.2 ข้อบังคับข้าราชการพลเรือนเมืองอินเดีย

ข้อบังคับข้าราชการพลเรือนอินเดียเป็นข้อบังคับที่ใช้สำหรับข้าราชการชาวอังกฤษและ
ชาวอินเดียที่รับราชการอยู่ในสหราชอาณาจักรและอินเดีย ดังนั้น การที่รัฐบาลสยามยึดตัว
ข้าราชการของอินเดียในทุกตำแหน่งและกระทรวงจึงจำเป็นต้องใช้ข้อบังคับฉบับนี้เช่นเดียวกัน
เพื่อใช้สำหรับควบคุมความประพฤติของข้าราชการไม่ให้ละเลยในหน้าที่ ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการ
จ้างงานและเงินเดือนของข้าราชการที่ยืมมาที่สำคัญมี 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 เรื่องการเปลี่ยนหน้าที่ จะมีการกำหนดเวลาไปรับหน้าที่ คือ เจ้าพนักงาน
สามารถอยู่ในกำหนดมากที่สุด 30 วัน ไม่รวมวันอาทิตย์ โดยมีรายละเอียด คือ กำหนดวันให้
เตรียมตัว 6 วัน และเพิ่มต่อไปอีก 1 วัน โดยวัดระยะทางตามลักษณะพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง⁷⁸
ถ้าเดินทางด้วยเรือกลไฟจะกำหนดเพิ่มระยะเวลาการเดินทางให้ก่อนจะถึงท่าเรือ เพื่อให้ทันเรือกล
ไฟ และเจ้าพนักงานที่มีเงินเดือนไม่ถึง 100 รูปี ไม่ควรเดินทางด้วยรถเมลล์

ประการที่ 2 เจ้าพนักงานที่เลือกการเดินทางด้วยพาหนะลักษณะใดไปรับหน้าที่ จะคิดค่า
เดินทางตามที่เคยใช้อยู่ ยกเว้นก็ต่อเมื่อรัฐบาลผู้ว่าจ้างให้ไปรับราชการอนุญาตให้ค่าเดินทางเป็น
การพิเศษ

ประการที่ 3 รัฐบาลใดที่ต้องการเจ้าพนักงานไปรับราชการจะกำหนดระยะเวลาที่เจ้า
พนักงานเดินทางไปรับหน้าที่ภายใน 30 วัน แต่ถ้าเจ้าพนักงานไม่ทำตามข้อกำหนด โดยใช้วิธีการ
เดินทางตามวิธีที่เคยทำ ถือว่าไม่ใช่ความผิดของรัฐบาลผู้ว่าจ้าง และสามารถแจ้งความประพฤติ
ไปยังรัฐบาลเมืองอินเดีย เพื่อให้กระทรวงคลังชี้แจงในเรื่องนี้ต่อไป

⁷⁷ สจ. กต.35.7/67 พระราชกฤษฎีกาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง กรมหลวงเทเว
ธวงศ์โรประการ เรื่อง กำหนดตั้งเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย. (พ.ศ. 2442 – 2444).

⁷⁸ การเดินทางด้วยพาหนะอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้ ถือเป็น 1 วัน คือ ทางรถไฟ 200 ไมล์ เรือกลไฟทะเล 150 ไมล์ เรือ
กลไฟแม่น้ำ 80 ไมล์ รถเมลล์หรือรถที่มหาชนใช้อื่น ๆ เทียบด้วยม้า 80 ไมล์ และเดินทางโดยทางอื่น ๆ 15 ไมล์

ประการที่ 4 เจ้าพนักงานคนใดไม่ได้ไปรับตำแหน่งใหม่ตามที่ได้รับมอบหมายตามระยะเวลาที่ทางการกำหนด เมื่อพ้นไป 1 สัปดาห์ จะไม่สามารถรับราชการอยู่ในตำแหน่งอื่นตำแหน่งใดได้ แต่ถ้ารัฐบาลผู้ว่าจ้าง เห็นว่าความผิดของเจ้าพนักงานได้เป็นไปหลังจากการที่พ้นอำนาจจากรัฐบาลผู้ว่าจ้างแล้วนั้น จะไม่เอาผิดกับเจ้าพนักงานให้เสียตำแหน่งก็ได้⁷⁹

จากข้อบังคับข้าราชการพลเรือนเมืองอินเดียที่บังคับใช้กับเจ้าพนักงานที่ขอยืมหรือว่าจ้างไปจากรัฐบาลอินเดีย นอกจากทำให้ทราบถึงข้อกำหนดสำหรับการเดินทางไปรับราชการให้กับรัฐบาลผู้ว่าจ้างว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อเป็นการตกลงไม่ใหัรัฐบาลทั้งสองฝ่ายเกิดความระแวงระวัง และการได้เปรียบเสียเปรียบซึ่งกันและกัน ข้อบังคับนี้ยังถือว่าเป็นสัญญาทางสัมพันธไมตรีขั้นต้นระหว่างประเทศที่เจริญแล้วกับประเทศที่กำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ตามประเทศตะวันตกอย่างค่อยเป็นค่อยไป

2.4 สรุป

จากการเข้ามาของชาวอินเดีย ทั้งการเข้ามาโดยตรงจากการเป็นพราหมณ์และทำการค้าขาย หรือการเข้ามาทางอ้อมโดยผ่านผู้บังคับบัญชาที่เป็นชาวอังกฤษ ทำให้เห็นหนทางการเข้ามาทำงานในระบบราชการสยามในฐานะพลตระเวนและแพทย์ ซึ่งยังมีจำนวนไม่มากนักตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก็ทำให้เห็นว่าชาวอินเดียเป็นอีกหนึ่งชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์สยาม ยิ่งความต้องการกำลังคนเข้ามาช่วยพัฒนาประเทศของสยามมากขึ้นเท่าไร ชาวอินเดียก็ยิ่งมีโอกาสมากขึ้น⁸⁰ สิ่งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของชาวอินเดียที่ทำให้พวกเขาเข้ามาทำงานในกระทรวงต่าง ๆ ในระบบราชการ และตั้งหลักแหล่งในสยาม มีสิทธิ และสถานภาพเท่าเทียมกับชาวสยามหรือชาวต่างประเทศอื่น ๆ เช่น จีน และมลายู เป็นต้น แต่การจะได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ ชาวอินเดียต้องผ่านเรื่องราวมากมายที่จะพยายามผลักดันตนเองหรือกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้ได้รับโอกาสในหน้าที่การงานและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจากดินแดนใหม่มากกว่าการถูกกดขี่และจำกัดสิทธิในดินแดนเก่า ซึ่งเป็นประเทศของตนเอง ดังจะกล่าวรายละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

⁷⁹ สจ. กต.35.7/67 หนังสือราชการจากรองเลขาธิการของรัฐบาลเมืองอินเดีย ถึงอุปทูตอังกฤษ ณ กรุงเทร เรื่อง กำหนดตั้งเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย. (พ.ศ. 2442 – 2444).

⁸⁰ ศรัทธา พูลสวัสดิ์. (2552). อินเดียพลัดถิ่น : การเดินทางจากอนุทวีปสู่โลกใหม่. หน้า 53.

บทที่ 3

บทบาทของชาวอินเดียในกระทรวงนครบาล และกระทรวงโยธาธิการ

พ.ศ.2440 - 2461

รัชกาลที่ 5 ทรงปฏิรูปการปกครองส่วนกลางด้วยการตั้งหน่วยงานขึ้น 12 กรม (กระทรวง) แบบตะวันตกใน พ.ศ. 2431 เป็นครั้งแรก จากนั้นจึงมีประกาศตั้งกระทรวงอย่างเป็นทางการ 12 กระทรวง เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2435 ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงวัง กระทรวงนครบาล กระทรวงพระคลัง กระทรวงเกษตรพานิชการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงธรรมการ กระทรวงโยธาธิการ และกระทรวงมูรธาธิการ⁸¹ ก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนหน้าที่ของกระทรวงต่าง ๆ ใหม่ใน พ.ศ. 2437 ที่สำคัญคือ กระทรวงมหาดไทยดูงานด้านพลเรือนอย่างเดียว กระทรวงกลาโหมดูแลงานด้านการทหารอย่างเดียว มณฑลกรุงเทพขึ้นกับกระทรวงนครบาล และจัดการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นระบบเทศาภิบาล⁸² ทุกกระทรวงมีเสนาบดีเป็นผู้รับผิดชอบบริหารงาน ทั้งนี้ เสนาบดียังมีหน้าที่เลือกผู้ที่มีความสามารถเข้ามารับราชการ สิ่งนี้จึงเป็นส่วนสำคัญของการเข้ามารับราชการของชาวอังกฤษ ชาวอินเดีย และชาวต่างประเทศอื่น ๆ กระทรวงนครบาลถือว่ามีความสำคัญสำหรับการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมถึงทุกข์สุขของชาวสยาม และที่สำคัญเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียได้รับโอกาสเข้ามาปฏิบัติงานในระบบราชการสยามเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ พ.ศ. 2440 โดยเข้ามาเป็นพลตระเวนในกรมกองตระเวน เป็นผู้ช่วยแพทย์ในกรมการแพทย์ เป็นช่างทางเทคนิคและยามในโรงไฟฟ้าสามเสน นอกจากนี้ชาวอินเดียยังเข้าไปมีบทบาทสำคัญสำหรับการเป็นพลตระเวนรักษาทางรถไฟในกรมรถไฟ กระทรวงโยธาธิการ บทนี้จึงต้องการศึกษาที่มาที่ไปของการเข้ามาปฏิบัติงาน ลักษณะงานของชาวอินเดียในกระทรวงนครบาลและกระทรวงโยธาธิการ รวมถึงนโยบายของรัฐบาลสยามในการจัดสรรอัตรากำลังคน การปกครองผู้ปฏิบัติงาน อันเป็นสาเหตุให้บทบาทของชาวอินเดียต้องเปลี่ยนแปลงไปภายหลัง พ.ศ. 2461 ซึ่งทำให้จำนวนของชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการมีจำนวนลดลง และเข้ามาปฏิบัติงานในส่วนที่ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือการใช้ความรู้ความสามารถทางด้านเทคนิคมากขึ้น

⁸¹ สงวน เล็กสกุล. (2506). *งานปฏิรูปในรัชกาลที่ 5*. หน้า 79 – 80.

⁸² ดูรายละเอียดใน วุฒิชัย มูลศิลป์. “การสิ้นสุดของระบบการปกครองปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือ”. *ความยากย้อนของประวัติศาสตร์*. วินัย พงศ์ศรีเพียร บรรณาธิการ. หน้า 257 - 263.

3.1 การปฏิบัติงานของชาวอินเดียในกระทรวงนครบาล

3.1.1 การบริหารจัดการภายในกระทรวงนครบาล

ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเข้าสู่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สยามไม่เพียงเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศตะวันตกเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ และรัฐกับชาวตะวันตกหรือชาวต่างประเทศอื่น ๆ ที่เข้ามารับจ้างปฏิบัติงานให้กับสยาม โดยผ่านชนชั้นนำสยามเป็นผู้บริหารจัดการ สิ่งนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในขณะที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเหลือด้านกำลังคนจากประเทศตะวันตก เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของสยามสำหรับการพัฒนาระบบการปกครองตามแบบประเทศตะวันตก โดยมีชนชั้นนำที่ได้ไปศึกษาต่างประเทศจนกลายเป็นผู้นำสมัยใหม่ (Modern Elite)⁸³ ในระบบราชการแบบใหม่

ก่อนการปฏิรูปกระทรวง โดยส่วนใหญ่กระทรวงนครบาลทำหน้าที่ตรวจตรา ดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และทุกข์สุขของประชาชน มีกองโปลิศคอนสเทเบิล (Police constable) ที่ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2405 เป็นหน่วยงานของตำรวจเพื่อจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในพระนคร ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้พัฒนาเป็นกองตระเวน การบริหารจัดการในกองตระเวนนี้ส่งผลให้มีชาวอินเดียจากอาณานิคมอังกฤษที่อินเดียเข้ามาปฏิบัติงานเป็นจำนวนมาก

เมื่อกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิจกลับจากการรับราชการที่ลอนดอน ประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ. 2429 ทรงเข้ารับตำแหน่งเสนาบดีกรมพระนครบาล และทรงตั้งคณะกรรมการจัดการบริหารวางแบบแผนกองตระเวนขึ้นใหม่ตามแบบกองตำรวจของอังกฤษ⁸⁴ การจัดการในระยะแรกคือการปรับปรุงกำลังคนทั้งฝ่ายบริหารและคนตระเวนรักษาการ โดยตั้งตำแหน่งอธิบดีหรือจางวาง (Commissioner) และวางคนตระเวนประจำท้องที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เป็นต้นมา⁸⁵ การจัดการกองตระเวนในครั้งนี้ทำให้เกิดแบบแผนการทำงานแบบอังกฤษ รวมทั้งนำคนอังกฤษและคนอินเดียในบังคับอังกฤษจากอาณานิคมอินเดียเข้ามารับราชการในกองตระเวนด้วย และในปีนี้ได้มีการรวมหน่วยงาน 3 ส่วน คือ กองตระเวนซ้าย กองตระเวนขวา และกองโปลิศ เป็นกรมเดียวกัน เรียกว่า “กรมกองตระเวน” เดิมทั้ง 3 กรมนี้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แต่ภายหลังเกิดการก้าวร้าวหน้าที่กันจากขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ชัดเจน จึงทำให้การจับกุมคนร้ายได้ไม่ทันการณ์ คนร้ายหลบหนีไปได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ยังไม่มีภาระประสานงาน

⁸³ ณรงค์ พ่วงพิศ. (2528). ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์เฉพาะกรณี. หน้า 65.

⁸⁴ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). การจัดการและบทบาทของตำรวจในมณฑลกรุงเทพฯ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 88.

⁸⁵ แหล่งเดิม. หน้า 90 – 91.

ได้อย่างเป็นระบบ จึงทำให้ต้องจัดการบริหารและการบังคับบัญชากรมกองตระเวนขึ้นใหม่ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

กองไต่สวนโทษหลวง ทำหน้าที่บังคับบัญชา อำเภอกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคนสอดแนมตลอดทั้งแขวงกรุงเทพฯ และเป็นผู้พิจารณาไต่สวนจับโจรผู้ร้าย ซึ่งกระทำผิดกฎหมาย มีโทษหลวงส่งให้ศาลสถิตยยุติธรรมพิจารณาคดีความตามกฎหมาย

กองรักษา ทำหน้าที่บังคับบัญชาหมู่คนตระเวน มีหน้าที่ตระเวนรักษาความสงบเรียบร้อยภายในพระนครไม่ให้มีการกระทำผิดกฎหมาย คอยดูแลให้ประชาชนอยู่ด้วยความสงบสุข

ดังนั้น เพื่อจะได้ทราบความเป็นมาการเข้ามาปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ชาวต่างประเทศรวมถึงชาวอินเดียจากอาณานิคมของอังกฤษ จึงต้องทำความเข้าใจโครงสร้างของกระทรวงนครบาล เพื่อนำโครงสร้างนี้ไปพิจารณาถึงความจำเป็นที่ต้องจ้างชาวอินเดีย และยังทำให้ทราบถึงลำดับชั้นทางสังคมในระหว่างที่ชาวอินเดียปฏิบัติงานในกระทรวงนครบาล โดยมีโครงสร้าง ดังนี้

ตาราง 1 โครงสร้างหน่วยงานในกระทรวงนครบาล พ.ศ. 2433

อธิบดีหรือจางวาง	
กองไต่สวนโทษหลวง ประกอบด้วย	กองรักษา ประกอบด้วย
- เจ้ากรม (1 คน)	- เจ้ากรม (1 คน)
- ปลัดกรม (4 คน แบ่งเป็นแบ่งเป็นชาย 2 คน และชาว 2 คน)	- ปลัดกรม (2 คน แบ่งเป็นชาย 1 คน และชาว 1 คน)
- นายเวน (1 คน)	- สมุหบัญชีใหญ่
- สารวัตรสอดแนม	- สมุหบัญชีรอง
- นายตรวจ	- แพทย์ใหญ่
- อำเภอกำนัน	- แพทย์รอง
- คนสอดแนม	- นายเวนใหญ่
	- สารวัตรแขวง
	- นายหมวด
	- นายยาม
	- พลตระเวน

ที่มา : กรมศิลปากร. (2509). การจัดการกิจการตำรวจกรมกองตระเวน ในรัชกาลที่ 5.

ส่วนใหญ่ชาวอินเดียซึ่งเป็นคนจากรัฐบาลอินเดียในอาณานิคมของอังกฤษ จะเข้ามารับราชการในกองรักษา ตั้งแต่ระดับสารวัตรแขวงลงมาจนถึงคนตระเวน (Patrolman) โดยส่วนมากทำงานในตำแหน่งนายยามและคนตระเวน เนื่องจากช่วงเวลานั้นต้องการกำลังคนเป็นจำนวนมาก และชาวอินเดียมีทักษะทางด้านนี้-จากการที่ถูกอังกฤษปกครอง เพราะอังกฤษนำระบบกฎหมายศาล และตำรวจเข้ามาควบคุมคนในบังคับ จึงนำคนพื้นเมืองมาเป็นตำรวจ⁸⁶ ประกอบกับชาวอินเดียสามารถสื่อสารและดูแลความเรียบร้อยให้กับชาวต่างชาติโดยเฉพาะยุโรปที่เข้ามาทำงานได้ดีกว่าคนไทย

กองรักษา กรมกองตระเวนแบ่งหน้าที่เป็น 6 ส่วน คือ 1) กองตระเวนภายในพระนคร มีหน้าที่รักษาท้องที่ตั้งแต่กรมทหาร เริงสะพานช้าง ข้ามคลองตลาด ตลอดไปตามแนวคลองจนถึงสะพานช้างข้ามคลองหลอดฝั่งเหนือ 2) กองตระเวนฝั่งขวาพระนคร มีหน้าที่รักษาท้องที่ในเขตตำบลถนนเจริญกรุง บำรุงเมือง สำเพ็ง คลองผดุงกรุงเกษม ปากคลองฝ่ายเหนือ บางขุนพรหม สนามกระบือ วัวลำพอง สีลม คลองเตย 3) กองตระเวนฝั่งซ้ายพระนคร มีหน้าที่รักษาท้องที่ในเขตตำบลตลาดพลู ถนนใหม่ตั้งแต่สะพานหกข้ามคลองบางกอกใหญ่ไปจนวัดอัมรินทร์ ตำบลบางขุนนนท์ บ้านบุ วังหลังคลองมอญ บ้านกะดีเจ้าเซ็น บางลำเจียก บ้านกะดีจีน บ้านสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ บ้านสมเด็จเจ้าพระยามหาพิชัยญาติ ดึกขาว คลองสาน และบางไส้ไก่ 4) คนตระเวนลำแม่น้ำและลำคลอง มีหน้าที่รักษาท้องที่ตามลำแม่น้ำตั้งแต่บางตระนาวศรีลงมาถึงปากคลองผดุงกรุงเกษมข้างใต้และตามลำคลองในกรุงเทพฯ 5) กองตระเวนเพื่อราชการจร และ 6) พนักงานเจ้าหน้าที่กองกลาง

จากการปฏิรูปกระทรวงและการจัดการภายในกองตระเวนตามแบบชาติตะวันตก ทำให้ใน พ.ศ. 2434 การจัดการกองตระเวนเป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น จำนวนเจ้าพนักงานรวมถึงพลตระเวนมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ใช้ที่ในเขตพระนคร ตำบลบ้านญวน ซึ่งเคยเป็นวังพระเจ้าราชวงศ์เธอกรมขุนกุยไยยนฤเบศรธำมณี รัชมังคลาภิเษก เป็นที่ตั้งว่าการกรมพระนครบาล และกรมกองตระเวนไว้ในที่แห่งเดียวกัน⁸⁷ อาคารที่ทำการภายในกรมกองตระเวน ประกอบด้วย ศาลาที่ทำการ

⁸⁶ นนทพร อยู่มั่งมี. (2556). กองตระเวนกับการจัดการพื้นที่เมืองของกรุงเทพฯ พ.ศ.2418 – 2458.

หน้า 102.

⁸⁷ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). การจัดการและบทบาทของตำรวจในมณฑลกรุงเทพฯ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 115.

เจ้าพนักงานกองรักษา ศาลว่าการเจ้าพนักงานไต่สวนโทษหลวง ที่พักคนตระเวน และโรงพยาบาลของกรมกองตระเวน⁸⁸

การบริหารกรมกองตระเวนได้พัฒนาให้ทันสมัยแบบตะวันตก มีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยและทำงานในสยามจำนวนเพิ่มขึ้น ใน พ.ศ. 2439 กองตระเวนจึงเปลี่ยนส่วนราชการภายใน เพื่อรองรับและจัดการกับปัญหาที่จะตามมาจากการเข้ามาปฏิบัติงานของชาวต่างประเทศ และการขยายส่วนราชการภายในกรมอื่น ๆ ไปสู่หัวเมือง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟ ดังนั้น การบริหารภายในกรมกองตระเวนจึงแบ่งออกเป็น

- กองตระเวนรักษาชั้นใน
- กองตระเวนรักษาชั้นนอก
- กองไต่สวนโทษหลวง
- กองตระเวนรักษาใน 4 หัวเมือง
- กองตระเวนรักษาการทางรถไฟ⁸⁹

กรมหมื่นนครสวรรค์พิทักษ์ต้องการให้ระบบการบริหารมีความรัดกุมมากขึ้น ใน พ.ศ. 2440 จึงจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาทำงาน เนื่องจากมีความรู้ความชำนาญมากกว่าเจ้าพนักงานกองตระเวนชาวไทย อันจะนำไปสู่ความเจริญของกรมกองตระเวน โดยยืมตัวนายยาร์ดีน เจ้ากรมกองตระเวนที่อินเดียเข้ามาเป็นเจ้ากรมกองตระเวนสยาม ในการเข้ามาปฏิบัติงานของนายยาร์ดีนจึงเปิดช่องทางให้ชาวอินเดียจากอาณานิคมของอังกฤษเข้ามาในสยามมากขึ้นด้วย

3.1.2 ชาวอังกฤษที่ยืมตัวเข้ามาเป็นโปลิศในสยาม

กองตระเวนชั้นในและชั้นนอกของสยามได้มีการปรับเปลี่ยนหน้าที่และจ้างชาวอังกฤษเข้ามาปฏิบัติงานตามการจัดการกรมกองตระเวนของนายยาร์ดีน โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2441 สยามได้จ้างโปลิศชาวอังกฤษจากอินเดียเข้ามาทำงานเพิ่ม และโปลิศที่เลือกเข้ามานี้ก็มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากรมกองตระเวนให้เป็นเหมือนกองโปลิศอังกฤษ และโปลิศชาวอังกฤษเป็นผู้บังคับบัญชาชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานในสยาม นายโปลิศที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามามี ดังนี้

1. นายริชาร์ดสัน ทอรัทเทอร์ (Richardson Trotter) รับหน้าที่เป็นผู้จัดการประสานงานการปรับปรุงกองตระเวนทุกส่วนในกรมกองตระเวน ภายหลังได้รับตำแหน่งรองอธิบดีกรมกองตระเวน เข้ามาปฏิบัติงานเมื่อ พ.ศ. 2441 และรับราชการจนครบสัญญาในวันที่ 1 ตุลาคม

⁸⁸ รสสุคนธ์ จรัสศรี. (2520). *บทบาทของข้าราชการชาวต่างประเทศ ในกรมตำรวจในสมัย*

สมบูรณาญาสิทธิราชย์. หน้า 65 – 66.

⁸⁹ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). *อั้งแล้ว*. หน้า 123.

พ.ศ. 2443 รวมระยะเวลา 2 ปี 15 วัน เมื่อครบสัญญาแล้วนั้น นายริชาร์ดสันไม่ประสงค์รับราชการต่อ ขอกลับไปอินเดีย⁹⁰

2. นายโกรป (Grove) เจ้ากรมแขวงกองตระเวนรถไฟ เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เมื่อ พ.ศ. 2441 ครบกำหนดสัญญาวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2443 แต่รัฐบาลสยามเห็นว่าปฏิบัติงานได้เรียบร้อยดีจึงขอยืมตัวไว้รับราชการต่ออีก 3 ปี พร้อมทั้งเลื่อนตำแหน่งให้เป็นเจ้ากรมแขวงปฏิบัติหน้าที่ต่อจาก นายริชาร์ดสัน เดิมได้รับเงินเดือน 450 บาท เมื่อเลื่อนตำแหน่งได้รับเพิ่มเป็น 700 บาท ตั้งแต่วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2442 เป็นต้นมา⁹¹

3. นายเลน (G.W. Lane) เจ้ากรมกองตระเวนรักษาทางรถไฟ ปฏิบัติราชการในหน้าที่จัดการกองตระเวนรักษาทางรถไฟให้มีความเป็นระเบียบแบบแผน ยืมเข้ามารับราชการในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2442 มาจากเมืองมัทราส ได้รับเงินเดือน ๗๖๖ บาท 700 บาท⁹²

4. นายลอว์สัน (Lawson) เจ้ากรมแขวงกองตระเวนชั้นในกรุงเทพฯ เข้ามาปฏิบัติงานตามสัญญา 2 ปี เมื่อ พ.ศ. 2441 ถึงวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2443 แต่นายลอว์สันปฏิบัติราชการด้วยความประพฤติดี สามารถจัดกองตระเวนได้เป็นระบบตามที่รัฐบาลสยามพึงพอใจ และได้รับความดีความชอบให้จ้างต่อไปอีก 3 ปี ได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นจากเดิม 700 บาท เป็น 1,000 บาท และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เงินเดือนเพิ่มขึ้นอีก 500 บาท รวมเป็น 1,500 บาท ตั้งแต่วันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2445⁹³

5. นายฮาตแนล เข้ามาใน พ.ศ. 2441 พร้อมกับนายริชาร์ดสัน นายเลน และนายลอว์สัน มีหน้าที่ทำการปรับปรุงกองตระเวนทั้งชั้นในและชั้นนอก และเป็นผู้ช่วยนายโกรป⁹⁴

6. นายมาร์ติน (H. W. Martin) เจ้ากรมกองตระเวนชั้นนอก (Superintendent of Police) เป็นชาวอังกฤษที่ทำงานอยู่ในพม่า รัฐบาลสยามยืมเข้ามาทำงานในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2443 ผ่านการแนะนำของนายอาเซอร์ (J. Areher) อุปทูตอังกฤษ โดยเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ต่อ

⁹⁰ สจ. กต.35.4/4. นาย RICHARDSON TROTTER, WRAY TAYLOR และ WHITING ข้าราชการกรมตำรวจ (ตอน 1). (พ.ศ. 2443 - 2444).

⁹¹ สจ. ร.5 น8.2 ก/21. มิสเตอร์โกรป (Mr. Grove) เจ้ากรมกองตระเวนรถไฟครบสัญญา มิสเตอร์มาร์ตินขอให้งานต่ออีก 3 ปี พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว. (23 พฤษภาคม - 18 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119).

⁹² ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). เล่มเดิม. หน้า 238.

⁹³ สจ. กต.35.4/11. นาย LAWSON ข้าราชการจ้างสำหรับกรมตำรวจ (ตอน 1). (พ.ศ. 2443 - 2451).

⁹⁴ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). เล่มเดิม. หน้า 129.

จากนายเลน ซึ่งป่วยและต้องหยุดพักราชการเพื่อรักษาตัวเป็นระยะเวลา 6 เดือน นายมาร์ตินกลับไปพม่าเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2445⁹⁵

การเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอังกฤษดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของสยามเป็นอย่างมาก สยามจำเป็นต้องจ้างคนจากอาณานิคมของอังกฤษเข้ามาช่วยพัฒนาระบบราชการให้เป็นสมัยใหม่ตามความคิดของชนชั้นนำสยามที่ได้ไปศึกษาจากประเทศตะวันตก และทำให้ทราบว่าเจ้าหน้าที่กรมกองตระเวนที่เป็นชาวอังกฤษเข้ามารับตำแหน่งในระดับหัวหน้างาน ส่วนระดับรองลงมาจนถึงผู้เป็นกองตระเวนเป็นชาวอินเดียที่ติดตามเข้ามาเป็นส่วนใหญ่ ภายหลังของการจัดการบริหารราชการของชาวอังกฤษ

3.1.3 พลตระเวนชาวอินเดียในกระทรวงนครบาล

นายยาร์ตินได้ปฏิบัติงานในกองตระเวนชั้นใหม่ใน พ.ศ. 2440 โดยแยกเป็นกองตระเวนชาวอินเดีย และกองตระเวนชาวไทยอย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างเรียบร้อย เพราะชาวอินเดียหรือแขกในขณะนั้นยังไม่สามารถร่วมงานกับคนไทยได้ทันที คนไทยยังมองว่าชาวอินเดียเป็นชาวต่างชาติซึ่งมีภาษา ศาสนาและวิถีชีวิตต่างจากกลุ่มของตน นายยาร์ตินจึงตั้งแยกกองตระเวนอินเดียและไทยออกจากกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการทำงาน โดยมีจำนวนพนักงานกองตระเวन्दังตารางที่ 2 และ 3

ตาราง 2 แสดงจำนวนพนักงานกองตระเวนชาวอินเดียในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440

ชื่อเรียกตำแหน่งของ ชาวอินเดีย	ตำแหน่ง	อัตรา	เงินเดือน/บาท	ค่าใช้จ่าย/ปี/บาท
สะปีดาร์	สารวัตร	1	150	1,800
ยิมาดาร์	นายหมวด	2	75	1,800
แฮบกิลดาร์	นายยามชั้นหนึ่ง	8	30	2,880
ในคิวร์	นายยามชั้นสอง	16	20	3,840
เพ็คคลาสชิปอย	คนตระเวนชั้นหนึ่ง	30	18	6,480
สกะนีคลาสชิปอย	คนตระเวนชั้นสอง	170	15	30,600

ที่มา : สจข. ร.5 น.8.1/129 มิสเตอร์ เอ. เอ. ยาร์ติน จัดกองตระเวน และตั้งเงินเดือน

⁹⁵ สจข. กต 35.4/2. จ้างมิสเตอร์ดัลลิว เอช มาร์ติน. (พ.ศ.2442 - 2445).

ตาราง 3 แสดงจำนวนพนักงานกองตระเวนชาวไทยในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2440

ตำแหน่ง	สัญชาติ	อัตรา	เงินเดือน/บาท	ค่าใช้จ่าย/ปี/บาท
เจ้ากรม	-	1	-	16,000
ปลัดกรม	-	1	-	12,000
ปลัดกรมแขวง	-	2	600	14,400
ผู้ช่วยปลัดกรม	ไทย	1	200	2,400
สารวัตรใหญ่	ยุโรป	5	250	15,000
สารวัตรใหญ่	ไทย	2	150	3,600
สารวัตรแขวง	ไทย	6	100	7,200
นายหมวด	ไทย	15	60	10,800
นายยามชั้นหนึ่ง	ไทย	10	40	4,800
นายยามชั้นสอง	ไทย	20	30	7,200
นายยามชั้นสาม	ไทย	20	20	4,800
คนตระเวนชั้นหนึ่ง	ไทย	100	15	18,000
คนตระเวนชั้นสอง	ไทย	700	12	100,800
คนตระเวนชั้นสาม	ไทย	200	7	21,600

ที่มา : สจจ. ร.5 น.8.1/129 มีสเตอร์ เอ. เอ. ยารัติน จัดกองตระเวน และตั้งเงินเดือนกอง
ตระเวน (18 มิถุนายน ร.ศ. 116)

จากตารางที่ 2 และ 3 จะเห็นได้ว่าอัตราเงินเดือนของพลตระเวนชาวอินเดียมากกว่าชาวไทย อาจเพราะว่าจ้างเข้ามาในระยะเริ่มต้นเพียงน้อยคน และมีความเชี่ยวชาญในงานของกองตระเวนแบบใหม่ที่มีชาวอังกฤษมาจัดระบบมากกว่าชาวไทย ชาวอินเดียมีวิชาความรู้เปรียบเสมือนการเข้ามาเป็นครูผู้ฝึกหัดให้กับชาวไทย รัฐบาลสยามมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับในส่วนนี้ แต่พลตระเวนชาวไทยมีจำนวนมากกว่าชาวอินเดีย ทั้งนี้ เพื่อต้องการนำคนไทยมาฝึกหัดและเรียนรู้ไว้เป็นกำลังสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และเพื่อให้เกิดความเหมาะสมหรือสมดุลกับงบประมาณที่มีอย่างจำกัดในช่วงเริ่มการปฏิรูปประเทศ ซึ่งจะเห็นงบประมาณที่สยามต้องใช้จ้างงานในแต่ละเดือนและยอดรวมของปีหนึ่งเป็นจำนวนที่ไม่ใช่น้อย นายยารัตินได้กล่าวถึงเรื่องอัตราเงินเดือนของพลตระเวนที่เขานำเข้ามา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินสำหรับการจ้างพลตระเวนให้เกิดประโยชน์หรือเป็นการลงทุน

เพื่อแลกกับรากฐานความมั่นคงของระบบราชการสยาม รวมถึงการรักษาเจ้าพนักงานไว้ให้อยู่ในราชการต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ในเรื่องการที่ขึ้นเงินเดือนในตำแหน่งสูงนั้น เป็นการจำเป็น เพื่อจะได้สามารถหาคนดีใช้ได้ แลให้เงินเดือนคนเหล่านั้นให้พอกับ จัปจ่ายใช้สอย จะได้ละเว้นสิ่งชั่วต่าง ๆ กับบำรุงรักษาตำแหน่งหน้าที่ ราชการของตน แลข้าพระพุทธเจ้าหวังใจว่าในข้างหน้าต่อไป นายพล ตระเวนเหล่านี้จะได้เลื่อนให้มีตำแหน่งสูงขึ้นเป็นชั้น ๆ แลผู้ที่เข้ารับ ราชการที่หลังก็ต้องรับตำแหน่งที่ดีไวก่อน การที่ตั้งผู้รับราชการ ในตำแหน่งสูงตรงทีเดียวนั้นจะได้ดเสีย...”⁹⁶

อย่างไรก็ตามการที่จะนำชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานในระบบราชการสยามนั้นเป็นเรื่อง ยาก และมีชนชั้นนำสยามในกระทรวงนครบาลทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ชาวอินเดียต้องอาศัย เจ้าพนักงานอังกฤษที่อินเดียเป็นผู้สนับสนุนในการเข้ามาสยาม และนายยารัตน์ก็มีบทบาทสำคัญ ในการขออนุญาตนำชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวนและคนยามสำหรับกองตระเวน กระทรวง นครบาล ซึ่งกว่าจะได้รับอนุญาตก็ใช้เวลาไม่ใช่น้อย โดยมีการประชุมและปรึกษาขอราชการ ภายในกระทรวงถึงเรื่องนี้อย่างเป็นเหตุเป็นผล และความจำเป็นที่ต้องการให้ชาวอินเดียเข้ามา ฝึกหัดและเป็นตัวอย่างพลตระเวนจากประเทศที่เจริญแล้วตามแบบอังกฤษ

3.1.3.1 สาเหตุการนำชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวน

1) ความต้องการพลตระเวนชาวอินเดียของชาวตะวันตก⁹⁷

หลังจากที่กรมกองตระเวนได้รับแขกอินเดียเข้ามาทำงานเป็นพลตระเวน ตั้งแต่ พ.ศ. 2442 เป็นต้นมา พลตระเวนแขกเป็นที่นิยมและได้รับความไว้วางใจมาจากชาวตะวันตกที่อยู่ใน สยามสำหรับการให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นแขกยามตามบ้านของชาวตะวันตก รวมถึงที่ทำการ ของกิจการของชาวตะวันตกต่าง ๆ ซึ่งทำให้เห็นความสำคัญของพลตระเวนแขกมากขึ้น โดยเฉพาะ แขกอินเดียและ “แขกปะถ่าน”⁹⁸(ปาตาน) ที่มีความต้องการให้มาปฏิบัติงานอยู่เนื่อง ๆ ใน พ.ศ.

⁹⁶ สจ. ร.5 น 8.1/129 มิสเตอร์ เอ.เอ.เอ ยารัตน์จัดกองตระเวน และตั้งเงินเดือนกองตระเวน. (18 มิถุนายน ร.ศ.116).

⁹⁷ ชาวตะวันตกดังกล่าว หมายถึง ชาวอังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยี่ยม เป็นส่วนใหญ่ ส่วนชาวต่างประเทศอื่น ๆ หมายถึง ชาวญี่ปุ่น ซึ่งสยามได้จ้างมาช่วยปฏิบัติราชการ

⁹⁸ แขกปะถ่าน คือ แขกที่อาศัยอยู่ในเขตแดนของประเทศปาเกีสถาน รวมถึงอัฟกานิสถานในปัจจุบัน ซึ่งในสมัย รัชกาลที่ 5 ยังไม่ได้มีการแยกประเทศระหว่างอินเดียและปาเกีสถาน และในชวงเวลานั้นสยามเรียกผู้ที่มาจากอินเดียและ อาณาเขตโดยรอบว่าแขก และเรียกแขกที่มาจากปาเกีสถานและอัฟกานิสถานว่า “ปะถ่าน หรือ ปาตาน” โดยรวม

2442 มีพลตระเวนแขกปฏิบัติงานทั้งในกรมกองตระเวน บ้านของชาวตะวันตก โรงพยาบาล ฝรั่งเศส และห้างร้านต่าง ๆ ภายใต้การควบคุมของกรมกองตระเวนอยู่ราว 110 คน⁹⁹

ความต้องการพลตระเวนแขกมีมากขึ้น เนื่องจากเมื่อมีชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่ในสยามมากเท่าไร พวกเขายังต้องการความคุ้มครองมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จาก คำกราบบังคมทูลฯ ขอร้องข้าราชการของกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ บางตอนว่า “...แลคนพวก เจ้าของบ้านจ้างเองนี้ เจ้าของบ้านมักชอบแขก จึงมีแขกพวกนี้เรียรายกันอยู่...”¹⁰⁰ ความต้องการ พลตระเวนแขกยังส่งผลไปถึงโรงสุรา ซึ่งนายอากรสุราได้ติดต่อขอรับพลตระเวนแขกจากกรมกองตระเวนอยู่บ่อยครั้ง “...นายอากรสุรามารว่กับกรมกองตระเวนในเร็ว ๆ นี้ว่าจะขอจ้างพลตระเวน ไปไว้ตรวจจับน้ำสุราเถื่อน 12 คน แต่ต้องการคนแขกอินเดีย ไม่ต้องการคนไทย...”¹⁰¹ แต่การที่มี พลตระเวนแขกจำนวนมาก ๆ อาจทำให้เกิดปัญหาการจับกลุ่มตั้งพรรคพวก กรมกองตระเวนจึง เข้ามาควบคุมไม่ให้มีพลตระเวนแขกมากเกินไป จึงแนะนำพลตระเวนไทยให้ไปปฏิบัติงานตาม คำขอเป็นส่วนมาก แต่ผู้รับจ้างยืนยันความต้องการพลตระเวนแขกเข้ามาปฏิบัติงานให้จนได้ตามที่ ต้องการ การที่พลตระเวนแขกเป็นที่นิยมมาก นอกจากเรื่องความเชี่ยวชาญในการทำงานแล้ว ยังเป็นเพราะหากจ้างพลตระเวนคนไทยจะต้องจ้างพลตระเวนระดับหัวหน้าไว้ประจำคนหนึ่ง เพื่อ คอยบังคับบัญชาและกำกับดูแลพลตระเวน ซึ่งการจ้างลักษณะนี้ต้องจ่ายเงินเดือนสูงเพิ่มขึ้นกว่า จ้างพลตระเวนแขก หรืออาจมีความระแวงว่าพลตระเวนคนไทยอาจมีส่วนเข้าไปเป็นหูเป็นตาหรือ สอดแนมให้กับส่วนราชการสยามก็อาจเป็นได้ ดังนั้น การเลือกพลตระเวนแขกจึงมีความเหมาะสม ที่สุดของชาวตะวันตก รวมทั้งเรื่องการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากใน เวลานั้นประเทศอินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ จึงทำให้ชาวอินเดียที่ทำงานกับชาว อังกฤษสื่อสารภาษาอังกฤษได้ และเข้ามาเป็นพลตระเวนในสยามภายใต้การบังคับบัญชาของ หัวหน้าชาวอังกฤษ

ด้วยเหตุที่นายจ้างฝรั่งหรือผู้ว่าจ้างอื่น ๆ ต้องการพลตระเวนชาติแขก กรมกองตระเวนจึง ตั้งข้อกำหนดการจัดสรรคน และมีข้อปฏิบัติที่พลตระเวนควรปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คือ ไม่ให้พลตระเวนแขกมีอาวุธปืน ซึ่งตามปกติแล้วจากที่เคยปฏิบัติงานตามบ้านหรือกิจการของชาวตะวันตก จะถืออาวุธปืนทุกนายเพื่อป้องกันความปลอดภัยให้กับผู้ว่าจ้างและทรัพย์สิน และกำหนดให้พล

⁹⁹ สจ.จ. ร.5 น 11.3/17. เรื่องพลตระเวนชาติแขก. (30 กรกฎาคม ร.ศ.118). หน้า 2.

¹⁰⁰ แหล่งเดิม. หน้า 3.

¹⁰¹ แหล่งเดิม. หน้า 4.

ตระเวนแขกแต่งตัวอย่างพลตระเวนที่รับราชการในกรมกองตระเวนและกรมต่าง ๆ ตามคำกราบบังคมทูลฯ ของกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ลงวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2442 ระบุถึงเรื่องนี้ว่า

“...แขกเฝ้ายามในบ้านมักให้ถือปืน เหนด้วยเกล้าฯ ว่าไม่ควรเป็นที่วางใจแก่การที่จะใช้อาวุธเช่นนี้ จึงได้รับพระราชทานให้กองตระเวนตักเตือนห้ามเจ้าของบ้าน แลผู้จัดการ...ถ้าเจ้าของบ้านที่เคยจ้างคนเฝ้ายามจะเลิกแขกยามถือปืนเสีย...กรมกองตระเวนช่วยจ้างคนรักษายามให้คนพวกนั้น จะยอมให้แต่งตัวอย่างพลตระเวน ไม่ต้องใช้ปืน แลจะให้มีความจงรักภักดีในบ้านอย่างพลตระเวน เจ้าพนักงานจะบังคับคนพวกนั้นให้ด้วยก็จะรับจัดให้...”¹⁰²

ข้อปฏิบัติที่รัฐบาลสยามกำหนดขึ้นจึงเป็นการเพิ่มข้อจำกัดการเข้าปฏิบัติงานของชาวอินเดียให้กับชาวตะวันตกมากขึ้น เพราะทำให้พลตระเวนชาวอินเดียที่ต้องการทำหน้าที่รักษายามตามบ้านหรือกิจการของชาวต่างประเทศกระทำได้อย่างขึ้น เนื่องจากต้องผ่านการคัดเลือกและได้รับอนุญาตจากกรมกองตระเวนก่อน จึงจะได้รับการรับรองให้ปฏิบัติงานได้ ทั้งนี้ ยังเป็นการควบคุมกำลังคนและกำลังอาวุธจากชาวต่างประเทศเพื่อไม่ให้ก่อเหตุร้ายขึ้นภายในพระนคร ในท่ามกลางสถานการณ์ที่เจ้าอาณานิคมปกครองเอเซียตะวันออกเฉียงใต้และเอเซียใต้อยู่ ณ ขณะนั้น

2) ความพร้อมเข้าปฏิบัติงานของชาวอินเดีย

เนื่องจากชาวอินเดียได้รับการศึกษาแนวคิดตามเจ้าอาณานิคมอังกฤษ บางคนได้รับการศึกษาโดยตรง และถึงแม้บางคนอาจจะไม่ได้รับการศึกษาแต่ก็ได้รับรู้ระบบการบริหารจัดการประเทศที่มีแบบแผน จึงทำให้ชาวอินเดียสามารถปฏิบัติงานได้ดีกว่าชาวไทยที่ต้องใช้เวลาเรียนรู้และฝึกหัดการเป็นพลตระเวนแบบอังกฤษ

“...การที่เราต้องจ้างแขกอินเดียขึ้นนี้ก็ด้วยเหตุสามประการคือ คนไทยเรายังไม่ดีพอจะเป็นกองตระเวนได้ประการหนึ่ง คนไทยที่เข้าฝึกหัดยังไม่ได้ที่ประการหนึ่ง และที่บางแห่งให้กองตระเวนคนไทยรักษาการไม่ดีกว่าแขกอินเดียประการหนึ่ง...”¹⁰³

¹⁰² แหล่งเดิม. หน้า 3.

¹⁰³ สจข. ร.5 น.11.3/30. เรื่องแขกอินเดียที่จ้างเป็นพลตระเวน. (20 มีนาคม ร.ศ.120 – 8 เมษายน ร.ศ.121).

ดังนั้น ชาวอินเดียจึงมีความพร้อมสำหรับการเป็นพลตระเวนมากกว่าชาวไทย และเป็นโอกาสในการประกอบอาชีพให้ชาวอินเดียเข้าสู่ระบบราชการสยาม ซึ่งต่างจากชาวอินเดียที่อพยพเข้ามาในสยามก่อนหน้านี้ที่เข้ามาทำการค้าขายและอาชีพอิสระเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาปฏิบัติงานได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลสยาม เพราะชาวอินเดียเป็นคนในบังคับอังกฤษ เสมือนเป็นผู้รับรองของชาวอินเดียในการปฏิบัติงาน

3) ชาวไทยยังไม่มีความพร้อมสำหรับการเป็นพลตระเวน

การรับรู้เรื่องหน้าที่ของพลตระเวนในหมู่ชาวไทยยังไม่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากรัฐบาลไม่ได้มีการจัดการบริหารภายในอย่างเป็นระบบ เพราะเป็นเรื่องใหม่สำหรับสยามที่จะมีหน่วยงานเพื่อดำเนินการรักษาความเรียบร้อยของบ้านเมือง และยังไม่เป็นที่เข้าใจของชาวไทยหรือไพร่ จึงทำให้ยังไม่รู้จักและยังไม่สามารถดึงดูดความคิดหรือความสนใจเลื่อมใสในอาชีพนี้¹⁰⁴ มองว่าเป็นคนเฝ้ายามตามท้องที่ และยังคงอยู่ในข้อบังคับเข้มงวด ดังนั้น ผู้ที่เข้ามารับจ้างเป็นโปศหรือพลตระเวนส่วนมากจะเป็นพวกทาส (ที่ได้รับอนุญาตหรือหลุดพ้นจากมูลนาย) แยก (ทั้งแยกอินเดียและมลายู) และไพร่หรือข้าราชการที่มาหารายได้พิเศษ¹⁰⁵ เนื่องจากสยามในเวลานี้ยังมีระบบไพร่ – ทาส อยู่ในสังคม การที่จะหาคนไทยมาเป็นพลตระเวนยังเป็นเรื่องยาก เพราะผู้ที่สนใจจะเข้ามารับราชการเป็นพลตระเวนจะต้องได้รับอนุญาตจากนายเงิน แต่นายเงินไม่ประสงค์จะให้มารับจ้าง กรณีที่นายเงินอนุญาตก็จะเรียกเอาดอกเบี้ยในราคาที่สูง รัฐบาลจึงออกข้อบังคับนายเงินให้ยอมรับให้ทาสรับจ้างเป็นพลตระเวน เพื่อป้องกันการกดขี่และให้สิทธิทาส สำหรับช่วงเวลาที่รัฐบาลต้องการกำลังคน ตามข้อบังคับสำหรับกรมกองตระเวน ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) ในข้อ 24 ความว่า

“...ถ้าทาสคนใดที่มีนายประกันไว้กับนายเงินแล้ว จะร้องขอสมัครมารับจ้างเป็นคนกองตระเวนเสียดอกเบี้ยให้นายซึ่งละ 1 บาท ตามกฎหมายแล้ว นายเงินไม่มีอำนาจจะห้ามปราม เจ้าพนักงานจะเรียกเอาสารกรมธรรม์ที่นายเงินมาตรวจสอบลงบัญชีไว้ แล้วจะหักเงินเดือนเป็นดอกเบี้ยส่วนหนึ่ง หักเงินเดือนเป็นค่าใช้ค่าตัวส่วนหนึ่งรวมให้แก่ นายเงินทุก ๆ เดือนไปกว่าตัวทาสจะพ้นค่าตัว...”¹⁰⁶

¹⁰⁴ เดวิด เค. รียาจา. (2557). ประวัติศาสตร์ไทยฉบับสังเขป. หน้า 280.

¹⁰⁵ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). อ้างแล้ว. หน้า 78.

¹⁰⁶ กรมศิลปากร. (2509). การจัดการกิจการตำรวจกรมกองตระเวน ในรัชกาลที่ 5. หน้า 47.

ตามข้อบังคับที่กล่าวถึงนี้ ทำให้ชาวไทยที่เป็นทาสส่วนใหญ่ของสังคมมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถเข้ามารับจ้างเป็นพลตระเวนได้ทันที และการที่จะขออนุญาตจากนายเงินก็ต้องมีข้อต่อรองไปในทางเสียเปรียบนายเงิน ดังนั้น จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ชาวอินเดียจะสามารถเข้ามาสู่ระบบราชการสยามได้ในตำแหน่งพลตระเวน

3.1.3.2 หน้าที่และอำนาจของพลตระเวน

พลตระเวนเป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งใกล้ชิดกับพื้นที่และประชาชนมากที่สุด เพราะต้องเดินตรวจตราท้องที่ จำนวนคนตระเวนไม่มีกำหนดจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย¹⁰⁷ พลตระเวนชาวอินเดียจะอยู่ในพื้นที่ประจำกลุ่มเดียวกัน แต่มีบางส่วนที่ต้องเข้าไปช่วยฝึกหัดพลตระเวนชาวไทย จึงทำให้เห็นบทบาทของชาวอินเดียที่เข้ามาเป็นพลตระเวนชัดเจนที่สุด และมีความสำคัญสำหรับช่วงแรกของของการจัดการกรมกองตระเวนให้เหมือนกรมโปลิสอังกฤษ

พลตระเวนเป็นอาชีพหนึ่งในสังคมสยามที่อยู่ในระดับล่าง แต่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะพลตระเวนจะถือว่าเป็นหูเป็นตาให้กับรัฐเป็นผู้ป้องกันความปลอดภัยให้รัฐและประชาชน งานพลตระเวนเป็นงานที่เสี่ยงต่อภัยต่าง ๆ ที่ไม่สามารถคาดคิดว่าจะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภัยจากบุคคลต่อบุคคลหรือบุคคลต่อรัฐ ดังนั้น ชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการในหน้าที่นี้จึงต้องเจอกับปัญหาต่าง ๆ นานา เพราะพลตระเวนมีหน้าที่หลากหลายแต่ไม่มีอำนาจที่จะสามารถจัดการได้ โดยเฉพาะปัญหาของผู้ที่มีอำนาจมากกว่ากระทำความผิด แต่หน้าที่สำคัญสำหรับตำแหน่งนี้ก็คือการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยอาจกล่าวถึงหน้าที่พลตระเวนได้ดังนี้

1. เป็นผู้ป้องกันอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนไม่ให้เกิดอันตราย
2. เป็นผู้ต้องรู้จักถนน ทางตรอกในท้องที่ซึ่งตนได้รับมอบหมาย
3. เป็นผู้เดินตรวจยามในท้องที่ซึ่งตนได้รับมอบหมาย
4. เป็นผู้ตักเตือนประชาชนไม่ให้ทำผิดกฎหมาย
5. เป็นผู้จับคนที่กระทำความผิดลงพระราชกำหนดกฎหมายเฉพาะต่อหน้าแห่งตนหรือมีคนฟ้องร้อง หรือที่ได้ทราบแน่ชัด และมีพยานว่าคนนั้นกระทำความผิด หรือคนที่ขัดขวางอำนาจของตระเวน
6. เป็นผู้ช่วยคนที่ถึงอับจนแก่ความตาย และช่วยดับเพลิงไหม้
7. เป็นผู้ระงับวิวาทที่เกิดขึ้นในที่ซึ่งตนได้รับมอบหมาย
8. เป็นผู้ช่วยเหลือคนเดินทางซึ่งจะขอให้ช่วย ต้องช่วยจนเต็มกำลัง

¹⁰⁷ นนทพร อยู่มั่งมี. (2556). อ้างแล้ว. หน้า 129.

9. เป็นผู้จับและรักษาสัตว์ที่พลัดเจ้าของ ที่ขวางทาง
10. เป็นผู้บังคับการระงับการชุมนุมไม่ให้เกิดเหตุวิวาท
11. เป็นผู้ตรวจการที่ถนน ตรอกในท้องที่ เมื่อเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งจะเป็นอันตรายแก่คนและสิ่งของทั้งหลาย หรือสิ่งใดที่ขวางทาง หรือมีกลิ่นเหม็น ต้องเป็นผู้จัดการให้เรียบร้อย
12. เป็นผู้รักษาของกลางที่ไม่มีเจ้าของที่หลงลืมหรือตกหล่น และเสาะแสวงหาเจ้าของคืนของให้
13. เป็นผู้ตรวจดูบ้านเรือนเวลากลางคืน ถ้าเห็นว่ามีอันตรายต้องตักเตือน
14. เป็นผู้เดินหมายเรียกคู่ความ และเรียกพยาน ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้พิพากษา
15. เป็นผู้คุมและดูแลควบคุมนักโทษ เมื่อจะส่งไปในที่ต่าง ๆ¹⁰⁸

3.1.4 การจ้างพลตระเวนชาวอินเดีย จากอาณานิคมอังกฤษ

จากการที่นายยารัตินได้ขอให้จ้างพลตระเวนแขกเข้ามาช่วยป้องกันและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ในทศวรรษ 2440 ซึ่งเป็นช่วงที่มีชาวต่างประเทศเข้ามาสยามเป็นจำนวนมาก ซึ่งสยามในขณะนั้นยังเสียเปรียบด้านการศาลและกระบวนการยุติธรรมจากการเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จึงทำให้เกิดเหตุร้ายตามถนนหนทางจากการละเมิดกฎหมายและการวิวาทระหว่างชาวตะวันตกด้วยกันเอง รวมถึงกลุ่มชาวจีนที่เป็นพวกฮ้างยี่ และมีชาวจีนได้เข้าไปพึ่งพาชาวตะวันตกในฐานะคนในบังคับต่างชาติ (subject) เพื่อได้รับการคุ้มครองและสิทธิทางการศาลต่างประเทศหรือความชอบธรรมพิเศษสำหรับชาวต่างประเทศ¹⁰⁹ ดังนั้น นายยารัตินจึงจำเป็นต้องจ้างพลตระเวนชาวอินเดีย จากอาณานิคมอังกฤษที่อินเดีย เพื่อจัดเป็นกองพลตระเวนแขกสำหรับระงับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น¹¹⁰ สิ่งนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียเข้าสู่ระบบราชการสยามในฐานะพลตระเวน

ใน พ.ศ. 2441 มีพลตระเวนชาวอินเดียหรือแขกเข้ามารับราชการในสยามระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง มีนาคม จำนวน 262 คน โดยแบ่งกลุ่มจากที่มาหรือมีพื้นที่อยู่อาศัยในอินเดียที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ อินเดีย ลิกซ์ ฮินดู และปาทาน (ปะถ่าน) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจากช่วงแรกที่นายยารัตินคิดจะนำเข้ามาเพียง 200 คน แต่ใน พ.ศ. 2441 อัตราการเข้ามาของชาวอินเดียเพิ่มขึ้น จากความต้องการกำลังคนของรัฐบาลสยาม ทั้งนี้กองกำลังคนในกรม

¹⁰⁸ กรมศิลปากร. (2509). *อ้างแล้ว*. หน้า 39 - 41.

¹⁰⁹ อธิกร เซ็น เย ลอซัน. (มปป.). *หัวข้อคำอธิบายธรรมเนียมราชการ กรมกองตระเวน สำหรับเจ้าพนักงานกองตระเวน กรุงเทพฯ*. หน้า 32 - 33.

¹¹⁰ ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). *อ้างแล้ว*. หน้า 492.

กองตระเวนจะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าสยามไม่ได้รับความช่วยเหลือจากอังกฤษ ดังจะเห็นได้จากจำนวนพลตระเวนชาวอินเดีย และพลตระเวนเชื้อสายอื่น ๆ ในตารางที่ 4

ตาราง 4 แสดงจำนวนพลตระเวนแขก ใน พ.ศ. 2441 - 2442

เดือนที่เข้ามาปฏิบัติงาน	อินเดีย	มลายู	กาบูล	ตานี	ซิกข์	ปะถ่าน	อินดู	เจ้าเส้น (เจ้าเส้น)	ตุรกี	বাদตาน ¹¹¹	รวม
พฤศจิกายน	69	8	3	5	18	43	2	-	-	-	148
ธันวาคม	17	3	29	3	20	41	6	1	8	2	130
มกราคม	15	3	24	3	16	38	11	-	8	1	119
กุมภาพันธ์	6	7	15	8	14	37	7	-	-	-	94
มีนาคม	12	6	39	4	16	26	7	-	-	-	110
รวมห้าเดือน	119	27	110	23	84	185	33	1	16	3	601

ที่มา : สจ. ร.5 น.8.1/163 เรื่องให้รับแก้ไขพวกแขกที่ได้จ้างเป็นพลตระเวน ถ้าจำเป็นจะต้องใช้ก็ให้น้อยที่สุดมีจำนวนเฉพาะสะเตชั่นเพียง ¼ พลตระเวนสยาม (26 ธันวาคม ร.ศ.117 – 30 กรกฎาคม ร.ศ.118)

เมื่อการดำเนินการภายในกรมกองตระเวนได้พลตระเวนชาวอินเดียเข้ามาเป็นต้นแบบของการจัดการกองโปลิศแบบอังกฤษเป็นระยะเวลา 1 ปี ทำให้ใน พ.ศ. 2442 ได้มีการจัดตั้งโรงพักในกรุงเทพฯ จำนวน 28 แห่งดังปรากฏรายชื่อโรงพักตามตารางที่ 5 ซึ่งช่วงเวลานี้เริ่มมีพลตระเวนชาวไทยเข้ามารับราชการในกรมกองตระเวนในจำนวนที่มากกว่าชาวอินเดียและพลตระเวนแขกเชื้อชาติอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ มลายู ตานี และกาบูล¹¹² ยิ่งเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นว่าเมื่อสยามปรับตัวเรียนรู้วิทยาการและการบริหารการปกครองภายในจากอังกฤษได้แล้ว ย่อมต้องหาทางเลี้ยวลึกชาวตะวันตก จากสถานการณ์และหลักฐานดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมีชาวตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของอังกฤษเข้ามาอยู่ในระบบราชการสยามมากเท่าไร ยิ่งรู้การณภายในสยามเพิ่มมากขึ้น และจะเป็นผลร้ายต่อความมั่นคงของสยาม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอันจะทำให้เกิดการล่าอาณานิคมของสยามมากเกินไป ทำให้การบริหารการปกครองประเทศเต็มไปด้วยชาวตะวันตก

¹¹¹ สังกัดตามเอกสารจดหมายเหตุ

¹¹² สันนิษฐานว่าเป็นแขกจากเมืองคาบูล (Kabul) ปัจจุบันเป็นเมืองหลวงของประเทศอัฟกานิสถาน

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นประการหนึ่งคือ การวิวาทของพลตระเวนสยามและอินเดียที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งโดยมากเป็นเรื่องที่พลตระเวนสยามไม่พอใจอยู่ใต้บัญชาของชาวอินเดียทางการตระหนักรู้ถึงปัญหานี้และพยายามควบคุมจำนวนพลตระเวนชาวอินเดียให้เหมาะสม หลวงพิพิธพลภักดี สมุหบัญชี กรมกองตระเวนต้องตรวจสอบบัญชีจำนวนพลตระเวนอินเดียอย่างละเอียดเพื่อจัดการและแก้ไขปัญหาดังกล่าว "...ด้วยโปรดเกล้าให้ข้าพระพุทธเจ้าตรวจสอบบัญชีพลตระเวนชั้นใน ซึ่งเป็นชาติต่าง ๆ ที่คงรับราชการ...คำขอโรงพักหนึ่งจะมีจำนวนคนชาติละกี่คนนั้น ข้าพระพุทธเจ้าตรวจสอบได้ตามเลียด..."¹¹³ เมื่อตรวจสอบจากนายลอว์สัน เจ้ากรมแขวงแล้วนั้น พบว่าใน พ.ศ. 2442 มีรายชื่อพลตระเวนชาวอินเดียเข้าปฏิบัติงานใน 9 สถานี ได้แก่ บางรัก 42 คน บางขวาง 29 คน พาหุรัด 15 คน Haklandastkorn 9 คน ประตู่สามยอด 8 คน Satisawan 8 คน สามแยก 2 คน มหานคร 1 คน และท่าเตียน 1 คน¹¹⁴

¹¹³ สจข. ร.5 น.8.1/163. เรื่องให้รับแก้ไขพวกแขกที่ได้จ้างเป็นพลตระเวน ถ้าจำเป็นจะต้องใช้ก็น้อย

ที่สุดมีจำนวนเฉพาะสะเตชั้นเพียง ¼ พลตระเวนสยาม. (26 ธันวาคม ร.ศ.117 – 30 กรกฎาคม ร.ศ.118).

¹¹⁴ แหล่งเดิม. หน้า 22 – 26.

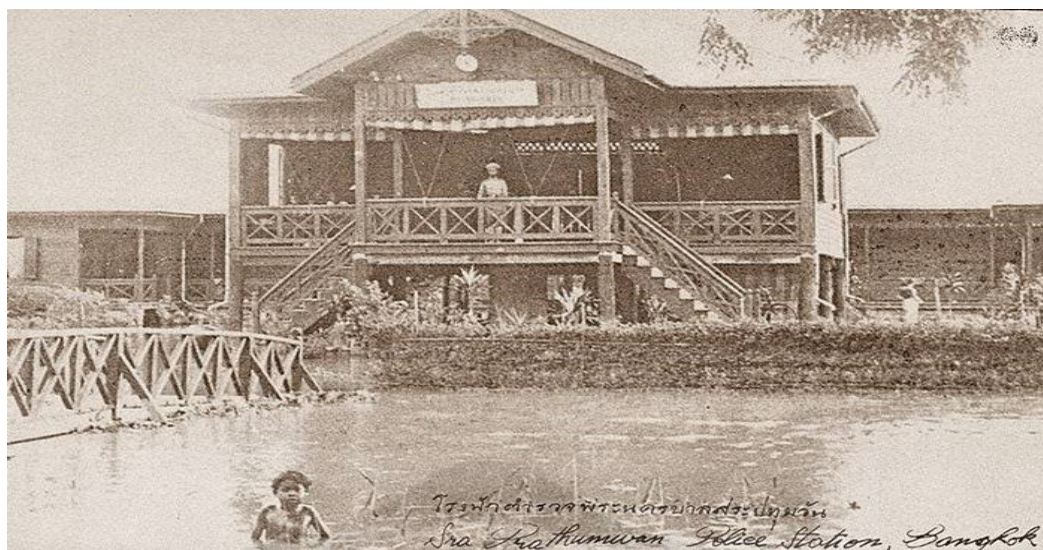
ตาราง 5 แสดงจำนวนพลตระเวนแขก - ไทย ประจำโรงพักในพระนคร พ.ศ. 2442

โรงพัก	พลตระเวนแขก							พล ตระเวน ไทย
	อินเดีย	มลายู	ตานี	กาบูน	ซิกซ์	ปะถ่าน	สินธุ	
บางรัก		2				43	1	17
วัดลำพอง								20
วัดจักรวรรดิ			1					65
วัดหิรัญรูจี			4					27
ประตูสำราญราษฎร์	6	2			2			44
ประตูสามยอด								44
กระทรวงเมืองเก่า	9							82
วัดราชคฤห์		1						28
วัดพิไชยญาติ		1						35
วัดสุธา								30
วัดอัมรินทร์								44
วัดใหม่พิเรนทร์								47
บางเขน								32
บางกอกใหญ่								30
วังน้ำ								31
บางคอแหลม								38

ตาราง 5 (ต่อ)

โรงพัก	พลตระเวนแยก							พล ตระเวน ไทย
	อินเดีย	มลายู	ตานี	กาบูน	ซิกซ์	ปะถ่าน	สินธุ	
ภาหุรัตน์	13							43
ตะพานดำ					3			44
บางขวาง	41				5			18
ถนนสาร		1		3				22
ศาลาดู่					1			34
บ้อมหักกำลัง					3			45
วัดลำพันธิวัธ							1	53
ตรอกพระยาอิศรา								82
ท่าเตียน					1			30
วัดชนะสงคราม								49
สามแยก		1			3			45
วัดทองนพคุณ								34
รวมจำนวน	69	8	5	3	18	43	2	1,113

ที่มา : สจข. ร.5 น.8.1/163 เรื่องให้รับแก้ไขพวกแขกที่ได้จ้างเป็นพลตระเวน ถ้าจำเป็นจะต้อง
ใช้ก็ให้น้อยที่สุดมีจำนวนเฉพาะสะเตชั้นเพียง ¼ พลตระเวนสยาม
(26 ธันวาคม ร.ศ.117 – 30 กรกฎาคม ร.ศ.118)

ภาพประกอบ 1 โรงพักตำรวจนครบาลสระปทุมวัน

ที่มา <http://www.thaiofficer.com/article/18/>

นอกจากนี้ ชาวอินเดียที่เข้ามาเป็นพลตระเวนยังมีชนชั้นวรรณะที่ต่างกัน ได้แก่ วรรณะ Pathan, Kumhar, Brahmin, Syed, Gujar, Sikh, Jajoua, Thakur, Ahir, Moghal, และ Nai Muslim สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียที่เข้ามายังต้องยึดถือปฏิบัติตามวรรณะของตน แต่เมื่อต้องเข้ามาอยู่ในสังคมที่ต่างจากตน ชาวอินเดียจึงต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกับคนในสังคมสยาม

ศาสนาที่ชาวอินเดียนับถือมีทั้งศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู อิสลาม และสิกข์ ตามธรรมเนียมปฏิบัติ จึงทำให้เป็นอีกหนึ่งสาเหตุของปัญหาระหว่างพลตระเวนชาวสยามและอินเดียที่เกิดการวิวาทกันอยู่บ่อยครั้ง เพราะชาวอินเดียนับถือชีวิต ความเชื่อ และการปฏิบัติที่ต่างจากคนไทยทำให้ไม่เข้าใจกันหรือกระทบกระทั่งกัน ดังปรากฏรายละเอียดของชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานตามตารางที่ 6

ตาราง 6 แสดงรายละเอียดพลตระเวนชาวอินเดียหรือแขก กรมกองตระเวน พ.ศ. 2442

สถานี	ชื่อพลตระเวน	เชื้อชาติ	วรรณะ ¹¹⁵	ศาสนา	สัญชาติ
สามแยก	Mosam Khan	Swati ¹¹⁶	Pathan	มุสลิม	British subject
"	Badli	ฮินดู ¹¹⁷	Kumhar	ฮินดู	"
ประตูสามยอด	Shadrak Khan	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	"
"	Eatah Khan	"	"	"	"
"	Abdul Banman	"	"	"	"
"	Siraffah	ฮินดู	Brahmin	ฮินดู	"
"	Jamman Shah	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	"
"	Wali Shah	"	"	"	Alien
"	Sabit Shah	"	"	"	"
"	Kalandar Khan	"	"	"	"
Satisawan	Eakr-ud-din	ปัญจาบมุสลิม	Syed	มุสลิม	British subject
"	Abdul Rahim	"	Gujar	"	Alien
"	Hira Singh	ซิกข์	Sikh	ซิกข์	British subject
"	Kala Singh	"	"	"	"
"	Ahbaran Singh	ฮินดู	Thakur	ฮินดู	"
"	Ganara	ปัญจาบมุสลิม	Jajoua	มุสลิม	"
"	Jawala Singh	ซิกข์	Sikh	ซิกข์	"
"	Tarra Khan	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	Doubtful ¹¹⁸

¹¹⁵ การระบุว่าเชื้อชาติและวรรณะของการสยามในเอกสาร พ.ศ. 2442 นี้ รายละเอียดที่ระบุในตารางการจำแนกเชื้อชาติและวรรณะของบางคนไม่ใช่วรรณะ แต่เป็นอาชีพ เช่น Kumhar เป็นภาษาฮินดี หมายถึงผู้ทำอาชีพช่างปั้นหม้อ Gujar คือ 1 ใน 6 วรรณะที่มีอาชีพช่างไม้ (รวมเรียกว่า Suthar) มีถิ่นฐานที่แคว้นคุจราต (Gujarat) หรือบางคนถูกระบุเชื้อชาติและวรรณะซ้ำกัน เช่น เชื้อชาติปะถ่าน วรรณะ Pathan หรือเรียกตามศาสนา เช่น Syed เป็นภาษาอาหรับิก เป็นคำเรียกชาวมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากศาสดามะหมัด เป็นต้น

¹¹⁶ Swati เป็นชนเผ่า Pashtun ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่ Hazara ตำบล Pakhtunkhwa ในปากีสถาน

¹¹⁷ ฮินดู ในที่นี้หมายถึงผู้นับถือศาสนาฮินดู

¹¹⁸ นายลอร์ซันได้อธิบายในส่วนของพลตระเวนที่ระบุว่า Doubtful คือ ผู้ที่มีความสงสัยหรือยังไม่มีคำตอบชัดเจนว่าอยู่ในบังคับอังกฤษ และยังไม่ได้ว่าพวกเขาเป็นชาวอังกฤษหรือชาวอัฟกานิสถานหรือเป็นสมาชิกของชนเผ่าอิสระ กลุ่มคนเหล่านี้มีญาติพี่น้องมากมายทั้งสองฝั่งของชายแดนอินเดีย - ปากีสถาน และได้รับผลกระทบจากสงครามที่ Tirah, Buner และ Afridi ซึ่งเป็นเมืองของชนเผ่าในปากีสถาน เมื่อสงครามสิ้นสุดลงพวกเขาจำเป็นต้องออกจากเมืองของพวกเขา และมักอ้างตนว่าเป็นคนสัญชาติอังกฤษหรืออยู่ในบังคับอังกฤษ

ตาราง 6 (ต่อ)

สถานี	ชื่อพลตระเวน	เชื้อชาติ	วรรณะ	ศาสนา	สัญชาติ
พานูร์ดี	Ramanund	ฮินดู	Brahmin	ฮินดู	British subject
"	Mataoadal Singh	"	Thakur	"	"
"	Narain Singh	ซิกข์	Sikh	ซิกข์	"
"	Sherif Khan	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	Doubtful
"	Sirdal Khan	ฮาชารี	"	"	"
"	Kabul Khan	ปะถ่าน	"	"	Alien
"	Shamedar Khan	"	"	"	Doubtful
"	Mozim Khan	"	"	"	"
"	Moosa	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	Doubtful
"	Bassawa Singh	ซิกข์	Sikh	ซิกข์	British subject
"	Ram Sarup	ฮินดู	Ahir	ฮินดู	"
"	Eazl Khan	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	Doubtful
"	Akbar Khan	"	"	"	Alien
"	Ahmed Khan	Hazari ¹¹⁹	"	"	Doubtful
"	Deo Narain Singh	ฮินดู	Thakur	ฮินดู	British subject
มหานาค	Ganesh	ฮินดู	Kahar	"	"
ท่าเตียน	Calipha Khan	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	"

¹¹⁹ Hazari เป็นหนึ่งในกลุ่มคนในรัฐอานธรประเทศของอินเดียโดยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ Warangal, Karimnagar, Hyderabad และ Nizambad Hazaris

ตาราง 6 (ต่อ)

สถานี	ชื่อพลตระเวน	เชื้อชาติ	วรรณะ	ศาสนา	สัญชาติ
บางรัก	Jaffa Khan	"	"	"	Doubtful
"	Maiz ulla Khan	"	"	"	"
"	Miroaz Khan	"	"	"	"
"	Quaz Khan	"	"	"	"
"	Gulab Khan	Bunerwal ¹²⁰	"	"	Alien
"	Gulab Shah	ปะถ่าน	"	"	Doubtful
"	Khator Khan	Aignan	"	"	Alien
"	Asham Khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful
"	Marjam Khan	"	"	"	British subject
"	Shadad Khan	"	"	"	Doubtful
"	Nawab Shah	Swabi ¹²¹	"	"	Alien
"	Salamat Khan	Aignan	"	"	"
"	Amir Gul Shah	ปัญจาบมุสลิม	Sheikh	"	British subject
"	Dinjar Khan	ปะถ่าน	Pathan	"	"
"	Azim Khan	"	"	"	Doubtful
"	Alam Khan	"	"	"	"
"	Suleiman Shah	Aignan	"	"	Alien
"	Madan Shah	"	-	-	-
"	Zarat Khan	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	Doubtful
"	Gulab Khan	"	"	"	British subject
"	Ram Din	ฮินดู	Kahar	ฮินดู	British subject
"	Baktawar Khan	Swati	Pathan	มุสลิม	Alien
"	Jemadar Khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful
"	Mir Khan	Afghan ¹²²	"	"	Alien
"	Janaz Khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful

¹²⁰ ชนกลุ่มหนึ่งในปากีสถาน¹²¹ ชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ใน Swabi เป็นเมืองในจังหวัด Khyber Pakhtunkhwa ของปากีสถาน ตั้งอยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำสินธุ¹²² Afghan หรือ Afghanistan (อัฟกานิสถาน)

ตาราง 6 (ต่อ)

สถานี	ชื่อพลตระเวน	เชื้อชาติ	วรรณะ	ศาสนา	สัญชาติ
บางรัก	Umr Khan	"	"	"	"
"	Parmodh Singh	ฮินดู	Thakur	ฮินดู	British subject
"	Saib Ali	Afghan	Pathan	มุสลิม	Alien
"	Husain Khan	Bunerwal	"	"	"
"	Nur Din Khan	Korati	"	"	Doubtful
"	Nasr Khan	Bunerwal	"	"	Alien
"	Sanandr Khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful
"	Abbas Khan	"	"	"	"
"	Fazl Ahmed	Afghan	"	"	Alien
"	Asnoodin Khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful
"	Rahmatullah Khan	"	"	"	"
"	Hussain Khan	"	"	"	"
"	Ahmed Gyee	"	"	"	British subject
"	Umr Khan	"	"	"	Alien
"	Narullah Khan	"	"	"	Doubtful
"	Ahmed Khan	Afghan	"	"	Alien
"	Attam khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful

ตาราง 6 (ต่อ)

สถานี	ชื่อพลตระเวน	เชื้อชาติ	วรรณะ	ศาสนา	สัญชาติ
บางขวาง	Issar Khan	"	"	"	British subject
"	Abdul Rahman	"	"	"	Doubtful
"	Rahmat Ulla	"	"	"	British subject
"	Rasul Khan	"	"	"	Doubtful
"	Aslam Khan	"	"	"	"
"	Attah Mahomed	"	"	"	British subject
"	Aziz Khan	Afghan	"	"	Alien
"	Asham Khan	ปะถ่าน	"	"	Doubtful
"	Mirbaz Khan	"	"	"	"
"	Awal Khan	"	"	"	"
"	Abdulla	"	"	"	"
"	Sham Seonder	ฮินดู	Brahmin	ฮินดู	British subject
"	Idar Khan	Afghan	Pathan	มุสลิม	Alien
"	Bindeshri Singh	ฮินดู	Thakur	ฮินดู	British subject
"	Shib Lal	"	"	"	"
"	Mahomed Bux	Moghal	Moghal	มุสลิม	"
"	Mishkar Khan	ปะถ่าน	Pathan	"	Doubtful
"	Gauri Shanker	ฮินดู	Brahmin	ฮินดู	British subject
"	Sher Mahomed	ปะถ่าน	Pathan	มุสลิม	Doubtful
"	Mahomed Khan	Bunerwal	"	"	Alien
"	Saiban	ฮินดู	Nai Muslim	"	British subject
"	Amir Khan	Afghan	Pathan	"	Alien
"	Miaghal Khan	Swabi	"	"	Doubtful
"	Jan Mahomed	ปะถ่าน	"	"	Alien
"	Bakir Khan	"	"	"	"
"	Sobat Khan	"	"	"	"
"	Zaffer Khan	"	"	"	"
"	Fazl Khan	"	"	"	Doubtful
"	Bux Khan	"	"	"	British subject

ตาราง 6 (ต่อ)

สถานี	ชื่อพลตระเวน	เชื้อชาติ	วรรณะ	ศาสนา	สัญชาติ
Haklandastkorn	Issar Singh	ซิกข์	Sikh	ซิกข์	"
"	Lab Singh	"	"	"	"
"	Chattar Singh	"	"	"	"
"	Sarayan Singh	"	"	"	"
"	Iyan Singh	"	"	"	"
"	Nathar Singh	"	"	"	"
"	Lab Singh	"	"	"	"
"	Nand Singh	"	"	"	"
"	Allah Ditta	ปัญจาบมุสลิม	Sheikh	มุสลิม	"

ที่มา : สจข. ร.5 น.8.1/163 เรื่องให้รับแก้ไขพวกแขกที่ได้จ้างเป็นพลตระเวน ถ้าจำเป็นจะต้องใช้ก็ให้น้อยที่สุดมีจำนวนเฉพาะสะเตชันเพียง ¼ พลตระเวนสยาม.

(26 ธันวาคม ร.ศ.117 – 30 กรกฎาคม ร.ศ.118)

จากตารางที่ 6 ทำให้ทราบข้อมูลของพลตระเวนอินเดียอย่างเป็นทางการมากขึ้นกว่าเดิม โดยมีรายละเอียดสำคัญที่แสดงถึงที่มาที่ไปของชาวอินเดียกลุ่มนี้ ทั้งรายชื่อ เชื้อชาติ วรรณะ ศาสนา อาชีพ และสัญชาติ ซึ่งทำให้เข้าใจความเป็นตัวตนของชาติอินเดียอย่างชัดเจน แต่จะเห็นได้ว่าเชื้อชาติกับวรรณะของชาวอินเดียบางคนมีความแตกต่างกัน คือ เชื้อชาติที่ปรากฏในที่นี้ บางส่วนอาจไม่ใช่ชื่อของเชื้อชาติ แต่เป็นเพียงถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งจะเห็นกลุ่มเชื้อชาติที่ชัดเจน เช่น กลุ่มของปะถ่าน (ปาตาน) เป็นชนชาติมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลาม และกลุ่มชาวซิกข์ นับถือศาสนาซิกข์ จึงไม่มีการแบ่งวรรณะ ซึ่งต่างจากชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูจะมีวรรณะประจำตระกูลของตน ซึ่งเชื้อชาติและวรรณะในตารางนี้ ผู้วิจัยยึดข้อมูลตามเอกสารจดหมายเหตุ ซึ่งวรรณะที่ปรากฏสำหรับแต่ละคน อาจจะไม่ใช้วรรณะตามที่เข้าใจกันในอินเดีย แต่อาจเป็นเพียงชื่อของถิ่นกำเนิดหรือถิ่นที่อยู่อาศัยตามชาติพันธุ์ของแต่ละคน ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในสังคมอินเดียและจะต้องมีการศึกษาอย่างละเอียดต่อไปในอนาคต

การที่นายลอร์ซันได้จัดทำบัญชีรายชื่อพลตระเวนชาวอินเดียครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ทราบข้อมูลดังตารางที่ 6 แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ การมีตัวตนของชาวอินเดียในบังคับอังกฤษและชาวอินเดียที่อยู่ในการควบคุมของชาวอังกฤษระหว่างปฏิบัติงานแต่ไม่ได้อยู่ในฐานะ

คนในบังคับอังกฤษ ซึ่งจะทำให้การจัดการปกครองของรัฐบาลสยามสามารถควบคุมได้ง่ายขึ้น เพราะเมื่อเกิดกรณีวิวาท ชาวต่างประเทศต้องขึ้นศาลของกงสุลที่ตัวเองอยู่ได้บังคับบัญชา โดยเป็นหน้าที่ของกระทรวงนครบาลที่ต้องบริหารจัดการควบคุมผู้กระทำความผิดกฎหมายให้กับกงสุลต่างประเทศ อันจะกล่าวรายละเอียดในบทต่อไป

เมื่อรัฐบาลสยามได้บัญชีข้อมูลของพลตระเวนชาวอินเดียแล้วนั้น หลวงธรรณฤเบศร ปลัดกรมกองตระเวน จึงได้กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาลให้ทราบ และพระเจ้าน้องยาเธอฯ ได้ถวายการปรึกษาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่ทรงมีความเห็นตามพระราชหัตถเลขาฯ ความว่า

“...ตอบชี้แจงเรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนสยาม แลส่งร่างคำสั่งที่จะจัดการเรื่องพลตระเวนแขกมาด้วยนั้นได้ตรวจดู แล้วตามความคิดเธอที่ว่ามันก็ดีดอก แต่ในคำสั่งข้อ 6 ที่กำหนดให้พลตระเวนแขกให้มีจำนวนเพียง ¼ นั้น เข้าใจว่าเป็นเฉพาะสเตรชั่นหนึ่ง ๆ หาใช้ ¼ ในจำนวนพลตระเวนทั้งหมดไม่...”¹²³

จากพระราชหัตถเลขาฯ จึงทำให้จำนวนพลตระเวนชาวอินเดียลดน้อยลงในแต่ละสถานี โดยให้แต่ละสถานีมีพลตระเวนชาวอินเดียปนกับพลตระเวนชาวสยาม ¼ หรือสถานีหนึ่งมีพลตระเวนชาวอินเดียเพียง 1 คนต่อพลตระเวนชาวสยาม 4 คน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พลตระเวนแขกลดลงในกรมกองตระเวน สิ่งนี้จึงทำให้เห็นถึงนโยบายในการปกครองชาวต่างประเทศที่เข้ามาบริหารราชการในสยามอย่างเห็นได้ชัด และยังทำให้ทราบถึงการจัดการแก้ไขปัญหาการวิวาทและการจัดสรรกำลังคนของสยาม ในสภาวะการณ์เจ้าอาณานิคมตะวันตกปกครองเอเซีย

การเพิ่มชาวไทยเข้ามาเป็นพลตระเวนแทนชาวอินเดีย ทำให้พลตระเวนอินเดียลดน้อยลง ถือว่าเป็นนโยบายหนึ่งที่สยามประสบผลสำเร็จในการจัดการแก้ไขปัญหา แต่คนไทยยังมีความสามารถไม่มากพอ และยังต้องฝึกหัดอีกระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้น การจ้างชาวอินเดียจึงมีความจำเป็นอยู่ในบางแห่ง ดังพระราชหัตถเลขาฯ ถึงกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ ลงวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2444 ความว่า

“...แต่กระทรวงนครบาลควรจะตั้งใจว่าจะเอาคนไทยเข้าเป็นกองตระเวนแลลดพวกแขกลงเสมอไป ถ้าตั้งใจจัดการให้มี

¹²³ สจข. ร.5 น.8.1/163 เรื่องให้รับแก้ไขพวกแขกที่ได้จ้างเป็นตระเวน ถ้าจำเป็นจะต้องใช้ก็ให้น้อยที่สุดมีจำนวนเฉพาะสเตรชั่นเพียง ¼ พลตระเวนสยาม. (26 ธันวาคม ร.ศ.117 – 30 กรกฎาคม ร.ศ.118).

ผู้เห็นความจริงใจดังนี้แล้ว ถึงจะลดได้แต่ปีละน้อย ถ้าจำเอนจะต้อง
คงใช้พวกแขกบ้างสำหรับในที่บางแห่ง ก็คงไม่มีใครมีความรังเกียจ
อันใด...”¹²⁴

อนึ่ง จำนวนพลตระเวนชาวอินเดียนที่ลดลงดังกล่าว ทำให้ใน พ.ศ. 2444 ชาวอินเดียนได้
กระจายไปอยู่ในส่วนงานต่าง ๆ ของกรมกองตระเวน ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่เฉพาะโรงพักเท่านั้น
หน่วยงานที่เข้าไปเป็นพลตระเวน ได้แก่ กรมกองตระเวน (ส่วนกลาง) โรงพยาบาลกองตระเวน
โรงเรียนฝึกหัดกรมกองตระเวน และห้างร้านหรือบ้านเรือนที่มีความประสงค์จะมีพลตระเวนไว้
ประจำ นอกจากการเป็นพลตระเวนแล้ว ชาวอินเดียนยังเข้ามาทำหน้าที่เป็นนายยามด้วย
ดังรายละเอียดตามตารางที่ 7

ตาราง 7 แสดงจำนวนการจ้างแขกอินเดียนเข้าปฏิบัติงานในกรมกองตระเวน พ.ศ. 2444

สถานที่ปฏิบัติงาน	ประจำหน้าที่	ตำแหน่ง		รวม
		พลตระเวน	นายยาม	
โรงพักกองตระเวนบางรัก และ บ้านทวาย	ตรวจตราความเรียบร้อย ประจำท้องที่สถานี	98	9	107
กรมกองตระเวน	เดินค้าส่งให้กับอธิบดีกับ เจ้ากรมกองตระเวน	3	-	3
โรงพยาบาลกองตระเวน	รักษาความปลอดภัย	3	-	3
โรงเรียนฝึกหัดกรมกองตระเวน	ครูฝึกหัดพลตระเวน	9	1	10
โรงक्षण	รักษาเครื่องจักร	6	1	7
ห้างและบ้าน ขอลพลตระเวน) (จากกรมกองตระเวน	รักษายาม	60	-	60
รวมจำนวนทั้งหมด				190

ที่มา : สจข. ร.5 น.11.3/30 เรื่องแขกอินเดียนที่จ้างเป็นพลตระเวน
(20 มีนาคม ร.ศ.120 – 8 เมษายน ร.ศ.121)

¹²⁴ สจข. ร.5 น.8.2 ก/33. กราบบังคมทูล เรื่องจ้างแขกอินเดียนรับจ้างเป็นพลตระเวน. (17 มีนาคม ร.ศ.120

3.1.5 ผลตระเวนและยามในโรงไฟฟ้าสามเสน สมัยรัชกาลที่ 6

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2468) การปรับปรุงประเทศของสยามมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ใน พ.ศ. 2454 รัฐบาลได้จัดตั้งโรงไฟฟ้าสามเสน เจ้าพนักงานของโรงไฟฟ้าในระดับอำนาจการเป็นชาวสยาม แต่เจ้าพนักงานด้านเทคนิคต่าง ๆ ยังเป็นชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการระดับหัวหน้างานและชาวต่างประเทศอื่น ๆ เข้ามาเป็นลูกน้องชาวตะวันตกหลากหลายตำแหน่ง เช่น ผู้ช่วยทางเทคนิค และเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน ซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งสายบริหารงาน ดังนี้

1) พระยาสุโขมนัยวินิต	ผู้อำนวยการโรงไฟฟ้า
2) หลวงพิจิตรจำนง	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
3) ขุนสฤษดิ์บรรณการ	เลขานุการ
- ส่วนชาวตะวันตกที่เข้ามารับราชการเป็นเจ้าพนักงานระดับหัวหน้างาน ได้แก่
1) นาย วี เกตตี้	สมุหบัญชี แผนกบัญชี
2) นาย เอ็ม เอช รีช	หัวหน้านายช่างไฟฟ้า แผนกการไฟฟ้า
3) นาย บี เย็นตัน	นายช่างกล แผนกโรงจักร ¹²⁵

สำหรับชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยามได้เข้ามารับราชการทั้งในแผนกกองคนยาม แผนกการไฟฟ้า และแผนกโรงจักร กล่าวคือ มีทั้งระดับหัวหน้างาน และผู้ช่วยระดับล่าง โดยเฉพาะในกองคนยาม ซึ่งการเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอินเดียในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้ ทำให้ทราบถึงการประกอบอาชีพทางเทคนิคมากกว่าช่วงแรก ๆ ที่เข้ามาสมัยรัชกาลที่ 5 ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทนำ ความแตกต่างนี้แสดงให้เห็นว่าการจะเข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยามในช่วงนี้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเพียงพอถึงจะได้รับควมไว้วางใจให้รับตำแหน่งระดับหัวหน้างาน แต่การเป็นคนยามของชาวอินเดียก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ตั้งแต่ช่วงปรับปรุงประเทศที่มีแต่ชาวตะวันตกเข้ามาบริหารหน่วยงานราชการจนถึงช่วงที่ชนชั้นนำสยามเข้ามาเป็นฝ่ายบริหารเอง ความสำคัญของชาวอินเดียในการปฏิบัติงานที่โรงไฟฟ้าสามเสน คือ การที่ชาวอินเดียมีสว่นบริหารจัดการภายในกอง ซึ่งต่างจากกองตระเวนที่มีชาวตะวันตกเป็นผู้บังคับบัญชา ดังจะเห็นตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้จากตารางที่ 8

¹²⁵ สจข. ร.6 น.7.6/53. เรื่อง เงินเดือนข้าราชการโรงไฟฟ้าสามเสน. (10 ธันวาคม พ.ศ. 2461).

ตาราง 8 ชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานในโรงไฟฟ้าสามเสน พ.ศ. 2461

ลำดับที่	รายชื่อ	ตำแหน่ง	เงินเดือน/บาท
แผนกการไฟฟ้า			
1	นายตรามัน	นางงานพิเศษ (ผู้ช่วยแผนกสายไฟ)	85
แผนกโรงจักร			
2	นายฮายีดิน	หัวหน้าช่างไฟ	110
3	นายคามิส	ผู้ช่วยหัวหน้าช่างไฟ	50
4	นายชาเลม	พนักงานเดินเครื่อง	39
5	นายพูนดวง	พนักงานเครื่องขนเกลบ	31
กองคนยาม			
6	นายรวมเดวชิง	หัวหน้าคนยาม	30
7	นายอาลุกูชิง	คนยาม	25
8	นายรากูนาต	"	24
9	นายมหาราช	"	24
10	นายปานเลตปานเด	"	24
11	นายปีเนดซาริชิง	"	24
12	นายบาจันชิง	"	24
13	นายชะมาน	"	22
14	นายไฮเกรังชิง	"	25
15	นายปึกูชิง	"	25
16	นายมาราชิง	"	24

ที่มา : สจข. ร.6 น.7.6/53 เรื่อง เงินเดือนข้าราชการโรงไฟฟ้าสามเสน.

(10

ธันวาคม พ.ศ.2461)

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานในสมัยรัชกาลที่ 6 เข้ามาปฏิบัติงานด้วยความสามารถเฉพาะด้าน และมีจำนวนลดน้อยลงจากสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากสถานการณ์ภายในประเทศอินเดียตั้งแต่ พ.ศ. 2448 – 2465 จากกลุ่มชาตินิยมอินเดียที่ก่อปัญหาเรื่องศาสนาและต้องการแบ่งแยกประเทศ และกลุ่มต่อต้านอังกฤษนำโดยมหาตมะ คานธี ทำให้ประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกเริ่มมีการต่อต้านเจ้าอาณานิคม ประกอบกับในช่วง

สงครามโลกครั้งที่ 1 อังกฤษต้องใช้งำลังคนจากชาวอินเดียทำสงครามในตะวันออกกลางและยุโรป¹²⁶ จึงทำให้ชาวอินเดียไม่ได้รับโอกาสติดตามผู้บังคับบัญชาชาวอังกฤษเข้ามารับราชการในประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ รวมถึงสยาม ทั้งนี้ รัฐบาลสยามมีความคิดที่จะปลดชาวต่างประเทศที่ยืมเข้ามารับราชการออกตามสัญญาจ้างดังเห็นได้จากการจ้างชาวอังกฤษเข้ามาเป็นโปลิศ และการลดจำนวนพลตระเวนอินเดีย เพื่อไม่ให้กลุ่มคนเหล่านี้มีอำนาจในการบริหารภายในรัฐมากเกินไป ดังนั้น จึงทำให้โอกาสการเข้ามาอยู่ในระบบราชการสยามของชาวอินเดียลดน้อยตามไปด้วย

3.1.6 ชาวอินเดียในกรมการแพทย์

ช่วงการปรับปรุงประเทศของสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแพทย์เป็นอีกหนึ่งด้านที่มีความสำคัญ การแพทย์ของสยามยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าตะวันตก ดังนั้น กรมการแพทย์ กระทรวงนครบาลจึงยืมตัวแพทย์ชาวตะวันตกมารับราชการ เพื่อเป็นแนวทางและวางรากฐานทางการแพทย์สมัยใหม่ให้เกิดขึ้นในสยาม ซึ่งหมอนิดิงเกล (Nightingale) หนึ่งในแพทย์ชาวอังกฤษเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาเป็นนายแพทย์ใหญ่ประจำกระทรวงนครบาล และเป็นผู้นำชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ รวมถึงทำงานส่วนอื่น ๆ ด้วย

ชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ชาวตะวันตก โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรค ประจำโรงพยาบาลในกรมกองตระเวน ใน พ.ศ. 2443 ซึ่งขณะนั้นมีจำนวนเจ้าพนักงานทางการแพทย์ไม่เพียงพอ เจ้าพนักงานที่มีอยู่ก็เจ็บป่วย เนื่องจากปฏิบัติงานอย่างหนัก และรับราชการมานาน เช่น นายเวอร์รี่ เจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรคที่มีอาการป่วยหนักขาดกำลังที่จะผลสมยารักษา "...ในเวลานี้มีสเตอร์เวอร์รี่เจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรคนั้นป่วยมาก โดยที่ต้องรับราชการอยู่ช้านานที่เกาะไผ่ แลในการที่จะจัดหาผู้ซึ่งมีความชำนาญในการประสมสรรพคุณยาได้ก็เป็นการลำบากมาก เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะได้มีสเตอร์วิตเลไว้ใช้ด้วย..."¹²⁷ นายวิตเล (Mr. Whitly) มาจากเมืองมะคราซหรือมัทราส มีความชำนาญในการผสมสรรพคุณยา และมีความเต็มใจที่จะเข้ามารับราชการในสยาม รัฐบาลได้ทำสัญญาจ้าง 3 ปี ได้รับเงินเดือน 200 รูปี และรัฐบาลต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางตามข้อตกลงระหว่างสยามและอาณานิคมอังกฤษตามกำหนดค่าใช้จ่ายเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย เราจะเห็นได้ว่าบทบาทของนายวิต

¹²⁶ สุภัทรา วรรณพิน. (2551). เล่มเดิม. หน้า 201.

¹²⁷ สจ. ร.5 น.5.3/2 เรื่องจ้างมีสเตอร์วิตเล (MR.WHITLY) เป็นผู้ช่วยแพทย์. (3 – 5 พฤศจิกายน ร.ศ.119).

เลปรากฏไม่มากนัก แต่ก็ทำให้ทราบถึงเรื่องราวของชาวอินเดียที่มีส่วนช่วยเหลือสยามในช่วงขาดแคลนกำลังคนและกำลังก้าวเข้าสู่วิทยาการสมัยใหม่

อนึ่ง ก่อนที่นายวิตเลจะเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ให้กับรัฐบาลสยาม เมื่อ พ.ศ. 2439 มีชาวตะวันตกเข้ามารับราชการในกรมการแพทย์ไม่มากนัก แต่มีชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์แล้วตามการแนะนำของพระองค์เจ้าจันทาทตจุฑาธาร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิจิตรวรณปรีชา) ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมพยาบาล โดยได้รับแต่งตั้งใน พ.ศ. 2435 ผู้ช่วยแพทย์ที่ทรงแนะนำ คือ หมอมะหะหมัดมูรา เคยปฏิบัติงานกับนายเมอริ แคมเบล ผู้รับเหมาทำทางรถไฟ ในขณะที่ปฏิบัติงานนั้น หมอผู้นี้สนใจการแพทย์และสามารถปรุยาแขกได้ ซึ่งสังคมไทยสมัยนั้นยังไม่นิยมยาแขก ส่วนมากใช้ยาไทยกับยาฝรั่ง จึงเป็นเหตุให้หมอมะหะหมัดมูราไม่ได้รับเข้าทำงานในกรมการแพทย์สยาม ต่อมาได้ขอให้พระองค์เจ้าจันทาทตจุฑาธารช่วยรับเข้าปฏิบัติงานในโรงพยาบาล เนื่องจากทั้งสองรู้จักและคุ้นเคยกันมาก่อน พระองค์เจ้าจันทาทตจุฑาธารจึงกราบทูลพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาล ให้รับหมอมะหะหมัดมูราเข้าปฏิบัติงานในกรมการแพทย์ ดังหนังสือกราบทูลฯ ลงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2439 ความว่า

“...เกล้ากระหม่อมได้รู้จักคุ้นเคยว่าเป็นคนดีแท้ และมีหนังสือสำคัญเชอติฟิเกต¹²⁸ สำหรับตัวก็หลายฉบับ เพลานี้ขัดสน เพราะไม่มีการทำ ถึงโดยว่าจะได้เงินเดือนสักเล็กน้อยก็คงจะเป็นที่ยินดีเกล้ากระหม่อมได้ทราบว่า ในกรมกองตระเวนนั้นมีแขกชุกใช้ไปโปลิศมาก ถ้าทรงรับหมอนี้ไว้ในโรงพยาบาลพลตระเวนสำหรับรักษา พวกแขกชุกนั้นแล้ว เหนด้วยเกล้าว่าจะประโยชน์แก่ราชการมาก...”¹²⁹

จากการที่พระองค์เจ้าจันทาทตจุฑาธารแนะนำหมอมะหะหมัดมูราให้เข้ามาปฏิบัติงานในกรมการแพทย์ แสดงให้เห็นว่าการเป็นผู้ช่วยแพทย์เป็นอีกหนึ่งอาชีพของชาวอินเดียที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งหลายคนอาจจะไม่ได้รับรู้ แต่ก็มีหลักฐานเพียงจำนวนน้อยมากที่จะทำให้ทราบถึงเรื่องราวดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์อีกเป็นจำนวนหนึ่ง แต่ทั้งนี้ด้วยบริบทของสยามในช่วงนั้นอาจยังไม่สามารถควบคุมจำนวนคนได้ทั้งหมด ประกอบกับ

¹²⁸ Certificate

¹²⁹ สจ. ร.5 น.8.2 ก/6. พระองค์เจ้าจันทาทตจุฑาธารว่าขอให้หมอมะหะหมัดมูราเป็นหมอกองตระเวน. (1 ตุลาคม ร.ศ.115).

แพทย์ชาวอินเดียยังไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมสยามมากนัก จึงทำให้มีหลักฐานไม่เพียงพอ เพราะไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากหน่วยงานราชการ

เมื่อ พ.ศ. 2445 สถานการณ์ไข้กาฬโรคยังแพร่ระบาดอยู่ในสังคมสยาม รัฐบาลสยามต้องพึ่งแพทย์ชาวตะวันตก โดยเฉพาะแพทย์ชาวอังกฤษจากรัฐบาลอินเดีย เช่น หมอเอฟ ซี รีด ตีกรีส เจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรค จากบอมเบย์ โดยได้รับการแนะนำจากหมอเฮช แกมเบล ไฮเอต เจ้าพนักงานแพทย์ใหญ่ ประจำกระทรวงนครบาล (Principal Medical Officer, Local Government) นอกจากแพทย์ทั้งสองคนนี้จะเข้ามาช่วยเหลือด้านการแพทย์และสาธารณสุขแล้ว ยังได้นำผู้ช่วยสำหรับรับใช้ขณะเดินทางที่เป็นชาวอินเดียเข้ามาด้วย ชาวอินเดียในบังคับบัญชา มีทั้งคนรับใช้ คนเฝ้ายาม ภารโรง นายเรือ และคนเรือ ซึ่งจะเห็นได้จากบัญชีขอเบิกเงินเดือนและค่าเดินทาง¹³⁰ ดังตารางที่ 9

ตาราง 9 บัญชีเงินเดือน กองตรวจไข้กาฬโรค เดือนตุลาคม พ.ศ. 2445

รายชื่อ และตำแหน่ง		จำนวนเงิน		หมายเหตุ
		บาท	อัฐ	
หมอเอฟ ซี รีด ตีกรีส	เจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรค	154	54	ตั้งแต่วันที่ 8- .ค.ศ 31
ค็อตตุเกา	คนรับใช้	23	14	"
บันปู	คนรับใช้	10	3	ตั้งแต่วันที่ 15- .ค.ศ 31
ชาลิม	คนเฝ้ายาม	20		"
อับดุลการิบ	ภารโรง	40		"
ปัลฮอย	นายเรือ	30		"
อีดิง	คนเรือ	20		"
ปรนัง	คนเรือ	20		"
ชินนาทุมไฮ	คนเรือ	20		"
รวมเป็นเงิน		338	7	

ที่มาจาก สจข. ร.5 น.5.5/6 ส่งบาญชีขอเบิกเงินเดือนกับเงินค่าเดือนทางเจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรคใหม่ ซึ่งได้มาจากอินเดีย. (12 พฤศจิกายน ร.ศ.121).

¹³⁰ สจข. ร.5 น.5.5/6. ส่งบาญชีขอเบิกเงินเดือนกับเงินค่าเดือนทางเจ้าพนักงานตรวจไข้กาฬโรคใหม่ซึ่งได้มาจากอินเดีย. (12 พฤศจิกายน ร.ศ.121).

จากตารางที่ 9 เราจะเห็นได้ว่าการเข้ามาปฏิบัติงานในสยามของชาวอินเดียนั้น ส่วนใหญ่ตามเข้ามาพร้อมกับชาวอังกฤษจากอินเดียที่มารับราชการให้กับรัฐบาลสยาม สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นภาพของชาวอินเดียที่ต่างไปจากการรับรู้หรือการศึกษาที่ผ่านมาที่มองว่าชาวอินเดียเข้ามาทำการค้าขาย (แขกขายผ้า) เป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีบางช่วงเวลาของประวัติศาสตร์สมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทำให้ทราบว่าชาวอินเดียได้เกี่ยวพันอย่างไรในระบบราชการสยามอีกหนึ่งมุมมอง การรับรู้เรื่องราวของคนตัวเล็กตัวน้อยหรือคนระดับล่าง อาจจะไม่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการหรือการเปลี่ยนแปลงของระบบราชการมากนัก แต่ทำให้เห็นตัวตนของคนกลุ่มนี้ที่มีความหลากหลายทางอาชีพ และเห็นวิถีชีวิตของชาวอินเดียโพ้นทะเลในระหว่างการถูกเจ้าอาณานิคมตะวันตกครอบครอง

3.2 การปฏิบัติงานของชาวอินเดียในกระทรวงโยธาธิการ

3.2.1 พลตระเวนรักษาทางรถไฟ

จากการเสด็จประพาสอินเดียในพ.ศ. 2414 เป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ต้องการศึกษาความเจริญของชาติตะวันตก เพื่อนำมาปรับปรุงบ้านเมืองให้เทียบเท่าประเทศตะวันตกและประเทศอาณานิคมของตะวันตก โดยเฉพาะเรื่องการสร้างทางรถไฟ ตั้งแต่ที่รัชกาลที่ 5 เสด็จฯ เยือนอินเดียในต้นรัชกาลและทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างเส้นทางรถไฟขึ้นในสยาม แต่ขณะนั้นมีปัญหาด้านงบประมาณและความกังวลเรื่องการแทรกแซงจากชาติตะวันตก จึงทำให้เรื่องการสร้างทางรถไฟหยุดชะงักไป จนใน พ.ศ. 2430 สยามเริ่มทำการสำรวจเส้นทางรถไฟ แต่ยังไม่สามารถสร้างได้ทันที เนื่องจากยังขาดงบประมาณ ผู้เชี่ยวชาญ และกำลังคน สยามจึงได้วางนโยบายสำหรับการสร้างทางรถไฟไว้ 2 ประการ คือ 1) รัฐบาลดำเนินการสร้างทางรถไฟด้วยตนเอง และ 2) รัฐบาลอนุมัติสัมปทานสร้างทางรถไฟโดยเอกชน ต่อมาเมื่อมีพระราชโองการในการสร้างทางรถไฟโดยจัดตั้งกรมรถไฟขึ้นใน พ.ศ. 2433¹³¹ แต่สยามยังไม่สามารถสร้างได้ทุกสาย จึงส่งเสริมการลงทุนของชาวต่างประเทศในเส้นทางสายสั้น ๆ ทางรถไฟสายแรกของสยามคือ สายกรุงเทพฯ - สมุทรปราการ จึงดำเนินการโดยเอกชนในการควบคุมดูแลของ นายอัลเฟร็ด จอน ลอฟตัส (Alfred John Loftus) หรือพระนิเทศชลธิ์ และนายองเดร เปสซี เดอ ริชเชอลิว (Andre du Plessie de Richelieu) เริ่มดำเนินการก่อสร้างเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม

¹³¹ เกื้อกูล ยืนยงอนันต์. (2519). การพัฒนาการคมนาคมทางบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 73 – 74.

พ.ศ. 2434 และเปิดให้บริการเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2436¹³² ในขณะที่เส้นทางสายกรุงเทพฯ – นครราชสีมา ก็เริ่มดำเนินการสร้างขึ้นด้วยเช่นกัน โดยรัฐบาลสัปดาห์ให้บริษัทอังกฤษเข้ามาดำเนินการ เริ่มการก่อสร้างขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน ขุดดินเป็นปฐมฤกษ์ ในวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2434 ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ กรุงเทพฯ ถึงอยุธยา อยุธยาถึงแก่งคอย และแก่งคอยถึงนครราชสีมา¹³³ เส้นทางรถไฟสายกรุงเทพฯ กับอยุธยาเสร็จสิ้น และเปิดให้บริการเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2439 ต่อมาเส้นทางอยุธยาถึงแก่งคอยเปิดให้บริการ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2440 และสามารถเปิดให้บริการตลอดสายกรุงเทพฯ – นครราชสีมา เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2443¹³⁴ ต่อมาเมื่อถึง พ.ศ. 2444 ชนชั้นนำสยามได้ตระหนักถึงเรื่องนี้ และต้องการให้สยามสร้างทางรถไฟเหมือนประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และอินเดีย ของอังกฤษ รวมถึงงบประมาณในการสร้างก็ต้องมีความเทียบเท่าประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ด้วย ในปีเดียวกันจึงได้มีการเปรียบเทียบและกะประมาณราคาการสร้างทางรถไฟขึ้น “...เจ้ากรรมรถไฟ ได้ทำบัญชีตีราคาการสร้างทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - นครราชสีมา - ลพบุรี เป็นการกะประมาณ ในเมื่อจะทำได้แล้วเสร็จ คิดถัวเป็นกิโลเมตร เทียบกับราคาการสร้างรถไฟที่เป็นจริง ในเมือง อังกฤษ, ฝรั่งเศส, แลอินเดีย¹³⁵ ...เมื่อจะทำได้แล้วเสร็จแล้ว นับแต่เพียง 22,000,000 บาท...”¹³⁶ นอกจากนี้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างทางรถไฟสยามก็ใช้แบบอย่างการสร้างทางรถไฟของอังกฤษที่ อินเดีย ดังคำพิจารณาเลือกซื้อรถไฟ อุปกรณ์สำหรับรถไฟและพัสดุ ตามคำแนะนำของ นายซี ริเวต คาร์แนค (C. Rivatt Cernac) นายช่างใหญ่ กระทรวงโยธาธิการ ว่า

“...ที่เมืองอินเดีย ซึ่งใช้ทำเนียมเรียกประมูลในการซื้อของ สำคัญ ๆ เป็นการเปิดเผยนั้น คำสั่งซื้อสพานแลรถไฟมักจะตกไปยัง ประเทศอเมริกา แลคำสั่งซื้อพัสดุอื่น ๆ มักจะตกไปยังประเทศ เบิลเยียมโดยมาก เทำนี้ก็เปนพยานได้ว่ารัฐบาลอินเดียเขาพยายาม หาซื้อของแต่ที่อย่างดีย่างถูก ถึงต้องข้ามนำชาติอังกฤษเองก็ต้อง ยอม...”¹³⁷

¹³² แหล่งเดิม. หน้า 76 – 78.

¹³³ แหล่งเดิม. หน้า 114.

¹³⁴ แหล่งเดิม. หน้า 115 – 116.

¹³⁵ สจข. ร.5 ยธ.5.1/32. เรื่องงบประมาณการใช้จ่ายในการสร้างทางรถไฟ. (2 สิงหาคม – 20 มีนาคม ร.ศ.

120). หน้า 27.

¹³⁶ แหล่งเดิม. หน้า 28.

¹³⁷ แหล่งเดิม. หน้า 43.

ความจำเป็นและประโยชน์ที่จะได้รับจากการสร้างทางรถไฟเป็นผลดีทั้งสยาม ประเทศคู่ค้าตะวันตก และส่งผลไปถึงชาวอินเดียที่จะต้องเข้ามาทำงานให้กับสยาม เมื่อมีการสร้างทางรถไฟ สยามต้องใช้ชาวต่างประเทศมาช่วยในการดำเนินการหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการควบคุมการสร้างให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย นอกจากวิศวกรผู้ควบคุมแล้ว การมีพลตระเวนรักษาทางรถไฟ(Railway police) ก็มีความสำคัญด้วยเช่นกัน ในการประชุมเรื่องงบประมาณการสร้างทางรถไฟของกระทรวงโยธาธิการทำให้ทราบสาเหตุของความจำเป็นที่ต้องมีพลตระเวนรักษาทางรถไฟ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อมีการสร้างทางรถไฟแล้วนั้น ต้องมีผู้ดูแลและปกป้องผลประโยชน์ของรัฐบาลที่ลงทุนไปด้วยเช่นกัน ตามความเห็นของนายเค เบทเก (K. Bethge) เจ้ากรมรถไฟ (Director General of Railways) ในการประชุมการคลังว่าด้วยเรื่องการใช้จ่ายทำรถไฟ ในเดือนตุลาคม พ.ศ.2444 ที่ว่า

“...เรื่องกองตระเวนรถไฟนั้นก็ย่อมเล็งเห็นได้ว่า ถ้าหากมีรถไฟที่ไหนจะต้องมีกองตระเวนรถไฟ ที่เมืองอินเดียเมื่อเขาคิดการได้ การเสียในการใหญ่อย่างใดที่รัฐบาลลงทุนทำ เพื่อหาผลประโยชน์กำไรอย่างพานิชเช่นการรถไฟเป็นต้นนั้น เขาก็คิดค่าใช้จ่ายกองตระเวนสำหรับการนั้นเข้าด้วย ที่เขาทำเช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าเป็นการทำถูกต้องทางที่ควร...”¹³⁸

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลสยามจึงต้องให้มีพลตระเวนรักษาทางรถไฟตามเส้นทางรถไฟที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย สายโคราช สายเพชรบุรี สายเหนือ รวมถึงสายที่กำลังสร้างในพื้นที่ติดต่อกับสายเหนือ ดังแสดงให้เห็นถึงกำลังคนที่ประกอบไปด้วยชาวตะวันตกในตำแหน่งสารวัตรใหญ่ ชาวสยามและชาวอินเดียในตำแหน่งสารวัตรแขวง นายหมวด นายยาม และพลตระเวน ซึ่งอัตรากำลังคนส่วนใหญ่ของชาวอินเดียเป็นพลตระเวน และมีการกำหนดบัญชีเงินเดือนกรมกองตระเวนแผนกรถไฟสายต่าง ๆ ดังตารางที่ 10 – 13 ซึ่งทำให้เห็นภาพรวมของเจ้าพนักงานที่เข้ามาปฏิบัติงานในการพัฒนาเส้นทางรถไฟ

¹³⁸ สจ.ช. ร.5 ยธ.5.1/32 รายงานที่ปลุกษาราชการคลัง ว่าด้วยความในหนังสือซึ่งเจ้ากรมรถไฟถวาย พระเจ้าน้องยาเธอ เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ว่าด้วยการใช้จ่ายทำรถไฟสายกรุงเทพ - นครราชสีมา - ลพบุรี. (2 สิงหาคม – 20 มีนาคม ร.ศ.120).

ตาราง 10 บัญชีเงินเดือนกรมกองตระเวนแผนกรถไฟ สายโคราช (ตั้งแต่กรุงเทพฯ ถึง โคราช รวม 35 สถานี)

ตำแหน่ง	จำนวนเจ้าพนักงาน	เงินเดือน/บาท
สารวัตรใหญ่	1	180
สารวัตรใหญ่	1	140
สารวัตรแขวง	1	116
นายหมวด	2	136
นายยามที่ 1	4	160
นายยามที่ 2	5	150
นายยามที่ 3	10	250
พลตระเวนที่ 1	32	136
พลตระเวน	180	3,420

ที่มาจาก สจช. ร.5 ยธ.5.1/33 พลตระเวนรักษาทางรถไฟ (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125)

ตาราง 11 บัญชีเงินเดือนกรมกองตระเวนแผนกรถไฟ สายเพชรบุรี (ตั้งแต่บางกอกน้อย ถึง เพชรบุรี รวม 23 สถานี)

ตำแหน่ง	จำนวนเจ้าพนักงาน	เงินเดือน/บาท
สารวัตรแขวง	1	100
นายหมวด	1	64
นายยามที่ 1	3	120
นายยามที่ 2	4	120
นายยามที่ 3	3	75
พลตระเวนที่ 1	20	460
พลตระเวน	82	1,558

ที่มาจาก สจช. ร.5 ยธ.5.1/33 พลตระเวนรักษาทางรถไฟ (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125)

ตาราง 12 บัญชีเงินเดือนนกรมกองตระเวนแผนกรถไฟ สายเหนือ (ตั้งแต่ท่าเรือ ถึง ปากน้ำโพ รวม 15 สถานี)

ตำแหน่ง	จำนวนเจ้าพนักงาน	เงินเดือน/บาท
สารวัตรใหญ่	1	130
นายหมวด	1	70
นายหมวด	1	68
นายยามที่ 1	3	120
นายยามที่ 2	4	120
นายยามที่ 3	5	125
พลตระเวนที่ 1	14	322
พลตระเวน	76	1,444

ที่มาจาก สจข. ร.5 ยธ.5.1/33 พลตระเวรรักษาทางรถไฟ (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125)

ตาราง 13 บัญชีเงินเดือนนกรมกองตระเวนแผนกรถไฟ ติดต่อกับสายเหนือ (กำลังก่อสร้างตั้งแต่ บ้านชุมแสง ถึง พิษณุ รวม 11 สถานี)

ตำแหน่ง	จำนวนเจ้าพนักงาน	เงินเดือน/บาท
นายหมวด	1	64
นายยามที่ 1	3	120
นายยามที่ 2	2	60
นายยามที่ 3	5	125
พลตระเวนที่ 1	8	184
พลตระเวน	45	855

ที่มาจาก สจข. ร.5 ยธ.5.1/33 พลตระเวรรักษาทางรถไฟ (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125)

3.2.2 อำนาจหน้าที่พลตระเวนรักษาทางรถไฟ

พระราชบัญญัติแห่งทางรถไฟหลวงกรุงสยาม ร.ศ.109 (พ.ศ. 2433) ระบุถึงอำนาจหน้าที่ของพลตระเวนรักษาทางรถไฟที่สำคัญ คือ การจับกุมผู้กระทำความผิด การจับกุมผู้ที่ไม่ยอมเสียค่าปรับใหม่ตามกฎหมาย รวมถึงการเฝ้ารักษาทรัพย์สินและที่ทำการรถไฟ และการรักษาความเรียบร้อยปลอดภัยของประชาชน ในหนังสือราชการของนายแอล ไวลเลอร์ (L. Weiler) เจ้ากรมรถไฟ (Diretor General of Railways) ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2448 ก็ได้กล่าวถึงหน้าที่พลตระเวนรถไฟตามพระราชบัญญัติแห่งทางรถไฟหลวงกรุงสยาม ความว่า

“...ข้าพเจ้าขอประทานกราบเรียนให้ท่านทราบถึงเรื่องความ
ที่กล่าวตามพระราชบัญญัติแห่งทางรถไฟหลวงกรุงสยาม ดังต่อไปนี้
ข้อ 30 การจับกุมผู้กระทำความผิด
เจ้าพนักงานแลคนใช้ของกรมรถไฟต้องเป็นธุระดูแลคนทั้งปวง
ประพฤติตามข้อบังคับที่กล่าวมาข้างบนนี้เคยเคร่งครัดแข็งแรงแลมีอำนาจ
ที่จะจับกุมจับผู้กระทำความผิดได้ เมื่อเป็นการจำเป็น
ข้อ 32 ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดกระทำความผิดต่อข้อบังคับเหล่านี้กับไม่ยอมเสีย
ค่าปรับใหม่ตามที่ได้ตราไว้ในข้อบังคับนั้นแล้วจะต้องถูกจับนำมายัง
กระทรวงผู้มีหน้าที่เพื่อจะได้ชำระตามกฎหมาย...”¹³⁹

นอกจากนี้ พลตระเวนรักษาทางรถไฟยังปฏิบัติงานร่วมกับกองตระเวนประจำเมือง และพลตำรวจภูธร สำหรับการสอดส่องความเป็นไปของเหตุการณ์บ้านเมือง และรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในทางรถไฟ เพราะขณะนั้นมีชาวต่างประเทศเข้ามาอาศัยและทำงานในสยามเป็นจำนวนมาก ทั้งชาวตะวันตกและตะวันออก โดยเฉพาะชาวจีนที่มักจะเข้ามาเป็นกุลีและมักสุบฝิ่นจนเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทอยู่เนื่อง ๆ พลตระเวนอินเดียจึงรับหน้าที่ดังกล่าวร่วมกับกรมตำรวจภูธร ดังรายงานของพระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2448 ความว่า

“...ในระยะทางที่กำลังสร้างทางรถไฟแต่ยังไม่ได้เปิดใช้การ
นั้นควรให้เป็นหน้าที่กรมตำรวจภูธรรักษาความเรียบร้อยจนกว่า
รถไฟเดินได้ในตอนใดเมื่อใด จึงส่งหน้าที่รักษาความเรียบร้อย
ในทางรถไฟให้พลตระเวนรถไฟรักษาการต่อไป เห็นด้วยเกล้าฯ

¹³⁹ สจข. ร.5 ยธ.5.1/33. พลตระเวนรักษาทางรถไฟ. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 38.

ว่าจัดอย่างนี้จะเป็นการเรียบร้อยสวดดีกว่าอย่างอื่น ความเห็น
อย่างนี้ ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจว่ากรมรถไฟก็เห็นจะเห็นชอบด้วย...”¹⁴⁰

ภายหลังที่มีการจัดการทางรถไฟได้เจริญมากขึ้น นายแอล ไวลเลอร์ ได้จัดการบริหารการ
รักษาทางรถไฟขึ้นใหม่ เนื่องจากจำนวนพลตระเวนแต่ละสถานีมีมากกว่าผู้โดยสารและพนักงาน
กองเดินรถไฟ นายแอล ไวลเลอร์จึงได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับเรื่องนี้ 2 ประการ คือ

1) การโอนหน้าที่กองตระเวนมาให้แก่พนักงานกองเดินรถไฟ ให้พอสำหรับความต้องการ
รักษาการในช่วงกลางวัน

2) การจัดให้มีกองรักษายามกลางคืนขึ้น โดยให้อยู่ใต้บังคับบัญชาของเดินรถไฟ

ทำให้พลตระเวนรักษาทางรถไฟ ซึ่งเป็นชาวอินเดียนโดยส่วนใหญ่ถูกลดบทบาทลง และ
นายแอล ไวลเลอร์ยังได้ให้ความเห็นว่าความผิดที่ผู้โดยสารจะกระทำนั้นเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย ไม่
ร้ายแรง ซึ่งเจ้าพนักงานประจำสถานีในกองเดินรถไฟสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้เอง โดย
ที่ไม่ต้องการความช่วยเหลือของพลตระเวน ตามความในหนังสือราชการกรมรถไฟถึงพระเจ้าน้อง
ยาเธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2448
ความว่า

“...ตามความชำนาญที่ได้ทราบมาตั้งแต่เวลาเปิดทางรถไฟ
สายต่าง ๆ เดิน เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้พลตระเวนกำกับ
รถไฟที่เดินแลประจําตามระยะชั้นต่าง ๆ เลย เพราะเหตุว่าความ
กระทำล่วงละเมิดโดยคนโดยสารในบริเวณทางรถไฟทั่วไปนั้นเป็นแต่
เบ็ดเสร็จเล็กน้อยไม่ร้ายแรง ซึ่งพนักงานในกองเดินรถไฟคนหนึ่งคนใด
จะจัดให้สำเร็จไปได้โดยไม่ต้องการความช่วยเหลือของพลตระเวน...”¹⁴¹

การสร้างทางรถไฟต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงต้องหาหนทางลดภาระ
ค่าใช้จ่ายลง โดยถ่ายกเลิกพลตระเวนรักษาทางรถไฟจะทำให้การใช้จ่ายลดลงปีละหนึ่งแสนบาท
เป็นอย่างน้อย¹⁴² การจัดการบริหารประเทศและนโยบายด้านการคลังของสยามมีผลทำให้
ชาวอินเดียนที่เข้ามาเป็นพลตระเวนรถไฟลดบทบาทลง ชาวอินเดียนต้องไปรับหน้าที่อื่น ๆ ตามที่

¹⁴⁰ สจ. ร.5 ยธ.5.1/33 รายงานรายงานของกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

ลงวันที่ 4 มกราคม ร.ศ.124. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 22.

¹⁴¹ สจ. ร.5 ยธ.5.1/33 พลตระเวนรักษาทางรถไฟ. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 40.

¹⁴² แหล่งเดิม. หน้า 46.

ระบบราชการสยามกำหนดขึ้น คือ การเฝ้ายามเวลากลางคืน ซึ่งในขณะนั้นชาวอินเดียนส่วนใหญ่ได้ทำอาชีพเฝ้ายามประจำบ้านและสถานที่ของหน่วยงานราชการอยู่แล้ว โดยเรียกกันอย่างเข้าใจในสังคมว่า “แขกเฝ้ายาม” การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้จึงทำให้ชาวอินเดียนถูกลดบทบาทลงจากพลตระเวนรักษาทางรถไฟสยามกลายเป็นเฝ้ายามให้กับกรมรถไฟ และยังเป็นการโอนอำนาจหน้าที่จากกระทรวงนครบาลไปเป็นกระทรวงโยธาธิการให้มีหน้าที่ดูแลบังคับบัญชาพลตระเวนเหล่านี้ พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการประชุมเสนาบดีสภา วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2448 ได้กล่าวถึงการเจรจาอำนาจหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไปของกระทรวงดังกล่าวว่า

“...เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ได้คิดมานานแล้ว ตามที่พระยาสุรียาวมาขึ้นถูกทางความคิดเดิมแล้ว ได้ตอบแล้วว่า ไม่มีทางขัดข้องอันใด แต่จะถามกระทรวงมหาดไทยแลกระทรวงนครบาลว่าจะขัดข้องกันด้วยเรื่องอำนาจในหน้าที่ประการบ้างฤาไม่...กรมหลวงนครสวรรค์ หลวงดำรงกราบบังคมทูลว่าไม่มีข้อขัดข้องอันใด...ถ้าเช่นนั้น ให้เป็นอันตกลงตามนี้ แต่ให้เสนาบดีกระทรวงโยธาพูดกับเสนาบดีกระทรวงนครบาลแลกระทรวงมหาดไทยให้เข้าใจกันให้ตลอดด้วย...”¹⁴³

บทบาทของพลตระเวนรักษาทางรถไฟที่เปลี่ยนแปลงไปจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของกรมกองตระเวนไปอยู่ในกองรักษายามกลางคืนของกรมรถไฟนั้น นอกจากหน้าที่ที่เปลี่ยนไปแล้ว การปฏิบัติงาน และเงินเดือนก็เปลี่ยนไปด้วยตามนโยบายของกรมรถไฟ ซึ่งนายแอล ไวลเลอร์เห็นว่า คนยามจำเป็นต้องมีอาวุธสำหรับปฏิบัติงาน และขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเบิกยืมอาวุธในกระทรวงกลาโหมผ่านพระยาสุรียานุวัตร รักษาการแทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ เพื่อมาใช้ได้แก่ ปืนไก้ (ริวอลเวอร์) 120 กระบอก ลูกปืนตัน 3,000 ดอก หอก 120 เล่ม และดาบ 120 เล่ม¹⁴⁴ ให้ทันทำการตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2449 โดยกำหนดเงินเดือนให้พลตระเวนรักษาทางรถไฟชาวอินเดียนซึ่งเปลี่ยนเป็นคนยามในกองรักษายาม กรมรถไฟ เป็น

¹⁴³ สจ. ร.5 ยธ.5.1/33 รายงานการประชุมเสนาบดีสภา วันที่ 12 มีนาคม ร.ศ.124. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 46 – 47.

¹⁴⁴ สจ. ร.5 ยธ.5.1/33 หนังสือราชการกระทรวงโยธาธิการ วันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.124. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 52.

จำนวนเงิน 23 บาทต่อเดือน ในระยะแรกให้มีเพียง 63 คน¹⁴⁵ จากเดิมที่เคยตั้งไว้ 25 บาทต่อเดือน และให้มีเพียงสถานีละ 30 คน¹⁴⁶

3.2.3 การเปลี่ยนแปลงภายในกรมกองตระเวนแผนกรถไฟ

จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทของชาวอินเดียจากกรมกองตระเวนมาอยู่ใต้บังคับบัญชา กองรักษายาม กรมรถไฟนั้น ทำให้พลตระเวนรักษาทางรถไฟถูกยกเลิก และทำให้เกิดปัญหา ระหว่างกรมรถไฟกับกรมกองตระเวนในเรื่องงบประมาณการสร้างโรงพักที่ต้องส่งคืนกรมพระคลัง กล่าวคือ กรมกองตระเวนได้ทำการสร้างโรงพักไว้สำหรับพลตระเวนรักษาทางรถไฟตามแผนงานที่จะมีการขยายทางรถไฟในกรุงเทพฯ เมื่อพลตระเวนรักษาทางรถไฟถูกยกเลิกจึงเป็นเหตุให้กรมรถไฟควรจะได้รับผิดชอบเงินค่าสร้างโรงพักให้กับกรมกองตระเวน

“...การเรื่องนี้ได้สอบถามกรมกองตระเวน ยื่นรายงานว่า โรงพักกองตระเวนที่สะพานรถไฟในกรุงเทพฯ ได้จัดสร้างขึ้นเป็น จำนวนเงิน 16000 บาท เงินที่สร้างโรงพักนี้ไปเงินแผนกหนึ่ง ไม่ใช่ส่วนการสร้างรถไฟ จึงเห็นว่าเมื่อกรมรถไฟจัดการวางคนยาม เป็นส่วนเงินในการรถไฟ ฉะนั้นแล้ว ก็สมควรจะจ่ายเงินค่าสร้าง โรงพัก 16000 บาท ให้แก่กระทรวงนครบาลเพื่อจะได้ส่งเงินคืน พระคลัง...”¹⁴⁷

ในระหว่างการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวกระทรวงนครบาลได้สั่งการกรมกองตระเวนมอบโรงพัก กองตระเวนรถไฟสถานีกรุงเทพฯ ให้เป็นที่ประจำการของกองรักษายามต่อไป

ต่อมาพระยาสุริยานุวัตร รักษาการแทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ได้ขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้โรงพักกองตระเวนที่ได้สร้างขึ้นไปแล้วนั้นเป็นที่ทำการและที่พักคนรักษายามของกรมกองรถไฟ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่าย โดยไม่ต้องเสียค่าปลูกสร้างขึ้นใหม่ เพราะสยามยังต้องพัฒนาบ้านเมืองในอีกหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น โรงพักของสถานีที่สร้างในกรุงเทพฯ ในครั้งนี้ จึงอยู่ในการดูแลของกองรักษายาม กรมรถไฟ ดังหนังสือราชการถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

¹⁴⁵ สจข. ร.5 ยธ.5.1/33 หนังสือราชการหอรัษฎากรพิพัฒน์ วันที่ 23 พฤษภาคม ร.ศ.125. (1 สิงหาคม ร.ศ. 120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125).

¹⁴⁶ สจข. ร.5 ยธ.5.1/33 หนังสือราชการของแอล ไวเลอร์ถึงเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ วันที่ 7 มีนาคม ร.ศ.124. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 33.

¹⁴⁷ สจข. ร.5 ยธ.5.1/33 หนังสือราชการกระทรวงนครบาลถึงพระยาสุริยานุวัตร เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ วันที่ 18 พฤษภาคม ร.ศ.125. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125).

“...ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ราคา (สร้างโรงพัก) ของกระทรวงนครบาล(ตั้งขึ้น)เป็นอันมาก แลกระทรวงนครบาลก็ไม่ได้มีความประสงค์ว่าจะรื้อไปใช้ในที่ใด มีอย่างเดียวกันก็แต่จะขายทอดตลาดไปเท่านั้น เมื่อขายทอดตลาดแล้วราคาก็คงจะไม่ได้สักกี่มากนักเลย ข้าพระพุทธเจ้าจึงจะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต โรงพักกองตระเวนนี้ เป็นที่พักคนรักษายามของกรมรถไฟต่อไป เพื่อไม่ต้องออกพระราชทรัพย์ปลูกสร้างใหม่...”¹⁴⁸

จากการลดค่าใช้จ่ายของการสร้างที่พักให้กับคนยามกรมรถไฟ โดยการโอนที่พักของพลตระเวนรักษาทางรถไฟมานั้น แสดงให้เห็นว่างบประมาณของรัฐบาลสยามมีอย่างจำกัดและต้องทำให้เป็นประโยชน์ที่สุดต่อบ้านเมือง และจะเห็นการใช้จ่ายงบประมาณตามความจำเป็นว่าสิ่งใดต้องใช้อีกก่อนหรือหลังได้จากหนังสือราชการแผนกกองเงินที่นายอี. ดับบลิว. ทรอตเตอร์ ผู้ว่าการแทนผู้บังคับการกรมกองตระเวนแจ้งต่อพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์วรพตฤทธิ เรื่องค่าอาณมำ 50 เครื่อง ที่สั่งซื้อจากห้างกูเบอร์ แอลแลน กัมปะนี เมืองคอนโปร ประเทศอินเดีย ที่ส่งบิลมาเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนเงิน 2,863 บาท 16 อัฐ “...ว่าด้วยเรื่องบิลของห้างกูเบอร์ แอลแลน กำปนี ...ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าขอฝ่าพระบาทได้ทรงขอรับอนุญาตจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ โดยโอกาสสมควรที่จะเป็นไป...”¹⁴⁹ ในการนี้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์วรพตฤทธิจึงได้มีหนังสือถึงพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2446 โดยมีความประสงค์ให้โอนเงินค่าเครื่องแต่งกายพลตระเวนมาใช้เป็นค่าอาณมำนี้น้อยอย่างเร่งด่วน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัยจึงนำเรื่องนี้แจ้งถึงหอรัษฎากรพิพัฒน์ เพื่อชำระเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าว ในวันที่ 27 มิถุนายน ความว่า

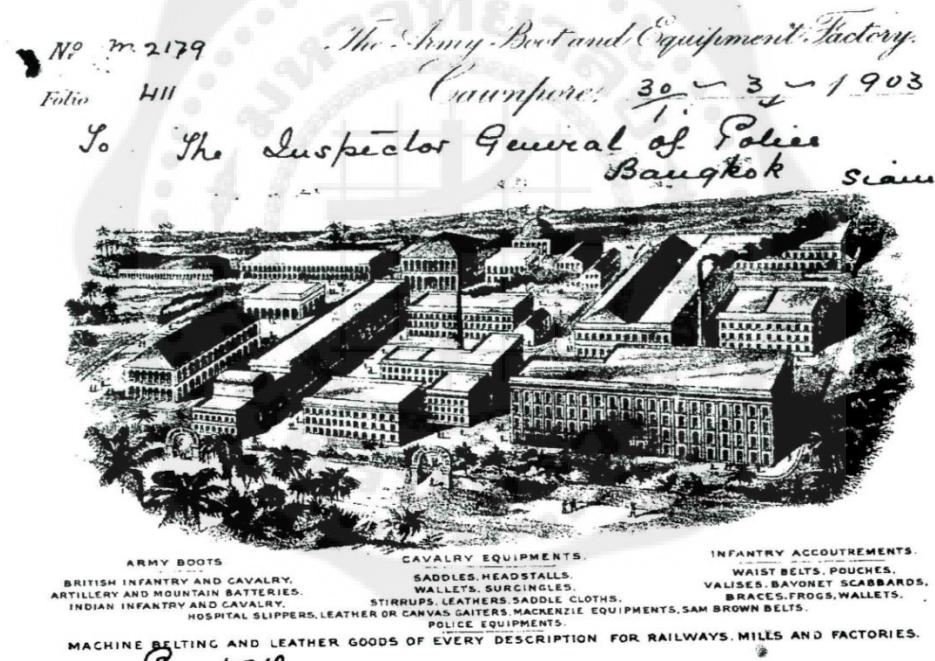
“...ขออนุญาตโอนเงินค่าเครื่องแต่งตัวพลตระเวน เงิน 2863 บาท 16 อัฐ มาจ่ายเป็นค่าซื้อเครื่องม้า 50 เครื่องนั้น กระทรวงพระคลังอนุญาตถวายเป็นอันตั้งฎีกาเบิกได้ แต่เห็นว่าการซื้อของมาก ๆ เช่นนี้...ควรยื่นแบบพอมขออนุญาตโอนตามระเบียบ...”¹⁵⁰

¹⁴⁸ สจข. ร.5 ยธ.5.1/33 หนังสือราชการกระทรวงโยธาธิการทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ 23 พฤษภาคม ร.ศ.125. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125).

¹⁴⁹ สจข. ร.5 น.8.3/25. ขออนุญาตโอนเงินค่าเครื่องแต่งตัวพลตระเวนเงิน 2863 บาท 16 อัฐ มาจ่ายค่าซื้อเครื่องม้า 50 เครื่อง ซึ่งได้สั่งมาแต่ประเทศอินเดีย. (13 พฤษภาคม – 20 กุมภาพันธ์ ร.ศ.122). หน้า 7.

¹⁵⁰ แหล่งเดิม. หน้า 12.

การลดหรือการเลิกใช้งบประมาณดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เห็นปัญหาของการจัดการงบประมาณของรัฐบาลสยามที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญทำให้พลตระเวนรักษาทางรถไฟเปลี่ยนแปลงและถูกยกเลิกจากการจัดสรรงบประมาณ งบประมาณจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่รัฐบาลสยามจะต้องเรื่องทำสิ่งใดก่อนเป็นสำคัญหรือเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งขณะนั้นยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ต้องเร่งดำเนินการโดยเฉพาะเรื่องสาธารณูปโภคหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งจะดำเนินการเรื่อยมาและมีความจำเป็นอย่างมากที่จะใช้งบประมาณในจำนวนที่มากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 เช่น การรถไฟ การไฟฟ้า และการชลประทาน โดยเฉพาะการสร้างทางรถไฟที่ต้องใช้เงินทุนถึง 112.6 ล้านบาท (ระหว่าง พ.ศ.2453 – 2468)¹⁵¹

ภาพประกอบ 2 ห้างบูเบอร์ แอลแลน กัมปะนี เมืองคอนโปร ประเทศอินเดีย

ที่มา: สจข. ร.5 น.8.3/25 ขออนุญาตโอนเงินค่าเครื่องแต่งตัวพลตระเวนเงิน 2863 บาท 16 อัฐ มาจ่ายค่าซื้อเครื่องมือ 50 เครื่อง ซึ่งได้สั่งมาแต่ประเทศอินเดีย. (13 พฤษภาคม – 20 กุมภาพันธ์ ร.ศ.122).

¹⁵¹ พรเพ็ญ อันตระกูล. (2517). การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

นอกจากนี้ การลดบทบาทของพลตระเวนอินเดียสำหรับทางรถไฟยังมีสาเหตุมาจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามภาระงานของพลตระเวน กล่าวคือ จากรายงานของนายเจมส์ เอส สมิyth (James S. Smyth) วิศวกร (The Section Engineer) ประจำสถานีรถไฟกรุงเทพฯ ได้ให้ข้อมูลว่า พลตระเวนรักษาทางรถไฟเที่ยวเดินเล่น และสูบบุหรี่ระหว่างปฏิบัติงานโดยไม่สนใจในหน้าที่ของตน ทำให้ผู้ที่พบเห็นมองว่าเป็น “คนกุลลีที่แต่งตัวอยู่ในยูนิฟอร์ม” (Coolies in uniform)¹⁵² ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์อย่างใดสำหรับการจ้างไว้ในราชการกรมกองตระเวน ดังรายงานการตรวจงานของนายเจมส์ถึงเจ้ากรมรถไฟ ความว่า

“...พลตระเวนรักษาทางรถไฟของเราเดินถือร่มและสูบบุหรี่มาตามแนวกลางทางรถไฟ 2 คน พลตระเวน 2 คนนี้ ไม่ได้สังเกตดูสิ่งใด กำลังหัวเราะและพูดหยอกกันอยู่ ที่ข้าพระเจ้าได้นำความนี้มาแจ้งให้ท่านทราบ ก็เพื่อจะแสดงให้ท่านเห็นความไม่เป็นประโยชน์อย่างใดเลยแห่ง “คนกุลลีที่แต่งตัวอยู่ในยูนิฟอร์ม” นั้นข้าพระเจ้าได้พูดถึงความเรื่องนี้บ่อย ๆ ต่อสรวัด แต่หาจะมีผลอย่างใดไม่...”¹⁵³

การประพัตติของพลตระเวนเช่นนี้ขัดต่อข้อบังคับสำหรับกรมกองตระเวน ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) ในข้อ 50 เมื่อเวลาปฏิบัติงานรักษาหน้าที่ลาดตระเวน ห้ามไม่ให้หัดและคาบบุหรี่ ห้ามซื้อของกินตามโรงร้านถนน เสพสุรา เล่นการพนัน นั่งนอนหรือเดินเผลอตัวและพูดกับผู้อื่น ยกเว้นถ้ามีผู้ถามต้องตอบ หรือมีธุระทางราชการจึงควรพูด ถ้ามีเหตุจำเป็นที่ต้องละหน้าที่ไปที่ใด ให้แจ้งพลตระเวนที่อยู่ใกล้เคียงให้ทราบ และข้อ 51 เมื่อรักษาหน้าที่ไม่ให้หยุดพูดกับพลตระเวนด้วยกัน ยกเว้นมีธุระโดยคำสั่งของนายกองตระเวน หรือแจ้งความข้อสงสัยเกี่ยวกับผู้ใดในขณะรับหน้าที่ราชการจึงหยุดพูดกันได้¹⁵⁴

จากข้อบังคับของกรมกองตระเวนดังกล่าว ทำให้เจ้ากรมรถไฟต้องปรึกษาราชการกับเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการถึงเรื่องหน้าที่พลตระเวนรักษาทางรถไฟนี้ เพราะผิวนัยในการปฏิบัติราชการ ซึ่งจะส่งผลให้พลตระเวนอื่น ๆ ปฏิบัติตามโดยไม่คำนึงถึงกฎข้อบังคับ ประกอบกับเจ้าพนักงานพลตระเวนของกรมกองตระเวนไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้กับเจ้าพนักงานกรมรถไฟตามความปรึกษาราชการที่ว่า

¹⁵² สจ. ร.5 ปร 5.1/6. เรื่องนายโรงพักรถไฟกรุงเทพฯ ร้องว่าพลตระเวนทำการไม่สมควรแก่น้ำที่ควรให้อยู่ในบังคับรถไฟ. (13 เมษายน – 24 มิถุนายน ร.ศ. 116).

¹⁵³ แหล่งเดิม.

¹⁵⁴ กรมศิลปากร. (2509). อ้างแล้ว. หน้า 210.

“...ข้าพเจ้าเห็นว่า ดูเหมือนเจ้าพนักงานพลตระเวนไม่เต็มใจที่จะให้คนของเขาอยู่ได้บังคับเจ้าพนักงานรถไฟ ถ้าเป็นจริงเช่นนั้นแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าอยากจะขอให้เลิกการที่มีพลตระเวนรักษาทางรถไฟที่มีอยู่ในเวลานี้ให้หมด แลกรมรถไฟจะจ้างคนยามเอาเองให้แต่งตัวยุนิฟอม แลเป็นที่กรมรถไฟจะเสียเงินเดือนให้แลบังคับได้...”¹⁵⁵

ใน พ.ศ. 2449 ชาวอินเดียที่เข้ามาเป็นพลตระเวนรักษาทางรถไฟถูกลดบทบาทลงจากการจัดกำลังคนของสยาม เมื่อมีชาวต่างประเทศเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก กลุ่มชนชั้นนำสยามจึงต้องหาทางลดอำนาจและบทบาทของชาวต่างประเทศ ซึ่งรวมถึงชาวอินเดียให้ลดน้อยลงสำหรับแต่ละสถานี “...เรื่องที่จะกลัวว่าคนต่างประเทศจะมีอำนาจจับกุมคนได้อย่างพลตระเวนนั้นไม่ต้องวิตกเสียแล้ว โดยที่ความมุ่งหมายมีอยู่เสนอว่าจะตัดไม่ให้มีคนต่างประเทศเป็นนายสะเตชันเสียเลย แลข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีที่จะกราบบังคับทูลพระกรุณาว่า ในเวลานี้ยังเหลือคนต่างประเทศ...อยู่อีก 13 เปอร์เซนต์...”¹⁵⁶ การบริหารจัดการของสยามในครั้งนั้น จึงทำให้ชาวอินเดียที่เข้ามาทำงานในกรมรถไฟลดน้อยลงตามนโยบายของรัฐ ดังนั้น พลตระเวนชาวอินเดียบางส่วนยังคงได้รับโอกาสในการปฏิบัติหน้าที่บางครั้งบางคราว เมื่อมีการเสด็จพระราชดำเนินหรือเมื่อมีเหตุการณ์ฉุกเฉินขึ้น เพราะเมื่อมีการเสด็จพระราชดำเนินพลตระเวนและพลตำรวจภูธรมีหน้าที่ต้องคอยรับเสด็จเป็นธรรมเนียม

¹⁵⁵ สจ. ร.5 ยธ 5.1/6 หนังสือราชการของนายเบทเก เจ้ากรมรถไฟถึงพระเจ้าน้องยาเธอฯ เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ. (13 เมษายน – 24 มิถุนายน ร.ศ.116).

¹⁵⁶ สจ. ร.5 ยธ.5.1/33 พลตระเวนรักษาทางรถไฟ. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125). หน้า 34.

3.3 สรุป

การเข้ามาปฏิบัติงานในสยามของชาวอังกฤษที่อินเดียถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียในบังคับของอังกฤษเข้ามาทำงานในสยาม โดยติดตามเข้ามาปฏิบัติงานให้กับกระทรวงนครบาล และกระทรวงโยธาธิการ ซึ่งการเข้ามาของชาวอินเดียครั้งนี้ทำให้ภาพของชาวอินเดียที่เข้ามาประกอบอาชีพในสยามแตกต่างไปจากการศึกษาที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นพลตระเวน ผู้ช่วยแพทย์ ยาม และนายช่างของโรงไฟฟ้า ซึ่งล้วนแล้วมีความสำคัญต่อการปรับปรุงและพัฒนาประเทศของสยาม เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 – 6 เป็นช่วงที่สยามกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ตามประเทศตะวันตก แต่สิ่งนี้จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย ถ้าสยามขาดผู้เชี่ยวชาญและกำลังคนจากอาณานิคมของอังกฤษมาช่วยวางรากฐานภายใน จนนำไปสู่การบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง ชาวอินเดียจึงได้เข้ามามีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของช่วงเวลานี้ และจะเห็นตัวตนของชาวอินเดียเพิ่มมากขึ้นสำหรับการขอเข้ามารับราชการ การตั้งหลักแหล่ง การได้รับสิทธิประโยชน์จากการเป็นคนในบังคับต่างประเทศและบังคับสยาม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชาวอินเดียกับสยามและชาวต่างประเทศอื่น ๆ และรวมไปถึงการอพยพเข้ามาประกอบอาชีพและอาศัยอยู่ในสยามในฐานะพลเมืองสยาม ดังจะอธิบายในบทที่ 4

บทที่ 4

ชาวอินเดียกับสถานภาพทางสังคม หลังการเข้ามาปฏิบัติงานในสยาม

การทำสนธิสัญญาทางการค้าและพระราชไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้มีสถานกงสุลและตัวแทนของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ และมีชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในสยามมากขึ้น ทั้งที่เข้ามาทำงาน ทำการค้าขาย นักเดินทางสำรวจ และมีคนชาติต่าง ๆ ที่มีสถานะเป็นคนในบังคับต่างชาติ (subject) เช่น คนอินเดียและมลายูที่ขึ้นกับอังกฤษ คนเวียดนามที่ขึ้นกับฝรั่งเศส หรือคนจีนที่ขึ้นกับชาติตะวันตก เป็นต้น ทำให้ความสัมพันธ์เริ่มขยายไปสู่วงกว้างจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ลงไปสู่ความสัมพันธ์รัฐบาลสยามกับผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาหรือคนในบังคับชาวต่างประเทศมากขึ้น ผ่านการเข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐ การเข้ามาปฏิบัติงานด้วยอาชีพอิสระ และการเข้ามาอยู่อาศัยจนการเป็นชุมชนให้เห็นในกรุงเทพฯ สำหรับชาวอินเดียนั้นได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มากขึ้น เพราะคนสยามมีวัฒนธรรมบางอย่างคล้ายกับชาวอินเดีย จึงทำให้ชาวอินเดียเกิดความรู้สึกว่าเหมือนอยู่ในบ้านเกิดของตนเอง และเมื่อชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้นเป็นเหตุให้ต้องมีศาสนสถานหรือเทวสถานของตนเองนับถือ เช่น ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลามและสิกข์ ซึ่งเข้ามามากในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้ามาของชาวอินเดียเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมสยามมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ในบทนี้จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของรัฐที่มีต่อชาวอินเดียหรือแขกชนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาอยู่อาศัยในสยาม และทำให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม การจัดระเบียบหรือข้อกำหนดในการเข้ามาปฏิบัติงานของแขกอินเดีย โดยศึกษากรณีที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาวอินเดียในสมัยรัชกาลที่ 5 – 6 ทั้งเรื่องผลตอบแทนที่ชาวอินเดียควรจะได้รับจากการปฏิบัติงาน การวิวาทของคนในบังคับชาวต่างประเทศจนทำให้เกิดกฎระเบียบ และการได้รับสิทธิทางสังคมเมื่อชาวอินเดียได้เข้ามาอยู่อาศัยในสยาม อันจะทำให้เห็นถึงสถานภาพของชาวอินเดียที่มีตัวตนอยู่ในประวัติศาสตร์ไทย

4.1 การจัดระเบียบเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ชาวอินเดียของกระทรวงนครบาล

การมีกลุ่มคนจำนวนมากซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ และการมีผู้บังคับบัญชาคนละสังกัด เมื่อต้องมาปฏิบัติงานร่วมกันจึงทำให้เกิดความไม่พอใจกันโดยส่วนตัวบ้าง และในช่วงระยะเวลานั้น สยามเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เมื่อชาวสยามเกิดวิวาทกับชาวอินเดียหรือชาวต่างประเทศอื่น ๆ จึงต้องไปขึ้นศาลต่างประเทศด้วย ดังนั้น การวิวาท

ที่เกิดขึ้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่รัฐบาลสยามต้องจัดระเบียบขึ้นมาใหม่ เพื่อควบคุมกำลังคน ทั้งเจ้าพนักงานชาวต่างประเทศและชาวสยามที่ปฏิบัติงานในกระทรวงนครบาลให้รัดกุมมากขึ้น และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคม

4.1.1 ปัญหาของชาวอินเดียกับชาวต่างประเทศ

ดังได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 ชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานราชการให้กับรัฐบาลสยามส่วนใหญ่เป็นผู้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของอังกฤษหรือเป็นคนในบังคับอังกฤษ ซึ่งเข้ามาเป็นโปลิศตามโรงพักในกรุงเทพฯ แต่การเข้ามาอยู่อาศัยในสยามนั้นย่อมต้องมีการวิวาทขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นเรื่องธรรมดา เนื่องจากมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้ทางารต้องมึข้อกำหนดเกี่ยวกับชาวอินเดียในสยามขึ้นมา ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงสาเหตุของการปกครองทั้งจากรัฐบาลอังกฤษและสยามว่ามีข้อกำหนดหรือการให้สิทธิทางสังคมของชาวอินเดียอย่างไร ซึ่งการที่สยามและอังกฤษตั้งข้อกำหนดขึ้นมานั้นมีสาเหตุมาจากการวิวาทระหว่างชาวอินเดียกับชาวสยาม รวมไปถึงชาวต่างประเทศอื่น ๆ ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจกันทางสังคม วัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง รวมไปถึงการเข้ามาเป็นโปลิศหรือพลตระเวนของชาวอินเดีย ซึ่งถือว่าเป็นชาวต่างประเทศกลุ่มหนึ่ง เมื่อเข้ามาปฏิบัติงานทางด้านนี้จึงจำเป็นต้องสำรวจตรวจตราหรือเป็นหูเป็นตาให้กับรัฐบาลสยาม ซึ่งอาจสร้างความไม่พอใจให้กับชาวสยามและคนในบังคับชาวต่างประเทศอยู่บ้าง จากการกระทำที่ไม่ถูกกฎหมายหรือความไม่รู้ทางกฎหมาย ซึ่งในขณะนั้นกฎหมายของรัฐบาลยังไม่มี ความชัดเจนมากพอ ทั้งนี้การได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของชาวต่างประเทศเป็นผลให้คนในบังคับของตนต้องขึ้นศาลของต่างประเทศเมื่อกระทำความผิด และกฎหมายก็ค่อนข้างไปทางพวกของตน จนทำให้ในเวลาต่อมาชาวอินเดีย และชาวต่างประเทศอื่น ๆ ขอเข้ามาเป็นคนในบังคับต่างชาตินมากขึ้น

4.1.1.1 การวิวาทระหว่างพลตระเวนแขกกับพลตระเวนสยามกับการออกข้อกำหนดสำหรับแขกอินเดียของสยามและอังกฤษ

พ.ศ. 2441 – 2442 เป็นช่วงเวลาที่ชาวอินเดียเข้ามาเป็นพลตระเวนเป็นจำนวนมาก (ดังตารางที่ 4, 5, 6 ในบทที่ 3) แต่พลตระเวนไม่ได้มีเพียงชาวอินเดียเท่านั้น ยังมีชาวสยามและชาวมลายูด้วย เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2411 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับหนังสือเรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนสยาม และมีพระราชหัตเลขาตอบกลับหนังสือนี้ระบุว่า เจ้าพนักงานไต่สวนเรื่องวิวาทดังกล่าวแล้วได้ความว่าเกิดปากเสียงกันจนทำให้พลตระเวนแขกตีพลตระเวนสยาม หลวงบุรีรัฐตัดสินความให้พลตระเวนแขกได้รับโทษโดยส่งให้

เจ้ากรมแขวงลงโทษ ซึ่งพลตระเวนแขกเห็นว่าการตัดสินความในครั้งนี้ไม่ยุติธรรม เนื่องจากยังไม่ทราบถึงปัญหาแน่ชัดของการเกิดการวิวาทในครั้งนี้ จึงทำให้พลตระเวนแขกอีก 17 คน ร้องกล่าวโทษหลวงบุรีรัฐว่าบังคับการไม่สมควร จะขอย้ายไปอยู่โรงพักอื่น นายยารัติน เจ้ากรมกองตระเวน และนายลอชัน ผู้บังคับบัญชาพลตระเวน ได้รับเรื่องดังกล่าว และเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย จึงให้พลตระเวนแขกรับราชการตามเดิม ดังความคิดเห็นในเรื่องนี้ของกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ความว่า

“...แต่รายงานมิสเดอยารัตินว่าหลวงบุรีรัฐบังคับการไม่ดี กรมหมื่นนเรศวรเห็น ว่า ไม่ได้เป็นเพราะมีนายเป็นคนอังกฤษ เป็นเพราะความหยาบคายของแขกเอง ได้ร่างคำสั่งให้เลิกคดีเอา แต่ที่มีกิริยาดีจริง และเอาแต่เฉพาะที่กึ่งชุลยยอมให้ฝ่ายเราพิจารณา คดีได้ด้วย...”¹⁵⁷

จากความคิดเห็นเรื่องดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการจัดการกำลังคนชาวต่างประเทศ ภายในหน่วยงาน โดยใช้อำนาจของรัฐหรือเจ้าพนักงานสยามเป็นใหญ่ ไม่มีการระบุถึงมูลเหตุของการวิวาทดังกล่าว ส่งผลให้การตัดสินความของหลวงบุรีรัฐการสร้างความปลอดภัยต่อพลตระเวนแขก แต่ทั้งนี้ นายยารัตินและนายลอชัน ผู้บังคับการชาวอินเดียในฐานะฝ่ายอังกฤษไม่ได้มีการโต้ตอบหรือคัดค้านหรือขอให้สืบสวนเพิ่มเติมแต่อย่างใด อันแสดงให้เห็นถึงการโอนอ่อนผ่อนปรนของ เจ้าพนักงานอังกฤษต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากรัฐบาลสยามมีที่ท่าจะลดกำลังคนชาวต่างประเทศลง ซึ่งเห็นได้จากข้อความดังกล่าวได้อย่างน่าคิดและมีความเป็นไปได้สูง การแสดงท่าทีของกลวิธีการลดจำนวนคนของรัฐบาลสยามยังเห็นได้อย่างชัดเจนจากพระราชหัตถเลขาตอบกลับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2411 ความว่า “...ก็ดีดอก แต่ในคำสั่งข้อ 6 ที่กำหนดพลตระเวนแขกให้มีจำนวนเพียง ¼ นั้น เข้าใจว่าเป็นเฉพาะสเตรชันหนึ่งๆ หาใช่ ¼ ในจำนวนพลตระเวนทั้งหมดไม่...”¹⁵⁸

ต่อมาเรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนสยามได้รับการพิจารณาอีกครั้ง นายลอชันผู้บังคับการพลตระเวนประจำแขวงได้ยุติเรื่องการวิวาทของพลตระเวนทั้งสอง เพื่อไม่ให้เรื่องราวลุกลามจนอาจส่งผลให้ พลตระเวนแขกถูกปลดไปจนหมด โดยการปรับเงินพลตระเวนแขกเป็นเงิน 5 บาท เพื่อทำขวัญพลตระเวนสยาม ต่อมาพลตระเวนแขกที่ไม่พอใจในการตัดสิน

¹⁵⁷ สจ. ร.5.น.11.3/14. เรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนไทย. (12 - 16 มกราคม ร.ศ.117). หน้า

¹⁵⁸ แหล่งเดิม.

ความของ หลวงบุรีรัฐและชื่อย้ายสถานีทำการก่อนหน้านี้จำนวน 14 คน กลับมาสำรวจความผิดว่าไม่เข้าใจในภาษาของข้อความที่พิจารณาความ เพราะไม่ใช่ภาษาของตน นายลอซันจึงได้ปรึกษากับนายยารัติน และมีความเห็นเหมือนกันว่าเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย จึงรับคำขอโทษ และได้ลงโทษพลตระเวนแขกที่ถูกไล่ออก 3 คน ด้วยการเสียค่าปรับกึ่งตำลึงแล้วจึงให้เข้ามารับราชการเป็นพลตระเวนตามเดิม ส่วนแขกที่ตีคนไทยและปรับเงิน 5 บาทนั้นให้ย้ายไปอยู่โรงพักกองตระเวนตำบลอื่น¹⁵⁹

เหตุการณ์วิวาทที่เกิดขึ้นระหว่างพลตระเวนแขกและสยามในครั้งนี้ ส่งผลให้รัฐบาลสยามเอาจริงเอาจังและไม่ละเลยในเรื่องนี้ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงนครบาลได้ถวายรายงานความคิดเห็นถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งก่อนหน้านี้ทรงมีพระราชหัตถเลขาเรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนสยาม ลงวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2411 ไว้บางตอนแล้วว่า “...ดูท่วงทีเหมือนพวกแขกจะกำเริบขึ้น เพราะมีนายเป็นคนอังกฤษมาบังคับ...”¹⁶⁰ ส่วนรายงานของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์ได้กล่าวถึงเรื่องกิริยาของ พลตระเวนแขกที่ไม่เหมาะสมและเห็นควรจะให้ออกจากราชการ โดยให้คนที่มีกิริยาดีปฏิบัติงานต่อไปได้เพียงไม่มากในตำบลบางขวางและบางรัก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแขกอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะพลตระเวนแขกสามารถปราบปรามการวิวาทในกลุ่มของตนได้อย่างเรียบร้อย แต่รัฐบาลสยามไม่ประสงค์ให้มีพลตระเวนแขกในบังคับต่างประเทศอยู่ในหน้าที่ราชการเป็นจำนวนมาก รัฐบาลสยามได้กำหนดให้แขกในบังคับต่างประเทศเสียค่าปรับเมื่อกระทำการวิวาทหากไม่ยอมตามข้อกำหนดจะต้องพ้นจากหน้าที่ราชการ สิ่งนี้เป็นกุศโลบายวิธีหนึ่งในการลดจำนวนพลตระเวนแขก ดังคำรายงานของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศรวรฤทธิ์ ความว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้า ได้ร่างคำสั่งที่จะให้เลิกคัดกิริยาแขกที่เป็นพลตระเวน อันกระทำความวุ่นวายนั้นออกเสีย จะให้มีเหลืออยู่เฉพาะคนที่มีกิริยาดีจริง ตามที่จำเป็นจะต้องใช้ในตำบลบางขวางและบางรักบ้างเล็กน้อย โดยในตำบลท้องที่นั้น มีพลเมืองเป็นแขกตั้งอยู่มาก เมื่อแต่ก่อนไม่ได้ใช้แขก มีการที่ลอบยิงกันถี่นัก ตั้งแต่จัดให้มีแขกพลตระเวนสมทบบ้างแล้ว การระงับเหตุยิงกันสงบลงได้ และข้าพระพุทธเจ้าได้พิทักษ์ข้อที่กำหนดเอาพลตระเวนแขกอันเป็นสับเยกต์ต่างประเทศไว้ เฉพาะแต่ให้กงสุลของชาตินั้นๆ ยอมให้กรมกองตระเวนพิจารณาปรับไหม แลได้สวนข้อพิพาทในคดีความฉกรรจ์ก่อน

¹⁵⁹ แหล่งเดิม. หน้า 4 – 5.

¹⁶⁰ แหล่งเดิม. หน้า 3.

ส่งตัวให้พิจารณา เพื่อจะได้ตัดแยกพลตระเวนนั้นเสียให้พ้นจากหน้าที่
ราชการ ถ้าถ้ากงสุลชาตินั้นๆ ไม่ยอมก็จะคัดเสียไม่เอาแขกชาติที่
เป็นสัปเภาค์ต่างประเทศไว้ เพื่อให้แขกพลตระเวนน้อยไปที่ละน้อย
ไม่ให้เป็นการตั้งตั้งไล่พร้อมกันไป...”¹⁶¹

4.1.1.2 โปлицแขกสิกขีวาทกับพลทหารพื้นเมืองที่เมืองกลันตัน

เมืองกลันตันเป็นหัวเมืองมลายูที่ขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งมีพระยาสุมนัยวินิต (เจ้าพระยาอมราช) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล (พ.ศ. 2439 - 2449) จากข้อมูลระบุว่า ใน พ.ศ. 2445 ที่เมืองกลันตันมีชาวอินเดียเข้ามาเป็นโปлицอยู่มาก ส่วนใหญ่เป็นแขกสิกขี และมีพลทหารชาวพื้นเมืองมลายูด้วย การมีกลุ่มคนหลายเชื้อชาติอยู่ในพื้นที่เดียวกันย่อมมีหลักการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป จึงเกิดเรื่องวิวาทกันอยู่บ่อยครั้ง ในกรณีของโปлицแขกสิกขีนี้ เกิดการวิวาทกันขณะโปлицปฏิบัติงานอยู่ นายเขียน พลทหารเรือ เมาสุราและทำร้ายโปлицแขกสิกขีด้วยการใช้ไม้ตีจนศีรษะแตก เรื่องนี้เกิดจากการวิวาทของแขกในบังคับอังกฤษและคนในบังคับสยาม พระยาปลัดกลันตันจึงมอบหมายให้กับต้นชันนิเคาว์ ผู้บังคับการทหารเรือ เป็นผู้จัดการในเรื่องนี้ ทำให้นายเขียนได้รับโทษ ถูกโบย 2 โหล เพราะเป็นฝ่ายผิดที่ไปทำร้ายโปлицแขกสิกขีก่อน แม้นายเขียนจะได้รับโทษแต่ก็ได้รับคำชื่นชมจากผู้บังคับบัญชา ว่าเป็นผู้กล้าหาญและแข็งแกร่ง สามารถสู้กับคนที่มีความสูงใหญ่กว่าได้อันเป็นคุณสมบัติที่ดีอย่างหนึ่งของนายทหาร ดังจะเห็นการยกย่องของกับต้นชันนิเคาว์ในรายงานทางโทรเลขของพระยาโกษาธิบดีหาค ผู้แทนข้าหลวงประจำเมือง ต่อพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2445 ความว่า

“...ทำด้วยความเสียใจและรู้สึกปลื้มใจด้วยพร้อมกัน คือที่เสียใจนั้นเพราะนายเขียนไม่ควรจะกะจะจนถึงได้รับโทษ ที่รู้สึกปลื้มใจนั้นคือนายเขียนเป็นคนรูปร่างเล็กที่สุดในเรื่องยศไม่มีใครจะเล็กกว่านั้น และแขกสิกขีที่ถูกตีนั้นน่าอึ้งสูงทั้งอย่างแข็งแรงและดีดเหวี่ยงด้วย แต่เหตุไรถึงสู้นายเขียนไม่ได้ก็ไม่เข้าใจ ตกลงว่าคนใหญ่สู้คนเล็กไม่ได้ด้วยเหตุนี้...”¹⁶²

การที่กับต้นชันนิเคาว์กล่าวถึงความภูมิใจในตัวของผู้ใต้บังคับบัญชาที่กระทำผิดระหว่างการปฏิบัติงานนั้น อาจกล่าวได้ว่าเพราะมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เนื่องจากข้อกฎหมายสำหรับการประพฤติตนในการปฏิบัติงานและทางสังคมในช่วงเวลานั้นยังไม่มี ความเข้มงวดมากพอ เพียงแค่

¹⁶¹ แหล่งเดิม. หน้า 5 – 6.

¹⁶² สจข. กต.99/14. เรื่อง พลทหารตีแขกสิกขีฝ่ายมที่เมืองกลันตัน. (พ.ศ. 2445).

ได้รับบทลงโทษแล้วจบความ กรณีนี้เป็นกรกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรง อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวต่างประเทศที่ต่างเชื้อชาติขณะปฏิบัติราชการ

กรณีนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความคิดของชนชั้นนำสยามในการรับชาวอินเดียเข้าปฏิบัติราชการ นอกจากจะมีปัญหาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาทางสังคมระหว่างคนต่างเชื้อชาติ “...ถ้าจะเอาแขกซีกมาเป็นโปลิศไว้เช่นนี้ คงจะทำให้เราเดือดร้อนร่ำไป...”¹⁶³ และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐบาลสยามต่อชาวต่างประเทศอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ หลังจากโปลิศแขกถูกทำร้ายได้เข้าไปฟ้องร้องต่อพระยาพิไชย ผู้แทนข้าหลวงประจำเมือง โดยพระยาพิไชยได้ตอบกลับโปลิศแขกซีกว่า “...ถ้าจะเอาแขกซีกมาเป็นโปลิศไว้เช่นนี้ คงจะทำให้เราเดือดร้อนไปด้วยควรจะต้องส่งกลับไป...”¹⁶⁴ ซึ่งภายหลังจากเหตุการณ์นี้ ทำให้โปลิศผู้ถูกพลทหารเรือทำร้ายได้ถูกปลดออกจากราชการสยามพร้อมกับโปลิศแขกซีกนายอื่น ไปประจำการที่สิงคโปร์แทน ดังรายงานของพระยาสุมนัณยวินิตถึงพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2445 “...ครั้นภายหลังเรือเมลเบิร์ดเวียเมืองกลันตันมีแขกซีกกลับไปสิงคโปร์ 5 คน และทราบว่ายังจะกลับไปอีกสัก 10 คน แต่พวกกานูญ (คาบูล) ยังไม่กลับ...”¹⁶⁵ ผลจากกรณีนี้จึงทำให้นายโปลิศแขกซีกที่ไม่ได้กระทำความผิดจึงต้องออกจากราชการ เพราะอาจเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนขึ้นอีกตามความคิดของชนชั้นปกครองสยาม หรืออาจเป็นนัยทางการเมืองอย่างหนึ่งสำหรับการลดจำนวนกำลังคนในบังคับอังกฤษ

4.1.1.3 โปลิศแขกซีกวิวาทกับชาวจีนที่เมืองกลันตัน

กรณีนี้เป็นเรื่องราวการวิวาทของเจ้าหน้าที่รัฐกับพ่อค้าชาวจีน กลุ่มชาวจีนส่วนใหญ่ในกลันตันมีอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะการขายเนื้อหมูอยู่ในตลาดกลางเมือง และยังมีชาวไทย มลายู แขกซีก ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2445 พระยาสุมนัณยวินิตได้รับโทรเลขจากหลวงธรรมรัฐ¹⁶⁶ ว่าเกิดการทะเลาะวิวาทกันระหว่างโปลิศแขกซีกกับชาวจีนขายเนื้อหมู โปลิศเข้าจับกุมชาวจีน (โดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด) และทำร้ายด้วยการใช้ไม้ตะบองตีที่ศีรษะจนชาวจีนได้รับบาดเจ็บ รวมถึงการขว้างปาก้อนอิฐปะทะกันจนประชาชนรอบ ๆ ได้รับบาดเจ็บ

¹⁶³ แหล่งเดิม. หน้า 22.

¹⁶⁴ แหล่งเดิม. หน้า 23.

¹⁶⁵ แหล่งเดิม. หน้า 22.

¹⁶⁶ เอกสารกล่าวถึงหลวงธรรมรัฐในเรื่องของชื่อและตำแหน่งไม่ชัดเจน สันนิษฐานว่าน่าจะเป็น หลวงธรรมรัฐธรร (กล้าย) ผู้พิพากษาศาลเมืองพัทลุง ซึ่งใน พ.ศ. 2439 – 2449 มณฑลนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยนครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง และหัวเมืองประเทศราชมลายู 7 เมือง คือ ปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง ยะลา รามัน ระแงะ และสายบุรี

“...เกิดทะเลาะกันขึ้น แยกชิกไปชวนเพื่อนพาไม้ตะบองมา
ประมาณ 20 คน รุมจับจีนขายหมู แยกชิกเอาไม้ตะบองตีศีรษะพวก
จีนแตก 3 คน ฟกซ้ำดำ 3 คน แล้วแยกชิกเอาก่อนอิฐปาถูกหลังคา
ตึกจีนยิวบาซาทะเล 2 แห่ง ก้อนอิฐตกลงถูกผู้หญิงที่นั่งหุงอาหารฟก
ซ้ำ 1 คน แลไปไปถูกพวกโปลิศ แยกของพระยากลับตันฟกซ้ำ 1 คน
กับปาถูกเรือนราษฎรหลายแห่ง แต่แยกชิกมีแผลฟก 1 คน พวกจีนก็
พากันวิ่งหนี...”¹⁶⁷

เหตุการณ์นี้ไม่พบว่าฝ่ายใดเป็นผู้ถูกลงโทษ ต่างฝ่ายต่างได้รับบาดเจ็บ พระยากลับตัน
กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ภายหลังที่หลวงธรรมรัฐนำคำขึ้นสูตราบดแผลมารายงานว่า “...จะสั่งให้หลวง
ธรรมรัฐชำระเรื่องขายหมูนี้ พระยากลับตันก็ไม่ได้ห้าม พวกจีนเคยขายอยู่ทุกวัน...”¹⁶⁸ จากคำกล่าว
นี้แสดงให้เห็นถึงการจะทำโทษชาวจีนค้าหมู โดยมีนัยว่าจะห้ามไม่ให้ชาวจีนค้าขาย แต่ทั้งนี้ก็
ขึ้นอยู่กับหลวงธรรมรัฐจะจัดการเรื่องนี้อย่างไร พระยากลับตันจะไม่ขัดข้อง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็น
ถึงการพยายามก่อเหตุเพื่อสร้างสถานการณ์ให้อีกฝ่ายไม่พอใจ กล่าวคือ ชาวจีนไม่พอใจแยก
ชิกชอยู่บ้างแล้ว ซึ่งเห็นได้จากการสรวปของหัวหน้าชาวจีน ในหนังสือราชการของพันตรีบุ
นายทหารจากกลับตัน ถึงพระยาสุฆมนัยวินิต ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2445 และพระยาสุฆมนัย
วินิตได้โทรเลขแจ้งถึงพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
ให้ทรงทราบ เมื่อพระองค์ได้ทราบเรื่อง จึงได้ปรึกษาข้าราชการต่อพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเท
วะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ลงวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2445 ว่าชาวจีนในก
ลับตันยอมเสียส่วย รวมถึงการจ่ายเงินเดือนให้กับพลตระเวนมลายูให้เข้ามาปฏิบัติราชการแทน
พลตระเวนแขก เพื่อแลกกับการให้พลตระเวนแขกของพระยากลับตันกลับไปอยู่ที่สิงคโปร์¹⁶⁹

จากคำกล่าวสรวปของชาวจีนต่อพันตรีบุ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชาวจีนและ
แยกชิกมีปัญหาในเรื่องของเชื้อชาติ ซึ่งชาวจีนยังมองแยกชิกว่าเป็นคนอื่นและมองว่าชาวมลายู
เป็นพวกของตนมากกว่า จึงมีความต้องการจัดแยกชิกให้กลับไปอยู่ที่สิงคโปร์ ซึ่งเป็นที่สำหรับ
คนในบังคับอังกฤษอยู่กันเป็นจำนวนมากหรือความต้องการให้แยกชิกกลับไปอยู่ในที่ของตน
ซึ่งสิงคโปร์เป็นอาณานิคมของอังกฤษ

¹⁶⁷ สจ. กต.99/16. เรื่อง พวกแยกชิกกับจีนขายหมูวิวาทกันที่เมืองกลับตัน. (พ.ศ. 2445).

¹⁶⁸ แหล่งเดิม. หน้า 4.

¹⁶⁹ แหล่งเดิม. หน้า 8.

ในช่วงที่พระยาสุมนัยวินิตเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ได้จัดตั้งกองพลตระเวนขึ้นในเมืองที่มีผู้คนจำนวนมากและเป็นศูนย์กลางของการค้าขาย¹⁷⁰ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปราบปรามโจรผู้ร้ายที่มีอยู่มากในขณะนั้น¹⁷¹ เมืองกลันตันจึงเต็มไปด้วยโปลิศและพลตระเวนแขกสิกข์ การที่ชาวจีนกล่าวว่า จะเสียส่วยให้กับพระยากลันตัน และเสียค่าใช้จ่ายสำหรับเดินทางของแขกสิกข์นั้น เพราะว่าชาวจีนสนับสนุนให้มีพลตระเวนมลายูมากกว่าชาวสิกข์ ซึ่งจะจ่ายเงินเดือนให้กับพลตระเวนเหล่านี้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งกันระหว่างชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยในสยาม ซึ่งมีทั้งผู้ที่อยู่ในบังคับสยามและอังกฤษ และต่างฝ่ายต่างต้องการพรรคพวกของตนให้อยู่ในพื้นที่เดียวกันและซัดพวกที่ไม่ใช่พวกของตน ทั้งนี้กฎหมายที่ใช้ปกครองชาวไทยและชาวต่างประเทศยังมีความหละหลวม (จากการขอเข้าไปอยู่ในบังคับของผู้ที่มีอำนาจมากกว่าและจะนำผลประโยชน์มาสู่ตน) อันจะเป็นเหตุให้มีการปฏิรูปการศาลและกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต

4.1.2 คำสั่งและข้อกำหนดคัดเลือกพลตระเวนแขกฉบับใหม่จากกรณีวิวาทของพลตระเวนแขกและสยาม

เหตุการณ์วิวาทของพลตระเวนแขกและสยามทำให้รัฐสยามตระหนักถึงการปกครองชาวต่างประเทศที่เข้ามารับราชการและอาศัยในพระนคร กล่าวคือ เมื่อเริ่มจ้างชาวอังกฤษ ชาวอินเดีย และชาวต่างประเทศอื่น ๆ เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ สยามไม่ได้มีกฎเกณฑ์อย่างใดไปมากกว่าข้อบังคับของประเทศผู้รับจ้างดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และได้ยึดข้อบังคับดังกล่าวมาโดยตลอด ต่อมาชาวต่างประเทศมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะชาวอินเดีย สยามจึงต้องตั้งกฎเกณฑ์หรือคำสั่งขึ้นมาสำหรับใช้ปกครองผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่เป็นชาวอินเดียหรือแขก

รัฐบาลสยามได้สังเกตแขกชาติต่าง ๆ ที่จ้างเข้ามารับราชการเป็นพลตระเวนแล้วพบว่า เป็นผู้ไม่มีกิริยาไม่ดี และก่อเหตุเกิดขึ้นบ่อย ๆ “...มักเป็นผู้มีกิริยาไม่ดีแลก่อความจุกจิก...ต้องเปนที่รำคาญ...”¹⁷² แขกเหล่านี้เป็นคนในบังคับต่างประเทศ เมื่อเกิดการวิวาทและการขัดแย้งขึ้น สยามไม่สามารถตัดสินความได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อมีแขกได้กระทำความผิดเป็นคดีจรรยาหรือการทำ

¹⁷⁰ ณรงค์ นุ่นทอง. (2524). การปฏิรูปการปกครองมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยพระยาสุมนัยวินิตเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล (พ.ศ. 2439 - 2449). หน้า 345.

¹⁷¹ พระยาสุมนัยวินิตได้จัดการกับปัญหาการปราบปรามโจรผู้ร้ายไว้ 3 วิธีการ คือ ประการแรก การจัดตั้งกองพลตระเวน ประการที่สอง การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และประการที่สาม การใช้สูตรนารายณ์ในการจับกุมโจรผู้ร้าย (กรณีที่ผู้ร้ายหนีข้ามแดนไปเมืองหนึ่งให้เมืองนั้นตามจับก่อน แล้วค่อยส่งตัวให้เจ้าหน้าที่เมืองที่เกิดเหตุชำระความภายหลัง)

¹⁷² สจข. ร.5.น.11.3/14 เล่มเดิม. หน้า 7.

รายบุคคล ต้องฟ้องไปยังศาลกงสุลของแขกที่อยู่ในบังคับนั้น ๆ ดังรายงานของกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ถึงนายยารัติน ที่ว่า “...เราก็ต้องส่งตัวไปให้ศาลกงสุลของชาตินั้น ๆ พิจารณาเป็นการปรากฏว่า พลตระเวนของเราเองต้องไปชำระยังศาลกงสุลต่างประเทศ เช่นนี้เป็นการเสียเกียรติยศต่อชาติสยามไม่เป็นการสมควรยิ่งนัก...”¹⁷³

นอกจากนี้ ถ้าพลตระเวนแขกก่อเหตุทำร้ายชาวต่างประเทศคนอื่น ๆ รัฐบาลสยามในฐานะเป็นผู้รับจ้างแขกเข้ามาบริหารราชการอาจต้องถูกกล่าวโทษจากรัฐบาลของผู้ถูกทำร้าย แม้ว่ากรณีเช่นนี้รัฐบาลสยามไม่สามารถชำระความตัดสินลงโทษพลตระเวนแขกผู้ทำความผิดได้ เพราะเป็นคนในบังคับของอังกฤษ แต่รัฐบาลสยามอยู่ในสถานภาพที่ต้องรับผิดชอบผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาซึ่งเป็นเรื่องยากลำบากต่อการปกครองของสยาม สมภารการณังดงกล่าวนี้ทำให้รัฐบาลสยามจำเป็นต้องออกคำสั่งถึงเจ้ากรมกองตระเวนในการคัดเรื่องพลตระเวนชาวอินเดียและแขกชาติต่าง ๆ ดังนี้¹⁷⁴

1) รัฐบาลสยามจำเป็นต้องผ่อนผันเลือกชาวต่างประเทศ ซึ่งจะยอมให้เข้ารับราชการในกรมกองตระเวน แต่เฉพาะคนที่มีพยานหลักฐานมั่นคงที่แสดงว่าเป็นผู้มีความประพฤติที่ดี จึงสมควรยอมให้เข้ารับราชการ เพื่อจะได้ไม่ก่อเหตุร้ายและไม่ทำให้คนในสังคมเกิดความวุ่นวาย

2) ผู้บังคับการกรมกองตระเวน (นายยารัติน) กระทรวงนครบาล ต้องสั่งเจ้ากรมแขวง (นายลอซัน) ปลัดกรม และสารวัตรใหญ่ทุกกองให้เอาใจใส่ตรวจดูพลตระเวนชาวอินเดียและพลตระเวนแขก ถ้าคนใดเป็นคนมีกิริยาอัธยาศัยไม่ดีและไม่เหมาะสมอันจะก่อเหตุให้เป็นที่เดือดร้อนก็ไม่สมควรที่จะเอาไว้ในกรมกองตระเวน สมควรให้เขียนคำลาให้ออกจากราชการ

3) ในพื้นที่บางรักและบางขวางมีพลเมืองแขกเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องมีพลตระเวนแขกรักษาท้องที่ เพื่อไม่ให้เกิดการวิวาทและการลอบยิงกัน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องจ้างแขกมาเป็น พลตระเวนในพื้นที่นี้ เพราะพลตระเวนแขกจัดการได้เรียบร้อยและไม่ก่อให้เกิดปัญหา ในเรื่องนี้ควรคัดเลือกแขกเป็นชาติที่ไม่ได้อยู่ในบังคับต่างประเทศให้เลือกแขกที่มีหนังสือรับรองกับรัฐบาลสยาม เช่น แขกชาติปะถ่าน (ปาตาน) เป็นต้น เพราะถ้ามีเหตุวิวาทเกิดขึ้นสยามจะสามารถพิจารณาโทษได้

4) หากตำบลใดต้องการพลตระเวนแขกจะสามารถมีได้เพียงจำนวน ¼ พลตระเวนสยาม เพื่อจะได้ป้องกันกำราบ และการก่อเหตุต่าง ๆ ได้

¹⁷³ แหล่งเดิม.

¹⁷⁴ แหล่งเดิม. หน้า 8 – 9.

5) ในกรณีพลตระเวนแขกเป็นคนที่อยู่ในบังคับต่างประเทศ แต่ยังไม่ได้รับอนุญาตการทำงานและปฏิบัติราชการให้กับรัฐบาลสยามอยู่ ให้ผู้บังคับการกรมกองตระเวนทำความตกลงกับกงสุลต่างประเทศของชาตินั้นว่าถ้าพลตระเวนแขกกระทำความผิดตามข้อบังคับกองตระเวนหรือกระทำความผิดด้วยการทำร้ายต่อบุคคล ต้องมีโทษปรับใหม่ไม่เกินจำนวนเงินเดือนและไม่ใช่โทษอาญา ผู้ใดจะฟ้องพลตระเวนแขกต่อกงสุลนั้น ให้กงสุลนั้นแจ้งความส่งโทษมาให้กรมกองตระเวนชำระความลงโทษปรับตามข้อบังคับกองตระเวน ถ้าเกิดพลตระเวนแขกมีความผิดให้ปรับใหม่ยิ่งกว่าเงินเดือนและไม่ใช่โทษอาญา กรมกองตระเวนมีหน้าที่สอบสวนข้อพิพาท เมื่อพบข้อพิพาทให้ไล่พลตระเวนออกก่อน แล้วจึงส่งตัวให้กับศาลกงสุลพิจารณา

6) การยอมรับคนต่างประเทศเข้ารับราชการในกรมกองตระเวนตามข้อกำหนดข้อ 1 นั้น ผู้บังคับการกรมกองตระเวนต้องยื่นชื่อ สัญชาติ และความสามารถของผู้คนที่สมควรจะรับราชการตำแหน่งใด ๆ ต้องให้เสนาบดีกระทรวงนครบาล (กรมมหาดมหรสพ) ทราบก่อน เพื่อจะได้พิจารณาอนุญาตตามสมควรต่อไป

4.2 การได้รับสิทธิการเข้าปฏิบัติงานของชาวอินเดีย

การเข้ามารับราชการในสยามของชาวอินเดีย ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาผ่านการเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของชาวอังกฤษจากประเทศอินเดีย ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับข้าราชการพลเรือนเมืองอินเดีย การได้รับสิทธิการเข้ามาปฏิบัติงานย่อมต้องได้รับสิทธิไม่ต่างจากชาวอังกฤษ ถึงแม้จะแตกต่างกันในเรื่องของค่าตอบแทนที่ชาวอังกฤษรับราชการในตำแหน่งที่สูงกว่า แต่สิทธิในการได้รับผลตอบแทนหลังปฏิบัติงานหรือบำเหน็จบำนาญก็เป็นสิ่งสำคัญที่ชาวอินเดียควรจะได้รับ โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างกรณีข้าราชการชาวอินเดียในกรมรถไฟสยามที่ขอบำเหน็จบำนาญจากรัฐบาลสยาม เพื่อแสดงให้เห็นผลจากการเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอินเดียผ่านนโยบายหรือข้อบังคับของสยามที่ให้สิทธิการได้รับค่าตอบแทนที่ต่างไปจากชาวยุโรป ดังกรณีของนายกันยาลัล (Kanhya Lall) ที่ขอบำเหน็จบำนาญจากรัฐบาลสยาม เพราะได้เงินทดแทนบำเหน็จบำนาญ

4.2.1 สาเหตุที่ชาวอินเดียไม่ได้รับบำเหน็จบำนาญ: กรณีนายกันยาลัล ข้าราชการกรมรถไฟ

ระบบราชการสยามจำเป็นต้องมีกฎหรือระเบียบไว้เป็นเกณฑ์สำหรับการปฏิบัติงานในสังคม ซึ่งการจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาปฏิบัติงานในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงจำเป็นต้องได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายหลังจากผู้ปฏิบัติงานผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งทางราชการ รัฐบาลสยามได้

ออกพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471 จึงส่งผลให้ข้าราชการที่รับราชการต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 7 ต้องได้รับสิทธิบำเหน็จบำนาญ ตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ตามความที่ว่า

บำเหน็จ ผู้รับราชการไม่ถึงสิบปี มีสิทธิจะได้แต่บำเหน็จ บำเหน็จนั้นให้กำหนดโดยเอาเงินเดือนสุดท้ายคูณด้วยจำนวนปีเวลาราชการ

บำนาญ ผู้ที่รับราชการตั้งแต่สิบปีขึ้นไปมีสิทธิที่จะได้บำนาญ บำนาญนั้นให้กำหนดโดยเอาเงินเดือนสุดท้ายคูณเป็นปี แบ่งเป็นหกสิบส่วนแล้วคูณด้วยจำนวนปีเวลาราชการ¹⁷⁵

จากพระราชบัญญัตินี้ จึงเป็นเหตุให้นายกันยาลัล ข้าราชการกรมรถไฟ ไม่มีสิทธิที่จะได้รับบำเหน็จบำนาญอย่างข้าราชการชาวต่างประเทศชาวตะวันตกคนอื่น ๆ ซึ่งอาจวิเคราะห์สาเหตุของการไม่ได้รับสิทธิได้ดังนี้

1) การเข้ารับราชการของนายกันยาลัลในกรมรถไฟ ไม่มีหนังสือสัญญาข้อผูกพันหรือข้อตกลงไว้ต่อกันอย่างไร ว่าจะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญเมื่อออกจากราชการ

2) นายกันยาลัลไม่อยู่ในลักษณะที่จะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471 ซึ่งใช้อยู่ในขณะเมื่อปลดให้ออกจากราชการ เพราะไม่เป็นข้าราชการที่มียศหรือบรรดาศักดิ์

3) นายกันยาลัลเป็นชนชาวอินเดียในบังคับอังกฤษไม่ได้เป็นชนชาวยุโรปหรืออเมริกา จึงไม่เข้าอยู่ในลักษณะที่จะมีสิทธิได้รับบำเหน็จหรือบำนาญตามข้อบัญญัติของกระทรวงการคลังว่าด้วยบำเหน็จบำนาญและการลาของข้าราชการชาวต่างประเทศ พุทธศักราช 2472

อาจกล่าวได้ว่านายกันยาลัลไม่มีสิทธิที่จะได้รับบำเหน็จหรือบำนาญ แต่ได้รับเงินบำเหน็จทดแทนเท่ากับเงินเดือน เดือนสุดท้ายที่ได้รับอยู่เมื่อออกจากราชการ 3 เดือน เป็นเงิน 570 บาท ตามที่นายกันยาลัลได้รับไปแล้ว รัฐบาลสยามได้ชี้แจงข้อเท็จจริงว่าสิ่งที่นายกันยาลัลได้รับเป็นสิ่งที่สมควรแล้ว และนับว่าเป็นการกรุณาแก่นายกันยาลัลอย่างดีที่สุดแล้ว¹⁷⁶ ซึ่งปลัดกระทรวงการคลังได้ให้ความเห็นในกรณีนี้ว่า

“...เรื่องนี้นายกันยาลัลอ้างสิทธิตาม พ.ร.บ. บำเหน็จบำนาญ
ข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2471 มาเท่านั้น เพราะฉะนั้น เหตุผลข้อ 3

¹⁷⁵ สจข. กต 35.7/63 Kanhya Lall To His Britannic Majesty's Consul General, Bangkok. (พ.ศ.2479).

¹⁷⁶ สจข. กต 35.7/63 นายกันยาลัล (Kanhya Lall) ร้องขอรับบำนาญหรือบำเหน็จให้สูงกว่าที่ได้รับไปแล้ว. (พ.ศ. 2479).

ที่ว่า “นายกันยาลัลเป็นชนชาวอินเดียในบังคับอังกฤษไม่ใช่เป็นชน
ชาวยุโรปหรืออเมริกา จึงไม่เข้าอยู่ในลักษณะที่จะมีสิทธิได้รับ
บำเหน็จหรือบำนาญตามข้อบัญญัติของกระทรวงการคลัง ว่าด้วย
บำเหน็จบำนาญและการลาของข้าราชการชาวต่างประเทศ พ.ศ.
2472” นั้นถ้าจะใส่ลงไป ณ บัดนี้ก็จะเป็นการตอบนอกเหนือประเด็น
น่าจะเก็บเอาไว้ตอบเมื่อเขาอ้างมาอีก...”¹⁷⁷

จากสาเหตุที่กระทรวงการคลังได้แจ้งต่อกงสุลอังกฤษตามที่ได้ขอทราบข้อเท็จจริงนั้น
ทำให้ทราบถึงกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่ใช้สำหรับชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการในสยามเรื่องการ
ได้รับสิทธิของผลตอบแทนตามข้อบัญญัติของกระทรวงการคลังว่าด้วยบำเหน็จบำนาญและการ
ลาของข้าราชการชาวต่างประเทศ พุทธศักราช 2472 ซึ่งเป็นกลไกของระบบราชการที่เปลี่ยนแปลง
ไปอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ นายกันยาลัลได้เข้ามาปฏิบัติงานให้กับสยามเมื่อ พ.ศ. 2454 ตรงกับ
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่สถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป
มีการพัฒนาและความเจริญของระบบราชการที่เป็นไปตามที่รัฐบาลสยามได้กำหนดเองมากขึ้น
ซึ่งก่อนหน้านี้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังใช้ข้อบังคับในการจ้างงาน
ของชาวต่างประเทศผู้รับจ้าง เช่น อังกฤษ เป็นต้น นายกันยาลัลได้ออกจากราชการเมื่อวันที่ 1
กรกฎาคม พ.ศ. 2477 รวมระยะเวลาที่รับราชการ 23 ปี ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานสมควร
ได้รับบำเหน็จบำนาญตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471

ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471 จึงเป็นสิ่ง
ยืนยันได้ว่านายกันยาลัลสมควรได้รับบำเหน็จบำนาญ การที่รัฐบาลสยามชี้แจงตามเหตุผล 3 ข้อ
ดังกล่าว เป็นผลให้นายกันยาลัลไม่มีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ เนื่องจากออกจากราชการในช่วงที่
พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับอยู่ ซึ่งล่วงเลยมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
กรณีดังกล่าวนี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญสำหรับประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลสยาม
ในการปกครองชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะเป็นประเด็นเล็ก ๆ แต่ก็มีความสำคัญต่อ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านเชิงอำนาจของรัฐบาลสยามที่มีส่วนทำให้เจ้าอาณานิคม
อังกฤษไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับราชการภายในมากเกินไป ซึ่งการปฏิบัติของรัฐบาลสยามในครั้งนี้เป็น
การเว้นระยะห่างทางการเมืองที่ทำให้ชาวอินเดียในบังคับอังกฤษเป็นเพียงเจ้าพนักงานที่ถูกจ้าง
เข้ามาให้ปฏิบัติงานเพียงเท่านั้น รัฐบาลอังกฤษไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือควบคุมระบอบการ

¹⁷⁷ สจ. กต 35.7/63 หนังสือราชการจากปลัดกระทรวงการคลังถึงปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เรื่อง
นายกันยาลัล ข้าราชการบำเหน็จกรมรถไฟร้องขอบำนาญหรือบำเหน็จสูงกว่าที่ได้รับอยู่. (พ.ศ. 2479).

ปกครอง ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมอังกฤษกับประเทศในเอเชียที่ตกเป็นอาณานิคม

4.3 การสร้างสถานภาพทางสังคมและตัวตนของชาวอินเดียผ่านสิทธิการถือครองที่ดินและศาสนสถาน

สถานภาพทางสังคมเป็นสิ่งที่ชาวอินเดียต้องการได้รับจากการเข้ามาปฏิบัติงานในสยาม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียมีสถานภาพทางอาชีพ (Occupational status) โดยเข้ามาเป็นปลีศหรือพลตระเวน แพทย์ หรือแม้กระทั่งวิศวกร นอกจากนี้ชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยในสยามไม่ว่าจะเข้ามาด้วยวิธีใดต่างนำพาวัฒนธรรมที่ตนเคยปฏิบัติเข้าตามมามีด้วย สิ่งนี้เป็นเครื่องยืนยันถึงสถานภาพทางเชื้อชาติ (Race status) ของชาวอินเดียได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้การมาอยู่รวมกันเป็นชุมชนหรือสังคมเล็ก ๆ ในสยาม ย่อมต้องการสิทธิสำหรับการอยู่อาศัยให้กับกลุ่มของตนเอง ชาวอินเดียจึงจำเป็นต้องพึ่งชาวอังกฤษในฐานะผู้บังคับบัญชา เพื่อได้รับสิทธิทางสังคมจากรัฐบาลสยาม โดยเฉพาะในเรื่องของการได้รับสิทธิการถือครองที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์เพื่อประกอบกิจกรรมของกลุ่มตนตามขนบธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นสถานภาพทางท้องถิ่น (Regional status) ที่เป็นพื้นเพถิ่นฐานบ้านเกิดของชาวอินเดียที่แทรกตัวอยู่ในสังคมสยาม

4.3.1. การได้รับสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบการศาสนา

หลังจากที่ชาวอินเดียได้เข้ามาปฏิบัติงานในระบบราชการสยามแล้ว เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจกล่าวได้ว่าการเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอินเดียเป็นการเข้ามาเพิ่มหรือสมทบกับ ชาวอินเดียที่เข้ามาประกอบอาชีพอื่น ๆ ก่อนหน้า ซึ่งตามวัฒนธรรมและศาสนาที่แตกต่างกันของชาวอินเดีย จึงจำเป็นต้องมีศาสนสถานเป็นของกลุ่มเชื้อชาติของตน รวมไปถึงชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนาและต้องการที่อยู่อาศัย แต่เมื่อเข้ามาแล้วชาวอินเดียไม่สามารถตั้งศาสนสถานตามความประสงค์ได้ เพราะขณะนั้นชาวอินเดียเป็นชาวต่างประเทศกลุ่มหนึ่ง การจะดำเนินการใดใดต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของรัฐบาลสยามหรือได้รับอนุญาตจากต้นสังกัดในบังคับของกลุ่มตน ทางหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มชาวอินเดียมีสถานที่ไว้ยึดเหนี่ยวจิตใจและปฏิบัติหน้าที่ตามศาสนา คือ การขอพระราชทานที่ดิน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการหรือเข้ามาทำอาชีพต่าง ๆ ก่อนหน้า ชาวอินเดียในบังคับชาวต่างประเทศที่เข้ามารับราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 อันจะทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้มาอยู่ก่อนและผู้มาอยู่ใหม่ผ่านการศาสนาที่กลุ่มของตนนับถือ จนทำให้เกิดเป็นชุมชนตั้ง

บ้านเรือนตามศาสนสถานของตน และมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมอินเดียที่อยู่คู่กับสังคมสยามมาจนถึงปัจจุบัน หรืออาจกล่าวได้ว่าชาวอินเดียในบังคับชาวต่างชาติที่เข้ามารับราชการ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จำนวนมากมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการทำนุบำรุงศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้เจริญรุ่งเรืองผ่านการขอพระราชทานที่ดินในพื้นที่บางรัก สีลม และบำรุงเมืองของกลุ่มผู้นำทางศาสนาพราหมณ์และฮินดูที่สืบสานและสืบตระกูลมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 รวมไปถึงชาวอินเดียที่เข้ามาสมทบในช่วงเวลานี้ การขอพระราชทานที่ดินเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาจึงเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของชาวอินเดียให้มีการรวมกลุ่มตามเชื้อชาติของตนอย่างชัดเจน และการได้รับสิทธิในการครอบครองที่ดินเช่นเดียวกับชาวสยามหรือชาวต่างประเทศอื่น ๆ เป็นการแสดงสถานภาพและตัวตนของชาวอินเดียในสยาม

4.3.1.1 ชาวอินเดียเหนือขอพระราชทานที่ดินสร้างเทวสถานที่ยางรัก

ในสังคมสยามต้นสมัยรัชกาลที่ 6 พบว่า ชาวอินเดียที่เข้ามาอยู่อาศัยมีหลากหลายกลุ่ม กลุ่มของพราหมณ์เป็นหนึ่งในกลุ่มที่เข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยาม ซึ่งมาจากเมืองศรีอยุธยา พาราณสี และตำบลใกล้เคียงทางตอนเหนือของอินเดีย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวอินเดียวรรณะ กษัตริย์เข้ามาพร้อมกันด้วย¹⁷⁸ ชาวอินเดียทั้งสองกลุ่มต้องการเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เพื่อหาเลี้ยงชีพในกรุงเทพฯ ในช่วงนี้ชาวอินเดียเหนือที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ มีประมาณ 700 – 800 คน¹⁷⁹ เมื่อเข้ามาอยู่ในระยะเวลาหนึ่ง ได้มีการเชิญนักบวชของพราหมณ์ที่มีความสามารถทางศาสนาและภาษาสันสกฤต เพื่อมาเป็นเสาหลักทางศาสนาให้เผยแพร่สืบต่อไปในกลุ่มของตน ชาวอินเดียเหนือจึงต้องการให้ศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและปฏิบัติตนตามวิธีของพราหมณ์ ดังนั้นผู้แทนชาวอินเดียเหนือ ได้แก่

รามปีอาร์ชิง	ประธานกลุ่มชาวอินเดียเหนือ
ชังกูรชิง	กรรมการ
บาซเดฟ ปาเด	กรรมการ
รามเมซาร์ เตวารี	กรรมการ
มันซารูชรดาส	เหรัญญิก

¹⁷⁸ สจข. ร.6 น.15.1 ฉ/4. ชาวอินเดียขอพระราชทานที่ดินบางรักถนนสีลม. (24 พฤศจิกายน – 11 มกราคม พ.ศ. 2455).

¹⁷⁹ แหล่งเดิม.

จึงร่วมกันขอพระราชทานที่ดินต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อสร้างสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศล การบูชาตามจารีตศาสนาที่ตนเคารพนับถือ ประกอบกับชาวอินเดียเหนือที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาเป็นยามและทำการค้าขายในกิจการขนาดเล็ก รวมถึงเข้ามาปฏิบัติงานตามสถานประกอบการต่าง ๆ ของชาวตะวันตก ดังนั้น ชาวอินเดียกลุ่มนี้ไม่มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะสร้างเทวสถานเองได้ ครั้นจะไปใช้เทวสถานร่วมกับชาวอินเดียใต้ที่สัณฐาน ซึ่งเป็นการไม่สมควร เพราะนับถือคนละลัทธิศาสนา จึงได้ยื่นหนังสือขอพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานที่ดินบริเวณบางรัก ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2455 ดังคำกราบบังคมทูลบางตอน ว่า

“...ไม่มีกำลังจะหาที่ดินอันสมควรสำหรับสร้างสถานที่...
เทวสถานของชาวอินเดียใต้ที่ตำบลสีลม ซึ่งมีอยู่แล้วนั้น ก็เป็นที่คับ
แคบสมควรแก่จำนวนชนหมู่นั้น ทั้งลัทธิศาสนาก็ผิดกัน ชาวอินเดีย
ได้รับพระราชทานมั่งสาหาร ชาวอินเดียเหนือเป็นพราหมณ์รับ
พระราชทานแต่สิ่งไม่มีชีวิตเป็นอาหาร จะอาศัยบำเพ็ญกุศล
และกระทำสการบูชาในที่แห่งเดียวกันมิได้ ชาวอินเดียเหนือจึง
เหน็ดด้วยเกล้า ว่าควรจะสร้างสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศล แลทำการ
สการบูชาขึ้นใหม่ต่างหาก แต่การจะสำเร็จได้ก็ด้วยอาศัยพระบารมี
แลพระมหากรุณาธิคุณโปรดพระราชทานพระราชูปถัมภ์ดังชนถือ
ศาสนาอื่น ได้รับพระราชทานมาแล้ว...”¹⁸⁰

การขอพระราชทานที่ดินของชาวอินเดียเหนือแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศาสนาพราหมณ์ที่มีความสัมพันธ์และเป็นส่วนหนึ่งในพระราชพิธีของราชสำนักสยาม ซึ่งพราหมณ์กลุ่มนี้พร้อมที่จะสนับสนุนการพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ทุกเมื่อตามความประสงค์จากราชสำนักสยาม และยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์สยามที่ทรงมีเนติธรรมให้การต้อนรับนับถือชาวต่างประเทศต่างศาสนาด้วยความเป็นมิตร ซึ่งศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาที่มีความเก่าแก่และมีความสัมพันธ์กับทางพระพุทธศาสนา ชาวอินเดียจึงให้ความเคารพกับทั้งสองศาสนา และมีความประสงค์สืบสานขนบธรรมเนียมตามหลักศาสนาพราหมณ์ให้สืบทอดไปในสังคมสยาม การสร้างเทวสถานของชาวอินเดียเหนือครั้งนี้เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียมีความคิดที่จะตั้งรกรากในแผ่นดินสยาม พร้อมกับเป็นการรองรับและต้อนรับสำหรับชาวอินเดียอื่น ๆ ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นของ

¹⁸⁰ แหล่งเดิม.

การเข้ามาอยู่อาศัยหรือเข้ามามีชีวิตใหม่ ซึ่งทำให้ชาวอินเดียทั้งหลายมีความรู้สึกไม่ต่างจากแผ่นดินเกิดของตน

4.3.1.2 กลุ่มพราหมณ์ราชสำนักขอพระราชทานที่ดินบริเวณถนนบำรุงเมืองสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยสืบศาสนาพราหมณ์

การเข้ามารับราชการเป็นพราหมณ์ในราชสำนักสยาม เป็นอีกหนึ่งบทบาททางราชการที่ชาวอินเดียถือปฏิบัติและสืบสานการศาสนาให้คงอยู่ในสยาม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางศาสนาพราหมณ์ที่มอบอาชีพนี้ให้แก่บุตรเป็นมรดกสืบต่อไป ฉะนั้น การเป็นพราหมณ์จึงต้องสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดมา ซึ่งในสยามมีพราหมณ์มาจากหลายท้องถิ่น เช่น พราหมณ์ที่มาจากนครศรีธรรมราช และพราหมณ์จากอินเดีย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดศาสนาของพราหมณ์ พระองค์จึงทรงให้การอุปถัมภ์พราหมณ์ที่เข้ามารับราชการในสยาม ซึ่งส่วนใหญ่พราหมณ์ถูกจัดให้อยู่ใกล้โบสถ์พราหมณ์บริเวณถนนบำรุงเมือง เมื่อตระกูลพราหมณ์มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงจำเป็นต้องขยายที่อยู่อาศัย เพื่อให้อยู่ในที่สะดวกพร้อมปฏิบัติหน้าที่เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาและเมื่อมีพระราชพิธี ตระกูลพราหมณ์ที่ขอพระราชทานที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยคอยรับใช้เบื้องพระยุคลบาทมี 2 ตระกูล คือ ตระกูลของพระครูสิทธิไชยบดี (ดิศ) รับราชการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 และตระกูลของพระมหาราชครูพิธิ (พุ่ม คุรุกุล) ซึ่งสืบตระกูลมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4

พราหมณ์ตระกูลของพระครูสิทธิไชยบดี (ดิศ) เข้ามาอาศัยตำบลหลังตึก ถนนบำรุงเมืองข้างเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ ซึ่งเป็นที่ดินพระราชทานสืบต่อมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระครูสิทธิไชยบดี (ดิศ) ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ. 2452 สิริอายุรวม 73 ปี หลังจากนั้นพระสิทธิไชยบดี ผู้เป็นบุตรรับราชการต่อจากบิดาและต้องการสิทธิในการครอบครองที่ดินเพื่อสร้างตึกและถนนสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยรับหน้าที่สืบตระกูลพราหมณ์ต่อไปในราชการ จึงได้ขอพระราชทานที่ดินจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงพระราชทานที่ดินแปลงที่ขอพระราชทานเป็นสิทธิของพระสิทธิไชยบดี ดังพระราชกระแสรับสั่งในหนังสือราชการกรมราชเลขาณการที่มีไปถึงเจ้าพระยายมราชเสนาบดีกระทรวงนครบาล "...ให้เจ้าพระยายมราชยกที่ดินแปลงนี้ ให้พระสิทธิไชยบดี เปนสิทธิเถิด..." พระราชทานเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2458¹⁸¹

¹⁸¹ สจ. ร.6 น.15.1 ฉ/5 พระสิทธิไชยบดี ขอพระราชทานที่ดินตำบลหลังตึก ถนนบำรุงเมืองข้างเทวสถานเป็นสิทธิ โปรดเกล้าพระราชทาน. (22 กันยายน พ.ศ. 2455 – 3 มิถุนายน พ.ศ. 2462).

อีกหนึ่งตระกูลที่ขอพระราชทานที่ดิน คือ ตระกูลของพระมหาราชครูพิธี (ฟุม) ต้นตระกูลครูกุล พราหมณ์ในราชสำนักสยาม อาศัยอยู่บริเวณหลังเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ ถนนบำรุงเมือง เนื่องจากตระกูลนี้เป็นตระกูลพราหมณ์ใหญ่จึงต้องการขอพระราชทานที่ดินเพื่อจัดสรรให้เป็นสิทธิของบุตรแต่ละคน โดยมีสายตระกูล ดังแผนภาพที่ 1 สำหรับที่ดินตระกูลนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ เมื่อ พ.ศ. 2462 และมีพระราชกระแสตอบกลับว่า “...ยกให้ได้...เพื่อสืบราชการต่อไป...”¹⁸²

4.3.1.3 ชาวอินเดียได้ขอพระราชทานที่ดินและผู้ดูแลวัดศรีมารีอัมมาล¹⁸³

ชาวอินเดียได้ในบังคับอังกฤษนอกจากเข้ามารับราชการให้กับรัฐบาลสยามแล้ว ชาวอินเดียกลุ่มนี้ยังมีส่วนร่วมในการศาสนา โดยได้รับสิทธิในการถือครองที่ดินวัดศรีมารีอัมมาล เทวสถานในศาสนาฮินดู ตั้งอยู่ที่ตำบลสารภี ถนนสีลม วัดนี้มีผู้แทนของการปกครองที่ดินและบริหารจัดการภายในวัด ซึ่งมีหน้าที่สำคัญด้านกฎหมายต่อศาล ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการสยามและกงสุลต่างประเทศ และเป็นผู้ทำการบริหารจัดการในการตัดสินใจทุก ๆ เรื่อง การเป็นผู้แทนของการปกครองวัดมีข้อกำหนด คือ เมื่อได้รับตำแหน่งแล้ว จะถอดถอนไม่ได้ นอกจากเสียชีวิตหรือคณะกรรมการลงความเห็นให้มีการเลือกตั้งใหม่ และการพ้นตำแหน่งไม่ว่าในกรณีใดต้องแจ้งต่อสถานกงสุลอังกฤษหรือกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อที่จะโอนโฉนดที่ดินจากผู้ปกครองเดิมสู่ผู้ปกครองคนต่อไป และผู้ที่ทำการในตำแหน่งผู้แทนของการปกครองที่ได้รับเลือกตั้งขึ้นใหม่ ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. ธรรมาลิงกา ปาดายาจีหรือแดง	ประธานผู้จัดการ
2. อาร์. เอ็ม. ไวตี ปาดายาจี	กรรมการ
3. อาร์. ไวตี อาลิงกัม	กรรมการ
4. ชินนัปปา วันเดียร์	กรรมการ
5. ธรรมมา ปิเล	กรรมการ

คณะผู้แทนปกครองวัดศรีมารีอัมมาลเดิมมีรามามาซามี ในดู และโกวินดาซามี ปาดายาจีเป็นหนึ่งในผู้แทน แต่ต่อมาทั้งสองได้ออกไปจากกรุงเทพฯ เป็นระยะเวลานาน จึงได้มีการขอพระราชานุญาตเปลี่ยนแปลงคณะผู้แทนของการปกครองและการเปลี่ยนผู้ถือครองที่ดินขึ้นมาใหม่

¹⁸² สจ.ร. 6.15.1 ฅ/7. พระราชทานที่ดินตำบลเทวสถาน ริมถนนบำรุงเมืองแก่เจ้าจอมอัม และนายแอบ ครูกุล. (28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2455 – 3 มิถุนายน พ.ศ. 2462).

¹⁸³ ในปัจจุบัน คือ วัดแขกสีลมหรือวัดพระศรีมหาอุมาเทวี แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

และได้กระทำต่อพยานหรือผู้แทนกงสุลอังกฤษ คือ นายเอช. ทิตซ์โมริช ในวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2458

การถือครองที่ดินในกรณีนี้เป็นการถือครองที่ดินร่วมกันในลักษณะของผู้แทนการปกครอง ซึ่งต่างจากศาสนาพราหมณ์ที่มีการถือครองที่ดินอยู่ภายในตระกูล แต่ทั้งสองศาสนาก็เป็นพลังสำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีส่วนร่วมเพื่อศาสนาของตน การมีเทวสถานตามศาสนาของชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์จากกลุ่มคนในบังคับอังกฤษหรืออาจกล่าวได้ว่าร่องรอยของชาวอินเดียนี้เป็นร่องรอยของเจ้าอาณานิคมที่มีส่วนสร้างขึ้นมาจากการนำพาชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานและตั้งรกรากอยู่ในสยาม สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าถึงแม้สยามจะไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากลุ่มคนในบังคับอังกฤษในช่วงเวลานั้นได้เข้ามามีบทบาทในสังคมสยาม

การมีเทวสถานของชาวอินเดียจึงมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการหลอมรวมคนในศาสนาเดียวกันเข้ามามีบทบาททางศาสนา ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่อาศัยในสยามเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับถือศาสนาแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในกรมกองตระเวนที่มีเจ้าพนักงานและนายยามนับถือศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์เป็นจำนวนไม่น้อย รัฐบาลสยามให้ความสำคัญต่อการศาสนาที่เป็นที่เคารพของคนเชื้อชาติต่าง ๆ จึงสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานในหน่วยงานราชการปฏิบัติตามธรรมเนียมของศาสนาตน และให้มีวันหยุดเพื่อไปปฏิบัติตนตามศาสนา โดยให้ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธหยุดในวันพระ ศาสนาคริสต์หยุดวันอาทิตย์ และศาสนาอิสลามหยุดวันศุกร์ ซึ่งนายลอร์ชัน ผู้บังคับการกรมกองตระเวนได้เห็นด้วยกับเรื่องนี้ และได้แสดงความคิดเห็นต่อเสนาบดีกระทรวงนครบาล ลงวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 ไว้ว่า

“...เพื่อให้คนซึ่งเรียกเข้ามารับราชการใหม่คราวนี้ ที่เปนแขก
...ญวนหรือเขมร...แลไทย ซึ่งจะสมควรทำบุญไหว้พระให้ผ่อนไปตาม
วันที่ศาสนานิยม ให้ตลอดถึงพวกที่ประจำการอยู่โรงพักด้วยนั้น...
แม้ว่าเจ้าพนักงานคนใดอยากจะทำปฏิบัตการในศาสนาจริง ๆ ศาสนา
นั้นจะเป็นศาสนาอะไรก็ดี...แลทำการในหน้าที่ของตนได้ด้วยเสมอ
บางทีกลับทำการได้เรียบร้อยดียิ่งกว่าผู้อื่น ๆ อีก...”¹⁸⁴

การให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางศาสนาของรัฐบาลสยามประกอบกับการแสดงความคิดเห็นของนายลอร์ชันในการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานมีวันหยุดเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาที่ตนนับถือนั้น แสดงให้เห็นถึงการเข้าใจชนบธรรมเนียมของแต่ละศาสนาที่มีแนวทาง

¹⁸⁴ สจข. ร.5 น.8.1/586. จะผ่อนผันวันหยุดราชการของพลตระเวนตามลัทธิศาสนา. (11 พฤษภาคม ร.ศ.

ปฏิบัติที่ต่างกัน อันจะเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้เจ้าพนักงานมีที่พึ่งทางจิตใจหลังจากการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งของคนต่างศาสนา เนื่องจากก่อนหน้านี้ยังไม่ได้มีการกำหนดวันหยุดดังกล่าว ศาสนาพุทธและคริสต์ได้หยุดตามวันสำคัญทางศาสนาของตน ส่วนอิสลามไม่ได้หยุดวันศุกร์ ซึ่งเป็นวันที่ต้องประกอบพิธีทางศาสนาของตน สิ่งนี้จึงเป็นการลดช่องว่างทางสังคมสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่เห็นได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ในเรื่องของศาสนาไม่ว่าจะเป็นการขอพระราชทานที่ดินเพื่อทำนุบำรุงเทวสถานหรือการเปิดโอกาสให้ปฏิบัติตนตามธรรมเนียมตามศาสนาที่ตนนับถือของเจ้าพนักงานชาวอินเดียและชาวต่างประเทศอื่น ๆ ล้วนแล้วเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานในระบบราชการของสยาม โดยเฉพาะ ชาวอินเดียได้มีสิทธิในการปฏิบัติตนตามครรลองชีวิตระหว่างที่ปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยาม ถึงแม้ชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการในสยามจะไม่ได้มีส่วนในการขอพระราชทานที่ดินของกลุ่มพราหมณ์และฮินดูโดยตรง แต่สิ่งนี้ทำให้เห็นการดำเนินชีวิตทางสังคมของชาวอินเดียที่มีความสัมพันธ์ต่อเทวสถานที่ชาวอินเดียนั้นก่อนสร้างไว้หรือรักษาไว้ให้ชาวอินเดียนั้นหลังจากที่เข้ามาปฏิบัติงานและอาศัยอยู่ในสยามสืบสานไว้ต่อไป

4.3.2 การได้รับสิทธิในที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย

การตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานในสยาม ทั้งการเข้ามาตามผู้บังคับบัญชาชาวตะวันตก การเข้ามาตามศาสนาและชาติพันธุ์ถิ่นฐานของเครือญาติที่เข้ามาอยู่ก่อนหน้า และการเข้ามาเสี่ยงโชคเพื่อโอกาสของการประกอบอาชีพอื่น ๆ ต่างไม่มีที่อยู่อาศัยอย่างถาวรในสยาม และเมื่อเข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลหรือบริษัทเอกชนได้เป็นระยะเวลาหนึ่ง ชาวอินเดียสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวมีกำลังทรัพย์พอที่จะต้องหาที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยการขอพระราชทาน การซื้อขาย และการแลกเปลี่ยนที่ดินตามความเหมาะสมทางสถานะทางสังคมของแต่ละครอบครัว

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 5 ชาวอินเดียยังคงเป็นคนในบังคับของชาวต่างประเทศอยู่ โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส สิทธิในการครอบครองที่ดินของคนในบังคับของชาวต่างประเทศนั้น กระทำการใด ๆ ต้องผ่านกงสุลของประเทศในบังคับก่อน โดยปกติคนในบังคับต่างประเทศที่เข้ามาประกอบอาชีพในสยาม รัฐบาลยอมให้ตั้งหลักแหล่งได้เช่นประชาชนทั่วไป และสามารถซื้อขายหรือครอบครองที่ดินได้ โดยมีข้อกำหนดอยู่ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ที่ดินภายในพระนคร เขตแดนตั้งแต่กำแพงพระนครออกไปไม่เกิน 200 เส้น ห้ามคนในบังคับต่างประเทศซื้อขาย ถ้ายังอาศัยอยู่ในสยามไม่ครบ 10 ปี ยกเว้นในกรณีที่มีผู้อนุญาตเป็นกรณีเฉพาะ แต่สามารถเช่าได้ และต้องทำสัญญาต่อเจ้าพนักงานอำเภอนั้น ๆ

ประการที่สอง ที่ดินจากเขตแดน 200 เส้น ออกไปในระยะการเดินทาง 24 ชั่วโมง โดยใช้เรือแจวและเรือพายเป็นพาหนะ คนในบังคับต่างประเทศสามารถซื้อขายได้ แต่ต้องทำเรื่องถึงแขวงอำเภอให้นำเสนอต่อผู้ปกครองเมืองนั้นให้ทราบและอนุญาตให้ทำสัญญา

ประการที่สาม ที่ดินในเขตแดนที่พ้นจากระยะทาง 24 ชั่วโมง ออกไป รัฐบาลสยามไม่อนุญาตให้ซื้อขายและเช่าประจำแก่คนในบังคับต่างประเทศ เพราะเป็นที่ห่างไกลเกินไปและมีโอกาสจะได้รับอันตรายสูง แต่ถ้าจะเช่าเป็นการชั่วคราว ในลักษณะมาเช่าเย็นกลับจึงจะสามารถให้เช่าได้¹⁸⁵

ข้อกำหนดทั้งสามประการของรัฐบาลสยามจึงทำให้ชาวอินเดียและชาวต่างประเทศอื่น ๆ ที่เข้ามาปฏิบัติงานและอาศัย มีสิทธิทางสังคมสำหรับการถือครองที่ดิน ซึ่งใน พ.ศ. 2438 พบว่าชาวอินเดียเริ่มมีการซื้อขายที่ดินเป็นจำนวนไม่น้อย ดังจะเห็นความสำคัญของการมีที่ดินทำมาหากินหรือประกอบอาชีพ ทั้งยังเป็นการแสดงสถานภาพทางสังคมได้จากกรณีดังต่อไปนี้

4.3.2.1 การซื้อขายที่ดินของแขกในบังคับต่างประเทศ

การซื้อที่ดินของนายหมัดอาลีจัน (พี่ชาย) และอัปดุลละสน (น้องชาย) แขกมุสลิมในบังคับอังกฤษ อาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นระยะเวลาสิบปีเศษ ต้องการซื้อที่บ้านตำบลวัดสามจีนจากนายหีบกับกลีบ (ภรรยา) ซึ่งเป็นชาวจีน และได้ตกลงซื้อขายโดยการวางมัดจำ โดยแจ้งคำจำนงผ่านนายเบกเก็ท ผู้ว่าการแทนกงสุลอังกฤษ ถึงพระยาพิพัฒน์โกษา ราชปลัดทูลฉลองกรมท่า กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งขอให้ "...เจ้าหน้าที่งานวัดที่ทำหนังสือขายสำหรับที่ให้ตามธรรมเนียม..." แจ้งความมาในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2438 และตกลงซื้อขายกันในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนี้¹⁸⁶

นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ศาลอังกฤษยังสามารถครอบครองที่ดินได้ และต้องการขายที่ดินเลหลังในตำบลบ้านครัวให้หิหมมัด แขกตานีในบังคับฝรั่งเศส ในวันที่ 20 มิถุนายน

¹⁸⁵ สุนทรพิพิธ, พระยา. (2543). ลักษณะการเกี่ยวข้องกับแก่นบังคับต่างประเทศตามสัญญาทางพระราชไมตรี. หน้า 81 - 82.

¹⁸⁶ สจ. ร.5 น.8.3/8. บัญชีหนังสือเรื่อง พระยาพิพัฒน์โกษาว่า หมัดอาลีจันพี่ อัปดุลละสนน้อง จะซื้อบ้านจีนหีบที่ตำบลวัดสามจีนนั้น ขอให้อำเภอและเจ้าพนักงานทำหนังสือซื้อขายให้ด้วย และเจ้าพนักงานทำขัดข้องว่าที่นี้จะต้องถูกทำถนนเขาวราช. (1 พฤษภาคม - 3 มิถุนายน ร.ศ. 114).

พ.ศ. 2438 พระยาพิพัฒน์โกษาแจ้งความต่อพระยาเพชรบูรณ์เรื่องนายเบกเกิดขอให้เจ้าหน้าที่รังวัดและทำหนังสือขายที่ โดยให้ระบุชื่อผู้ขายเป็นศาลอังกฤษ และได้ทำหนังสือสำคัญในการขาย ณ ที่ทำการตำบลสะพานยศเส แขวงกรุงเทพฯ ซึ่งมีหมื่นภิรมย์ภักดี เป็นนายอำเภอ ต่อมาจากการตรวจสอบของกระทรวงนครบาลพบว่าที่ดินที่ทำการซื้อขายกันนี้เป็นที่ของหลวง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ได้มีคำสั่งการถึงกงสุลอังกฤษในกรณีนี้ ลงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2438 ความว่า “...ให้ตอบไปกรมท่าตามเหตุ แลให้พระยาวรณเมืองเร่งจดบัญชีที่บ้านแขกครว ที่หลวงนี้เสีย แลเรียกเงินค่าเช่านี้เสีย ให้เป็นการมั่นคงสืบไป...” และได้ทำการยกเลิกหนังสือสำคัญการขายโดยเปลี่ยนเป็นการเช่าที่หลวงแทน¹⁸⁷

อีกหนึ่งกรณีเกิดขึ้นในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2447 ของเจกอัปดุลกาเด็จ แยกเทศในบังคับอังกฤษ อาศัยอยู่ในสยามมาเป็นระยะเวลา 13 ปี ที่ตำบลบางรัก ที่ได้ทำการซื้อที่ดินของนายไผ่และอำแดงเทศ คนในบังคับสยาม ในตำบลหนองจอก แขวงมีนบุรี จำนวน 225 ไร่ แต่ลักษณะการซื้อขายในกรณีนี้ไม่ได้ซื้อขายตกลงกันอย่างชัดเจน เป็นเพียงการจองที่ดินไว้ และมีการออกหนังสือสำคัญให้ไว้ทั้งสองฝ่ายตามกฎหมาย คือ ใบตราจอง (ใบจองชั่วคราว) โดยเจกอัปดุลกาเด็จได้จ่ายเงินสำหรับจอง 25 ชั่ง แต่ใบตราจองหาย และทำให้การซื้อขายไม่สำเร็จหรือถูกต้องตามกฎหมาย¹⁸⁸

การซื้อขายที่ดินทั้งสามกรณีแสดงให้เห็นว่าสังคมสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 เปิดกว้างสำหรับการให้สิทธิแก่ชาวต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใดก็สามารถได้รับสิทธิทางสังคมเรื่องกรรมสิทธิ์อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งไม่ต่างกัน ในกรณีแรกเป็นการซื้อขายระหว่างแขกมุสลิมและชาวจีน และในกรณีที่สองเป็นการซื้อขายระหว่างชาวอังกฤษและแขกตานีหรือชาวมุสลิมที่ย้ายถิ่นฐานมาจากปัตตานี กรณีที่ดินของศาลอังกฤษไม่เพียงทำให้เห็นระดับความสัมพันธ์ของการประนีประนอมทางเชื้อชาติเท่านั้น ยังแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระบบราชการสยามที่ยังไม่มีระบบการสำรวจประชากรและที่อยู่อาศัยอย่างรัดกุมมากนัก เนื่องจากรัฐยังบกพร่องสำหรับการจัดการทรัพย์สินของรัฐเอง ในกรณีนี้จึงทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐกับหน่วยงานของต่างประเทศผ่านการซื้อขายที่ดิน ที่ยังซับซ้อนหรือมีความคลุมเครือในเรื่องของสิทธิในการถือครองที่ดิน ถ้าเกิดไม่มีการซื้อขายดังกล่าวเกิดขึ้น รัฐอาจยังคงตรวจสอบที่ดินแห่งนี้และจะมีผลทำให้ระบบการปกครองและการบริหารงานที่ดินไม่มีประสิทธิภาพ และในกรณีที่สาม

¹⁸⁷ สจข. ร.5 น.8.3/9. กงสุลอังกฤษเกี่ยวกับที่ดินตำบลบ้านครวให้แก่มิหมหมัด แยกในบังคับฝรั่งเศส รับเลหลังไว้ ภายหลังสืบว่าเป็นที่หลวง. (19 มิถุนายน – 9 กรกฎาคม ร.ศ. 114).

¹⁸⁸ สจข. ร.5 น.18.3/29. เจกอัปดุลกาเด็จแยกเทศให้การว่าได้ซื้อตราจองของนายไผ่ผู้อำแดงเทศเมียที่ดินตำบลหนองจอก หนังสือตราจองหาย. (21 มิถุนายน ร.ศ. 123).

อันเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ถึงวิธีการค้าขายอสังหาริมทรัพย์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งทำให้เห็นสถานภาพในการได้รับสิทธิทางสังคมของแขกอินเดียและแขกชาติอื่น ๆ ในการเข้ามาอาศัยอยู่ในสยาม

4.3.2.2 การแลกเปลี่ยนที่ดินของแขกในบังคับต่างประเทศ

ชาวอินเดียในบังคับอังกฤษเมื่อเข้ามาอยู่อาศัยและได้รับสิทธิในการถือครองที่ดินตามกฎหมายแล้ว ในเวลาต่อมาทำให้การซื้อขายที่ดินกระจายไปสู่กว้างมากขึ้น จนทำให้เกิดการสะสมที่ดินหรือการซื้อที่ดินไว้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกันอย่างเสรีในกลุ่มคนในบังคับต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากกรณีของอิสปกาซิมซังกะเลียกับอิสโมอาลีบาย กุลาเซนกับหะยีมะหะหมัดยุสฟ มะหะหมัดเดวูท และอัมซา แซกมหาดเล็กในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

1) อิสปกาซิมซังกะเลียกับอิสโมอาลีบาย

แขกอินเดีย 2 คน คือ อิสปกาซิมซังกะเลียกับอิสโมอาลีบายได้เข้าหุ้นส่วนกันในการซื้อที่ดินตำบลถนนราชวงศ์จากชาวจีนชื่อซิ่น ซึ่งมีภรรยาเป็นชาวสยามชื่อเปี้ย เพื่อลงทุนสำหรับการสร้างห้องแถวจำนวน 12 ห้อง โดยหลวงสวัสดิ์นักเรศ ปลัดกรมกองตระเวนขวาเป็นผู้รังวัด และออกหนังสือซื้อขายให้ไว้ เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2434 ต่อมาเมื่อถึง พ.ศ. 2437 แขกในบังคับอังกฤษทั้งสองได้ทำการตกลงแบ่งที่ดินแปลงนี้ พร้อมกับห้องแถว โดยแบ่งคนละ 6 ห้อง ซึ่งอิสปกาซิมซังกะเลียได้หกห้องด้านเหนือ ส่วนด้านใต้อีกหกห้องติดชายเลนไปทางลำน้ำเจ้าพระยาเป็นของอิสโมอาลีบาย โดยมีขุนชาญนคร สารวัตรเจ้าพนักงานชั้นสูตรที่ดิน กระทรวงนครบาล เป็นผู้จัดสรรแบ่งที่ดินตามขั้นตอนตามที่แขกในบังคับอังกฤษทั้งสองได้ตกลงกันว่า

“...จึงได้ตกลงยอมให้เจ้าของที่ทั้งสองนำวัดสอบแบ่งที่ตามซึ่ง
ได้ตกลงกันที่กับตึกแลที่ชายเลนต่อที่ตึกออกไปริมแม่น้ำ...ด้านเหนือ
กว้าง 6 วา ด้านใต้กว้าง 5 วา 1 ศอก ด้านตะวันออกยาวตลอดที่ 1
เส้น 1 วา ด้านตะวันตกยาวตลอดที่หนึ่งเส้น 1 วา...”¹⁸⁹

การรังวัดที่ดินดังกล่าวจะเห็นได้ว่าที่ดินและห้องแถวทางด้านเหนือของอิสปกาซิมซังกะเลียมีขนาดที่มากกว่า แต่ก็สามารถทำความเข้าใจและตกลงกันได้ด้วยดี สิ่งนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวต่างประเทศที่อยู่ในบังคับเดียวกันที่ดำเนินไปอย่างถ้อยถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันเมื่อมาอยู่ในต่างแดน แต่การรังวัดขนาดของที่ดินไม่เป็นที่สิ้นสุดเพียงเท่านั้น โดย

¹⁸⁹ สจข. ร.5 น.18.3/10. บัญชีหนังสือเรื่อง อิสโมอาลีบาย, อิสปกาซิมซังกะเลีย จะแบ่งที่ดินคนละครึ่ง

ตำบลดรอกพระยาไทรย์. (27 กันยายน – 7 ธันวาคม ร.ศ. 114). หน้า 7 – 8.

จะต้องได้รับตราประทับของเจ้ากระทรวง ตราประทับเจ้าพนักงานชั้นสูงตร และตราประทับกงสุล อังกฤษไว้เป็นหลักฐานสำคัญ และผู้ทำสัญญาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยน และแบ่งปันที่ดินต้องได้รับ คำรับรองจากการสืบสวนถ้อยคำและรูปพรรณสัณฐานจากเจ้าพนักงาน กระทรวงนครบาล จากนั้นเจ้าพนักงานจะส่งจดหมายประทับตรารูปสิงห์มีปีกยื่นชนลูกโลก¹⁹⁰ ส่งถึงเสนาบดีกระทรวง นครบาลเพื่อพิจารณาและประทานประทับตราสิงห์น้อยลงบนหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินตาม ธรรมเนียม การซื้อขายที่ดินในกรณีนี้จึงเป็นการเสร็จสิ้นในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2438¹⁹¹

ตาราง 14 แสดงรูปพรรณสัณฐานชาวอินเดียในบังคับอังกฤษ ผู้ทำสัญญาซื้อขายที่ดินในสยาม พ.ศ. 2438

ชื่อผู้ทำสัญญา	บุตรภรรยา/	อายุ	ตำแหน่ง	รูปพรรณ	สำคัญที่หมาย
อิสปกาซิมซังกะ เลีย (ผู้สัญญา)	มะหมัดซังกะเลีย (บุตรชาย)	ปี 50	-	รูปร่างสันทัดมีผิวสองสี,	อิสปกาซิมซังกะ เลีย
อิคโมอาลีบาย (ผู้รับข้อสัญญา)	มะหมัดอาลี บาย (บุตรชาย)	ปี 40	-	รูปร่างอ้วน ลำ เตี้ยผิว , สองสี	อิคโมอาลีบาย (ผู้รับข้อสัญญา)

ที่มา: สจข. ร.5 น.18.3/10 บัญชีหนังสือเรื่อง อิคโมอาลีบาย, อิสปกาซิมซังกะเลีย จะแบ่งที่ดิน คนละครึ่ง ตำบลตรอกพระยาไทรย์. (27 กันยายน - 7 ธันวาคม ร.ศ. 114).

2) กุลาสุเซน แยกในบังคับอังกฤษกับหะยีมะหะหมัดยุสฟ แยกในบังคับ สอลันดา

กุลาสุเซนกับหะยีมะหะหมัดยุสฟต้องการจะแลกเปลี่ยนที่ดินกัน ที่ดินของกุลาสุเซนตั้งอยู่ ที่ตำบลทุ่งวัวลำพอง แขวงกรุงเทพฯ ที่ดินของหะยีมะหะหมัดยุสฟเป็นที่สวน ตั้งอยู่ริมคลองสีลมฝั่ง เหนือใกล้กับถนนสามัคคีและที่ดินของพระยาสิทธิราชเดโช ตำบลบางรัก แขวงกรุงเทพฯ ที่ดินของ หะยีมะหะหมัดยุสฟเดิมเป็นที่ดินของอำแดงตี ซึ่งเป็นน้ำของหะยีมะหะหมัดยุสฟ ในพ.ศ. 2436 ที่ดินแปลงนี้ถูกแบ่งออกไปเป็นส่วน ๆ คือ การแลกเปลี่ยนที่ดินกับพระยาสิทธิราชเดโช สร้างถนน และแลกเปลี่ยนให้เป็นสิทธิแก่กุลาสุเซน การแลกเปลี่ยนดังกล่าวกระทำตามขั้นตอนตาม กฎหมายและธรรมเนียมของรัฐบาลสยาม โดยกุลาสุเซนทำหนังสือแจ้งต่อนายเฟรนช์ กงสุล

¹⁹⁰ สะกดตามเอกสารจดหมายเหตุ

¹⁹¹ แหล่งเดิม. หน้า 5.

อังกฤษ เพื่อนำมาแจ้งต่อพระยาพิพัฒโกษา ราชปลัดทูลฉลอง กระทรวงต่างประเทศ และแจ้งพระยาเพชรปาณี ปลัดทูลฉลองกระทรวงนครบาล ให้นำความขึ้นกราบทูลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เพื่อให้ได้รับการอนุญาตและจัดให้เจ้าพนักงานมาตรวจรังวัดที่ดิน และทำหนังสือแลกเปลี่ยนที่ดินให้แก่กุลาสุชนกับหะยีมะหะหมัดยสุฟ ซึ่งกรณีนี้ดำเนินการแล้วเสร็จในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2438¹⁹²

3) มะหมัดเดวูทแขกในบังคับอังกฤษกับเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี

กงสุลอังกฤษได้มีหนังสือแจ้งต่อพระยาพิพัฒโกษาถึงเรื่องมะหมัดเดวูทกับเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ตกลงแลกเปลี่ยนที่ดินบริเวณถนนสีลมติดกับวัดแขกอินดูหรือวัดศรีมารีอัมมาลเดิมที่ดินของมะหมัดเดวูทเป็นของอียิปต์ แขกในบังคับอังกฤษ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดของมะหมัดยสุฟผู้เป็นบุตร ได้มีการปลูกสร้างเรือนทรงปั้นหยาไว้ 1 หลัง 3 ห้อง และโรงเลี้ยงโคอีก 1 หลัง 5 ห้อง ต่อมาใน พ.ศ. 2435 มะหมัดเดวูทกับราเอนาสูเปนเข้าร่วมกันซื้อที่ดินกับโรงเรือนของมะหมัดยสุฟ ภายหลังราเอนาสูเปนเสียชีวิต สิทธิในที่ดินจึงอยู่ในการดูแลของกงสุลอังกฤษ และเมื่อถึง พ.ศ. 2437 มะหมัดเดวูทได้ซื้อที่ดินนี้คืนจากกงสุลอังกฤษ รัฐบาลสยามได้ออกหนังสือสำคัญให้ไว้ในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2437¹⁹³

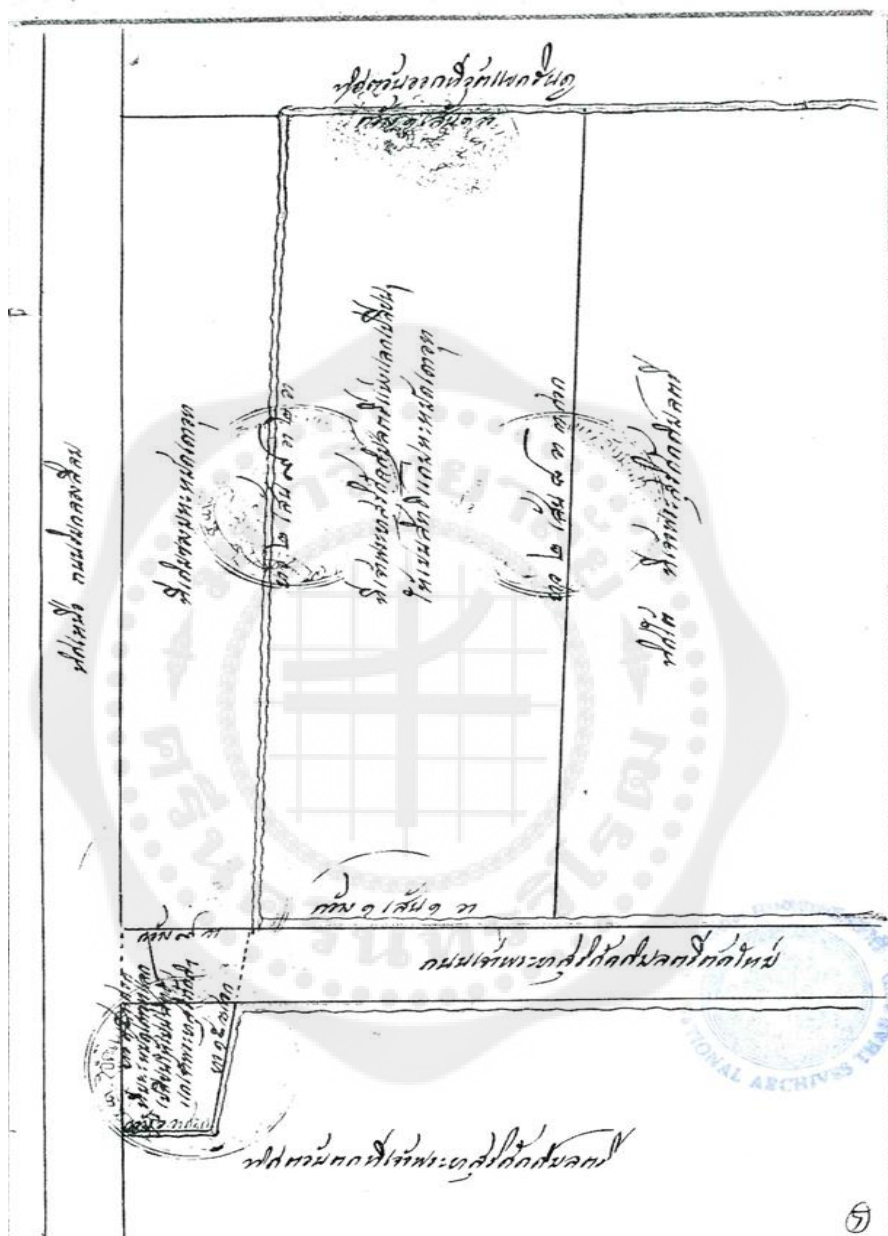
เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ทำการตัดถนนตั้งแต่ถนนสารสินขึ้นไปจนถึงถนนคลองสีลม การสร้างถนนนี้ได้ผ่านเข้าไปในที่ดินของมะหมัดเดวูท จึงทำให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีต้องขอแลกที่ดินที่ถูกถนน และมอบที่ดินของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีทางใต้ ซึ่งติดกับที่ดินของมะหมัดเดวูทให้แทนเป็นการแลกเปลี่ยนกัน โดยเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีมอบอำนาจให้หลวงโยธาณัติการเป็นผู้แทนการจัดการเรื่องรังวัดและทำหนังสือสัญญาแลกเปลี่ยนที่ดินที่ทำการแลกเปลี่ยนกันนี้กระทรวงนครบาลได้มอบหมายให้ขุนชาญนคร สารวัตรตรวจรังวัดชั้นสูงตร พร้อมกับนายแสงเสมียน จัดทำแผนที่อาณาเขตของทั้งสองฝ่ายตามกฎหมาย และดำเนินการแล้วเสร็จในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2441¹⁹⁴

¹⁹² สจ. ร.5 น.18.3/11. บัญชีหนังสือเรื่อง กุลาสุชนกับหะยีมะหะหมัดยสุฟแลกเปลี่ยนที่ดินแก่กัน ตำบลสวนผักทุ่งวัวล้าพองกับตำบลริมคลองสีลม แขวงกรุงเทพฯ. (3 มกราคม – 9 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 114).

¹⁹³ สจ. ร.5 น.18.3/16. มะหมัดเดวูท บังคับอังกฤษแลกเปลี่ยนที่ดิน ตำบลถนนสีลมกับเจ้าพระยาสุรศักดิ์. (27 กันยายน ร.ศ. 117). หน้า 1 – 2.

¹⁹⁴ แหล่งเดิม. หน้า 3 – 4.

แผนที่ 3 แสดงเขตพื้นที่แลกเปลี่ยนที่ดินของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีกับมะหมัดเดวูท ร.ศ. 117

ที่มา: สจข. ร.5 น.18.3/16 มะหมัดเดวูท บังคับอังกฤษแลกเปลี่ยนที่ดิน ตำบลนนสีลมกับ
เจ้าพระยาสุรศักดิ์. (27 กันยายน ร.ศ. 117).

กรณีการแลกเปลี่ยนที่ดินนี้จึงเป็นอีกหนึ่งกรณีที่ทำให้เห็นสถานภาพของชาวอินเดียสำหรับการมีที่อยู่อาศัยผ่านการจัดสรรที่ดินของรัฐบาลสยามให้มีระบบระเบียบมากขึ้นจากการทำแผนที่ และยังทำให้เห็นสภาพสังคมในเวลานั้นถึงความสัมพันธ์ของชาวอินเดียหรือแขกในบังคับอังกฤษอื่น ๆ กับชนชั้นปกครองสยาม ทั้งนี้ยังทำให้ทราบถึงสิทธิในการถือครองที่ดินของแขกในบังคับชาวต่างประเทศที่มีมาก เช่น ที่ดินของมะหะหมัดยุดุส และมะหะหมัดเดวูท ทั้งที่กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่คนพื้นเมืองแต่เป็นเพียงชาวต่างประเทศที่เข้ามาอาศัยในสยาม การถือครองที่ดินในจำนวนมากของแขกในบังคับอังกฤษต่อมาเป็นผลทำให้เกิดชุมชนของกลุ่มแขกอินเดียและแขกชาติอื่น ๆ ที่เข้ามาเพิ่มขึ้น และมีการรวมตัวอยู่กันยาวนาน ซึ่งส่วนมากที่ดินบริเวณถนนสีลม เขตบางรัก เป็นที่ของแขกทมิฬและแขกมุสลิมที่ย้ายถิ่นฐานมาตั้งหลักแหล่งในสยาม รวมถึงเข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยาม แต่ทั้งนี้ที่ดินทั้งหมดของคนในบังคับต่างประเทศตามข้อกำหนดจากหนังสือประทับตราสิ่งน้อยหรือหนังสือสำคัญในการถือครองที่ดิน หากที่ดินใดต้องพระราชประสงค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานที่ดินจัดการซื้อขาย และชาวต่างประเทศเหล่านี้ต้องขายที่ดินให้เจ้าพนักงานตามราคาที่เหมาะสม

4) ฮัมซา มหาเดเล็กในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2449 นายวิลเซนส์ ผู้พิพากษาศาลอังกฤษ มีหนังสือแจ้งไปถึงพระยาพิพัฒน์โกษา เรื่องศาลอังกฤษได้จัดสรรที่ดินและบ้านเรือนมรดกของแขกในบังคับอังกฤษให้แก่บุตรหลานของอำแดงหย่า ตั้งอยู่ที่ตำบลหลังโรงภาษีร้อยชักสาม และขอให้กระทรวงนครบาลจัดให้เจ้าพนักงานมารังวัดและทำหนังสือสำคัญที่ดิน ในขณะที่ศาลอังกฤษได้ทำการเลหลังขายที่ดินไปบางส่วนแล้ว แต่ในกรณีนี้ฮัมซา เขกมหาเดเล็กในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ยื่นคำร้องคัดค้านการรังวัดที่ดินของอำแดงหย่าต่อพระยาอินทราธิบดีสีหราช รองเมือง ราชปลัดทูลฉลองกระทรวงนครบาล ในวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2450 ฮัมซาตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินที่จะมีการรังวัด ซึ่งเป็นที่ดินอยู่อาศัยมาตั้งแต่รุ่นปู่มาจนถึงแขกอาสะมัด พ่อของฮัมซา โดยอำแดงหย่าและเจ้าพนักงานรังวัดที่ดินได้เข้ามาวัดที่ดินในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2450 ในการนี้รัฐบาลจึงได้แบ่งที่ดินให้แก่ทั้งสองฝ่ายตามความเหมาะสม¹⁹⁵

กรณีนี้จึงแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากงสุลอังกฤษมีสิทธิในที่ดินของผู้อยู่ในบังคับ และมียุทธศาสตร์จำนวนมากพอสมควรสำหรับการที่นำที่ดินออกมาขายเลหลัง และยังแสดงให้เห็นว่าที่ดิน

¹⁹⁵ สจ.ช. ร.5 น.18.3/34. ขอให้ส่งอำเภอลำปางวัดสอบที่ 2 ราย และทำหนังสือซื้อขาย และส่วนแบ่งที่เป็นมรดกของอำแดงเหลียม ผู้ถึงแก่กรรมหนึ่งราย อีกรายหนึ่งที่ตำบลหลังโรงภาษีร้อยชักสามของแขกผู้ถึงแก่กรรมให้แก่พวกบุตรหลานของอำแดงหย่านั้นด้วย. (25 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 125 – 31 กรกฎาคม ร.ศ. 126).

ในช่วงนี้ยังมีความทับซ้อนกันระหว่างผู้ที่อยู่อาศัยมาเป็นระยะเวลายาวนานของแขกฮัมซากับที่ดินมรดกจากแขกในบังคับอังกฤษให้แก่อำแดงหย่า ที่ดินที่ศาลอังกฤษเข้าไปจัดสรรให้อำแดงหย่าจึงยังมีความคลุมเครือ และไม่ได้รังวัดอาณาเขตอย่างชัดเจนมาตั้งแต่แรก จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาอย่างในกรณีดังกล่าวนี้

4.4 สถานภาพทางสังคมของชาวอินเดียในฐานะคนในบังคับต่างชาติ

อินเดียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2401 (ค.ศ. 1858) ดังนั้นเมื่อชาวอินเดียเข้ามาอาศัยในสยามหลังจากตกเป็นอาณานิคมอังกฤษจึงถือเป็นคนในบังคับอังกฤษ ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดสำหรับคนในบังคับอังกฤษหรือฝรั่งเศสที่ระบุไว้ว่า คนที่เข้ามาอยู่ในสยามก่อนเวลาที่ประเทศนั้นตกเป็นของอาณานิคมตะวันตกไม่ถือว่าเป็นคนในบังคับอังกฤษหรือฝรั่งเศส ต้องเป็นคนในบังคับสยาม เพราะขาดจากการปกครองก่อนที่จะถูกครอบครองจากชาติตะวันตก¹⁹⁶ ฉะนั้นชาวอินเดียและชาวเอเชียอื่น ๆ ที่เข้ามาอยู่ในสยามก่อนสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างสยามกับตะวันตกดังกล่าวจึงอยู่ภายใต้กฎหมายของสยาม แต่ในช่วงเวลาที่อังกฤษและฝรั่งเศสเข้ามาตั้งสถานทูตในสยามสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ได้มีกลุ่มคนเอเชียชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะแขกอินเดีย แขกมุสลิม เขมร จีน และญวน เป็นจำนวนไม่น้อยขอจดทะเบียนเป็นคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศส

ชาวอินเดียส่วนใหญ่เป็นคนในบังคับอังกฤษ และเข้ามาปฏิบัติราชการที่สำคัญคือการเป็นพลตระเวน ซึ่งการเป็นพลตระเวนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพระนครเท่านั้น ในหัวเมืองหรือมณฑลที่ใกล้เขตแดนระหว่างสยามกับเจ้าอาณานิคมชาวตะวันตกก็มีผู้คนในบังคับต่างประเทศเข้ามาอาศัยอยู่ตามเจ้าอาณานิคมด้วย เช่น เมืองภูเก็ตทางตอนใต้ของสยาม ในสถานการณ์ที่คนจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษและฝรั่งเศสเข้ามาปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยาม จึงทำให้พลตระเวนชาวอินเดียได้เข้าไปมีบทบาทในการตรวจตราในหัวเมืองของสยาม ซึ่งพลตระเวน ชาวอินเดียนี้มีที่มาและชนชาติที่ต่างกัน และจากการที่มีชาวต่างประเทศเข้ามาในเมืองภูเก็ตจำนวนมาก จึงทำให้ชาวต่างประเทศขอเข้าเป็นคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศส เพื่อได้รับการคุ้มครอง และการได้รับสิทธิต่าง ๆ

4.4.1 แขกโปลิศในบังคับอังกฤษที่เมืองภูเก็ต

เมืองภูเก็ตเป็นเมืองเศรษฐกิจหรือเมืองท่าที่สำคัญของสยาม มีกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์เป็นจำนวนมากอาศัยอยู่ ชาวอินเดียก็เป็นหนึ่งในนั้นที่เข้าไปมีบทบาทในราชการ โดยเข้าไป

¹⁹⁶ สุนทรพิพิธ, พระยา. (2543). เล่มเดิม. หน้า 27.

เป็นโปลิศหรือพลตระเวน เพื่ออารักขาผู้บังคับบัญชาชาวอังกฤษ ซึ่งการเข้ามาเป็นโปลิศที่เมือง
ภูเก็ตของชาวอินเดียมีข้อมูลระบุไว้ในเอกสาร พ.ศ. 2439 ตามตารางที่ 15

ตาราง 15 แสดงจำนวนโปลิศในบังคับอังกฤษ เมืองภูเก็ต พ.ศ. 2439

ลำดับ	พลตระเวน	สัญชาติ	คนเก่าหรือ คนใหม่ ¹⁹⁷	ชาวเมือง	ปฏิบัติงาน
1	สงคาวดาเวล	กลิง	คนเก่า	มาเรือบัดเนา ¹⁹⁸	โปลิศ
2	กานี	กลิง	คนใหม่	โนโกด	โปลิศ
3	นาฮาเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
4	เดียเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
5	กัปตันเวเบอร์	เยอรมัน	คนเก่า	ยุโรป	นายโปลิศ
6	โมรดาเซง	บังกาลี	คนใหม่	อินเดีย	โปลิศ
7	บาดัดเซง	บังกาลี	คนใหม่	ปัญจาบ	โปลิศ
8	อาแก้วเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
9	สาฮาบดิน	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
10	วัดทาเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
11	บันดาเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
12	บุดาเซง	บังกาลี	คนใหม่	ปัญจาบ	โปลิศ
13	ฮายราเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
14	ยี่มาเซง	บังกาลี	คนเก่า	ปัญจาบ	โปลิศ
15	รามเซง	บังกาลี	คนใหม่	ปัญจาบ	โปลิศ

¹⁹⁷ คนเก่าหรือคนใหม่ หมายถึง เข้ามาเป็นคนในบังคับอังกฤษอยู่แล้วหรือเป็นคนใหม่ที่เข้ามาเป็นคนในบังคับ
อังกฤษในเดือนเมษายน พ.ศ. 2439 ผู้วิจัยใช้คำว่า “คนเก่าหรือคนใหม่” ตามเอกสารจดหมายเหตุ

¹⁹⁸ ในเอกสารจดหมายเหตุไม่ได้ระบุว่ามาจากที่ใด เป็นชาวเมืองใด แต่ระบุว่าเดินทางมาทางเรือบัดเนา

ตาราง 15 (ต่อ)

ลำดับ	พลตระเวน	สัญชาติ	คนเก่าหรือ คนใหม่ ¹⁹⁹	ชาวเมือง	ปฏิบัติงาน
16	แอลัม	กลิง	คนเก่า	อินเดีย	โปลิศ
17	ซุนกาเซง	บังกาลี	คนใหม่	ปัญจาบ	โปลิศ
18	แอดำ	กลิง	คนใหม่	มัทราส	รถจ้าง
19	บัดติบินเคร็ด	กลิง	คนใหม่	มัทราส	รถจ้าง
20	เอไลรำ	กลิง	คนเก่า	อินเดีย	รถจ้าง
21	โคลเด็น	กลิง	คนใหม่	อินเดีย	โปลิศ
22	เม็ดตาเซง	บังกาลี	คนใหม่	ปัญจาบ	โปลิศ

ที่มา: สจช. ร.5 ต5/16 เรื่องสับแยกอังกฤษทางหัวเมืองชายทะเลตะวันตก. (20 เมษายน ร.ศ. 115).

4.4.2. ชาวอินเดียและแขกในบังคับฝรั่งเศส

ในทศวรรษที่ 2440 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่ตกอยู่ในอำนาจของเจ้าอาณานิคมหรือคนในบังคับประเทศตะวันตก ฝรั่งเศสเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งที่ต้องการขยายอำนาจมาสู่ดินแดนอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากการได้ควบคุมเขมรหรือกัมพูชา ฝรั่งเศสได้เข้ามาตั้งสถานทูตในสยาม มีชาวฝรั่งเศสหลายคนเข้ามาทำงานรับราชการในกระทรวงต่าง ๆ ของสยาม เช่น จึงจำเป็นต้องมีกงสุลไว้คอยปกป้อง บังคับ และคุ้มครองคนในบังคับบัญชาของฝรั่งเศสด้วย ใน พ.ศ. 2438 – 2439 ราชทูตฝรั่งเศส มองซีเออร์ปาวี มีบทบาทสำคัญมากในการควบคุมกำลังคนในบังคับฝรั่งเศสและคนที่เข้ามาขอเป็นคนในบังคับ ซึ่งคนในบังคับฝรั่งเศสมีทั้งชาวเอเชียเชื้อสายต่าง ๆ รวมถึงแขกหรือชาวอินเดียด้วย โดยตามรายงานของกระทรวงนครบาลที่จัดทำบัญชีและรวมจำนวนคนที่เข้ามาเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสพบมากใน พ.ศ. 2438 เป็นต้นไป ที่เข้ามาขอเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งมีทั้ง แขก จีน ญวน ลาว เขมร มอญ ญีปุ่น และตองซู่ ดังความตามที่พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ได้รายงานถึงพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ ลงวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2438 ความว่า

¹⁹⁹ คนเก่าหรือคนใหม่ หมายถึง เข้ามาเป็นคนในบังคับอังกฤษอยู่แล้วหรือเป็นคนใหม่ที่เข้ามาเป็นคนในบังคับอังกฤษใน เดือนเมษายน พ.ศ. 2439 ผู้วิจัยใช้คำว่า “คนเก่าหรือคนใหม่” ตามเอกสารจดหมายเหตุ

“...เรื่องที่สถานทูตฝรั่งเศส ให้นำหนังสือสำหรับตัวแก่จีน ญวน ลาว แลเขมรมาแลกเขมร ซึ่งถือกันว่าเป็นสัปเจกต์นั้น...แลคนที่เข้าไปนี้ไม่ใช่รับหนังสือได้ในวันเดียวหมดทุกคน เข้าไปขอหนังสือแลเดือนหนังสือซ้ำ ๆ วันกันก็มี...มีความปรากฏถึงเรื่องเรียกเงินสินบน แลมีนายนำเที่ยวหาเงินในการนี้...”²⁰⁰

การขอเข้ามาเป็นคนในบังคับดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการอยู่ในบังคับของประเทศมหาอำนาจตะวันตกทำให้ได้รับสิทธิตามกฎหมาย และได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยจากฝรั่งเศส จึงทำให้ชาวอินเดียนหรือแขกตามชาติพันธุ์ต่าง ๆ คือ แขกเขมร แขกครัว (หรือแขกจาม) แขกเทศ และแขกมลายู ซึ่งล้วนแล้วส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามที่เข้ามาอาศัยในสยามสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ยังมีชาวเอเชียอื่น ๆ เข้ามาขอความคุ้มครองจากฝรั่งเศสด้วยในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2438 ดังจะเห็นได้จากรายงานของกระทรวงนครบาลในเดือนสิงหาคม (ตารางที่ 16) เดือนกันยายน พบว่า มีชาวอินเดียนหรือแขกเทศเข้ามาขอเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส 2 คน แขกแตงตัวอย่างแขกไทโร (ซึ่งอาจเป็นแขกจากเมืองไทรบุรี) ได้แก่ ผู้ชาย 22 คน และผู้หญิง 2 คน แขกครัว 5 คน (คือแขกจาม หรือแขกที่บ้านครัว) และแขกดำที่เกล้าเปี้ย²⁰¹ 2 คน เดือนตุลาคมและพฤศจิกายน (ตารางที่ 17 - 18)²⁰² ส่วนเดือนธันวาคม มกราคม และกุมภาพันธ์ก็ยังมีแขกครัวเข้ามาขอพึ่งฝรั่งเศสอยู่ตลอด (ตารางที่ 19)

นโยบายรับคนต่างชาติเข้ามาเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสอย่างค่อนข้างเปิดกว้างของมองซิเออร์ออกุสต์ ปาวี ราชทูตฝรั่งเศส ทำให้กลุ่มคนเชื้อชาติต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในสยามหันมาสนใจและขอเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ซึ่งจะเห็นได้จากเมื่อมองซิเออร์ออกุสต์ ปาวี เข้ามาปฏิบัติงานที่กรุงเทพฯ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2438 ในแต่ละวันมีคนจำนวนหลายสิบคนเข้ามาขอเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ทั้งคนมอญ ลาว แขก และจีน ตามรายงานของคนสอดแนมที่พระอนันต์นราธิราช (ภัสดา บุรณศิริ ต่อมาคือ พระยาอรรคราชวรเดช) เจ้ากรมกองตระเวน ได้สั่งการให้ไปปฏิบัติกรภายในสถานทูตฝรั่งเศส

²⁰⁰ สจข. ร.5 ต5/10. รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส. (5 กันยายน ร.ศ.114 - 9 สิงหาคม ร.ศ.115). หน้า 2.

²⁰¹ แขกดำที่เกล้าเปี้ย ในที่นี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เป็นแขกชิกซ์ ซึ่งมีลักษณะผิวผอมยาวและถักเป็นเปียรวบไว้บนศีรษะ และนำผ้ามาโพกปิดบังผมไว้

²⁰² สจข. ร.5 ต5/10 รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส. (5 กันยายน ร.ศ.114 - 9 สิงหาคม ร.ศ.115). หน้า 19.

“...ตั้งแต่มองลีเออร์ปาวี ราชทูตฝรั่งเศสกลับเข้ามาอยู่
กรุงเทพ มีคนมอญ ลาว เขก จีน สมัคไปเข้าเป็นคนในบังคับ
ฝรั่งเศสวันหนึ่งหลาย ๆ ลิบคน ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้แต่งให้คนของ
ข้าพระพุทธเจ้าปลอมไปสอดแนมดูในสถานที่ราชทูตฝรั่งเศสเพื่อจะ
ทราบเหตุการณ์ของราชทูตที่จะรับคนไว้ในบังคับฝรั่งเศส...”²⁰³

นโยบายรับคนในบังคับของฝรั่งเศสมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการคนในบังคับ
เนื่องจากราชทูตฝรั่งเศสเป็นผู้พิจารณาและอนุญาตให้คนที่ต้องการเข้ามาอยู่ในบังคับ แต่การจะ
เข้ามาอยู่ในบังคับฝรั่งเศสไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องทำการยื่นเรื่องร้องทุกข์ว่าตนได้รับความกดขี่ด้วยเรื่อง
อะไร จากนั้นราชทูตจะสอบสวนและพิจารณาความจึงจะออกไปสำหรับตัวและทำการจดทะเบียน
ให้²⁰⁴ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 16 และ 17 ซึ่งไม่สามารถรับจดทะเบียนและออกหนังสือสำหรับ
ตัวได้เพียงวันเดียว ต้องพิจารณาประวัติและความเหมาะสมของผู้ที่ขอเข้ามาเป็นคนในบังคับด้วย

ตาราง 16 แสดงจำนวนคนที่เข้าจบบัญชีเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ในสถานทูตฝรั่งเศส เดือน
สิงหาคม พ.ศ. 2438

วันที่	จีน	ญวน	ลาว	เขมร	แขก เขมร	แขก ครัว	มอญ	รวม	หมายเหตุ
1	10		7		70			87	
2			36		47			83	
3	4				16			20	
4									
5					120			120	
6			31		50			80	
7			15		40			55	
8	9		36		41			86	
9	4		12		32			48	
10	7		13		41			61	
11									
12			50		120			170	

²⁰³ แหล่งเดิม. หน้า 6.

²⁰⁴ แหล่งเดิม. หน้า 7.

ตาราง 16 (ต่อ)

วันที่	จีน	ญวน	ลาว	เขมร	แขก เขมร	แขก ครัว	มอญ	รวม	หมายเหตุ
13	27	3*	32		79		47	188	*เป็นผู้หญิง คน 2
14	4		22		84			110	
15					6			6	
16	6		36		44			86	
17			12		9	58		79	
18				6	11			17	
19									
20			9			24		33	
21	1		6			23*		30	*เป็นผู้หญิง คน 4
22						6		6	
23									
24			2			6		8	
25									
26			8	16		14		38	
27			4		6			10	
28		2	6		2	1		11	
29			8		18			26	
30			12	12	6	8		38	มองซิเออร์ปาวิ ราชทูตฝรั่งเศสเข้า มาปฏิบัติงาน
31			*	*	*	*		90	อยู่ในพวกนี้แต่ยัง* ไม่ได้แยกจำนวน คน

ที่มา : สจข. ร.5 ต5/10 รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส.
(5 กันยายน ร.ศ.114 – 9 สิงหาคม ร.ศ.115).

ตาราง 17 แสดงจำนวนคนที่เข้าไปขอจดบัญชีเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ในสถานทูตฝรั่งเศส เดือน
ตุลาคม พ.ศ. 2438

วันที่	จีน	ญวน	ลาว	เขมร	แขก ครัว	ญี่ปุ่น	ตองซุ	รวม	หมายเหตุ ²⁰⁵
1	12		15	7	18			52	จีน 3 คนนำหนังสือเก่าไปขอเปลี่ยน เล่มว่างกลับไปเกาะสีชัง
2	3				5			8	
3	27	2	29	7	33			98	วันนี้ไม่ได้ออกหนังสือ ได้แต่ชำระ ความ
4	8	4	42	4	26		1	85	เล่มประทับตราหนังสือเก่าให้แขกครัว 3 ฉบับ ลาว 2 ฉบับ
5	5		11		4			20	เล่มบอกว่าวันนี้หนังสือไม่ออก
6									
7									
8	4	3	48	5	7			67	ได้ออกหนังสือสำหรับตัวให้ลาว 2 คน ที่ขึ้นไว้ก่อนหน้า
9	3		27	2	7			39	
10	6		26	4	28			64	เปลี่ยนหนังสือให้ลาว 2 ฉบับ จีน 1 ฉบับ
11	3		16	3	12			34	เปลี่ยนหนังสือให้แขก 2 ฉบับ จีน 1 ฉบับ
12			12		3			15	
13	8	4	15		47			74	เปลี่ยนหนังสือให้แขก 2 ฉบับ ลาว 1 ฉบับ
14									
15	2		12		9			23	ฝรั่งเศสเอาหนังสือเก่าประทับตราใหม่ ให้ 2 ฉบับ

²⁰⁵ ข้อมูลหลักฐานที่ระบุในหมายเหตุเป็นการรายงานจากเจ้าพนักงานกระทรวงนครบาลที่เข้าไปสอดแนมใน
สถานทูตฝรั่งเศส และการเปลี่ยนหนังสือ หมายถึง การเปลี่ยนจากในบังคับต่างชาติหนึ่งมาเป็นในบังคับฝรั่งเศส แต่ไม่ได้ระบุ
ว่าเดิมอยู่ในบังคับใด ส่วนการออกหนังสือ หมายถึง การออกหนังสือสำหรับตัวว่าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศสที่เข้ามาใหม่ และ
ข้อมูลที่ไม่ได้ระบุในช่องหมายเหตุเป็นเพียงจำนวนคนที่ขอเข้ามาเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส แต่ยังไม่ได้รับอนุญาต

ตาราง 17 (ต่อ)

วันที่	จีน	ญวน	ลาว	เขมร	แขก ครัว	ญี่ปุ่น	ตองซุ	รวม	หมายเหตุ
16	7	6	17		29			59	เปลี่ยนหนังสือเก่าให้แขกครัว 1 ฉบับ ประทับดาหนังสือเก่าให้ลาว 2 ฉบับ
17	8		15		16			39	ลาวเข้าไปขอหนังสือ ลามบอกว่ายัง ไม่ได้ตรา
18	9	2	13		8			32	ออกหนังสือให้ญวน 1 ฉบับ
19	8	1	14		26			49	
20									
21	27	1	36		26			90	
22	11		23		14			48	เปลี่ยนหนังสือให้ลาว 2 ฉบับ แยก 3 ฉบับ
23	16	2	18		23			59	เปลี่ยนหนังสือให้แขกครัวกับจีนคนละ ฉบับ
24	32	6	17	3	18			76	เปลี่ยนหนังสือให้จีน 1 ฉบับ ออก หนังสือใหม่ให้ลาว 1 ฉบับ
25	8	3	20		17	2		50	ออกหนังสือให้ญี่ปุ่นคนละฉบับ
26	17	2	9		8			36	ออกหนังสือให้แขก 3 ฉบับ จีน 1 ฉบับ
27									
28									
29	8	2	35		28			73	
30									
31	5		2		5			12	

ที่มา : สจจ. ร.5 ต5/10 รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส.

(5 กันยายน ร.ศ.114 – 9 สิงหาคม ร.ศ.115).

ตาราง 18 จำนวนคนที่เข้าไปขอจดบัญชีเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส ในสถานทูตฝรั่งเศส เดือน
พฤศจิกายน พ.ศ. 2438

วันที่	แขก ครัว	แขก เทศ	ลาว	จีน	ญวน	เขมร	รวม	หมายเหตุ
1								
2								
3								
4								
5	11	6	21	16	2		56	ลำนบอกว่ากงสุลยังไม่สั่งให้ออกหนังสือ ให้ไม่ได้ให้รอไปอีก 2-3 วัน
6	2		7	7	8		24	
7	2		3	8	2		15	ลำนบอกว่าหนังสือสำหรับตัวเหลือน้อย ยังไม่ส่งมาจากนอก ให้รอไว้ก่อน
8			2	17			19	
9	8		24	9		5	46	
10								
11	13		28	17		4	62	ลาวเอาหนังสือเก่ามาเปลี่ยนใหม่ไม่ได้
12	18		15	23			56	
13	9		3	12			24	ออกหนังสือใหม่ให้จีนฉบับหนึ่ง
14	13		5	16			34	
15		1					1	
16								
17	6		4	3			13	
18	14		6	16			36	
19	18		3	9			34	ลำนบอกว่ากงสุลให้ปิดหนังสือ ว่าอีก 2-3 เดือน จึงออกหนังสือให้
20	16		9	18		4	47	

3650624303

ตาราง 18 (ต่อ)

วันที่	แขก ครัว	แขก เทศ	ลาว	จีน	ญวน	เขมร	รวม	หมายเหตุ
21	13		8	17			38	
22	15		8	9			32	
23								
24								
25	17		16	15		3	41	
26	9		4	14			27	
27								
28	16		7	15			38	
29	2		3	15			20	
30								

ที่มา : สจจ. ร.5 ต5/10 รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส.
(5 กันยายน ร.ศ.114 – 9 สิงหาคม ร.ศ.115).

ตาราง 19 แสดงจำนวนแขกครัว (ผู้ชาย) ที่ขอเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส เดือนธันวาคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2438

วันที่	เดือน		
	ธันวาคม	มกราคม	กุมภาพันธ์
1			8
2	18		15
3	12		
4	18		
10	16		
11	5	13	
12	9		
13	15		
14	11		
16	16		
20	16		
26	21		
27	19	9	

ที่มา : สจข. ร.5 ต5/10 รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส.
(5 กันยายน ร.ศ.114 – 9 สิงหาคม ร.ศ.115).

จากตารางที่ 16 - 19 ทำให้ทราบว่า มีกลุ่มคนชาวเอเชียที่ขอเข้ามาอยู่ในบังคับฝรั่งเศส หนึ่งในนั้นคือกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า “แขก” ได้แก่ แขกครัว และแขกเขมร ผู้วิจัยขออธิบายให้เข้าใจได้ในที่นี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาถึงกลุ่มคนที่เรียกว่าแขกต่อไป

แขกครัว แขกจาม แขกเขมร ทั้งสามกลุ่มเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากเขมรทั้งชาวเขมรและชาวจามเมื่อครั้งสงครามไทยกับเขมรสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2376 เรียกชาวเขมรพวกนี้ว่า “แขกเขมร” ซึ่งมีบิดาเป็นแขกและมารดาเป็นเขมร บ้างก็เรียกว่า “แขกครัว”²⁰⁶ เพราะไทยกวาดต้อนมาทั้งครอบครัว ส่วนชาวจามเรียกว่า “แขก

²⁰⁶ เสาวภา พรศิริพงษ์, พรทิพย์ อุสุภรัตน์, และดวงพร คำณนวัฒน์. (2532). การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนบ้านครัวเหนือ (บ้านแขกครัว) : กรณีศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม. หน้า 5.

จาม” หรือ “แขกครัว” ก็ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายไว้ว่า พวกจามได้รับอารยธรรมและลัทธิศาสนาจากชาวอินเดีย มีความประพฤติเหมือนชาวเขมร นับถือศาสนาพราหมณ์โดยส่วนมาก ต่อมาชาวอาหรับได้เข้ามาเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ต่อมาจึงได้คบค้ากับชาวอาหรับที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาและได้เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามสืบต่อมา²⁰⁷ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวต่อถึง “แขกจาม” ว่า แขกจามมาจากจัมปาประเทศ “...ตามตำนานที่จะพึงรู้ได้ ไพร่พลเมืองจัมปานี้ปะปนกันหลายชาติ เป็นพวกขอมเดิมบ้าง เชื้อสายแขกอินเดียที่มาอยู่ในเมืองขอมบ้าง พวกมลายูข้ามทะเลมาอยู่บ้าง...”²⁰⁸ และได้ตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยก่อตั้งเป็นชุมชนตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ริมคลองแสนแสบได้ ปัจจุบันมีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตราชเทวี แบ่งชุมชนออกเป็น 3 แห่งใหญ่ ได้แก่ บ้านครัวเหนือ บ้านครัวตะวันตก และพื้นที่ในเขตปทุมวัน คือ บ้านครัวใต้²⁰⁹ อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนจึงเรียกว่า “บ้านแขกครัว” ส่วนแขกครัวบางกลุ่มได้อาศัยอยู่บริเวณทุ่งบางกะปิ เนื่องจากในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดระบบราชการใหม่ได้ใช้แขกจามหรือแขกครัวที่ตั้งเป็นกองอาสาจามปฏิบัติราชการเป็นพนักงานเดินเรือและต่อมาทรงให้กองอาสาจามไปเป็นทหารเรือ เมื่อแขกครัวหรือแขกจามปฏิบัติราชการมีความดีความชอบจึงได้รับพระราชทานที่ดินบริเวณทุ่งบางกะปิและตั้งเป็นหลักแหล่งเป็นชุมชนมุสลิมสืบต่อมา²¹⁰

²⁰⁷ แหล่งเดิม. หน้า 6.

²⁰⁸ เรืองศักดิ์ ดำริห์เลิศ. (2545). งานวิจัยประวัติศาสตร์บ้านครัวและการต่อต้านทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิม. หน้า 3.

²⁰⁹ แหล่งเดิม. หน้า 1.

²¹⁰ เสาวภา พรศิริพงษ์, พรทิพย์ อุดมรัตน์ และดวงพร คำคุณวัฒน์. (2532). เล่มเดิม. หน้า 9.

ภาพประกอบ 3 การแต่งกายและลักษณะของแขกจามหรือแขกเขมรที่ได้พรรณนาไว้ในโครงจารึกของขุนน
สิทธิ์ ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ที่มา: ศิริัญญา สุจินตวงษ์. 7 ย่านเก่าในบางกอก. กรุงเทพฯ อมรินทร์, 2554. หน้า 95.

ภาพประกอบ 4 วิถีชีวิตของแขกจามหรือแขกเขมร

ที่มา: ศิริัญญา สุจินตวงษ์. 7 ย่านเก่าในบางกอก. กรุงเทพฯ อมรินทร์, 2554. หน้า 96.

4.5 ชาวอินเดียที่ขอเข้ารับราชการในสยาม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวอินเดียไม่เพียงเข้ามาปฏิบัติงานตามผู้บังคับบัญชาชาวอังกฤษเท่านั้น ชาวอินเดียที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูง จึงต้องการความก้าวหน้าให้กับชีวิตและครอบครัวของตน แต่การที่จะได้รับเข้าเป็นข้าราชการในอินเดียถือเป็นเรื่องยาก เพราะถูกจำกัดสิ่งสำหรับการประกอบอาชีพไว้ให้ชาวอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ การเข้ามารับราชการในสยามจึงเป็นอีกหนึ่งโอกาสสำหรับการแสดงศักยภาพและความสามารถทางวิชาชีพ ประกอบกับรัฐบาลสยามขาดแคลนกำลังคนหรือขาดผู้ชำนาญในด้านเทคนิคของกรมตำรวจ กรมสุขาภิบาล กรมการแพทย์ กระทรวงนครบาล และกรมรถไฟ กระทรวงโยธาธิการ

4.5.1 ด้านการแพทย์

การแพทย์สมัยใหม่ตามแบบตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่ยังขาดแคลน บุคลากรเข้ามาช่วยรักษาโรคต่าง ๆ ส่วนใหญ่แพทย์ในกระทรวงนครบาลเป็นชาวตะวันตก แพทย์ชาวตะวันตกที่สำคัญในเวลานั้น คือ หมอไนติงเกล (Nightingale) หนึ่งในแพทย์ชาวอังกฤษเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาเป็นนายแพทย์ใหญ่ และในเวลาต่อมาหมอไนติงเกลก็มีส่วนสำคัญในการนำชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ในสยามด้วย เช่น นายวิฑูเล ผู้ช่วยแพทย์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียเห็นโอกาสและประสงค์จะเข้ามารับราชการให้กับรัฐบาลสยามในฐานะแพทย์หรือผู้ช่วยแพทย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นายดศเวศอาหมัดอะพันดี พ.ศ. 2440

นายดศเวศอาหมัดอะพันดี เป็นแขกเทศหรือชาวอินเดียเกิดที่เมืองเดลี ได้รับการศึกษาวิชาแพทย์ มีความสามารถทางการแพทย์อย่างหลากหลาย เช่น การรักษาบาดแผลผ่าตัด การรักษาสัตว์ โดยเฉพาะม้า และการรักษาโรคทั่วไปแบบแพทย์ตะวันตก รับราชการอยู่ที่เมืองไฮเดอราบัด (Hyderabad) มีหน้าที่รักษาเจ้านายและขุนนางภายในเมืองไฮเดอราบัด มีความชำนาญและได้รับการรับรองประสบการณ์จากชนชั้นนำของเมืองนี้ นายดศเวศอาหมัดอะพันดี ได้ขอเข้ามารับราชการในสยาม โดยส่งจดหมายเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2440 ดังความบางตอนว่า

“...ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบเกล้าฯ ว่า ในกรุงสยามทรง
พระมหากรุณาชุบเลี้ยงคนต่างประเทศ ๆ ได้เข้ามารับราชการหลาย
ท่านหลายนายแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ลาเคาเวอร์แมนเข้ามาแล

ตั้งใจสวามิภักดิ์เข้ามาพึ่งพระบรมโกธิสมภาร มีความปรารถนาจะได้
มีชื่อเสียงในการวิชาที่ข้าพระพุทธเจ้าได้ศึกษามาช้านาน...”²¹¹

นายดศเวศอาหมัดอะพันดีมีความตั้งใจและความมุ่งมั่นที่ได้รับราชการในสยามเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วงนี้มีชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการให้กับสยามบ้างแล้ว โดยเฉพาะชาวอังกฤษจากอินเดีย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงจูงใจ ประกอบกับประสบการณ์จากการรับราชการในอินเดียของนายดศเวศอาหมัดอะพันดี ๆ จึงได้นำความขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อจะได้เข้ามาเป็นแพทย์ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 การแพทย์ตะวันตกถือว่าการกำลังเริ่มแพร่หลาย แต่มีแพทย์แผนตะวันตก (แพทย์สมัยใหม่) จำนวนไม่กี่คน เช่น หมอในตึงเกล หมอไวดิง และหมอไฮเอต ที่คอยรักษาโรคทั่วไป และโรคร้าย เช่น กาฬโรค และอหิวาตกโรค ที่กำลังแพร่ระบาดอยู่ในขณะนั้น การที่สยามยังขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์จึงเป็นโอกาสหนึ่งของนายดศเวศอาหมัดอะพันดีและชาวอินเดียอื่น ๆ ในการเข้ารับราชการในสยาม

นายเทวสยัม (S. P. Devasahayam) พ.ศ. 2451

นายเทวสยัม ชาวอินเดียใต้ ได้รับการศึกษาเภสัชศาสตร์ ในระดับปริญญาตรีที่สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2444 หลังจากสำเร็จการศึกษาเขาได้อาศัยอยู่ที่เมืองชิคาโก (Chicago) รัฐอิลลินอยส์ (Illinois) เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ และทำความเข้าใจวิถีชีวิตอย่างกว้างขวาง นายเทวสยัมส่งจดหมายเพื่อมาขอเข้ารับราชการในสยามเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2451 มีความประสงค์เข้ามาเป็นแพทย์ตามที่เขาได้เรียนมา และอยากนำความรู้แบบตะวันตกเข้ามาส่งเสริมการศึกษาในสยาม “...หากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรารถนา...ฉันจะทำทุกวิถีทาง...และพยายามอย่างเต็มที่เพื่อความผาสุกของประเทศ (สยาม) และประชาชน ...”²¹² นายเทวสยัมเป็นชาวอินเดียอีกคนหนึ่งที่ต้องการหาโอกาสเข้ามาประกอบอาชีพเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิต และเลือกที่จะเข้ามารับราชการในสยาม เพราะเขาทราบดีว่าการแพทย์แผนตะวันตกของสยามยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ประกอบกับการได้รับการศึกษาจากประเทศที่เจริญแล้ว ซึ่งได้รับการรับรองจาก J. M. THOBURN, Missionary Bishop, M. E. Church. จากหนังสือรับรองความ

“...นี่เป็นการรับรองว่านายเดวสยัมเป็นผู้รู้จักของชุมชน และ
เชื่อว่าเขาจะทำงานที่สำคัญมาก เมื่อเขาได้กลับไปเมืองของเขา
(อินเดีย) เขาแสดงให้เห็นถึงความอดทนและความเพียรในการมา

²¹¹ สจข. ร.5 บ.9/26 ชาวต่างประเทศขอเข้ารับราชการ. (1 เมษายน ร.ศ.116 – 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ.127).

หน้า 1.

²¹² แหล่งเดิม. หน้า 145.

อเมริกา และการศึกษาของเขา เมื่อเขาได้ไปปฏิบัติงานในหมู่
ชาวอาณานิคมบนคาบสมุทรมลายูจะได้รับการชื่นชมอย่างมาก
จากบิชอปโบลด์แฮม และมีชนารี่ในภูมิภาคนั้น...”²¹³

นายเทวสยามเป็นต้นแบบของชาวอินเดียในระหว่างที่ถูกอังกฤษปกครอง เขาเข้าใจ
สถานการณ์ระหว่างประเทศ และสามารถปรับตัวเข้ากับระบบการศึกษาจากตะวันตก
ซึ่งชาวอินเดียส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและยังไม่ยอมรับในเรื่องเหล่านี้ นายเทวสยามปรับตัวตามแบบ
ชาวตะวันตก โดยเข้านับถือคริสต์ศาสนา เรียนภาษาอังกฤษ และทำตัวเองให้เป็นชาว อังกฤษ
ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นช่องทางให้เขาได้รับโอกาสเข้าศึกษาที่สหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าบริบททางสังคม
ในอินเดีย ส่งผลให้นายเทวสยามเลือกที่จะปฏิบัติตามอังกฤษ เพื่อการได้รับสิทธิทางการศึกษา และ
สิทธิต่าง ๆ ตามที่ชาวอังกฤษได้รับ นายเทวสยามจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่ทำให้เห็นภาพสะท้อนของการ
ดิ้นรนทางสังคมในประเทศที่ถูกเจ้าอาณานิคมปกครอง สิ่งที่นายเทวสยามปฏิบัติทำให้เขามีโอกาส
ในหน้าที่การงานเป็นอย่างมาก ซึ่งชาวอินเดียน้อยคนที่จะสามารถทำได้ เมื่อนายเทวสยามจบ
การศึกษาเขาเป็นตัวแทนชาวอินเดียที่จะเผยแพร่ความรู้เรื่องราวของประเทศอินเดียให้กับ
คริสตจักรในสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ จนเขาได้รับการรับรองความรู้และความสามารถจาก Bishop J.
W. Bashford ว่า

“...นายเทวสยามเรียนรู้ที่จะพูดภาษาอังกฤษได้อย่าง
คล่องแคล่ว มีลักษณะเป็นคนคริสเตียน สามารถทำงานได้อย่าง
ยอดเยี่ยม เขามีความรู้ที่กว้างขวางเกี่ยวกับประเทศอินเดีย...ทำให้
ประเทศของเขาน่าสนใจและเป็นประโยชน์...ฉันยินดีอย่างยิ่งใน
การแนะนำเขาให้รู้จักกับคริสตจักรใด ๆ ที่ต้องการให้เขาเข้า
ปฏิบัติงาน...”²¹⁴

ทั้งนี้ การขอเข้ามาปฏิบัติงานของนายเทวสยาม จากเอกสารไม่ได้ระบุแน่ชัดว่าได้เข้ามา
ปฏิบัติงานเมื่อใด แต่สิ่งสำคัญ คือ การแสดงให้เห็นถึงควมมีตัวตนทางความสามารถของ
ชาวอินเดีย และถือได้ว่านายเทวสยามเป็นคนอินเดียรุ่นใหม่หรือชนชั้นกลางรุ่นใหม่ของอินเดีย
บุคคลหนึ่ง

²¹³ แหล่งเดิม. หน้า 146.

²¹⁴ แหล่งเดิม. หน้า 147.

4.5.2 ด้านวิศวกรรม

ในช่วงที่รัฐบาลสยามต้องการพัฒนาระบบราชการหลาย ๆ ด้าน ไม่เฉพาะด้านการปกครองเท่านั้นที่สำคัญ ด้านวิศวกรรมหรือด้านช่างมีความสำคัญมากเช่นกัน การพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคหรือที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการไปไม่ได้หากขาดบุคลากรด้านเทคนิค ซึ่งถือได้ว่าเป็นเฟืองตัวหนึ่งที่คอยขับเคลื่อนงานด้านวิศวกรรมที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังขาดผู้ที่มีความสามารถที่ต้องปฏิบัติงานด้านเทคนิคต่าง ๆ และต้องใช้ชาวยุโรปเข้ามาเป็นผู้บังคับการหรือผู้ควบคุมงาน เช่น นายช่างกล นายช่างเขียน เป็นต้น เพื่อคอยควบคุมงานก่อสร้างภายในประเทศที่กำลังจะสร้างขึ้นและพัฒนาให้ทันสมัย ดังนั้น งานด้านวิศวกรรมจึงเป็นอีกหนึ่งโอกาสสำหรับชาวอินเดียที่ได้รับความรู้จากแบบแผนระบบราชการอังกฤษ และสามารถปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยามได้ โดยเฉพาะการพัฒนาการคมนาคมของสยามที่สำคัญ คือ การสำรวจและการสร้างทางรถไฟที่ต้องการกำลังคน และชาวอินเดียเป็นอีกหนึ่งตัวเลือกที่มีความสามารถและลดค่าใช้จ่ายจากการจ้างชาวยุโรปเข้ามาปฏิบัติงานในหลายอัตรา ชาวอินเดียรวมถึงชาวต่างประเทศที่รับราชการอยู่ที่อินเดียจึงเห็นโอกาสและมีความเต็มใจที่จะขอเข้ามารับราชการให้กับรัฐบาลสยาม ซึ่งเห็นได้จากกรณีของนายเอตวิน สเตอเมอ และนายกาดีรี

นายเอตวินสเตอเมอ พ.ศ. 2434

ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2434 รัฐบาลสยามได้รับจดหมายจากนายเอตวิน สเตอเมอ วิศวกรจากอินเดีย ที่ เมืองกัลกัตตา ลงวันที่ 12 สิงหาคม ความว่า ด้วยข้าพเจ้าเข้าใจว่ารัฐบาลสยามกำลังจะสร้างทางรถไฟในประเทศสยาม ถ้าจะต้องการอินเอยเนียร์รถไฟแล้ว ข้าพเจ้าขอพระเดชพระคุณได้โปรดให้ข้าพเจ้าทราบ กำหนดผลประโยชน์ที่รัฐบาลสยามจะให้นั้นอย่างไร เพราะข้าพเจ้าปรารถนาจะขอรับทำการในรัฐบาลสยาม ถ้าผลประโยชน์นั้นสมควรพออยู่ ข้าพเจ้ามุ่งหมายตำแหน่งดีอย่างหนึ่ง เช่นเป็นอินเอยเนียร์สำหรับแขวง มีเงินเดือนพอกับการ²¹⁵ สำหรับนายเอตวิน สเตอเมอ ในเอกสารไม่ได้ระบุวันเวลาของการเข้ามารับราชการ แต่กรณีนี้เป็นภาพสะท้อนที่เห็นได้ชัดว่าสยามกำลังมีปัญหาในเรื่องของกำลังคนจึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญจากอินเดียต่างเข้ามาขอปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยาม

²¹⁵ สจข. กต.35.7/11. มิ เมอเกอขอเปนอินเอยเนียร์รถไฟกรุงเทพฯ. (12 สิงหาคม – 29 กันยายน ร.ศ.110).

นายกาดิรี (Mozuffer Ali Shah Cadiry) พ.ศ. 2449

นายกาดิรีวิศวกรรวมเหมืองแร่ ด้านเครื่องกล การโยธา และไฟฟ้า เขาเป็นหัวหน้าวิศวกร และผู้จัดการทั่วไปให้กับโรงงานผลิตอาหาร Ehpore collieries, jheriah oil and flour mills, ice and aerated water factories ของนาย Ramjas Agarwala ที่ประเทศอินเดีย โดยเข้ามาปฏิบัติงาน ให้กับทางบริษัท ตั้งวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2444 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2448 ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปด้านวิศวกร การจัดการเครื่องยนต์หม้อไอน้ำ และเครื่องจักรอื่น ๆ²¹⁶ และนายกาดิรีได้เข้ามา เป็นวิศวกรให้กับ Gomiri Farm & Mills, Halem, P.O., Assam. โดยปฏิบัติงานที่ Ghat Gomiri, Telegraph Office Halem. ซึ่งเป็นฟาร์มของนาย J.C.H. Mitchell ที่เมืองอัสสัม ประเทศอินเดีย²¹⁷

การขอเข้ามารับราชการของชาวอินเดียมีปัจจัยที่สำคัญ คือ การได้รับแรงจูงใจจาก ชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการในสยาม ซึ่งเข้ามาโดยชาวอังกฤษเป็นผู้พาเข้ามา และการขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคของรัฐบาลสยาม ชาวอินเดียที่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูง ทั้งด้าน การแพทย์ วิศวกรรม จึงต้องการแสดงศักยภาพและโอกาสของความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยไม่ผ่านการจัดสรรกำลังคนจากชาวอังกฤษ ซึ่งการเข้ามารับราชการในสยามถือว่ามีโอกาสมาก เมื่อเทียบกับการรับราชการที่อินเดียภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ

²¹⁶ สจข. ร.5 บ.9/26 ชาวต่างประเทศขอเข้ารับราชการ. (1 เมษายน ร.ศ.116 – 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ.127).

หน้า 210.

²¹⁷ แหล่งเดิม. หน้า 211.

4.6 สรุป

หลังจากที่ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในสยาม ซึ่งโดยมากประจำการอยู่ที่กระทรวงนครบาลและกระทรวงโยธาธิการ เมื่อมีกลุ่มคนที่หลากหลายเข้ามาจำนวนมากย่อมเกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และเป็นสาเหตุให้เกิดการวิวาทขึ้นระหว่างชาวอินเดียนับกับชาวต่างประเทศหรือชาวพื้นเมืองในพื้นที่ที่ชาวอินเดียเข้าไปปฏิบัติงาน โดยเฉพาะภายในกรุงเทพฯ และก่อให้เกิดการวิวาทนี้ส่งผลให้รัฐบาลสยามเข้ามาจัดการปัญหาต่าง ๆ และทำให้ต้องออกข้อกำหนดสำหรับแขกอินเดียในบังคับอังกฤษและสยาม รวมไปถึงการออกคำสั่งในการคัดเลือกพลตระเวนแขกให้มีควมรัดกุมมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เห็นถึงการเข้ามาจัดการกำลังคน และนโยบายของรัฐบาลสยามในการควบคุมชาวต่างประเทศ

นอกจากนี้ ชาวอินเดียที่เข้ามาอยู่อาศัยในสยามจำเป็นต้องได้รับสถานภาพทางสังคมเพื่อแสดงตัวตนและศักยภาพของตนระหว่างการปฏิบัติงาน ชาวอินเดียจึงพยายามสร้างสถานภาพทางสังคมและตัวตนผ่านการมีที่อยู่อาศัยอย่างเป็นหลักแหล่งหรือเป็นชุมชน ซึ่งการที่จะแสดงความเป็นชุมชนของชาวอินเดียให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ การให้ความสำคัญต่อศาสนาที่พวกตนนับถือ ทั้งศาสนาพราหมณ์ ฮินดูและอิสลาม โดยการก่อตั้ง ศาสนสถานขึ้น สิ่งนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวอินเดีย เพราะเป็นการแสดงตัวตนอย่างชัดเจน เพื่อให้กลุ่มของตนดำรงอยู่ในสังคมสยาม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในสังคมสยาม และผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมของชาวสยามที่สามารถเห็นได้ในปัจจุบัน

การเข้ามาปฏิบัติงานของชาวอินเดียส่วนใหญ่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของชาวอังกฤษ ซึ่งในทศวรรษที่ 2440 ทำให้ชาวอินเดียที่ต้องการสถานภาพและการได้รับสิทธิทางสังคมที่ดีขึ้น ชาวอินเดีย รวมถึงแขกในบังคับชาวต่างประเทศอื่น ๆ ได้เข้าไปขอเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส เพื่อการดำเนินชีวิตที่ปลอดภัยจากการคุ้มครองของผู้ปกครองใหม่ หลังจากถูกกดขี่จากผู้ปกครองเดิม ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวหรือการเอาตัวรอดของชาวอินเดีย เพราะมีทางเลือกที่ดีในสังคมเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ด้วยสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหตุจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียในอาณานิคมของอังกฤษและนอกอาณานิคม มีความต้องการเข้ามาปฏิบัติงานในสยามเป็นจำนวนหนึ่ง โดยขอเข้ามารับราชการโดยตรงต่อรัฐบาลสยาม ในสาขาอาชีพที่สยามกำลังขาดแคลนกำลังคน เช่น ด้านการแพทย์ สาธารณสุข และวิศวกรรม

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาบทบาทการเข้ามารับราชการของชาวอินเดียให้กับรัฐบาลสยาม สมัยรัชกาลที่ 5 ถึง สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2411 – 2468) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นที่สำคัญ คือ เอกสารของกระทรวงนครบาล กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ รวมถึงเอกสารประเภทแผนที่ และเอกสารชั้นรอง มาประกอบการวิเคราะห์ถึงการดำเนินชีวิตของชาวอินเดียในสังคมสยาม โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษาบทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยาม ในช่วงที่สยามปรับปรุงประเทศให้ทัดเทียมตามนานาอารยประเทศ และ 2) ศึกษานโยบายของสยามในการปกครองและการจ้างงานชาวอินเดียในฐานะกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม

การศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นั้นเพื่อให้เห็นบทบาทของชาวอินเดียในการเข้ามาทำงานราชการในสยาม จึงศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในสังคมสยามก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียที่เข้ามาอยู่อาศัยมีอาชีพที่หลากหลาย แต่มีจำนวนไม่มากนักที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม ซึ่งจะเห็นการรับราชการของชาวอินเดียอย่างชัดเจนได้จากการเป็นพราหมณ์ประกอบพระราชพิธีในราชสำนัก โดยเป็นกลุ่มพราหมณ์อินเดียที่มาจากทางภาคใต้โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราช นอกจากนี้ ยังมีชาวอินเดียที่เข้ามาเป็นพ่อค้าและตั้งบริษัทในกรุงเทพฯ ซึ่งในช่วงเวลานั้นการค้าขายสินค้าจากอินเดียได้รับความนิยมมาก โดยเฉพาะการค้าผ้าอินเดียที่เป็นที่ต้องการของชนชั้นสูง ใน พ.ศ. 2404 สมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการตั้งกองโปลิศขึ้นโดยจ้างกัปตัน เอส. เอ. เบิร์ด เฮมส์ ชาวอังกฤษ เข้ามาดูแลการตั้งกองโปลิศ เพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ทำให้ชาวอินเดียเริ่มเข้ามามีบทบาททางราชการในช่วงเวลานี้โดยเข้ามาเป็นโปลิศในกองโปลิศคอน สเตเบิล และในสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวอินเดียเข้ามาเป็นโปลิศหรือพลตระเวนมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานในสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 มีอยู่ 2 ประการ ประการแรก คือ รัฐบาลสยามสมัยรัชกาลที่ 5 จ้างชาวอินเดียเข้ามาทำงานมากขึ้น อันเป็นผลจากการที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสอินเดียซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2414 ทรงเห็นว่าอินเดียได้รับการพัฒนาหลายด้านให้มีความเจริญเหมือนประเทศตะวันตก ทำให้เกิดการจ้างงานชาวตะวันตกและชาวอินเดียจากอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานในสยาม เพราะมีความรู้

ความเชี่ยวชาญและการจ้างชาวอินเดียมีข้อดีคือค่าจ้างไม่สูงเท่าจ้างชาวตะวันตก และประการที่สอง การเข้ามาของชาวตะวันตกหรือเจ้าหน้าที่ชาวอินเดียได้รับการแนะนำจากอังกฤษ กล่าวคือ รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียได้ให้ความช่วยเหลือสยามโดยการแนะนำบุคลากรชาวอังกฤษที่อินเดียเข้ามาทำงานในสยาม เช่น นายเอ. เจ. จารดิน เข้ามาเป็นอธิบดีกรมกองตระเวนใน พ.ศ. 2440 - 2444 ทำให้มีการจ้างนายโปลิศชาวยุโรปและชาวอินเดียเข้ามาทำงานในกองตระเวน กระทรวงนครบาลมากขึ้น เพื่อดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องที่ชุมชนเขตชั้นในกรุงเทพฯ เพราะเป็นกลุ่มคนที่ทำงานดีและแข็งแรงกว่าคนไทย รวมถึงการตั้งกองตระเวนชาติแขกขึ้นมา ซึ่งเป็นการผลักดันให้ชาวอินเดียเข้ามารับราชการในระบบราชการสยามมากขึ้น นอกจากนี้ นายแพทย์ บี. เอ. ในติงเกล นายแพทย์ใหญ่ กรมการแพทย์ กระทรวงนครบาล เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำชาวอินเดียเข้ามาเป็นผู้ช่วยแพทย์ ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 บุคลากรทางการแพทย์แผนตะวันตกมีจำนวนไม่เพียงพอสำหรับรักษาโรคหิวตโรคและกาฬโรคที่ระบาดอยู่ในช่วงเวลานั้น

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของชาวอินเดียในระบบราชการสยามสมัยรัชกาลที่ 5 เห็นได้อย่างชัดเจนในกรมกองตระเวน กระทรวงนครบาล เป็นส่วนใหญ่ โดยมีสาเหตุที่สำคัญสำหรับการเลือกจ้างชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงาน คือ 1) ความต้องการพลตระเวนชาวอินเดียของชาวตะวันตกที่อยู่ในสยาม ซึ่งชาวอินเดียได้รับความไว้วางใจมากกว่าพลตระเวนชาติอื่น ๆ เพราะมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานที่ได้รับมาจากอินเดีย และสื่อสารภาษาอังกฤษกับชาวตะวันตกได้ดี 2) ความพร้อมเข้าปฏิบัติงานของชาวอินเดีย จากการได้รับการฝึกหัดอย่างเป็นแบบแผนจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ จึงทำให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ดีกว่าพลตระเวนชาวไทย และ 3) ชาวไทยยังไม่มีความพร้อมสำหรับการเป็นพลตระเวน เนื่องจากระบบการปกครองไพร่ - ทาส ยังไม่ได้ยกเลิกในสังคมสยามจึงทำให้ผู้ที่สนใจหรือสมัครใจจะเข้ามารับราชการเป็นพลตระเวนจะต้องได้รับอนุญาตจากนายเงิน แต่นายเงินไม่ประสงค์จะให้มารับจ้าง

ชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานนับถือศาสนาที่แตกต่างกันมีทั้งศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู อิสลาม และสิกข์ และยังมีวรรณะที่ต่างกัน ทำให้เมื่อต้องเข้ามาอยู่ในสังคมที่ต่างจากตน ชาวอินเดียจึงต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกับคนในสังคมสยาม

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า สมัยรัชกาลที่ 6 ชาวอินเดียที่เข้ามารับราชการได้ขยายสาขาอาชีพที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทางหรือการปฏิบัติงานทางเทคนิคมากขึ้น ได้แก่ นายแพทย์ในโรงพยาบาลต่าง ๆ และนายช่างในแผนกการไฟฟ้า แผนกโรงจักร ซึ่งปฏิบัติงานที่โรงไฟฟ้าสามเสน ความสำคัญของชาวอินเดียในการปฏิบัติงานที่โรงไฟฟ้าสามเสน คือ การที่ชาวอินเดียมีส่วนบริหารจัดการภายในกอง ซึ่งต่างจากกองตระเวนที่มีชาวตะวันตกเป็นผู้บังคับบัญชา และเมื่อเกิดกิจการรถไฟ

ของสยามขยายตัว ทางการค้าจ้างชาวอินเดียเป็นพลตระเวนรักษาทางรถไฟ ประจำกรมรถไฟ ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญ โดยมีหน้าที่ คือ การจับกุมผู้กระทำความผิด การจับกุมผู้ที่ไม่ยอมเสียค่าปรับใหม่ตามกฎหมาย รวมถึงการเฝ้ารักษาทรัพย์สินและที่ทำการรถไฟ และการรักษาความเรียบร้อยปลอดภัยของประชาชน

สำหรับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 การศึกษานโยบายของสยามในการปกครองและการจ้างงานชาวอินเดียในฐานะกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม มีความสำคัญในการทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองชาวต่างประเทศของรัฐบาลสยามขณะเข้ามาปฏิบัติงาน โดยได้ศึกษานโยบายของสยามในการปกครองและการจ้างงานชาวอินเดียในฐานะกลุ่มคนที่ปฏิบัติงานในระบบราชการสยาม ซึ่งมีผลกระทบทำให้บทบาทและสถานภาพทางสังคมของชาวอินเดียเปลี่ยนแปลงไปจากข้อกำหนดหรือนโยบายของรัฐบาลสยาม

ผลการศึกษาพบว่า นโยบายของสยามในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองและการจ้างงานชาวอินเดียมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ระยะแรกรัฐบาลสยามยึดตามข้อปฏิบัติของอังกฤษในเรื่องการกำหนดเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย ซึ่งรัฐบาลอินเดียได้ตั้งข้อกำหนดการ ยืมตัวเจ้าพนักงานอินเดียไว้ว่าจะต้องให้เงินกับผู้ที่ยืมมาตั้งแต่ผู้นั้นสิ้นสุดสัญญาจ้างงานจาก รัฐบาลอินเดีย รวมถึงระหว่างเดินทางมาจนถึงวันที่เข้ารับทำงานกับรัฐบาลใหม่ แม้ว่าฝ่ายสยาม จะมีการโต้แย้งข้อเสนอนี้ เพราะเห็นว่าควรจ่ายค่าจ้างเมื่อมาเริ่มปฏิบัติงานกับสยาม แต่สุดท้าย ทางกรมสยามจำต้องยอมรับตามข้อกำหนด เพราะในช่วงเวลานั้นสยามมีทางเลือกไม่มาก และ จำเป็นต้องการกำลังคนมาช่วยพัฒนาประเทศให้ทันสมัยโดยเร็ว

นอกจากนี้ ทางกรมสยามยังได้ใช้ข้อบังคับข้าราชการพลเรือนเมืองอินเดียของอังกฤษ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนหน้าที่ การเดินทางและระยะทางไปรับหน้าที่ และการไม่เข้ารับ ตำแหน่งตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นข้อกำหนดที่สำคัญที่สยามใช้สำหรับควบคุมความประพฤติ ของข้าราชการไม่ให้ละเลยในหน้าที่

ผลการศึกษาพบว่า นโยบายหรือการออกข้อกำหนดของสยามยังเกิดจากการ แก่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิตของชาวอินเดีย กล่าวคือ เมื่อชาวอินเดียได้เข้ามาปฏิบัติงานและปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อบังคับที่สยามกับอังกฤษได้ตกลง กันไว้แล้วนั้น ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิต ทำให้พลตระเวนชาวอินเดียเกิด การวิวาทกับคนพื้นเมืองกัน ดังเช่นกรณีของพลตระเวนชาวอินเดียกับพลตระเวนชาวสยาม กรณี นโยบายหลักกสิกรรมกับพลทหารพื้นเมืองที่เมืองกลันตัน และกรณีนโยบายหลักกสิกรรมกับชาวจีนที่ เมืองกลันตัน จากกรณีวิวาทดังกล่าว ทำให้ชาวอินเดียที่เข้ามาเป็นปolicหรือพลตระเวนมีจำนวน

ลดน้อยลงจากการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดของรัฐบาลสยาม โดยให้เลือกชาวอินเดียนเข้ามาปฏิบัติงานในหน่วยงานที่จำเป็น เช่น โรงพักบางรักและบางขวาง และต้องเลือกเฉพาะผู้ที่มีกิริยาดีตามความเห็นของสยาม ไม่ใช่คัดเลือกตามความประสงค์ของผู้บังคับการกรมกองตระเวนดังเช่นช่วงเริ่มแรกเข้ามาปฏิบัติงาน โดยสยามได้ออกคำสั่งในการคัดเลือกพลตระเวนชาวอินเดียน รวมถึงแขกชาติอื่น ๆ โดยมีสาระสำคัญ คือ รัฐบาลสยามจะคัดเลือกชาวต่างประเทศเข้ารับราชการเฉพาะผู้ที่มีการรับรองความประพฤติ ผู้บังคับการในกรมกองตระเวนต้องตรวจความประพฤติพลตระเวนชาวอินเดียน หากพบความไม่เหมาะสมให้ลาออกจากราชการ ในเขตพื้นที่บางรักและบางขวางมีพลเมืองแขกอาศัยอยู่มากจึงจำเป็นต้องมีพลตระเวนแขก แต่ต้องมีหนังสือรับรองที่ทางรัฐบาลสยามออกให้ หากพื้นที่ใดต้องการพลตระเวนชาวอินเดียนให้มีได้ในจำนวน $\frac{1}{4}$ ของพลตระเวนสยามในกรณีที่ พลตระเวนชาวอินเดียนเป็นคนในบังคับชาวต่างประเทศและไม่มีสัญญาจ้างงานกับรัฐบาลสยาม เมื่อกระทำความผิดสถานกงสุลของชาตินั้นต้องยอมเสียค่าปรับไม่เกินจำนวนเงินเดือนและไม่เป็นโทษอาญา และหากผู้บังคับการต้องการคนต่างประเทศเข้ารับราชการต้องส่งประวัติผู้นั้นให้เสนาบติกระทรวงนครบาลพิจารณา

นอกจากนี้ ชาวอินเดียนบางคนรับราชการในสยามเป็นเวลานานทำให้ต้องมีการปรับข้อกำหนดเรื่องการรับบำเหน็จบำนาญ ซึ่งชาวอินเดียนควรได้รับบำเหน็จบำนาญตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2471 ดังจะเห็นได้จากกรณีของนายกันยาลัล ข้าราชการกรมรถไฟ ที่ปฏิบัติงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2454 – 2477 เป็นบุคคลที่ควรได้รับบำเหน็จบำนาญตามพระราชบัญญัติ แต่ไม่ได้รับเนื่องจากการเข้ามาปฏิบัติงานเริ่มแรกไม่ได้มีการตกลงกันไว้ก่อน การปฏิบัติงานของนายกันยาลัลมาโดยตลอดไม่ได้เลื่อนยศหรือบรรดาศักดิ์ซึ่งเป็นข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติ และที่สำคัญนายกันยาลัลเป็นชาวอินเดียนในบังคับอังกฤษ ไม่ได้เป็นชาวยุโรปหรืออเมริกา จึงไม่สอดคล้องกับข้อบัญญัติที่จะได้รับสิทธิเงินบำนาญตามที่กระทรวงการคลังได้กำหนดไว้ กรณีนี้จึงแสดงให้เห็นถึงสิทธิทางสังคมของชาวอินเดียนจากการยื่นคำร้องขอของชาวต่างประเทศที่ปฏิบัติงานมานาน หากนายกันยาลัลไม่ยื่นคำร้องดังกล่าว ภาพของการต่อรองทางสถานภาพของชาวอินเดียนกับรัฐบาลสยามก็อาจจะไม่ปรากฏให้เห็นในประวัติศาสตร์ไทย

ส่วนข้อกำหนดที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การให้สิทธิถือครองที่ดินแก่ชาวต่างประเทศ ซึ่งผู้ที่เข้ามาอาศัยในสยามสามารถถือกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ แต่ต้องอยู่อาศัยในสยามมาแล้ว 10 ปี หากมีความประสงค์จะซื้อที่ดินต้องแจ้งต่อกงสุลให้พิจารณา ก่อน หลังจากนั้นกงสุลจะคอยติดตามและประสานงานการรังวัดที่ดินและการถือหนังสือการถือครองที่ดินให้ตามกฎหมาย หลังจาก

ชาวอินเดียได้เข้ามาปฏิบัติงาน รัฐบาลสยามให้สิทธิการถือครองที่ดิน โดยอนุญาตให้ชาวอินเดียที่เข้ามาปฏิบัติงานมีสิทธิถือครองที่ดินได้เช่นเดียวกับชาวต่างประเทศอื่น ๆ ซึ่งสิ่งนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้ามาปฏิบัติงานหรือผู้เข้ามาอยู่อาศัยมีสิทธิเท่าเทียมกับชาวสยาม ดังจะเห็นได้จากการขอพระราชทานที่ดินเพื่อสร้างเทวสถานฮินดูที่บางรักและสีลมของชาวอินเดียได้ และถนนบำรุงเมืองของกลุ่มพราหมณ์ ซึ่งเป็นบริเวณที่ชาวอินเดียอาศัยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ชาวอินเดียยังได้รับสิทธิในที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และสามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ดินได้ตามกฎหมายของรัฐบาลสยาม

ด้วยนโยบายหรือข้อกำหนดดังกล่าวของรัฐบาลสยามสำหรับการเปิดโอกาสให้ชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงาน และให้สิทธิทางสังคมในการดำรงชีวิตที่ไม่ต่างจากอินเดียมากนัก ซึ่งจะทำให้ชาวอินเดียมีสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้นมากกว่าอยู่ที่อินเดียภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ สิ่งเหล่านี้เป็นภาพสะท้อนประวัติศาสตร์ของชาวต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ถึงวิถีชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ภายหลังที่ชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานและเข้ามาอยู่อาศัย เป็นการสร้างแรงจูงใจและความหวังให้ชาวอินเดียได้ขอเข้ามาปฏิบัติงานหรืออพยพเข้ามาสร้างครอบครัวในเวลาต่อมา

บรรณานุกรม

Primary Sources

- สจข. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. 1239 เล่ม 1.
- สจข. เอกสารรัชกาลที่ 6. เรื่อง รัชกาลที่ 6 เสด็จอินเดีย. (19 กุมภาพันธ์ 2456 – 12 สิงหาคม 2457).
- สจข. เอกสารรัชกาลที่ 6. เรื่อง รัฐบาลอินเดียขอตัวมิสเตอร์กอยเตอร์ สมุห์บัญชีรถไฟสายใต้คืนไป จัดให้มิสเตอร์ซี. เอฟ. แฮร์ กรมศึกษาฯ ไปทำงานแทน. (29 สิงหาคม 2454).
- สจข. กต 35.4/2. จ้างมิสเตอร์ดัลลิว เอช มาร์ติน. (พ.ศ. 2442 - 2445).
- สจข. กต. 35.4/4. นาย RICHARDSON TROTTER, WRAY TAYLOR และ WHITING ข้าราชการ กรมตำรวจ (ตอน 1). (พ.ศ. 2443 - 2444).
- สจข. กต. 35.4/11. นาย LAWSON ข้าราชการจ้างสำหรับกรมตำรวจ (ตอน 1). (พ.ศ. 2443 – 2451).
- สจข. กต. 35.7/67. เรื่องกำหนดตั้งเงินเดือนเจ้าพนักงานที่ยืมมาจากอินเดีย. (พ.ศ. 2442 – 2444).
- สจข. ร 5 น. 1.1/210. ดุษิอาลแซกว่า เดิมเป็นคนเลี้ยงโคหลวงตาย หลังโคนั้นตาย ได้เข้ามาเป็นพลตระเวนอยู่สายบางรัก จะกลับออกไปเมืองนอก จะขอหนังสือเซอร์ติฟิเกตไปด้วย. (4 ตุลาคม ร.ศ. 123 – 11 ธันวาคม ร.ศ. 124).
- สจข. ร 5 น. 5.1/107. แซกยะกบมาตั้งโรงเลี้ยงโคอยู่ในทุ่งนาริมถนนคอเสื้อ ปล่อยโคอยู่ตามถนน หลานหลวง ถนนปลายคอเสื้อ ถนนลี้ว ได้มีคำสั่งให้กองตระเวนห้ามปราบจับคุมต่อไปแล้ว. (27 พฤศจิกายน ร.ศ. 124 – 7 กันยายน ร.ศ. 125).
- สจข. ร 5 น 8.1/129. มิสเตอร์ เอ.เย.เอ ยาร์ดีน จัดกองตระเวน และตั้งเงินเดือนกองตระเวน. (18 มิถุนายน ร.ศ. 116).
- สจข. ร. 5 น 8.2 ก/21. มิสเตอร์โกรป (Mr. Grore) เจ้ากรมกองตระเวนรถไฟครบสัญญา มิสเตอร์ยาร์ดีน ขอให้จ้างต่ออีก 3 ปี พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว. (23 พฤษภาคม – 18 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119).
- สจข. ร. 5 น 5.3/2. เรื่องจ้างมิสเตอร์วิตเล เป็นผู้ช่วยแพทย์. (ร.ศ. 119).
- สจข. ร. 5 น 8.2 ก/5. จ้างมิสเตอร์ เอ เย เอ ยาร์ดีนรับราชการในกรมกองตระเวน. (4 มีนาคม 114 – 23 มิถุนายน 117).
- สจข. ร. 5 น 11.3/17. เรื่องพลตระเวนชาติแขก. (30 กรกฎาคม ร.ศ. 118).

- สจข. ร.5 น.5.5/6. ส่งบัญชีขอเบิกเงินเดือนกับเงินค่าเดือนทางเจ้าพนักงานตรวจใช้กาไฟโรคใหม่ซึ่งได้มาจากอินเดีย. (12 พฤศจิกายน ร.ศ.121).
- สจข. ร.5 น.8.2 ก/6. พระองค์เจ้าจันทศจุฑาทานว่าขอให้หมอมะหะหมัดมุราเป็นหมอกองตระเวน. (1 ตุลาคม ร.ศ.115).
- สจข. ร.5 น.11.3/30. เรื่องแขกอินเดียที่จ้างเป็นพลตระเวน. (20 มีนาคม ร.ศ.120 – 8 เมษายน ร.ศ.121).
- สจข. ร.5 ยธ.5.1/32. เรื่องงบประมาณการใช้จ่ายในการสร้างทางรถไฟ. (2 สิงหาคม – 20 มีนาคม ร.ศ.120).
- สจข. ร.5.น.11.3/14. เรื่องพลตระเวนแขกวิวาทกับพลตระเวนไทย. (12 - 16 มกราคม ร.ศ.117).
- สจข. ร.6 น.7.6/53. เรื่อง เงินเดือนข้าราชการโรงไฟฟ้าสามเสน. (10 ธันวาคม พ.ศ. 2461).
- สจข. ร. 5 น 8.1/197. รัฐบาลอินเดียมีความเห็นว่า ต่อไปถ้ารัฐบาลต่างๆ จะยืมเจ้าพนักงานอินเดียมาใช้แล้ว จะต้องให้เงินแต่ผู้ที่ยืมมาตั้งแต่วันที่ผู้นั้นเลิกการของรัฐบาลอินเดีย จนถึงวันที่เข้ารับทำกรใหม่ ขอให้รัฐบาลสยามได้กำหนดวันตามความเหนนี้ด้วย. (14 พฤษภาคม – 13 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 119).
- สจข. เอกสารรัชกาลที่ 6. เรื่อง นายกิตตินส์ (Mr. Henny) กรมรถไฟ. (21 พฤศจิกายน 2439 – 2466).
- สจข. กต 35.7/63. นาย Kanhya Lall ข้าราชการกรมรถไฟ. (พ.ศ. 2479).
- สจข. กต.35.7/11. มิ เมอเกอขอเป็นอินเยอเนียร์รถไฟกรุงเทพฯ. (12 สิงหาคม – 29 กันยายน ร.ศ. 110).
- สจข. กต.99/14. เรื่อง พลทหารตีแขกชีกเฝ้ายามที่เมืองกลันตัน. (พ.ศ. 2445).
- สจข. กต.99/16. เรื่อง พวกแขกชีกกับจีนขายหมูวิวาทกันที่เมืองกลันตัน. (พ.ศ. 2445).
- สจข. ร5 บ 9/25. เรื่อง มร. ยาริติน กรมกองตระเวน. (30 พฤศจิกายน ร.ศ. 115 – 4 มิถุนายน ร.ศ. 121).
- สจข. ร5 บ 9/26. เรื่องชาวต่างประเทศขอรับราชการ เป็นจำนวนหลายราย. (1 เมษายน ร.ศ. 116 – 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 127).
- สจข. ร.5 ต5/10. รายงานกระทรวงนครบาลเรื่องคนรับหนังสือเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส. (5 กันยายน ร.ศ.114 – 9 สิงหาคม ร.ศ.115).

- สจข. ร.5 น.8.1/163. เรื่องให้รับแก้ไขพวกแขกที่ได้จ้างเป็นพลตระเวน ถ้าจำเป็นจะต้องใช้ก็ให้น้อยที่สุดมีจำนวนเฉพาะสะเตชั่นเพียง $\frac{1}{4}$ พลตระเวนสยาม. (26 ธันวาคม ร.ศ.117 – 30 กรกฎาคม ร.ศ.118).
- สจข. ร.5 น.8.1/586. จะผ่อนผันวันหยุดราชการของพลตระเวนตามลัทธิศาสนา. (11 พฤษภาคม ร.ศ. 129).
- สจข. ร.5 น.8.2 ก/33. กราบบังคมทูล เรื่องจ้างแขกอินเดียมารับจ้างเป็นพลตระเวน. (17 มีนาคม ร.ศ. 120 – 10 พฤษภาคม ร.ศ.121).
- สจข. ร.5 น.8.3/8. บัญชีหนังสือเรื่อง พระยาพิพัฒน์โกษาว่า มหมัดอาลีจันฟี อัปดุลละสน้อง จะซื้อบ้านเงินหีบที่ตำบลวัดสามจีนนั้น ขอให้อำเภอและเจ้าพนักงานทำหนังสือซื้อขายให้ด้วย และเจ้าพนักงานทำขัดข้องว่าที่นี่จะต้องถูกทำถนนยาวราช. (1 พฤษภาคม – 3 มิถุนายน ร.ศ. 114).
- สจข. ร.5 น.8.3/9. กงสุลอังกฤษเกี่ยวกับที่ดินตำบลบ้านครัวให้แก่หิหมัด แขกในบังคับฝรั่งเศส รับเลหลังไว้ ภายหลังสืบว่าเป็นที่หลวง. (19 มิถุนายน – 9 กรกฎาคม ร.ศ. 114).
- สจข. ร.5 น.8.3/25. ขออนุญาตโอนเงินค่าเครื่องแต่งตัวพลตระเวนเงิน 2863 บาท 16 อัฐ มาจ่ายค่าซื้อเครื่องมือ 50 เครื่อง ซึ่งได้สั่งมาแต่ประเทศอินเดีย. (13 พฤษภาคม – 20 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 122).
- สจข. ร.5 น.18.3/10. บัญชีหนังสือเรื่อง อิศไมอาลีบาย, อิศปากาซิมซังกะเลีย จะแบ่งที่ดินคนละครึ่งตำบลตรอกพระยาไทรย์. (27 กันยายน – 7 ธันวาคม ร.ศ. 114).
- สจข. ร.5 น.18.3/11. บัญชีหนังสือเรื่อง กุลาสุเซนกับหะยีมะหะหมัดยุสฟแลกเปลี่ยนที่ดินแก่กัน ตำบลสวนผักทุ่งวัวลำพองกับตำบลริมคลองสีลม แขวงกรุงเทพฯ. (3 มกราคม – 9 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 114).
- สจข. ร.5 น.18.3/16. มหะหมัดเดวรุท บังคับอังกฤษแลกเปลี่ยนที่ดิน ตำบลถนนสีลมกับเจ้าพระยาสุรศักดิ์. (27 กันยายน ร.ศ. 117).
- สจข. ร.5 น.18.3/29. เจกอัปดุลกาเด็จแขกเทศให้การว่าได้ซื้อตราจองของนายไผ่ผัวอำแดงเทศเมียที่ดินตำบลหนองจอก หนังสือตราจองหาย. (21 มิถุนายน ร.ศ. 123).
- สจข. ร.5 น.18.3/34. ขอให้ส่งอำเภอไปรังวัดสอบที่ 2 ราย แลทำหนังสือซื้อขาย แลส่วนแบ่งที่เป็นมรดกของอำแดงเหลี่ยม ผู้ถึงแก่กรรมหนึ่งราย อีกรายหนึ่งที่ตำบลหลังโรงภาษีร้อยชักสามของแขกผู้ถึงแก่กรรมให้แก่พวกบุตรหลานของอำแดงหยานันด้วย. (25 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 125 – 31 กรกฎาคม ร.ศ. 126).

สจข. ร.5 ยธ 5.1/6. เรืองนายโรงพักรถไฟกรุงเก่าร้องว่าพลตระเวนทำการไม่สมควรแก่น้ำที่ควรให้อยู่ในบังคับรถไฟ. (13 เมษายน – 24 มิถุนายน ร.ศ.116).

สจข. ร.5 ยธ.5.1/33. พลตระเวนรักษาทางรถไฟ. (1 สิงหาคม ร.ศ.120 – 25 พฤษภาคม ร.ศ.125).

สจข. ร.6 น.15.1 ฉ/4. ชาวอินเดียขอพระราชทานที่ดินบางรักถนนสีลม. (24 พฤศจิกายน – 11 มกราคม พ.ศ. 2455).

สจข. ร.6 น.15.1 ฉ/5. พระสิทธิชัยบดี ขอพระราชทานที่ดินตำบลหลังตึก ถนนบำรุงเมืองข้างเทวสถานเป็นสิทธิ โปรดเกล้าพระราชทาน. (22 กันยายน 2455 – 3 มิถุนายน 2462).

สจข. ร.6.15.1 ฉ/7. พระราชทานที่ดินตำบลเทวสถาน ริมถนนบำรุงเมืองแก่เจ้าจอมอิม และนายแอบคุรุกุล. (28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2455 – 3 มิถุนายน พ.ศ. 2462).

Secondary Sources

Satish, Sehgal. (2540). ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการลงทุนระหว่างไทย – อินเดีย เ. ไครินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอินเดียในทศวรรษปัจจุบันและสู่ทางความร่วมมือในอนาคต (Vol. 1, pp. 114). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกื้อกูล ยืนยงอนันต์. (2519). การพัฒนาการคมนาคมทางบกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.

เดวิด เค วัยอาจ. (2557). ประวัติศาสตร์ไทยฉบับสังเขป (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เรืองศักดิ์ ดำริห์เลิศ. (2545). งานวิจัยประวัติศาสตร์บ้านครัวและการต่อต้านทางด่วนซีดีโรดของชาวชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว.

เสาวภา พรศิริพงษ์, พรทิพย์ อุสุภรัตน์, และดวงพร คำณูณวัฒน์. (2532). การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนบ้านครัวเหนือ (บ้านแขกครัว) : กรณีศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

กรมเอเชียใต้, ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินเดีย เ. ไครินทร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอินเดียในทศวรรษปัจจุบันและสู่ทางความร่วมมือในอนาคต (Vol. 1, pp. 193). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมศิลปากร. (2509). การจัดกิจการตำรวจกรมกองตระเวนในรัชกาลที่ 5. พระนคร: กรมศิลปากร.

คริส เบเคอร์. (2557). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: มติชน.

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2547). รัชกาลที่ 5 กับการเสด็จ อินเดีย พ.ศ. 2414 และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย รัชกาลที่ 5 สยามกับอุษาคเนย์ และชมพูทวีป. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ณรงค์ นุ่นทอง. (2524). การปฏิรูปการปกครองมณฑลนครศรีธรรมราช ในสมัยพระยาสุหมณีนัยนิต เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล (พ.ศ. 2439 - 2449) วุฒิชัย มูลศิลป์ และสมโชติ อ๋องสกุล มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2528). ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์เฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ถนอม อานามวัฒน์. (2527). ประวัติศาสตร์เอเชียใต้ : อดีตถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทวีศักดิ์ สุภาษา. (2520). การจัดการและบทบาทของตำรวจในมณฑลกรุงเทพรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตประวัติศาสตร์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นนทพร, อยู่มั่งมี. (2556). กองตระเวนกับการจัดการพื้นที่เมืองของกรุงเทพฯ พ.ศ. 2418 – 2458. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ประวัติศาสตร์).
- นายพันตรี อี. บี. สลาเดน. (2543). เสด็จอินเดีย 2415. กรุงเทพฯ: ริเวอร์บุ๊กส์.
- ประชุมพร คงทน. (2529). ประวัติศาสตร์เอเชียใต้. กรุงเทพฯ: งานส่งเสริมวิจัยและตำรา กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประภัสสร, โพธิ์ศรีทอง. (2550, ม.ค. - มิ.ย.). พ่อค้ามุสลิมกับการค้าฝิ่นอินเดียในหน้าประวัติศาสตร์ไทย. วารสารอักษรศาสตร์, 36(1), 174.
- ปิยนาด บุนนาค. (2533). การเมืองระหว่างองค์การของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีความขัดแย้งที่สำคัญระหว่างกระทรวงต่าง ๆ ในสมัยปฏิรูป (พ.ศ. 2435 - 2453). (ปริญญานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปิยนาด บุนนาค. (2553). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ : ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยนาด บุนนาค. (2556). พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระผู้ทรงวางรากฐานระบบราชการไทย และการปฏิรูปประเทศแบบ “พลิกแผ่นดิน”. บรรณานุกรม: หน้า [283]-296. 9

แผ่นดิน ของการปฏิรูประบบราชการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

พรเพ็ญ ยันตระกุล. (2517). การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (ปริญญานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พระมหามนตรี (ทรัพย์). (2555). บทละครเรื่องระเด่นลันได. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร.

ยวาทะลาล เนห์รู. (2537). พบถิ่นอินเดีย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศยาม.

ยุวดี ตปนีกร. (2522). วิวัฒนาการของการแพทย์ไทยตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (ปริญญานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

รสสุคนธ์ จรัสศรี. (2520). บทบาทของข้าราชการชาวต่างประเทศ ในกรมตำรวจในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์. (ปริญญานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วชิรญาณ, หอพระสมุด. (2468). จดหมายเหตุเสด็จประพาสต่างประเทศ ในรัชกาลที่ 5 เสด็จเมืองสิงคโปร์ และเมืองเบตาเวียครั้งแรก แลเสด็จประพาสอินเดีย. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

วารุณี ไอสถารมณ. (2547). พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสบริติช - อินเดีย พ.ศ. 2415 รัชกาลที่ 5 สยามกับอนุชาเนย์ และชมพูทวีป. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

วิภารัตน์, ดีอ่อง. (2534). พัฒนาการของกิจการไฟฟ้าในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2427 – 2488. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์).

ศรัทธา พูลสวัสดิ์. (2552). อินเดียพลัดถิ่น : การเดินทางจากอนุทวีปสู่โลกใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 16(1), 53.

สงวน เล็กสกุล. (2506). งานปฏิรูปในรัชกาลที่ 5. พระนคร: สกของการพิมพ์.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2530). ความทรงจำ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ.

สัจจิตนันท์, สหาย. (2559). ยุวกษัตริย์ รัชกาลที่ 5 เสด็จอินเดีย. กรุงเทพฯ: มติชน.

- สาวิตรี เจริญพงศ์. (2545). การตะระยะ อารยธรรมอินเดียตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงหลังได้รับเอกราช. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาวิตรี, เจริญพงศ์. (2557). สัมพันธ์สยามในนามภารต บทบาทของรพินทรนาถ ฐากูร สวามีสัตยานันทปุรีและสุภาสจันทร โบส ในสายสัมพันธ์ไทย – อินเดีย. กรุงเทพฯ: ศูนย์อินเดียศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรพิพิธ, พระยา. (2543). ลักษณะการเกี่ยวข้อแก่คนบังคับต่างประเทศตามสัญญาทางพระราชไมตรี. กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.
- สุภัทรา วรณพิน. (2551). อินเดีย : อดีต-ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อินทรา, ซาอีร์. (2534). บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย พ.ศ. 2475 – 2525. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ประวัติศาสตร์).
- อินทรา, ซาอีร์. (2546). เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย ระหว่าง พ.ศ. 2400 – 2490. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ประวัติศาสตร์).
- อิริก เซ็น เย ลอซัน. (มปป.). หัวข้อคำอธิบายธรรมเนียมราชการ กรมกองตระเวร สำหรับเจ้าพนักงานกองตระเวร กรุงเทพฯ (ไซ เทียน หลุย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

3650624303

SWU iThesis gs601130066 thesis / rcv: 02072564 11:24:29 / seq: 26

ชื่อ-สกุล	นายนครินทร์ พวงภู
วัน เดือน ปี เกิด	1 ธันวาคม พ.ศ.2536
สถานที่เกิด	จังหวัดลพบุรี
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา ประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ที่อยู่ปัจจุบัน	100 หมู่ 13 ตำบล ตะลุง อำเภอ เมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี 15000

